

55972

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ANTAKYA SOKOLLU MEHMET PAŞA HANI
RESTORASYONU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİMAR YAVUZ ÇELENK

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 27 Mayıs 1996

Tezin Savunulduğu Tarih : 18 Haziran 1996

Tez Danışmanı

: Prof. Dr. Zeynep AHUNBAY

Diğer Jüri Üyeleri

: Prof. Dr. Metin AHUNBAY

Doç. Dr. Gülsün TANYELİ

MAYIS 1996

ÖNSÖZ

Tezimin hazırlanmasında çalışmalarına yön veren ve yakın ilgi ve katkısını esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Zeynep Ahunbay'a,

özellikle teorik konularda yardımını esirgemeyen ve tezimin oluşmasında büyük katkısı bulunan Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Öğretim Üyesi sayın Mehmet Tekin'e,

bilgisayarla yazıma yardımcı olan Elektronik Müh. Cenap Bıyıklı, Mimar Erdem Çınar, Y. Mimar Demet Erdoğan ve Kültür Basımevine,

ölçü almaya yardımcı olan Salih Güngör ve kızkardeşim Ziyet Çelenk'e

eski Türkçe belgeleri tercüme eden sayın Mecit Ercin'e

çizimlere katkıda bulunan Mimar Ayça Öcal'a

içten teşekkürlerimi sunarım.

YAVUZ ÇELENK
İSTANBUL MAYIS 1996

İÇİNDEKİLER

EK B LİSTESİ.....	V
EK C LİSTESİ.....	VI
ÖZET.....	XVII
SUMMARY.....	XVIII
BÖLÜM 1.GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 2.TARİHÇE VE ÇEVRE.....	2
2.1.Antakya'nın Kuruluşu, Gelişimi ve Şehir Dokusu.....	2
2.2.Mahremiye Camii.....	29
BÖLÜM 3.TANITIM VE MÜLKİYET.....	37
3.1. Tanıtım.....	37
3.2. Mülkiyet.....	42
BÖLÜM 4.SABUN İMALATI VE SABUNHANE'NİN TİCARİ İŞLEYİŞİ.....	46
4.1. Sabun İmalatı.....	46
4.2. Sabunhane'nin Ticari İşleyişi.....	49

BÖLÜM 5.SOKOLLU MEHMET PAŞA HANI.....	51
5.1.Planlar	51
5.2.Cepheler.....	62
5.3.Strüktür.....	66
5.4.Yapım Tekniği ve Malzeme.....	68
5.4.1.Duvarlar.....	68
5.4.2.Ayaklar ve Tonozlar.....	69
5.4.3.Kapılar ve Pencereleer	70
5.4.4.Zemin Döşemesi ve Çatı	73
5.5.Yapıdaki Bozulmalar.....	74
5.5.1.Kullanımla İlgili Bozulmalar	74
5.5.2.Yapısal Bozulmalar	75
5.5.3.Malzemedeki Bozulmalar.....	75
BÖLÜM 6.TİPOLOJİK KARŞILAŞTIRMA	76
BÖLÜM 7.RESTITÜSYON.....	80
7.1.Han Restitüsyonu.....	81
7.2.Sabunhane Restitüsyonu.....	83
BÖLÜM 8.RESTORASYON.....	87
8.1.Yeni Kullanım Kararları.....	87
8.2.Önerilen Müdahaleler.....	88
SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	90
KAYNAKLAR.....	91
EKLER.....	95
ÖZGEÇMİŞ.....	286

EK A ÇİZİM LİSTESİ

- 1- Antakya Kadastro Müdürlüğü, Pafta No:32 M-1-b / 1: 1000
- 2- Antakya Kadastro Müdürlüğü, Pafta No:32 M-1-b / 1: 1000
- 3- ATALAR, M., Osmanlı Devletinde Surre-i Hümayun, Ankara, 1991.
- 4- Antakya Kadastro Müdürlüğü, Hatay İl Genel Haritası.
- 5- MOREY, C. R., The Mosaics Of Antioch, Newyork and London, 1938,
- 6- DEMİR, A., Çağlar İçinde Antakya, İstanbul, 1996.
- 7- BONAIVA, J., The Silk Road Retracing The Ancient Trade Road, Hong Kong, 1990.
- 8- TEKİN, M., Hatay Tarihi, Antakya, 1993.
- 9- Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü, Abide ve Yapı İşleri Dairesi,
Dosya No:31 01 01 / 16
- 10- Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü, Abide ve Yapı İşleri Dairesi,
Dosya No:31 01 01 / 16
- 11- Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü, Abide ve Yapı İşleri Dairesi,
Dosya No:31 01 01 / 16
- 12- Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü, Abide ve Yapı İşleri Dairesi,
Dosya No:31 01 01 / 16
- 13-Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü, Abide ve Yapı İşleri Dairesi,
Dosya No:31 01 01 / 16
- 14-Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü, Abide ve Yapı İşleri Dairesi,
Dosya No:31 01 01 / 16
- 15-Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü, Abide ve Yapı İşleri Dairesi,
Dosya No:31 01 01 / 16
- 16-Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü, Abide ve Yapı İşleri Dairesi,
Dosya No:31 01 01 / 16
- 17-Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü, Abide ve Yapı İşleri Dairesi,
Dosya No:31 01 01 / 16
- 18-Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü, Abide ve Yapı İşleri Dairesi,
Dosya No:31 01 01 / 16

EK B FOTOĞRAF LİSTESİ

- F 1. Köprü Kapısı'nın dışından Antakya
- F 2. Seleucus Sarayı'na ait kuleler ve surlardan kalanlar
- F 3. Medine Kapısı'nın şehir tarafından görünümü
- F 4. Demirkapı
- F 5. Demirkapı'nın günümüzdeki görünümü
- F 6. Defne'nin bakır baskı gravürü
- F 7. Habib Neccar Camii
- F 8. Eski bir kartpostalda Antakya Çarşısı
- F 9. Asi Nehri kenarında su dolabı
- F 10. Asi Nehri kenarında su dolabı
- F 11. Kastal Sokağı'nın kesiti (1973)
- F 12. Oğuzlar Caddesi'nin kesiti (1973)
- F 13. Bir Antakya Sokağı (1973)
- F 14. Oğuzlar Caddesi (1973)
- F 15. Kahraman Sokak'ta bir evin dış kapısı (1973)
- F 16. Sokağa açılan dış kapı ile avluya açılan iç kapı
- F 17. Terziler Sokak'taki Kuseyri evinde dolap (1991)
- F 18. Havuzu bulunan bir avlu cephesi (1987)
- F 19. Önünde seki bulunan bir avlu cephesi (1973)
- F 20. Avlu cephesi ve üst kata çıkan merdiven (1973)
- F 21. İkinci kat balkonu ve avlu (1973)
- F 22. İkinci kat balkonunun içten görünümü (1973)
- F 23. Terziler Sokak Kuseyri evi dolabı (1973)
- F 24. Avlunun sonunda bulunan mutfığa bakış (1973)

- F 25. Yeni Cami Sokağı'na bakan üçgen çıkmalar (1973)
- F 26. Taş konsol üzerine oturmuş çıkma (1973)
- F 27. Üst kat pencereleri ve kepenkleri
- F 28. Üst kat pencereleri ve panjurları
- F 29. Kuş takası (1973)
- F 30. Kuş takası (1973)
- F 31. Avlu cephesinde kuş ve fanus takası (1987)
- F 32. Kuş ve fanus takasının yakından görünümü (1987)
- F 33. Dolap kapağı süslemesi (1987)
- F 34. Dolap kapağı ve tavan süslemeleri (1987)
- F 35. Tavan süslemesi (1973)
- F 36. Bir üst kat odasının tekne tavanı (1987)
- F 37. Alaturka kiremit kaplı evler
- F 38. Alaturka kiremit kaplı evler (1973)
- F 39. Caminin Saka Sokağı'ndaki giriş kapısı
- F 40. Caminin Uzunçarşı Sokağı'ndaki giriş kapısı
- F 41. Avludaki müezzin odası
- F 42. Avludaki şadırvan
- F 43. Avluya çıkan tünel
- F 44. Caminin kuzey (giriş) cephesi
- F 45. Son cemaat yeri kadınlar bölümü
- F 46. Son cemaat yeri
- F 47. Giriş kemeri üzerinde yer alan minare
- F 48. Son cemaat yerinden minareye bakış
- F 49. Minarenin giriş kapısı

- F 50. Şerefe ve külah
- F 51. Caminin giriş kapısı
- F 52. Caminin giriş cephesinin içten görünümü
- F 53. Giriş kapısının doğusundaki mahfil
- F 54. Giriş kapısı üzerindeki mahfile çıkan merdiven
- F 55. Giriş kapısı üzerindeki mahfil
- F 56. Mihrap ve minber
- F 57. Mihrap
- F 58. Minberin doğu görünüşü
- F 59. Minberin batı görünüşü
- F 60. Sütunlara oturan sivri kemerli ana taşıyıcı
- F 61. Sütunlara oturan sivri kemerli ana taşıyıcı
- F 62. Minarenin restorasyon öncesi durumu
- F 63. Batı beden duvarındaki düşey çatlak
- F 64. Güney cephesindeki istinat duvarı
- F 65. Restorasyon öncesi güney cephesi
- F 66. Restorasyon öncesi doğu cephesi
- F 67. Restorasyon öncesi doğu cephesi
- F 68. Restorasyon öncesi doğu cephesi
- F 69. Restorasyon sonrası güney cephesi
- F 70. Uzunçarşı Sokağı'ndan camiye doğru bakış
- F 71. Ökten Sabunhanesi'nin iç görünümü
- F 72. Kazanda sabun pişirilirken
- F 73. Kazandan savatalarla sabun çekilirken
- F 74. Sabun platodan satılara doldurulurken

- F 75. Sabun satıldan kalıba dökülürken
- F 76. Kalıba dökülen sabun masterlanırken
- F 77. Kalıptaki sabun kesilirken
- F 78. Sabun kalıbı ve ahşap tokmak
- F 79. Sabunlar tokmakla damgalanıp toplanırken
- F 80. Kurumaya bırakılacak sabunlar çemberle dizilirken
- F 81. Hanın kuzeybatı görünüşü
- F 82. Hanın kuzeybatı görünüşü
- F 83. Hanın kuzeybatı cephesindeki birinci dükkan
- F 84. Hanın kuzeybatı cephesindeki ikinci dükkan
- F 85. Hanın kuzeybatı cephesindeki üçüncü dükkan
- F 86. Hanın kuzeybatı cephesindeki dördüncü dükkan
- F 87. Hanın giriş kapısı
- F 88. Hanın giriş kapısı (1969)
- F 89. Girişin kuzeybatısındaki oda
- F 90. Girişten güneydoğudaki odaya bakış
- F 91. Güneydoğudaki odaya bakış
- F 92. Güneydoğudaki odaya bakış (1969)
- F 93. Sabun kazanının bulunduğu bölüme bakış
- F 94. Sökülen sabun kazanının izi
- F 95. Tonozdaki duman ve sabun bacaları
- F 96. Sabun çekilen bölümdeki avluya bakan paravan
- F 97. Kazanının bulunduğu bölüm (Temizlikten önce)
- F 98. Kazanının bulunduğu bölüm (Temizlikten önce)

- F 99. Kazanının bulunduğu bölüm (Temizlikten önce)
- F 100. Kazanının bulunduğu bölüm (Temizlikten sonra)
- F 101. Kazanının bulunduğu bölüm (Temizlikten sonra)
- F 102. Kazanın üstten görünümü
- F 103. Ocağa inen merdivenler
- F 104. Kazanın ocak kısmı
- F 105. Ateş tuğlasıyla örülmüş ocak
- F 106. Kazandaki tortunun boşaltıldığı bölüm
- F 107. Kazandaki tortunun boşaltıldığı vana
- F 108. Atık kanalı
- F 109. Biriktirme çukuru
- F 110. Biriktirme çukuru
- F 111. Biriktirme çukuru ve platform
- F 112. Biriktirme çukuru, platform ve niş
- F 113. Platformdan atık bölümü
- F 114. Biriktirme çukuru ve kazı yapılmayan bölüm
- F 115. Kazanın güneybatısındaki tonozlu bölüm
- F 116. Kazanın güneybatısındaki yağ kuyusu
- F 117. Yağ pompası
- F 118. Temizlik çalışmasında bulunan ahşap latılar
- F 119. Avlunun kuzeydoğu cephesi
- F 120. Avlunun güneydoğu cephesi
- F 121. Avlunun güneybatı cephesi
- F 122. Avlunun kuzeybatı cephesi
- F 123. Avludaki yağ kuyularından biri

- F 124. Mahzenin üzerindeki saçak kalıntısı
- F 125. Yenicami'nin batı cephesindeki saçak
- F 126. Avludaki kümesler sökölürken
- F 127. Mahzenin merdivenleri
- F 128. Mahzen ve saçak
- F 129. Mahzenin giriş kemeri
- F 130. Mahzenin girişindeki toprak yığını
- F 131. Mahzenin içi
- F 132. Mahzenin içi
- F 133. Temizlik ve kazı sonrası avlunun kuzeybatı cephesi
- F 134. Avlunun güneybatısındaki talaş deposu girişı
- F 135. Talaşla dolu girilemeyen bölüm
- F 136. Talaş deposunun içi
- F 137. Beyaz eşya deposu
- F 138. Beyaz eşya deposunda kapatılan yağ kuyusu
- F 139. Avlunun temizlik öncesi durumu
- F 140. Avlunun temizlik sonrası durumu
- F 141. Kuyunun temizlik öncesi durumu
- F 142. Kuyunun temizlik sonrası durumu
- F 143. Su kanalına yapılan çöp çukuru
- F 144. Avludaki tuvalet
- F 145. Avludaki tuvalet taşı
- F 146. Tuvaletin arkasındaki mekan
- F 147. Ahıra doğru bakış
- F 148. Birinci kata çıkan merdiven ve ahırın girişı

- F 149. Ahırdaki kümesler
- F 150. Ahırdaki kümes
- F 151. Ahırdaki niş
- F 152. Ahırdaki niş
- F 153. Ahırdaki demir halka
- F 154. Ahırın tavanındaki kandil asılan çengel
- F 155. Ahırın kuzeydoğu bölümü
- F 156. Ahırdaki taş halka
- F 157. Ahırın tonozundaki bacalar
- F 158. Ahırın tonozundaki baca
- F 159. Temizlik sonrası kuyu ve merdiven
- F 160. Üst katta avlunun güneydoğusundaki mekan
- F 161. Üst katta avlunun güneydoğusundaki mekan
- F 162. Üst kattaki mazgal pencereler
- F 163. Üst kattaki kepenkli pencereler
- F 164. Birinci kattaki hela
- F 165. Birinci kattaki hela
- F 166. Birinci kattaki hela
- F 167. Üst katta avlunun kuzeydoğusundaki mekan
- F 168. Üst kat kapısı üzerindeki yazı
- F 169. Avlunun kuzeydoğusundaki ayaktaki yazı
- F 170. Üst kat avlunun kuzeydoğusundaki mekan
- F 171. Üst katta avlunun kuzeydoğusundaki mekan
- F 172. Üst kattaki mevcut toprak künkler
- F 173. Üst katta avlunun kuzeybatısındaki mekan

- F 174. Mevcut ve yıkık olan bacalar ile sabun bacası
- F 175. Üst kattaki iplik üretimi
- F 176. Üst kattaki sabun kalıpları
- F 177. Hanın kuzeydoğu cephesi
- F 178. Hanın kuzeydoğu cephesi
- F 179. Giriş kemeri, kilit taşı ve kitabenin yuvası
- F 180. Kuzeydoğu cephesindeki toprak künk kalıntısı
- F 181. Üst kat kuzeydoğu cephesi
- F 182. Kuzeydoğu cephesinde çatının yükseltildiği bölüm
- F 183. Üst kat kuzeydoğu cephesi
- F 184. Üst kat kuzeydoğu cephesi
- F 185. Üst kat kuzeydoğu cephesi
- F 186. Üst kat kuzeydoğu cephesi
- F 187. Üst kat kuzeybatı cephesi
- F 188. Üst kat kuzeybatı cephesi
- F 189. Hanın güneydoğu cephesi
- F 190. Avludaki tuvaletin arkasındaki mekan
- F 191. Girişin karşısındaki ayak ve tonoz
- F 192. Giriş kapısı aksamı
- F 193. Giriş kapısının arka görünümü
- F 194. Temizlik sırasında bulunan kapı ve pencere
- F 195. Çatı makası detay
- F 196. Çatı makası detay
- F 197. Çatıdaki kapatılan ışıklıklardan biri
- F 198. Çatı saçağı ve alın tahtası

- F 199. Mevcut kazanın bacası
- F 200. Hanın kuzeybatı cephesi (1969)
- F 201. Hanın kuzeydoğu cephesi (1969)
- F 202. Temizlik öncesi sabun kalıpları
- F 203. Talaşın bir kısmı boşaltıldıktan sonraki görünüm
- F 204. Talaşın bir kısmı boşaltıldıktan sonraki görünüm
- F 205. Temizlikten sonra sabun kalıpları
- F 206. . Kazı ve temizlik sırasında bulunan yapıya ait elemanlar
- F 207. Temizlik sırasında bulunan sabun üretimine ait elemanlar
- F 208. Temizlik sırasında bulunan sabun kalıbı ve tokmağı
- F 209. Hanın kuzeydoğu cephesindeki çatlak
- F 210. Hanın kuzeydoğu cephesindeki çatlak
- F 211. Hanın kuzeydoğu cephesindeki çatlak
- F 212. Avlunun kuzeydoğusundaki çatıdaki çöküntü
- F 213. Girişin karşısında pergolanın bulunduğu bölüm
- F 214. Avludaki kuyu ve üst kata çıkan merdiven (1969)
- F 215. Merdiven korkuluğunun dikmedeki izi
- F 216. Üst kattaki helaya ait izler
- F 217. Üst kattaki helaya ait izler
- F 218. Üst kattaki helaya ait izler
- F 219. Üst kattaki helaya ait izler
- F 220. Üst kattaki helaya ait izler
- F 221. Yönü değiştirilen merdivene ait izler
- F 222. Kazı sırasında bulunan mengeneye ait elemanlar
- F 223. Sabun çekilen halka

- F 224. Çatlayan aşığa yapılan destekler
- F 225. Sonradan eklenen odanın cephesi ile ayak arasındaki derz
- F 226. Ahırın sonradan açılan kapısı
- F 227. Camiye geçişi kapatan duvar ile ayak arasındaki derz
- F 228. Camiye geçişi kapatan duvar ile ayak arasındaki derz
- F 229. Üst katta yönü değiştirilen merdiven
- F 230. Üst katta yönü değiştirilen merdiven
- F 231. Çatının yükseltilen bölümü
- F 232. Çatının yükseltilen bölümü
- F 233. Çatının çöken bölümü
- F 234. Helanın sökülen duvarının ayaktaki izi
- F 235. Sabun kurutma alanı
- F 236. Yıkılan bacanın çatıdaki izi
- F 237. Kemal Şehoğlu Sabunhanesi giriş cephesi
- F 238. Kemal Şehoğlu Sabunhanesi avlu
- F 239. Kemal Şehoğlu Sabunhanesi avlu
- F 240. Kemal Şehoğlu Sabunhanesi sabun kazanı ve kalıplar
- F 241. Hasan Ökten Sabunhanesi avlu
- F 242. Hasan Ökten Sabunhanesi avlu
- F 243. Hasan Ökten Sabunhanesi sabun kalıpları
- F 244. Hasan Ökten Sabunhanesi sabun kurutma yeri
- F 245. Selahattin Ökten Sabunhanesi avlu
- F 246. Selahattin Ökten Sabunhanesi avlu
- F 247. Müftüoğlu Sabunhanesi giriş cephesi
- F 249. Müftüoğlu Sabunhanesi avlu
- F 249. Müftüoğlu Sabunhanesi avlu
- F 250. Müftüoğlu Sabunhanesi avlu
- F 251. Müftüoğlu Sabunhanesi avlu kemeri
- F 252. Müftüoğlu Sabunhanesi üst kata çıkan merdiven
- F 253. Müftüoğlu Sabunhanesi sabun kalıpları
- F 254. Müftüoğlu Sabunhanesi sabun kurutma yeri
- F 255. Müftüoğlu Sabunhanesi kapatılan sabun bacası

- F 256. Müftüoğlu Sabunhanesi avlu cephesinde ahşap ızgara
- F 257. Müftüoğlu Sabunhanesi dış cephedeki demir parmaklık
- F 258. Müftüoğlu Sabunhanesi dış cephedeki demir parmaklık
- F 259. Müftüoğlu Sabunhanesi dış cephede havalandırma kanalları
- F 260. Müftüoğlu Sabunhanesi dış cephede havalandırma kanalları
- F 261. Müftüoğlu Sabunhanesi asma çatı sistemi
- F262. Müftüoğlu Sabunhanesi asma çatı sistemi

ÖZET

Sokollu Mehmet Paşa Hanı, Hatay İli, Antakya İlçesi'nde, çarşı bölgesinde, Antakya'dan geçen hac, ticaret ve ipek yolu üzerinde önemli bir yol kavşağına inşa edilmiştir. Han, Saka Hamamı ve Mahremiye Camii ile yan yana inşa edilerek bir külliye işlevi gören üçlü yapı grubu elde edilmiştir.

Han, Hicri 981, Miladi 1574 yılında Sokollu Mehmet Paşa tarafından vakıf olarak yaptırılmıştır. Mimarı bilinmemektedir. 19. Yüzyıl ortalarına kadar han olarak kullanılan yapı 1842/1845 yılları arasında Halep Valiliği yapan Vecihi Paşa tarafından sabunhaneye çevrilmiştir. 1933 yılına kadar Sokollu vakıfına bağlı olan sabunhane, bu tarihte satılarak şahıs mülkiyetine geçmiştir. 1969 yılına kadar sabun üretimi devam etmiştir. Bu tarihte Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'ndan alınan izinle Sabunhane'nin kuzeybatı cephesinin zemin kat duvarı yıkılarak dört dükkan yapılmıştır. 1969 yılından günümüze kadar yapının zemin katı dükkan, depo ve ahır olarak kullanılmış, üst katında iplik üretimi yapılmıştır.

Sokollu Mehmet Paşa Hanı kareye yakın yamuk plana sahip, iki katlı, avlulu bir yapıdır. Zemin katta sabun pişirme yeri, yağ kuyuları, ahır, depolar ve dükkanlar yer almaktadır. Üst katta sabun kalıpları ve sabun kurutma yeri bulunmaktadır. Zemin kat kesme taştan ayaklar üzerine oturan çapraz ve beşik tonozla, üst kat kesme taş ayaklar üzerine oturan, alaturka kiremit kaplı asma çatı sistemiyle örtülüdür. Yapının köşeleri, giriş plasteri, avlu cepheleri ve taşıyıcı ayakları kesme taşla, diğer iç ve dış duvarları moloz taşla örülmüştür.

Çarşı içindeki konumu da göz önüne alınarak, uygulanacak temizleme, sağlamlaştırma ve bütünleme çalışmaları sonucunda yapının, sabun imalathanesi ve işhanına dönüştürülmesi düşünülmektedir.

SUMMARY

RESTORATION PROJECT FOR ANTAKYA SOKOLLU MEHMET PAŞA INN

Sokollu Mehmet Paşa Inn was constructed in 1574 as part of the foundations of Sokollu Mehmet Pasha, chief vizier of the Ottoman Empire. The architect is unknown. It is located with the historical center of Hatay Antakya (Central) province. At present Sokollu Mehmet Paşa Inn is registered as a soapmill in the Land Registration Office. It is owned by Selim Çelenk and Tahir Haytoğlu. It is a Grade 1 monument, important for its masonry construction from the 16th century and also as a soapmill because it still keeps the original features of traditional soap processing methods. To the northeast of the Inn, there is the Saka Bath which is a monument older than the inn. To the southwest, there is Uzunçarşı Street, which is an important feature of the ancient shopping district.

Sokollu Mehmet Paşa Inn was constructed at the center of the ancient bazaar area, the history of which goes back to Roman times. During Ottoman rule this part of the commercial area continued its function. The road used by pilgrims going towards Mecca passed over the Asi River bridge and reached the corner where the inn is situated and continued towards northeast through Fabrikalar Street leading to the outskirts of the city (Drawing No : 2).

With the construction of the Sokollu Mehmet Paşa Inn, Saka Bath and Mahremiye Mosque, an architectural complex was formed. Travellers staying at the inn could enjoy a bath in the Saka Bath; they could pray in Mahremiye Mosque. Formerly there was a passage between the inn and the

mosque, so that the guests were able to perform their ritual worship without leaving the premises of the inn. Later this passage (probably when the inn was converted into a soapmill) was closed.

The inn has a trapezoidal plan covering an area of 1125 square metres. The original inscription of the building is lost. A trace of the inscription can still be seen over the entrance to the inn.

The building was scheduled as a historic monument in 19.05.1975 and is registered in the inventory of Antakya Archeological Museum as number 108. According to the files of the Archeological Museum of Antakya the inscription was moved to the museum during the repairs conducted in 1969. This inscription however was not the original one. It had no date, it was related to the conversion of the caravanserai into a soapmill at the time of Vecihi Paşa, the governor of Aleppo during the years 1842-1845.

As far as it can be deduced from the inscription, the inn has been converted into soapmill during the first half of the 19th century and has been used for the same purpose until 1969.

On 24.02.1969, the owners of the inn applied to Antakya Archeological Museum Directorate in order to obtain permission for the construction of four shopping units on the northwest façade of the building. Discussing the proposal on 13.6.1969, the High Council of Monuments decided to permit the construction of four shops, with the condition that the intervention should not spoil the historical appearance of the monument.

After obtaining the permission for the alteration, the lower part of the northwest façade was demolished. The partition walls for the shops were

constructed by the using stones from the northwest wall. However, the work was not carried out properly; the upper part of the renovated northwest front was constructed by using cement bricks.

On 18.07.1994, the owners applied to Adana Council for the Protection of Cultural and Natural Property, with a petition to obtain permission to demolish the soapmill with the claim that the building was not safe structurally.

During the meeting of Adana Council for the Protection of Cultural and Natural Property on 25.11.1994, it was decided to go on with the decision for the soapmill, because of its significance as a monument of industrial archeology. The Council also recommended the Ministry of Culture to expropriate the building in order to save it for the future generations (Document No : 8).

Sokollu Mehmet Paşa Inn is a two-storeyed building with a courtyard and has a trapezoidal plan scheme. Its external dimensions are: 3232 cm. on the northeast, and 3292 cm. on northwest. The courtyard measures 1102 cm. on northeast, 1125cm. on southeast, 1081cm. on southwest, 1125 cm. on it is northwest sides.

Entrance to the inn is through a gate with a depressed arch. On the right-hand-side of the entrance there is a room with a trapezoidal plann. On the left-hand-side (on southeast), there is a space where 10 oil wells are arranged in two rows.

On southeast of the entrance, there is also a room facing the courtyard and it has a door and a window. It was not possible to do resarch in this room because it was filled with sawdust from floor up to the ceiling. On southwest of the entrance, there is the soap-processing place which is covered with four cross vaults. Within the first vaulted unit, traces of soap couldrons can be deteced on the floor. These couldrons which had a capacity of four

tons were removed in 1969. The second vaulted unit is the place where the hot soap is hoisted to the first floor. Inside the third space, there is still a soap couldron, an oil well is dug into the floor of in the fourth unit.

To the north of the courtyard, there are six oil wells in two rows. On the southwest of the courtyard, there are two doors. The one on the left leads to a space used as a wood store and a shed. The other (on the right) is used for storing house utensils

In the middle of the courtyard (on southeast) there is a water well and to its southwest there are two stone troughs. In front of the trough, a drain is made in order to draw off water. To the left (to the southwest) of the troughs and the well, there is a door and a toilet. Through the door, a rectangular planned space is seen and a part of it is used as a shed. The entrance to the shed is under the half-arch that supports the stairs leading to the first floor.

A toilet is made by building a niche into the pointed arch on the southwest façade. At the southeast corner of the courtyard, there is stone stair which leads to the first floor. On two sides of the landing, there are doors; the door on the southeast leads to a rectangular shaped space facing the courtyard. The other door leads to the room to which the soap is lifted and dried.

On the ground floor of the inn, quadrangular piers with different sizes support the cross vaults that are made of roughly hewn stone.

The outer corners, courtyard façades, load bearing piers and the northeast façade are built with ashlar and the rest of the internal and external walls are constructed with roughly hewn stone.

On the first floor stone piers support the timber roof which is covered with traditional ceramic tiles.

About the re-use of the inn, my proposal is to turn it into a commercial inn, and a soap mill after the refining,tightening,and integration works are completed.

BÖLÜM 1. GİRİŞ

İstanbul'da başlayıp Mekke'ye kadar uzanan Hac ve ticaret yolu üzerinde bulunan, Antakya'da inşa edilmiş Sokollu Mehmet Paşa Hanı Restorasyonu tezin konusunu oluşturmaktadır. Çalışmaya, korumanın ilk aşamasını oluşturan rölöve çalışması ile başlanmıştır. Rölöve çıkarmaya elverişli olmayan ve toprak altında bulunan bölümlerde temizlik ve kazı çalışması yapılmıştır. Belgeleme çalışmalarına fotoğraflama ve yerinde yapılan gözlemlerle devam edilmiştir. Han, Mahremiye Camii ve Saka Hamamı ile birlikte bir külliye oluşturmaktadır. Bu üçlü yapı grubunun bir bütün olarak ele alınıp korunması daha anlamlı olacağından, çevreyle de ilgili tespit ve gözlemler yapılmıştır.

Çalışma sekiz ana başlık altında toplanmaktadır. Birinci bölümde hanların tarihi gelişimi, konumları ve sosyal içeriği anlatılmıştır. İkinci bölümde Sokollu Mehmet Paşa Hanı'nın tarihi ve mülkiyet durumu açıklanmıştır. Üçüncü bölümde Antakya'nın kuruluşu, gelişimi ve şehir dokusu ile Han'ın çevresindeki Mahremiye Camii anlatılmıştır. Dördüncü bölümde sabun imalatı ve sabunhanenin ticari işleyişi ile ilgili bilgiler verilmiştir. Beşinci bölümde Han'ın plan, cephe, strüktür, yapım tekniği ve malzeme açısından tanımlaması yapıldıktan sonra yapıda oluşan bozulmalar incelenmiştir. Altıncı bölümde yapının benzer plan ve cephe özelliği gösteren yapılarla mimari açıdan karşılaştırılması yapılmıştır. Yedinci bölümde yapının özgün durumu ayrıntılı gözlem ve incelemelerle çözümlenmeye çalışılmıştır. Sekizinci ve son bölümde yapının restorasyonu ile çevre için geliştirilen öneriler yer almaktadır.

Bu tez Sokollu Mehmet Paşa Hanı'nın korunarak güncel yaşama katılmasını amaçlayan bir denemedir.

BÖLÜM 2. TARİHÇE VE ÇEVRE

2.1. Antakya 'nın Kuruluşu, Gelişimi Ve Şehir Dokusu

Antakya, eski kent özelliğini kısmen de olsa koruyabilmiş ilginç yerleşmelerdendir. Mimari dokusu 2300 yıllık uzun bir zaman dilimi içinde oluşmuştur. Bu süre içerisinde kentin kimi özellikleri kaybolmuş, kimileri de hiç değişmeden günümüze ulaşmıştır. Şehir dokusu Roma dönemi izleri taşımakla birlikte tam bir Osmanlı kenti kimliğini yansıtmaktadır.

Büyük İskender'in M.Ö. 323 yılında Babylonia'da ölümünden sonra komutanları arasında iktidar mücadelesi başlamıştır. Bu mücadele M.Ö. 312'de, Seleukos I'in Antigonos'u yenmesiyle sonuçlanmıştır. Seleukos I, Asur ülkesi ile İran'daki satrapları kendisine bağlayarak bir krallık kurmuştur. Böylece bölgede Seleukoslar dönemi başlamıştır. Krallığın merkezi olarak Babil civarında, Dicle kıyısındaki Seleukeia kenti seçilmiştir. Daha sonra bu merkez Akdeniz hakimiyetini elde tutmak amacıyla M.Ö. 23 Nisan 300 tarihinde bugünkü Samandağ'ın Çevlik mevkiinde kurulan Seleukeia Pieria'ya taşınmıştır. El Mina (Samandağ) sakinleri ve muhtemelen Antigonos halkının bir kısmı yeni kurulan şehre nakledilmiştir. I. Seleukos Nikator tarafından daha eski bir yerleşim yeri üzerinde kurulmuş olan bu şehir daha sonra Antakya'nın iskelesi olacak, etki alanı Mezopotamya'ya kadar uzanacaktır (1).

Antakya, M.Ö. 2000'li yıllarda kurulmuş olan Alalah, Al Mina'dan doğuya, içerilere giden yol üzerinde, Orontes (Asi) Nehri kenarında kurulmuştur (Çizim No:4). Seleukos I'in M.Ö. 281 yılında ölümünden sonra (Seleukeia Pieria'ya gömülmüştür) Antiohos I devlet merkezini Antakya'ya taşımış ve burası Seleukos Devletinin başkenti olmuştur. Burdan sonraki dönemde Antakya, Suriye bölgesi ticaret yolunun merkezi olacaktır (2).

Seleukos'un babasının adına ithafen "Antiokheia" adını verdiği bu yeni şehir Seleukos tarafından kurulan 16 şehirden biridir. Antakya diğer şehirlerden "Asi kenarındaki Antakya" veya "Defne yakınındaki Antakya" adlarıyla ayrılırdı. Antakya aynı zamanda bölgede Seleukos I tarafından aynı dönemde kurulan ve "kardeş şehirler" diye anılan dört şehirden biri olup, diğerleri Lazkiye, Apamea ve Seleukeia Pieria'dır (3).

Antakya şimdiki Amik ovasının güneyine Orontes Nehri'nin kıyısı ile çift tepeli Silpius (Habib Neccar) Dağı eteğinde kurulmuştur (F:1). Xenarius tarafından çizilen şehir planında Hippodamus'un ilkeleri hakimdir. Buna göre şehir kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan uzun bir ana eksenin iki yanında, birbirini dik açılarla kesen ızgara planlı yapı adalarından oluşmaktadır. İki Roma mili (üç kilometre) uzunluğunda olan Herod (Kurtuluş) Caddesi Halep-Lazkiye doğrultusunda kurulmuş ana eksendir. Şehri oluşturan yapı adalarının ölçüsü 58x112 m. olarak belirlenmiştir. Bu ölçü, Seleukos şehirleri için tipik olan 1/2 oranından gelmektedir (4) (Çizim No:5).

Sokaklar kışın güneşi görecektir, yazın ise nehir vadisinden gelen ve güneybatıdan esen rüzgarı alacak şekilde düzenlenmiştir. Bu düzenleme zamanla yok olmasına karşın günümüz Antakya'sının kuzeydoğu ucunda kuruluş dönemi izlerini taşıyan kimi yapı adalarında halen görülebilmektedir (5) (Çizim No:6).

Antakya ve Lazkiye, şehir planlarının aynı olması nedeniyle "kardeş şehirler" veya "ikiz şehirler" olarak anılırdı. Başka bir kaynağa göre, şehir merkezinde kesişen iki büyük sütunlu cadde vardı ve bu plan aslında İskenderiye planının bir kopyasıydı (6).

Strabon, her biri ayrı surlarla çevrili dört mahalleden meydana geldiği için Antakya'yı "tetrapolis" olarak nitelmiştir. İki mahalle krallığın kurucusu Seleukos I Nikator tarafından Orontes Nehri kenarında inşa edilmiş, birine

Makedonyalı ve Yunanlılar, diğerine Suriye'liler yerleştirilmiştir. Orontes Nehri'nin çevrelediği adada bulunan üçüncü mahalle Seleukos II Kallinikos (M.Ö. 246-226) tarafından kurulmuştur. Kral sarayı ve hipodrom burada bulunmaktaydı. Epiphania (Epifane yurdu) adı verilen dördüncü mahalle ise Silpius Dağı eteğinde, şehre en parlak dönemini yaşatan Antiokhos IV Epiphanes (M.Ö. 175-264) tarafından kurulmuştur. Epiphanes bu mahalleye Yunanistan'dan getirttiği göçmenleri yerleştirmiştir (7).

M.Ö. 3.yüzyılda Seleukoslar ile Mısırlılar arasında meydana gelen denizlerde üstünlük kurma mücadelesini Mısırlılar kazanmış, Antiokhos denizlerdeki üstünlüğünü kaybetmiştir. Akdeniz'le ilişki sadece Seleukeia kıyılarından sağlanabiliyordu. Bir ara barış sağlanmasına rağmen huzursuzluk hiç eksik olmamıştır ve 3. Suriye savaşında Mısır kralı Ptoleme Seleukos II'yi yenerek Dicle'ye kadar ilerlemiştir. Bunun sonucunda Suriye ve Anadolu'nun güney kıyıları Mısır'lıların kontrolü altına girmiştir (8).

Bu dönemde El Mina'nın ekonomisi ve ticari canlılığı Kıbrıs'la yapılan ticarete dayanmıştır. Antakya sahilinde bulunan ve Kıbrıs'a 60 mil uzaklıkta bulunan Cassius Dağı (Keldağ) Kıbrıs'tan görülebiliyor ve bu güzergâhta deniz yolculuğu kolay oluyordu (9).

O dönemde, uluslararası ticaret yollarına sahip olmak, büyük devletler için hayati bir ihtiyaçtı. Antakya, servetinin büyük bir kısmını Asya'ya, Çin'e ve Hindistan'a uzanan ticaret yollarına borçluydu. Gelişen uluslararası ticaretin üretimde yol açtığı ihtisaslaşma sonucu bölgede her şehir belli malları ihraç etmeye başlamıştır. Örnek olarak Antakya'dan İskenderiye'ye buğday, Babil'e hurma, Asur'a keten, Şam'a erik, Suriye ve İyonya'ya tiftik, ihraç ediliyordu (10).

M.Ö. 195 yılında ikinci Pön savaşında Romalılara yenilen Kartaca'lı Anibal Antakya'ya gelerek III. Antiochos'a sığınmış ve O'nun danışmanı olmuştur. Bu dönemde Antakya'nın bölgede ticari ve askeri yönlerden önemli bir yeri

vardı. Seleukos Devleti'nin başkenti olmanın ayrıcalığını taşıyan şehir görkemli yapılarla donatılmıştır. Antiochos Epikmes şehirde su kemeri, şehir kurulu binası, Jupiter Kapitolinus Tapınağı ve daha önceki devlet agorasından başka bir de ticaret agorası yaptırmıştır. O dönemde sadece Miletos, Bergama ve Pire gibi büyük kentlerde iki agora bulunuyordu. Devlet agorası bugünkü çarşılar bölgesinde kurulmuştu ve boyutu takriben 160x147 m. idi. Belli başlı sivil yapılar bu agora etrafında toplanmıştı. Meyve bahçeleri, muhteşem yapıları ve anıtları ile herkesi cezbeden şehirde sık sık şöenler ve olimpiyatlar düzenleniyordu. Bu şöenler M.Ö. 2. yüzyıl sonlarında yapıldığı sanılan stadyumda gerçekleştiriliyordu. Roma İmparatorluğunun en büyük ve önemli stadyumlarından biri olan ve ada üzerinde bulan büyük hipodrom ise M.Ö. 1. yüzyılda yapılmıştır (11) (Çizim No:5).

Başkentin yakınındaki Defne (Dephneia - bugünkü Harbiye) çok güzel bir yazlık şehirdi (Çizim No:4). Defne Antakya'dan daha önce kurulmuştur. Seleukos Nikator caddeler ve tapınaklar yaptırmış ve (başta Apollon heykelleri olmak üzere) heykellerle süslemiştir. Bu yazlık şehirde ayrıca halk hamamları ve tiyatro da mevcuttu. M.Ö. 67 yılında Kilikya valisi Markins Reks Defne'ye bir sirk yaptırmıştır (12).

Defne'ye çoğunlukla hanedan mensupları ve yüksek sosyete gelirdi. Defne'ye hem Helenistik dönemde hem de Roma döneminde bu kadar önem verilmesinin nedeni mitolojideki Defne efsanesidir. Defne'nin Apollon'dan kaçarken ağaca dönüştüğü yer olduğuna inanılmakta, bu nedenle kutsal sayılmaktaydı (13) (F:6).

Roma Dönemi

Antakya, M.Ö. 64 yılında Pompei tarafından serbest şehir statüsü ile Roma İmparatorluğu'na katılmış ve İmparatorluğun Suriye Eyaleti'nin başkenti olmuştur. M.Ö. 47 yılında şehri ziyaret eden Sezar, Silpius Dağı eteklerinde bir amfitiyatro, bir su kemeri ve bir hamam inşa ettirmiştir. Roma valisi

Cassius'un Partların kuşatmasına burada direnmesi, M.Ö. 37 yılında Kleopatra'yı Antakya'ya çağırarak onunla burada resmen evlenmesi ve burada bir süre misafir kalmaları dönemin dikkat çeken olaylarıdır. Hristiyanlık Kudüs dışında ilk defa Antakya'da yayılmıştır. M.S. 34-36 yıllarında St. Paul, St. Barnabas ve St. Pierre Antakya sokaklarında vaaz vermişler, St. Pierre bir süre Antakya'da kalmıştır. Hz. İsa'ya inananlara "Hristiyan" adı ilk defa burada verilmiştir (14).

M.S. 1. yüzyılda Antakya, yüzölçümü ve nüfus bakımından Roma İmparatorluğunun üçüncü, Roma, İskenderiye ve Ktesiphon'dan (Medayin) sonra dünyanın dördüncü büyük şehriydi (15). 6. yüzyıllarda şehrin nüfusunun 300.000 - 600.000 civarındaydı. Dünyada ilk defa sokak aydınlatması iki tarafı mermer sütunlu Herod caddesinde uygulanmıştır. Cadde iki Roma mili (10.000 ayak yaklaşık 3 km.) uzunluğunda, 9 m. genişliğindeydi. İki tarafta bulunan sütunlar ise 10'ar metre ara ile dizilmişti. Herod Caddesi Roma döneminin en önemli sütunlu anıtsal caddelerinden biriydi. Caddenin zemini iri taş bloklardan oluşmakta ve iki yandaki mermer sütunlar arasında, bronz ve mermer heykeller yer almaktaydı. Tiberius, bu kolonların üzerini bir çatı ile kapattırmıştı. Birbirini dik kesen iki ana aksın kesişme noktasına, üzerinde İmparator Tiberius'un heykelinin bulunduğu tetrapyla dikilmişti. Bu dönemde Antakya büyük tapınaklara, saraylara, köşklere, heykellere, su yollarına, hipodroma, hamamlara, kanalizasyon sistemine ve pek çok mimari yapıya sahipti. Müze ve kütüphane de kurulmuş, tiyatro çalışmaları yapılmıştır. Şehirde Hristiyanlık yanında çok tanrılı dinler ve bu dinlerden kaynaklanan adet ve gelenekler de yaşamaktaydı (16).

Ticari ve sosyal yaşam hareketliydi. Halk eğlenceye, lükse ve süs eşyalarına düşkündü. Antakya'da metal işleri ve altın, gümüş işlemeciliği önemli bir sanayi koluydu (17).

Antakya'nın etrafı çeşitli zamanlarda yapılan, uzunluğu 12 mile ulaşan surlarla çevriliydi (F:2). Silpius Dağı'nın tepesinde şehirden 300 m. yükseklikte 14 burçlu iç kale bulunmaktaydı. Şehri çepeçevre saran surlar dağın, güney ve kuzey yamaçlarından aşağıya inmekte, Orontes Nehri'nin şehir tarafından devam ederek birleşmekteydi. Günümüzde şehir surlarının dağın güneybatı yamacından Demirkapı'ya kadar olan bölümü mevcuttur.

Uzunluk yönünden dünyadaki örnekleri açısından önemli bir yeri olan bu surlar üzerinde 400 burç ve değişik yönlerle açılan Aziz Paulus kapısı, Köpek kapısı, Duka kapısı, Köprü kapısı, Aziz George kapısı ve Demirkapı adlarını taşıyan kapılar vardı (18) (F:3) (Çizim No:5).

Antakya nehir kıyısında olmasına ve arkasındaki dağ eteklerinde birçok su kaynağı bulunmasına rağmen su ihtiyacını gideremiyordu. Buna çözüm olarak Defne çağılayanlarından şehre su getirilmesi düşünülmüş ve ilk olarak Seleukos I su kanalları yaptırarak şehre su getirtmiştir.

III.Antiochos döneminde (M.Ö. 189) bir su kanalı daha inşa edilmiştir. Şimdiki Demirkapı'nın bulunduğu derin vadide de şiddetli sellerin akışını düzenlemek için bir set ve buna bağlı dağın yamacından dolaşan bir su dağıtım şebekesi yapılmıştır. Yağmur mevsimi boyunca set arkasında toplanıp kanallara verilen su dağın teraslanmış yamaçlarına yapılmış olan sarnıçlara akıtılarak su ihtiyacı karşılanmıştır.

Trajan (M.S.115) yeni ve büyük bir su kanalı ile birlikte büyük bir halk hamamı da yaptırmıştır. Bundan sonraki dönemde Hadrianus dağın yamacına bir toplama havuzu ile Defne içine su dağıtılmasını sağlayacak bir kanal yaptırmıştır.

Justinian döneminde Demirkapı selleri önleyemez hale gelince duvar daha yüksek ve dayanıklı hale getirilmiştir (F:4-5).

Antakya'nın ana kanallara bağı su dağıtım sistemi şehrin her yanına su ulaştıracak şekilde düzenlenmiştir. 526 depreminden sonra bu sistem kullanılmaz hale gelmiştir (19).

Antakya eskiden olduğu gibi, o dönemde de bölge yolları yönünden önemli bir konumdaydı. Akdeniz kıyılarından eski Çin'e kadar Asya'yı baştan başa kateden ünlü "İpek Yolu" Antakya'dan ve Sur'dan (Tys, Tyros) başlıyor, batıdan, kuzey ve güney ülkelerinden gelen mallar kervanlara buradan yükleniyor, doğudan gelen kervanların malları ise yine burada pazarlanıyordu. Mezopotamya'dan, Halep üzerinden geçip Akdeniz'e ulaşan, Anadolu'dan güneye, Suriye, Arabistan ve Mısır'a giden yollar da buradan geçiyordu. Antakya hergün binlerce kişinin uğradığı ve konakladığı bir ticaret, sanayi ve ikmal yeri (20) (Çizim No:7).

Şehrin o dönemde bölgedeki konumunu belirtmede İmparator Hadrianus'un gözlemleri önemli bir dayanak oluşturmaktadır. Hadrianus tahta geçtiğinde Partlarla olan gerginlik yüzünden şehre doğudan gelen ticaret yolları kapalıydı ve büyük bir sıkıntı yaşanmaktaydı (21). M.S. 123. yılı baharında barış ortamı sağlandı, yollar açıldı. İmparator ondan sonraki durumu şöyle anlatır (22):

"... Büyük bunalımdan birkaç ay sonra Asi İmağı kıyılarında kervanların yeniden kuruluşunu görmenin sevinci içindeydim; Vahalar yeniden akşam ateşinin pırıltısında tüccarların haberler üzerine yorum yaptıkları, her sabah bilinmeyen yerlere taşıdıkları mallarla birlikte, gerçekten bizim olan bir sürü düşünce, sözcük ve geleneği paketleyerek, fetih askerlerinden daha güvenli bir biçimde, yavaş yavaş yeryüzünü ele geçirmeye başladıkları yerler haline gelmişti. ... Yeryüzünün nabızı yeniden atmaya başlamıştı."

Antakya'nın eski çağlardaki limanı, Orontes Nehri ağzındaki El Mina idi. Orontes Nehri o dönemlerde gemilerin Akdeniz'den Antakya'ya kadar gelebilmelerine elverişliydi. Köprü'nün güneyinde, Orontes Nehri'nin şehir

tarafındaki kıyısında uzun bir rıhtımı ve nehir kıyısı boyunca uzanan geniş bir agorası vardı. İhracat ve transit ticareti şehrin başlıca gelir ve zenginlik kaynağıydı.

M.S. 346 yılında Seleukeia Pieria'da yeni bir limanın yapımı tamamlanmıştır. Bu büyük savaş ve ticaret limanı yapılıncaya deniz trafiğinin ağırlığı bu limana kaymıştır. Bir yandan askeri malzeme ikmaline hizmet ederken diğer yandan seyahat, haberleşme ve ticari eşya naklinde büyük imkanlar sağlıyordu (23).

M.S. 4.yüzyılda depremler ve derelerin taşıdığı molozlar yüzünden yatağı yükselen Orontes Nehri büyük gemilerin geçişini engellemesiyle Seleukeia Pieria limanının önemi daha da artmıştır (24).

Roma İmparatorluğunun M.S. 395 yılında ikiye ayrılmasıyla Antakya Doğu Roma (Bizans) Devleti'nin sınırları içinde kalmıştır. Aynı yıl Hunlar ani bir akınla Suriye'yi istila ettiler. Antakya'yı bir süre kuşattıktan sonra bölgeden çekildiler. 638 yılında Arap egemenliğine giren Antakya, Emeviler, Abbasiler, Bizanslılar arasında el değiştirmiştir. Şehir 1084 yılına kadar bir asırdan fazla Bizans hakimiyetinde kaldı. Bu dönemde şehrin ticari önemi sürdü. Bizans'ın ham ipeği, ipekli kumaşları, diba, keten bezleri, ehil hayvanları Halep'e gönderiliyor, Uzakdoğu malları da Basra ve Fırat üzerinden şehre geliyordu. Bizanslılar tarafından ticari imtiyaz tanınan Venedikli tüccarlar da Antakya'da ticaret yapıyorlardı. 12 Ocak 1085 tarihinde Anadolu Selçuklu Sultanı Süleyman Şah şehri kendi topraklarına katmıştır. Antakya 3 Haziran 1098 tarihinde Haçlılar tarafından zaptedilmiştir (25).

Haçlılar Dönemi

Antakya'nın Haçlıların eline geçmesini izleyen günlerde kuşatma sırasında Haçlılara yardım ve destek sağlayan Cenevizliler şehrin ticaretini ele geçirmek için Antakya'ya gelmişler ve 14 Temmuz'da şehirde bir pazar yeri,

bir kilise, otuz ev ve bir çeşme tahsis edilmesini sağlayan bir imtiyaz elde etmişlerdir (26).

Bölgenin en önemli ticaret merkezi olan Antakya Haçlılar döneminde yeniden bir refah dönemi yaşamıştır. Şehirde bir çok yeni bina yapılmış, nüfus artmış, yeniden canlanan ticaret bir hayli gelişmiştir. İmalathanelerinde ipek kumaş ve halılar, cam eşya, çömlekçilik ve sabun üretimi yapılmaktaydı (27).

Orta Asya'dan Horasan, İran, Irak üzerinden Halep'e gelen yol burada iki ana kola ayrılıyor, bir yol Lazkiye, diğer yol Antakya'dan Akdeniz'e bağlanıyordu. Hindistan'dan batıya gönderilen mal ve baharatın büyük bir kısmı Bağdat'tan geçerek Antakya ve Lazkiye yoluyla iki koldan Akdeniz'e ulaştırıldı. Anadolu'yu kuzeybatı-güneydoğu yönünde geçerek İstanbul'u Suriye'ye bağlayan ve Anadolu yaylası, Gülek boğazı, Çukurova, İskenderun ve Belen boğazı güzergâhını izleyerek Antakya'ya varan anayol, bu iki bölge arasındaki ticaretin ve ulaşımın gerçekleşmesini sağlamaktaydı. Doğudan Halep ve Elcezire üzerinden kervanlarla Antakya'ya gelen ipek, baharat ve porselen eşya buradan gemilerle Avrupa'ya gönderiliyordu. Çatışmalar ve karışıklıklar eksik olmamasına rağmen ticaretin devamı için müslümanlarla anlaşmalar yapılmıştı. Bu dönemde evleri ve çarşıları Orontes Nehri ile Silpius Dağı arasında yaklaşık 5 km. uzunluğunda ve 1,5 km. genişliğinde bir alana yayılan şehrin nüfusu 100 bin civarındaydı (28).

11.yüzyılda Hristiyanların İstanbul, İskenderiye, Roma ve Antakya'da olmak üzere dört büyük patrikliği bulunmaktaydı. Bu dönemde Antakya'da çok kültürlü bir yaşam ortamı vardı. Halk, yerli halk, Türkler, Yunanlılar ve Ermenilerden oluşmaktaydı. Bu çok kültürlü yapı Avrupalıların gelişinden itibaren yeni boyutlar kazanmıştır. 1.Haçlı Seferi'nden sonra şehirde "Pulanlar" diye nitelenen ve Türk-Yunan, Fransız-Suriyeli veya Alman-Türk evliliklerinden doğan kişilerin oluşturduğu yeni bir grup oluşmuştur (29).

Memluk Dönemi

18 Mayıs 1268 tarihinde Memluk Sultanı Baybars Antakya'ya girmiştir. Şehir yağma edilip ateşe verilmiş, surlar tahrip edilmiş ve iç kale yıktırılmıştır. Seleukeia Pieria limanını tahrip eden Baybars, Antakya ve Bakras'ta birer cami yaptırmıştır.

Daha sonra Memluklular imar faaliyetine başlamışlardır. Bir kilisenin üzerine inşa edilen Habib Neccar Camii bu dönemde yapılmıştır (F:7). Halen mevcut olan Cündi (Asker, Eski Mısır'da süvari, sipahi) Hamamı Baybars tarafından yaptırılmış bir vakıf eseridir (30).

İslam tarihçilerinden Ebu'l Mahasin, Baybars zamanında Antakya surlarının çevresinin 12 mil olduğunu, surlar üzerinde 136 kule ve 24000 mazgal bulunduğunu kaydetmiştir (31).

14.yüzyılda Antakya'ya gelen İbni Batuta dönemin Antakya'sını şöyle anlatmaktadır (32).

"...sonra büyük bir belde olan Antakya'ya geçtim. Kenti çevreleyen güçlü surun Şam yöresinde benzeri yokken, Melik Zahir yöreyi ele geçirirken, bu güçlü surları yerle bir etmiştir.

Kent bayındır ve kalabalıktır. Yapıları görkemli ve düzenlidir. Asi ırmağı gibi bir çok akarsuları, ağaçlık ve yeşilliği iç açıcı bir görüntü oluşturur. Yörede Habib Neccar'ın mezarı vardır. Türbenin yakınındaki zaviyede ayin yapılır, yenilir ve içilirdi..."

"Mesalik-el Absar fi Memalik-el Amsar" adlı esere göre 1345 yılında Antakya'nın etrafı acayip bir sur ve sayedar (gölge veren) bir dağ ile çevrilidir. Surlar dahilinde değirmenli bostanlar, bağ bahçe ve çayırılar vardır. Şehrin eski ihtişamı destan gibi dillerde dolaşır. Şam eyaleti dahilinde ve

hariçte Antakya'dan başka sokaklarında, çarşılarında sular akan bir şehir yoktur (33).

Osmanlı Dönemi

Antakya ve çevresi Ağustos 1516 sonlarında Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında Osmanlılar tarafından alınmıştır. Bu dönemde Antakya Halep Eyaleti'ne bağlı zeamet ve tımarı olan ve Sancak Beyi tarafından yönetilen yedi sancaktan (Liva) biri idi. Antakya bir süre Şam Beylerbeyliğine (Eyalet-i Şam) bağlı olarak yönetilmiştir. Daha sonra yapılan düzenlemeler sonucunda Antakya Halep Vilayeti'ne bağlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne kadar bu statüsünü devam ettirmiştir (34).

Antakya, İstanbul'a uzak oluşu ve Mısır'ın fethinden sonra bölgedeki askeri önemini yitirmesinin yanında Ortadoğu'daki büyük geçiş yolları dışında kalmış olması, Osmanlı Devleti için önemsiz ve bu sebeple ihmal edilmiş küçük bir kasaba olarak asırlarca kendi halinde yaşamıştır. (35)

XVI. yüzyılda yapılan Halep Vilayeti sayımları içinde Antakya : 1527'de 1006 hane (evli), 265 mücerret (bekar); 1570'de 1074 hane (evli), 387 mücerret (bekar); 1589'da 1064 hane (evli) 511 mücerret (bekar) nüfusa sahipti. Bu nüfus yirmidört mahallede oturmakta idi (36).

1822 tarihli Lugat-ı Tarihiyye ve Coğrafiyye'de Antakya nüfusunun on iki bin kişi olduğu yazılırken, eski çağda iki yüz binden fazla insanın yaşadığı büyük bir kent olan Antakya'nın o zamanlar Haleb'den daha mamur olduğunu belirtilmiştir. Ancak zaman içinde uğradığı hücumlar ve depremler nedeniyle harap halde olan Antakya'nın önceki haline nispetle şimdi bir köy halinde olduğu ve kentte ipek, zeytinyağı ve sabun ticaretinin yapıldığını yazmıştır (37).

Osmanlı döneminde Antakya'da meydana gelen çok sayıda deprem arasında 1615, 1822, 1872 yıllarındaki depremler en önemli olanlarıdır. Son zamanların en etkili depremi 9 Nisan 1872 sabahı vukubulmuş, sarsıntının şiddetinden surların bir kısmı çökerken, Asi üzerindeki köprü çatlamıştır. Kentin üçte ikisinde çok ciddi hasar yapan bu depremde 1000 kişi hayatını yitirmiştir (38).

Cevdet Paşa "Tezakir" adlı eserinde 1867 yılında Antakya nüfusunun 9904 haneden oluştuğunu belirtmektedir. Bunlardan 8775'in Müslümanlara, 1129'unun Gayrimüslimlere ait olduğunu, Gayrimüslim hanelerden 33'ünde Yahudilerin oturduğunu yazmaktadır. Antakya'yı büyük bir kasaba olarak niteleyen Cevdet Paşa, kentte çok sayıda cami, mescid ve mekteb ile bin kadar dükkan ve sekiz han ile diğer binaların bulunduğunu kaydetmiştir. O tarihlerde, Antakya'daki ticaretin zeytinyağı, sabun ve bir miktar ipekten ibaret olduğunu belirtmiştir (39).

1891 yılında Antakya'yı ziyaret eden ve kent hakkında ayrıntılı bilgiler veren Fransız seyyahı Cuinet'e göre kentin nüfusu 23.550 kişi olup, bunun 16.000'ini Müslümanlar, geri kalanını da Hristiyan ve Yahudiler oluşturmaktaydı. Bu nüfus içinde Türkler, Suriyeliler, Araplar ve Ensariler Müslüman grubu oluştururken Rumlar ile Katolik ve Grogerien Ermeniler Hristiyan grubu oluşturmakta idiler. Kazanın tümünde yaşayan nüfus ise çeşitli etnik kökene bağlı mezheplere mensup müslüman ve Hristiyan cemaatten oluşan çok daha heterojen bir yapıya sahipti. XVII. yüzyıla kadar hiç Hristiyan bulunmayan Antakya'da XVII. yüzyıldan itibaren Hristiyan aileler yeniden yerleşmeye başlamışlardır.

Cuinet'in verdiği bilgilere göre 1891 yılında Antakya'da 1 kışla, 24 cami, 28 mescit , 2 tekke, muhtelif seviyede toplam 42 okul, 3 kilise, 5 hamam, 117 çeşme, 3374 hane, 1451 dükkan, 35 toptancı mağazası, 20 han, 3 otel, 14 kahvehane, 1 eczane, 25 fırın, 5 su değirmeni, 9 sabunhane, 13 iplik atölyesi ile Kaymakamın resmi ikametgahı olan bir konak bulunuyordu.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Suriye'nin ekonomik hayatı içinde buğday, arpa, yulaf, darı, baklagiller, yağ bitkileri, narenciye kayısı, üzüm, incir, pamuk ve tütün gibi tarım ürünleri yanında, başta ipekçilik, dokumacılık, sabun imalatı ve dericilik olmak üzere, bakırcılık, demircilik, silah yapımı, halıcılık, hasırcılık halat yapımı ve ağaç işlemeciliği gibi imalat kolları da faaliyet göstermekteydi (40).

Ali Cevad Bey'in 1895-96 tarihli Tarih ve Coğrafya Lügatında, 4 nahiye ve 310 köyden oluşan Antakya Kazası'na 6275 dut, pamuk, meyankökü, zeytin, zeytinyağı ve sabun üretiminin çok olduğu, yılda 12-15 milyon kilo sabun üretildiği belirtilmiştir (41).

1935 yılında Weulersse'nin yaptığı incelemede Antakya nüfusunun temel ögesini oluşturan Türkler, kentin merkezinde oturmakta ve 45 mahalleden oluşan kentin 27 mahallesini işgal etmekte ve toplam 30.000 olan kent nüfusunun 18.000'ini oluşturmakta idiler. Antakya çevresindeki büyük zeytinliklerden kaynaklanan sabun endüstrisi ve sabun ticareti kentin başlıca faaliyetini teşkil etmekteydi. Antakya'da 16 sabunhane olduğunu söyleyen Weulersse, bu imalathanelerden çıkan ürünlerin Ankara, Amasya, Diyarbakir, Mardin, Musul ve Van'a sevk edildiğini, sabun ticareti ve az da olsa ipek alışverişi yanında batı ile olan bütün ticaretin gayrimüslimlerin elinde olduğunu yazar (42).

Surre Alayı

Osmanlı döneminde Surre-i Humayun Alayı (Mekke ve Medine'ye her yıl gönderilmesi gelenek olan para ve hediyeleri götüren kabile) Antakya'dan geçiyordu. Üsküdar - Gebze - Eskişehir - Akşehir - Konya - Ulukışla - Adana - Payas - İskenderun - Belen - Bakras yolunu izleyen Surre Alayı Karamurt (Bakras) sınırında karşılanıp buradan Antakya'ya geliyor, burada mevsimine göre Alven bahçelerinde veya hanlarda, camilerde iki gün konaklıyorlardı. Habib Neccar türbesini ziyaret ettikten sonra tekrar yanlarına verilen

muhafızlar refakatinde yola çıkarak Hacıpaşa mezarası, Cisrişşuğur ve Madik yoluyla Hama tarafından yoluna devam ediyordu. Bu yolun, Bakras, Muratpaşa köprüsü, Afrin, Halep üzerinden Hama'ya ulaşan ikinci bir güzergâhı da vardı.

Hac dönüşünde Surre Alayı Antakya ileri gelenleri tarafından Şam sınırında karşılanıyor, Demirköprü civarında yeteri kadar muhafız bulundurularak Antakya'ya getiriliyordu. Kafiye Antakya'dan ayrıldıktan sonra Bakras'taki Karamurt Hanı'na da uğrayıp buradan yeni muhafızlar alarak yoluna devam ediyordu (43).

17.yüzyıl sonlarına doğru bütün ülkede olduğu gibi Antakya çevresinde de asayişsizlik, güvensizlik yüzünden birçok köy harap olmuş, köylülerin çoğu köylerini terk etmişlerdir. Bunun sonucunda ekim yapılamamış, üretim de azalmaya başlamıştır. Hac ve ticaret yolunda da sık sık ulaşımı engeleyici soygunlar ve asayiş bozucu hareketler görülüyordu. 17.yüzyıl sonları ile 18.yüzyıl başlarında, Antakya-Lazkiye-Hama-Humus-Trablusşam dolaylarına konar-göçer halde yaşayan çok sayıda Türkmen-yörük aşireti iskan edilmiştir. Böylece harap yerlerin imarı ve üretim dengesi ve yolların emniyeti sağlanmıştır.

Surre alayı için her yıl hem gidiş hem dönüş mevsiminde hac güzergâhı üzerindeki şehirlerin yöneticilerine ayrıntılı emir ve uyarılar gönderilmiştir. Kurtkulağı-Halep arasındaki bölge ile ilgili olarak 1762-1763 yılları emirlerine göre yöneticilerin yükümlülükleri şöyle özetleniyordu : Hacca gideceklerin korunması için muhafızlar (yeterli sayıda tüfekli nefer) ve sakabaşı verilmesi, muhafız, Surre Eminine, sakabaşlarına ve hacılara gerekli zahirenin sağlanması ve korunmasına özen gösterilmesi, kafiyelelerin konaklayacakları menzillerin çoğu harap durumda olduğundan hacıların rahatlarının tek sağlam yapı olan handa temini, yollarda ve menzillerde korumaya önem verilmesi, hac dönüşünde vilayet sınırları içinde hacıların güvenliğinin vilayet

görevlilerince sağlanması, dönüş yolundaki hacılara esnafın fazla fiatla zahire satmasına engel olunması...

1703-1704 yıllarında tüccar, asker ve hacıların güvenliği için Karamurt'ta (Bakras), Sultan Süleyman'ın han yaptırdığı yerin yeniden imarı gerektiğinden burada bir kasaba ve palanga inşasına karar vermiştir. Vezir Hasan Paşa buraya bir han, cami ve imaret yaptırmıştır (1706). Aynı zamanda müstahkem bir kasaba inşa edilmiş ve yol güvenliği için derbent teşkilatı kurulmuştur. Teşkilatın başı ve Payas-Karamurt, Karamurt-Muratpaşa köprüsü ve Karamurt-Antakya arasında kalan bölgenin güvenliğinden sorumlu olan kişi Karamurt Han Ağası idi. Bu bölgede yoldan geçenlerin canına malına gelecek her türlü zarardan Han ağası sorumluydu (44). Karamurt Han Ağası'na gönderilen fermanla bu konu açık bir şekilde görülmektedir (45).

Kıdvetül emacid ve'l â'yân Karamurt Hanı Ağası Osman Ağa, ziyde mecdehu, ba'desselâm inha olunur ki :

Hân-ı merkurmdan Antakya'ya ve kezâlik Muratpaşa ve ol havâililere varınca ve berü taraftan Payas'a gelince vâki mahâl ve mevâzii eşkıya ve kuttai tarikten hıfzu hirâset ve ebna-i sebil ve huccâc-ı müslimîn ve bil cümle âmedî (ü) şüd edenleri isabet-i zarar-ı eşkıyâdan sıyânet ve âminen ve sâlimen mürur ve ubûrlarına bezl-i mekînet eylemek şartıyla, bervechi iştirak mâlikâne uhdende olan Şeyh'ül-Hadid Mukataası mâlinden beher sene hazince âmireme irsaliyesi olan binbeşyüz guruş sana medâr-ı maaş olmak üzere in'âm ve ihsân-ı humâyun buyurulmağla; müşterekin Ahmet Ağa dahi mâl-i irsaliyeden hissesine isabet edeni beher sene vaktiyle bilâ tereddüd sana edâ eylemek şartıyla başmuhasebeye kaydolunmağın -imdi- vechi meşruh üzere amel olunmak tahrir ve emekdar çukadarlarımızdan Mustafa ile irsal olunmuştur. İnşaallahüteâlâ vüsulünde gerektir ki, mûcib-i emr-i âli üzere amel ve hareket ve hilâfından hazer ve mücanebet eyleyesin.

Dai Mustafa

Surre alayı 19.yüzyılda da 18.yüzyıldaki usul ve esaslarla Antakya içinden geçmeye devam etmiş, her yıl bununla ilgili çeşitli yazışmalar yapılmıştır. Bunlardan 1826 yılında Antakya Kadılığı'na gönderilen emirde, Surre Emiri ve maiyeti ile birlikte hacıların Karamurt sınırında karşılanması ve Şam'a kadar güvenliğinin sağlanması istenmektedir.

Antakya, İmparatorluğun kuzeyini güneyine bağlayan anayol üzerinde bulunduğu için Anadolu'dan Suriye'ye ve Arabistan'a veya oralardan Anadolu tarafına giden vezirlerin, paşaların ve valilerin karşılanması, ağırlanması ve uğurlanması başlıbaşına bir külfet ve meşguliyet konusuydu. Paşa'nın, valinin eşyasını taşımak için 200-300 mekkare istenirdi (bu sayı rütbe ile orantılı olarak değişirdi). Diğer idareciler şehre geldiklerinde karşılanıp ağırlandılar, "kudûmiye" denilen ayak bastı parası ile üç günlük zahire bedeli ve çeşitli hediyeler sunulduktan sonra yolcu edilirdi. Asker ve diğer görevliler de burada dinlenir, tatarlar menzillerde at değiştirirdi (46).

Seyhatnamelerde Antakya

Ekim 1648'de Antakya'ya gelen Evliya Çelebi şehri şöyle anlatmaktadır (47):

"Dünyanın her tarafında büyük şehirler vardır. Antakya'nın kuruluşu İstanbul'dan öncedir. Hz. Süleyman bu şehri cenk ederek almıştır. Şehrin kalın surları beş tepe üzerine oturtulmuştur. Kalenin yarısı aşağı düzde, batı yakasında Asi Irmağı'na varınca alçak yerde yapılmış, yarısı yüksek tepelerdedir. Duvarlar doğu yönünde, sanki göğün baş çekmiş dağlardan ibarettir. Mil hesabıyla 12 mildir ki çepeçevre 44 bin adım tutar. Salına salına yürüyüşle 12 saatte dolaşılabilir. Uzunlukta İstanbul kalesinden ve Bağdat kalesinden sonra, Kahire, Şam, Halep kalelerinden önce gelir."

Çelebi, Antakya kalesinin duvarlarının ve kulelerinin yüksekliğini başka hiçbir kale ve burçta görmediğini kaydettikten sonra doğu tarafında dağlar

üzerinde duvarlarının boyunun seksen zira-i mülki (arşın), Asi ırmağı kıyısındaki duvarların 20 zira kadar olup alçak ve yalınkat olduğunu belirtir.

"Eski devirlerde her kulede bir Kûs-i Takyanusi döverler imiş. Her kulenin içi beş kat olarak düzenlenmiştir. Dağ tarafındaki duvarların eni 20 zira'dır. Kalede kullanılan taşların her biri birer fil ayağı cüssesi kadar vardır. Sanki kale duvarı tek taştan oluşmuş gibi ustaca yapılmıştır. Kuzeye açılan Halep kapısı 20 arşın yüksekliğindedir. Bu kapının iç yüzündeki kayalardan âb-ı hayat gibi sular kaynar, batıdaki Asi Irmağı kapısı üzerinden büyük bir köprüden geçilir. Sağlam kapıdır. Dağlar üzerindeki duvarlar çok yüksek olduğundan, güneş aşağıdaki şehre, doğuşundan iki saat sonra ulaşır.

Şehirde sekiz büyük saray vardır. Aşağı şehirdeki Ketgaç Paşa sarayının geniş ve görkemli bir salonu, sayısız odaları vardır. Antakya'nın evleri bakımlı olup, çoğunlukla Asi Irmağı çevresindedir. Hz. İsa'nın havarilerinden ve dülgerlerin piri Habib-i Neccar'ın kesik başının gömülü olduğu tekke Antakya'dadır. Buraya bağlı bir tekke de dağdadır. Burası bütün müslümanların ve hristiyanların uğradığı bir ziyaretgâhtır.

Antakya'da yedi yerde cami ve mescidler içinde din bilgileri verilir. Dersiamları derin bilgi sahibi kimselerdir. Bunlardan başka Daru'l-kurra ve mekteb-i sıbyanları, üç yerde seb'a, aşere ve takrib konularını öğreten darü'l-kurraları, kırk kadar sıbyan mektebi vardır. Okullar bakımlı olup, çoğu öğrencinin bayramlık giyimleri, yıllık bahşişleri her yıl vakıflarca gönderilir. Antakya'nın hamamları ufarak ve yeterlidir. Suları Asi ırmağından dolaplarla çekilir. Şehirde bekârlar için dokuz han vardır. Çarşısı 300 dükkânlıdır. Kârgir bedesteni yoksa da çarşıda değerli mallar bulunmaktadır.

Şehir Arabistan hududunda bulunmaktadır. Paşaları şehre gelince bütün kadınları beyaz örtülere bürünerek "hoşgeldin" diye dünbelekler vururlar. Antakya'nın iklimi ılımandır. Şehrin doğusundaki yüce dağların eteğinden çok sayıda berrak pınarlar çıkar. Güzel kaynakları vardır. Beyaz deve dişi

buğdayı, çakıl ekmeği, limon, turunc ve şeker kamışı gibi meyveleri ün yapmıştır. Bahçeleri hep Asi ırmağı kıyısındadır, kanallarla kesişen bostanları dolaplarla sulanır.”

Yine 17.yüzyılda Antakya'ya gelen Katip Çelebi'nin şehir ile ilgili izlenimleri şöyledir (48):

"Bu kent kurulmazdan önce, o melik (Seleukos) bilgelerini toplamış ve onlara demiştir ki, "Benim için özel bir kent isterim ki havası ve suyu güzel ola, yazlı ve kışlı ola ve dahi denize yakın ola!" Kısaca anlatırsak o yöreyi gezdiler ve Mercü'd-dîbâc dedikleri yerde istenen özellikleri gördüler. Buranın tatlı suları çoktur, bir tarafında ırmak akar, denizi yakındır, yazı ve kışı iyi geçer. Hemen kalenin yapımına başladılar ve öyle bir kale yaptılar ki, uzunluğu 12 mil olup yarısı düzlük ve yarısı da dağlıktır, uzak mesafeden görülür. Burada 360 burç yapılmıştır. Ayrıca Zuhal (Satürn gezegeni) için bir heykel yapılmıştır. Onun için senede üç gün bayram günü olarak ayrılmıştır. Ona yakın bir hamama halk bu bayram günlerinde ücretsiz olarak girer. Bu kentin halkı o heykele hac ederdi. Bu kentte yedi kapı açılmıştır. Bunların beşi büyük, ikisi küçüktür. Asi Irmağı üç kapıdan geçer. Kentin ortasındaki kilisenin yakınında bir sıcak su vardır. Bu kilisenin kırk kapısı olup duvarları altın ve gümüş ile süslenmiş ve yerleri de türlü mermerlerle döşenmiştir. İçinde altın ve gümüşten yüz put yapılmıştır. Hizmet için 500 dilber ve 500 keşiş görevlendirilmiştir. Dışarda yüksek bir kubbe üzerinde altından Merih'in resmi vardır. Merih, ayağı altında bir yılan ve bir akrep olduğu halde resmedilmiştir. Ayrıca evler ve hamamlar için bir kanal akıtmışlardır. Bu kanalın başında biri kral ve diğeri de eş olmak üzere iki resim yapılmıştır. Asi Irmağı üzerinde beyaz taştan yapılmış birkaç köprü ve Antakya'dan ırmağa varınca bir kaldırım ve ayrıca bir güzel liman yapılmıştır ki, gemiler orada güvende olsun diyerdir. Antakya içinde yedi çarşı vardır. Bunların üçü tavanla örtülü, dördü açıktır. Kentin ortasında türlü mermerler döşenmiş ve tahıllar için büyük mahzenler yapılmıştır. Bu kentte yedi kaynak vardır ki, her biri

ayrı bir hastalığa iyi gelir. Kentin ortasındaki kişilerin kapısı üzerinde gece ve gündüz saatleri için iki çalar saat konmuştu. Her biri 12 saat bildirirdi.

Kısaca söylemek gerekirse Antakya yıkıma uğradıktan sonra, bu tarz üzredir ki sular Antakya'nın çarşı, mescit ve camilerinde dolaşır."

Antakya'yı Mayıs 1816'da ziyaret eden James Silk Buckingham'ın izlenimleri şöyledir (49):

"Evler çoğunlukla taş yapılar olup çatıları tek eğimli ve kırmızı kiremit ile örtülüdür. Genellikle iki katlı olan evler arasında üç katlı olanlarda vardır. Üst katların inşa malzemesi ahşaptır. Sokaklar dar olup iki tarafta yayalar için yükseltilmiş kaldırımlar ve bunların arasında ise, atlar için çok dar ve derin bir geçit yer alır. Bu geçit, bazı yerlerde iki hayvanın yanyana geçmesine imkan verecek bir genişliğe ulaşır.

"Çarşıları, ülkenin diğer yerlerinde görüldüğü gibi açık pazarlar halindedir. Büyük bir alana yayılmış olan kent, çok sayıdaki bu çarşıların etrafını sarmaktadır. Bu çarşılarda aranan bütün ihtiyaç malları bolca bulmak mümkündür. Antakya da üretilen mallar arasında çömlekler, pamuklu bez, kumaş, ipek, deri koşum takımları yer alır.

"Onbinden fazla olan nüfus içinde, ortalama 150 Hristiyan ve 20 Yahudi aile vardır. Halkın konuştuğu dil Türkçe'dir. Müslüman ahali, Türkçe'den başka dil kullanılmazken, Hristiyanlar güneydeki ülke ile ticari ilişkileri nedeniyle sadece Arapça'yı anlarlar. Şehirde iki han ve çok sayıda çeşme vardır."

Esnaf Teşkilatı

Osmanlı döneminde şehirde Ahilik ilkelerine göre çalışan ve lonca halinde örgütlenmiş bir esnaf teşkilatı, hanlar etrafında organize olmuş ve her biri bir mesleğin mensuplarına tahsis edilmiş (Boyacı Pazarı, İplik Pazarı, İpek

Pazarı, Abacı Çarşısı, Oturakçı Çarşısı, Köşker Pazarı) sokaklardan oluşan işlek bir çarşısı, iş alanlarına göre kendi içinde organize olmuş, pazar ve işyerleri vardı (F:8). Asi Nehri üzerinde değirmenler ve su dolapları bulunuyordu (50) (F:9-10).

O dönemde her mesleğin, her esnaf grubunun şeyhi vardı. Neccarlar şeyhi, Pazarbaşı, Dülger Esnafı şeyhi, Debbağ Esnafı şeyhi, Kuyumcular şeyhi gibi isimlerle anılan bu esnaf şeyhleri mesleki kurallara uyulmasını denetledikleri gibi, satışlarda belirlenen rayice uyulmasını da taahhüt ve temin ediyorlardı. Kimse habersiz ve izinsiz dükkan açamazdı. Bir çok esnaf dalında esnaf sayısı sınırlı idi ve bu sınır aşılmazdı. 1710 yılında yapılan bir sayımda çeşitli mesleklere mensup 1161 esnaf ve buna ilaveten 2332 erkek nüfus tespit edilmiştir (51).

Esnaf gruplarının sattıkları mallar da belliydi ve birinin sattığı malı diğeri satamazdı. Narh (mallar ve hizmetler için belirlenen fiyat), kadı, ilgili esnaf ve şehrin ileri gelenlerinin hazır bulundukları bir toplantıda malların maliyetine göre esnafın lehine belirli bir kâr belirlenerek elde edilen fiyattı. Belirlenen narh, kadı tarafından sicil defterine işlenirdi. Satışların belirlenen bu fiyatlara göre yapılması şarttı. Kuralları bozan ya da sahtekârlık yapan bir esnaf olursa bu kişiyi Lonca cezalandırmaz, yönetime bildirir, gerekli işlemi yönetim yapardı (52).

İdari Yönetim

19.yüzyılın başından itibaren Antakya'da yönetici olarak "mütesellim" adı verilen kişi bulunuyordu. Genellikle şehrin yerlisi, servet ve kuvvet bakımından güçlü ailelere mensup kişilerden seçilen mütesellim, hem askeri, hem mülki ve hem de mali konularda yetkiliydi (53).

Tanzimattan sonra 1841 yılında "mütesellimlik" ünvanı kaldırılarak yerine "Umur-u Zaptiye Memurluğu" 1860'lı yıllarda "Müdürlük" ve daha sonra da

"Kaymakamlık" uygulanmıştır. Ayrıca Antakya'da Kaza Meclisi, Evkaf Müdürlüğü ve Maliye Memurluğu ile Antakya, Süveydiye, Demirköprü ve İskenderun'da karantina memurlukları kurulmuştur.

Tanzimattan sonra yapılan idari düzenlemeyle Antakya Livası (Şeyhülhadid, Kuseyr, Kara Murt, Süveydiye, Altunözü, Cebel-i Akra) Halep Eyaleti'ne bağlanmıştır.

1866 yılında Halep ve Adana vilayetleri ile Kozan ve Maraş sancakları birleştirilmiştir. Sınırları Kayseri Sancağı'ndan Bağdat sınırına kadar uzanan büyük bir "Halep Vilayeti" oluşturularak valiliğe Ahmet Cevdet Paşa atanmıştır. Vilayet 7 sancağa (Halep, Payas, Adana, Kozan, Maraş, Urfa, Zor) ayrılmıştı. Bu yeri yapı içinde Antakya Halep Sancağı'na bağlı kaza statüsündedir. 38 mahallesi, 5 Nahiyesi (Reyhaniye, Karamurt, Kuseyr, Süveydiye, Civar-ı Antakya), 170 köyü vardır. Ahmet Cevdet Paşa'ya göre şehirde 8775 müslüman 1129 gayri müslim yaşamaktadır. Kazada Fransa, İtalya ve İspanya konsoloslukları bulunmaktadır. 1870 yılında 6 üyeli "Meclis-i Beledi" yönetiminde Belediye kurulmuştur. Belediye reisi bu üyeler arasından hükümetçe atanmaktadır. Tanzimattan sonra kaza teşkilatına yeniden düzenlenmesi üzerine 1860'lı yıllarda şehrin güney ucunda, kışla yakınlarında bir hükümet konağı inşa edilmiştir. Konak halen atnı işlevle kullanılmaktadır (54).

Hatay'daki Vakıflar

Osmanlı döneminde halkın yaşayışında etkili olan yapı, kurum ve hizmetlerin çoğu (hanlar, hamamlar, camiler, kervansaraylar, köprüler, benzeri kurum ve yapılar) devlet tarafından değil, vakıflar tarafından gerçekleştirilmiş ve yine vakıfların gelirleri ile yaşatılmıştır. Vakıf kuruluşları yönünden zengin bir bölge olan Hatay'da ilk vakıf Memlûk döneminde Baybars tarafından kurulmuştur ve Cündi Hamamı bu vakfa dahildir. İlk vakıftan 19.yüzyıl sonlarına kadar Hatay'da kurulan vakıfların sayısı 250'nin üzerindedir.

Kurulan vakıflar gerek halkın yaşayışında, gerekse yörenin imarı, iskanının, güvenli ulaşımın sağlanmasında önemli hizmetler görmüş, çoğu hâlâ ayakta duran yapılar inşa etmişlerdir. Bu vakıfların en önemlileri hac yolu üzerindeki Payas Sokullu Mehmet Paşa Hanı, Belen Kanuni Sultan Süleyman Kervansarayı Karamurt'taki Kanuni Sultan Süleyman Hanı (daha sonra yıkıntıları üzerine Hasan Paşa Hanı yapılmıştır) ve Muratpaşa'daki konaklama tesisleri ile Antakya'daki hanlardır. Hatay'da 19.yüzyıl sonuna kadar yapılan vakıf eserleri ve hizmet türleri şunlardır : Su yolu, çeşme, sebil, cami, mescit, kilise, tekke, zaviye, türbe, kabristan, mektep, medrese, kütüphane, han, hamam, imaret, kervansaray, bedesten, derbent, menzil, değirmen, balıklık, çeltik dingi, fırın, ev, dükkan, kitap, su dolabı. Zamanla vakıfların pek çoğu çeşitli sebeplerle ortadan kalkmış, vakıf mallarının çoğu da şahısların eline geçmiştir (55).

Şehir Dokusu

Antakya Asi Nehri ile Habib Neccar Dağı arasında kuzey-güney doğrultusunda uzanan meyilli araziye kurulmuş, Ulucami ve Habib Neccar camileri sosyal ve ticari yaşayışın iki önemli merkezini oluşturmuştur. Bedesten, hanlar, her biri bir mesleğe tahsis edilmiş birbirine bağlı sokaklar ile esnaf mescitlerinden oluşan ve kasabanın dörtte birini kaplayan büyük çarşı hemen hemen bu iki cami arasında yer almıştır. Uzunçarşı'nın devamı olan cadde üzerinde kunduracılar, nalburlar, terziler, neccarlar (marangozlar), ikinci paralel caddede tenekeçiler, manifaturacılar bulunurdu. Attar ve manifaturacılar çarşısı hububat satılan meydana ulaşır, diğer taraftan ikinci bir cadde olarak da saraçlar ve köşkerlerle (yemenici) devam ederdi. Sağ tarafta eski elbise satıcıları, ikinci ve daha geniş caddede demirci esnafı, yine sağda bir cadde üzerinde keçi kılı işleyen esnaf yer alırdı. Köşker esnafının iş yerlerinin bitimindeki çıkırıkcı esnafı, onun önünde sağa açılan cadde üzerinde kilim ve aba dokuyan esnaf, paralel üçüncü caddede yoğurtçu, peynirci, bakırcı ve bıçakçılar vardı. Bıçakçıların karşısında Debbaghane Camii ve ardındaki caddede tabak esnafı

bulunuyordu. Köprü çarşısı denen yerde bakkal, manav, kasap, kebabçı esnafı karışık olarak yerleşmişti (Çizim No:8).

Çarşılarda dükkânlar sokağın iki yanına bitişik nizamda yapılmıştır. Bu dükkânların çoğu tek katlıdır ve ahşap çatı üzerine kiremitli örtü sistemi kullanılmıştır. Yapılarda kullanılan tuğlalar ve oluklu kiremitler Antakya kiremit ocaklarında üretilmiştir. Bu çarşılarda yer alan ve halka hizmet veren yapılar genellikle vakıf eseri idi.

Şiddetli depremlerin yaptığı tahribat sonucunda kuruluş döneminde uygulanan şehir planı belirsiz hale gelmiş, şehir her yıkılışının ardından daha küçük bir alanda ve daha düzensiz bir şekilde yeniden kurulmuştur. Bazı evlerin depremden az hasarla kurtulmuş duvarları tamamlanarak eski yapıların kalıntıları üzerine yeniden bina inşa edilmiştir.

Sokaklar

Bu kadar değişime uğrayan bir şehirde doğal olarak sokaklar karmaşıktır. Bazı sokaklarda bir evin yolun üzerini bir köprü gibi (kabaltı) örttüğü görülür. Bir şahsa ait yolun iki tarafında bulunan evleri birleştiren kabaltılar mevcuttur. Evin kabaltı üzerinde bulunan odası genellikle baş odadır (56).

Osmanlı döneminde şehrin iki ana caddesi vardı. Bunlar, Roma dönemine göre çok bozulup daralmış olan ve konutların bulunduğu Kurtuluş (Herod) Caddesi ile Ulucami civarında başlayıp kuzeydoğu yönünde devam eden ve şehrin iş merkezini oluşturan Uzunçarşı Sokağı'dır. Haftanın en hareketli günü olan ve Perşembe günü kurulan "Cuma Pazarı" adı verilen pazar, bu caddede Kurşunlu Han civarında yer alırdı. Bu caddeye paralel olan Köşker Çarşısı da bağlantısı olan çok sayıda çarşı nedeniyle hareketli bir sokaktı. Roma döneminde Herod Caddesi'nden "Tetrapylon"dan ayrılarak "Ada"ya giden ünlü geniş caddenin şekli ve özelliği kaybolmuştur. Habib Neccar

Camii'nden köprü yönüne giden cadde ise (Bugünkü Kemal Paşa Caddesi), Osmanlı döneminde bazı kısımları çok dar, düzensiz bir sokaktı.

Mahalle aralarında ve çarşılarda genişliği 1,5 - 5 m arasında değişen sokaklar taşla kaplıdır. Sokakların ortasında yağmur sularının akması için yol yüzeyine göre 10-15 cm daha derin, kenarları kesme taşlarla belirlenmiş olan ve halkın "tarık" adını verdiği, sokağına göre 50-100 cm arasında değişen genişliğe sahip kanal yer alırdı. Kışın çok yağış alan ve dağ yönüne giden sokakların zaman zaman sellerle dolduğu Antakya için taş döşeli bu sistem çok uygundur. (F:11-12).

İçme Suyu

Osmanlı döneminde içme suyu için Habib Neccar Dağı'ndan çıkan ya da şehir yakınında bulunan diğer kaynaklardan yararlanılmış, bunlar yer yer umumi çeşmelerle hizmete sunulmuştur. 19. yüzyıl sonunda şehirde 30 çeşme bulunmaktaydı. Kullanma suyu ise Asi Nehri'nde kurulmuş olan su dolaplarından sağlanmıştır. Su dolabı suyu 15-20 m. yükseğe çıkarıp "cetvel" adı verilen ve dolaptan belli bir eğimle uzaklaşan su arkına boşaltıyordu. Yer yer tahtadan yapılan, bazı yerlerde evlerin bahçe duvarları üzerinden geçen bu su kanalları ile cami, hamam gibi yapıların, bahçelerin su ihtiyacı karşılanıyordu. Bu cetvelleri yakın yıllara kadar görmek mümkündür.

Konut Mimarisi

Her bölgede konut yapımını etkileyen iklim, arazi durumu, gelenek-görenekler, yaşayış biçimi ve benzeri koşullar vardır. Sıcaklık, yağışlar, rüzgar gibi iklim koşulları yanında yöre halkının gelenek ve görenekleri, Arap ülkelerine yakınlıktan etkilenen yaşama biçimi, Antakyanın konut mimarisinde belirleyici özelliklerdir. Bu ortak özellikler, eski kentte yer alan tüm konutlarda görülmektedir.

İklimin çok sıcak oluşu nedeniyle sokaklar çok dardır. Sokaklar boyunca dizilen konutlar, savunma amacıyla ortak duvarlı, aralarında sokaklar dışında boşluk bırakmayan kümeler biçiminde oluşturulmuştur (F:13-14). Yer yer birkaç hanenin barındığı, halk arasında "zokmak" adı verilen çıkmaz sokaklara rastlanır. Bu çıkmaz sokakların özelliği, geceleri korunma amacıyla sokak girişinin bir kapıyla kapatılabilmesidir.

Evlerin sokak yönü sağır avlu duvarı biçimindedir. Yüksek ve penceresiz bu duvar, evi dışarıya kapalı tutarak iç mekanlardaki yaşamı gizlemektedir. Avluyu yabancı gözlerden koruyan ve evin sokak cephesini oluşturan bu taş duvar üzerinde sadece dış kapı yer alır. Kesme taştan yapılan kemerli dış kapı genellikle alçak tutulmuştur. Sokak seviyesinden ortalama 40-50 cm. daha yüksek olan ve bir kaç basamakla aşılacak dış kapılar, yoğun yağış alan Antakya'da evleri subaskınlarından korur (F:15). Kalın kesitli dış kapı iri başlı dövme demir çiviler aracılığıyla tespit edilmiş madeni levhalarla kaplanmıştır (F:16). "Kapı şakşağı" adı verilen, içinde bir küre tutan el dövme demir kapı tokmakları ile "kapı bastırağı" denen kapı sürgüleri ve iri anahtarlı kilitler, dış kapıların madeni aksamını oluşturan elemanlardır. Bazı büyük evlerde büyük, enikli kapılara da rastlanır. Dış kapı "aralık" adı verilen kısa dar bir koridora açılır. Kimi evlerde kapıdan hemen sonra sokak tarafındaki duvarda penceremsi boşlukta yer alan "dolap" adı verilen bir bölüm vardır. Dikey olarak bölümlenmiş, ekseni etrafında dönebilen yuvarlak bir platformdan oluşan bu düzenek, satıcıların eve girmeden getirdiği şeyleri içeri verebilmesini ve alabilmesini sağlamaktaydı (F:17). Günümüzde bu dolaplara rastlamak pek mümkün değildir. Bazı büyük evlerde dış kapının hemen yanında misafirlerin atları için ahır bulunur.

Aralık geçilince iç kapıya gelinir ve iç kapı avluya açılır. Bu avlulara "havuş" veya "hayat" denir. Aile için evin iç mekanları kadar önemlidir. Cadde ve sokakların darlığına karşın evler ferahlık ve huzur veren birer mekan olarak düzenlenmiştir. Uzun süren yaz mevsiminde günlük hayatın büyük bir kısmının geçtiği avlu, evin sokak ile ilişkisini kuran, mekanların birbiriyle

bağlantısını sağlayan "sofa" işlevi gören bir toplanma ve dağılım mekanıdır. Bu nedenle eski Antakya evlerinde ne zemin katta ne de üst katlarda sofa işlevi gören başka bir mekana rastlanmaz. Ancak, bazı evlerde açık veya kapalı eyvanlara rastlamak mümkündür. Avlu genellikle düzgün kesme taş döşelidir. Avluyu gölgelendirerek sıcaklığın etkisini azaltan narenciye ağaçları, asma ve çiçekler bu avlunun ayrılmaz parçalarıdır. Hemen her avluda bir kuyu bulunur. Bazı avlularda "bürke" adı verilen havuzlara da rastlanır (F:18). Avlu kenarında, odaların önünde, 40-50 cm yüksekliğinde bir "seki" vardır (F:19).

Evin odaları avlunun kuzey kenarında yer alır ve yönleri güneye veya batıya bakar. Nadiren cephesi kuzeye ve doğuya bakan evlere de rastlanır. Evler genellikle iki katlı olup, odalar yan yana sıralanmıştır. İki katlı evlerde üst kata duvara ankastre masif taş basamaklardan oluşan bir merdivenle çıkılır (F:20). En önemli ortak öge, evin avluya bakan cephesinde, ikinci katta yer alan ahşap direkli önü açık mekanlardır. İkinci katın hayat ya da balkonunun altında ahşap direkli bir çardak (livan) bulunur (F:21-22).

Her evin bir baş odası (selamlık) vardır. Burası aile reisinin ikametine ve misafir kabulüne ayrılmıştır. Eski evlerde yemek, yatak, oturma, misafir odaları ayrı değildi. Haremlik selamlık bölümlenmesi dışında her oda bütün hizmetleri görür. Odaların duvarlarında gömme dolaplar, raflar ve "mahmel" denilen yüklük bulunur (F:23). Mutfak, banyo ve hela genellikle odalardan bağımsızdır. Odalar avlunun bir tarafında "matbah" denilen mutfak, banyo, hela gibi mekanlar avlunun diğer tarafında bulunur (F:24). İki katlı evlerde depo ve kiler alt katta yer alır.

Evlerin üst kat duvarları ve ara bölmeleri bağdadili yapılmış olup, yola bakan taraflarında taş konsollar üzerine oturmuş çıkmalar dikkat çeker (F:25-26).

Duvarları ve döşemeleri kesme taştan yapılan ve büyük ölçüde ahşap ve kerpicin de kullanıldığı evlerin pencereleri avluya bakar. Çarşıdaki iki katlı

evlerde ancak üst kat pencereleri sokağa bakar ve bunlar panjur, kepenk, parmaklık gibi koruyucu öğeler taşırlar (F:27-28). Evin avluya bakan cephesinde kapılar ve pencereler genellikle kemerlidir ve pencere üstlerinde ikinci bir sıra oluşturan "kuş takası" denilen delikler vardır (F:29-30). Pencere aralarında her biri ayrı özellikte, daire veya kare biçimli rozet şeklinde çiçek motifleri veya dualar içeren taş oyma işçiliği örneği olan süslemeler ve pencereler hizasında yer yer "fanus takası" adı verilen nişler vardır (F:31-32).

Antakya evlerinin tavan ve dolap gibi bölümlerinde kalem işi, boyama, oyma ya da parçalardan birleştirme yoluyla yapılmış süslemeler yer alır (F:33-34). Odaların tavanları yüksektir. Bazı evlerin tavanlarında değişikliğe gidilerek tekne tavan kullanıldığı, göbek yapıldığı görülür (F:35-36).

Evlerin çatısı ahşap konstrüksiyon üzerine alaturka kiremit kaplıdır (F:37-38). Yağmur oluşu olmadığı için, çatı suları saçak uçlarından doğrudan avluya veya sokağa akar. Bu hafif örtü sistemi depreme karşı alınmış iyi bir tedbirdir.

3.2. Mahremiye Camii

Mahremiye Camii Sokollu Mehmet Paşa Hanı'nın güneydoğusunda, Han'ın güneydoğu duvarına bitişik konumda yer almaktadır. Tapuya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına kayıtlı olan cami, 5. mıntıka, 1911 nolu parselde bulunmaktadır. Antakya Arkeoloji Müzesi'ne 109 numaralı envanterle kayıtlı olan caminin koruma derecesi 2'dir. Caminin kitabesi yoktur. Yapım tarihi ve mimarı bilinmemektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü'ndeki bir kayda göre camiye ilk atanan görevli Ömer Efendi bin Durmuş'tur (Belge No:24). Dört akçe yevmiye ile ataması 2 Muharrem 1278 (10 Temmuz 1861) tarihinde yapılmıştır. İlk görevli 1861 yılında atandığına göre caminin yapımının da bu tarihlerde olması muhtemeldir.

Caminin Saka Sokak ve Uzunçarşı Sokağı'ndan olmak üzere iki girişi vardır. Saka Sokağı'ndaki girişi Sokollu Mehmet Paşa Hanı'nın kuzeydoğu duvarının bitiminden sonradır. Kesme taştan yapılmış basık kemerli giriş kapısının kemer açıklığı 116 cm., kemer yüksekliği 212 cm.'dir. Giriş yakın tarihte yapılmış iki kanatlı demir bir kapıyla kapatılmaktadır. Kapı eşiği Sokollu Mehmet Paşa Hanı'na göre +208 kotundadır (F:39).

Kapıdan içeriye girildiğinde güneydoğuda (solda) tuvaletler yer alır. Tek katlı teras çatılı yığma yapının girişinde bekçi odası bulunmaktadır. Kulübeden sonra bir lavabo ile dört pisuvarın bulunduğu bir bölüm yer almaktadır. Kapıları bu bölüme açılan dört adet tuvalet kabini kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda sıralanmıştır.

Cami avlusunun ortasında 204x259 cm. ebadında dörtgen planlı dört cepheli betonarme bir şadırvan bulunmaktadır. Şadırvanın güneydoğusunda üç adet, diğer yönlerde ikişer adet abdest yeri vardır. Mozaikten yapılmış, yerden ortalama 30 cm. yüksekteki abdest yerleri 30x32 cm. ebatındadır. Şadırvanın etrafında eni 34-42 cm. arasında değişen bir yalak mevcuttur. Şadırvanın batısında elektrikli motoru olan bir su kuyusu vardır. Kuyudaki su pompa

aracılığıyla şadırvanın içindeki haznede depolanmaktadır. Teras çatılı şadırvanın dört tarafından ortalama 160 cm eninde konsol çıkmaktadır (F:40).

Cami avlusunun doğusunda müezzin odası yer almaktadır (F:41). Avluya bakan tek cephesi olan oda yamuk planlıdır. Eni 354 cm. olan odanın kısa olan kenarı 401 cm., uzun olan kenarı 529 cm.'dir. Kapı eşiği dış zeminden 19 cm. iç zeminden 6 cm. yüksektedir. Kapıdan içeri girildiğinde ikinci bir eşikle 6 cm. yüksekliğindeki odanın zeminine ulaşılmaktadır. Odanın güneybatı duvarında bir adet kapı ve bir adet dolap bulunmaktadır. Duvarın kuzeybatısında (sağında) bulunan dolabın boyutları 63x168 cm.'dir. Yatay olarak ortadan ikiye bölünmüş olan dolabın üstte iki adet camlı kapağı, altta iki adet ahşap masif kapağı bulunmaktadır. Dolabın güneydoğusunda (solunda) caminin son cemaat yerine geçişi sağlayan bir kapı vardır. Tek kanatlı ahşap kapının genişliği 67 cm., yüksekliği 170 cm.'dir. Odanın batı (giriş) cephesinde kapının iki yanında birer pencere bulunmaktadır. Pencerelerden kuzeyde (solda) olanı 109x166,5 cm., güneyde (sağda) olanı 109,5x169,5 cm. ebadındadır. Her iki pencerede de demir parmaklık vardır. Kesme taşla örülmüş giriş cephesi 678 cm. uzunluğundadır. Ahşap konstrüksiyon üzerine alaturka kiremit kaplı olan odanın çatısı yaklaşık 10 yıl önce sökülerek teras çatı yapılmıştır. Odanın 244 cm. yüksekliğindeki kesme taştan örülmüş cephe duvarı üzerine 74 cm. kalınlığında betonarme kiriş yapılarak üzerine teras çatı oturtulmuştur.

Caminin ana girişi Uzunçarşı Sokağı üzerindedir. Sivri kemerli giriş portalinden 109 cm. içerde bulunan kesme taşla örülmüş düz atkılı giriş kapısı 110,5x210 cm. ebadındadır (F:42). Tek kanatlı ahşap kapı gittikçe genişleyen beşik tonozlu bir tünele açılmaktadır (F:43). Uzunçarşı Sokağı ile cami avlusunu birbirine bağlayan tünelin batı duvarı 1210 cm., doğu duvarı 1330 cm., orta aksı 1274 cm. uzunluğundadır. Tünelin tonoz yüksekliği giriş kısmında 259 cm., çıkış kısmında ise 218 cm.'dir. Tünelin doğu duvarı üzerinde iki adet kandillik mevcuttur. Tünelin bitimindeki 10 basamaklı

merdivenle 166 cm. yukarıdaki avluya çıkılmaktadır. İlk basamağı 198 cm. olan merdivenin genişliği dördüncü basamaktan sonra daralarak 153 cm.'ye düşmektedir. Sokollu Mehmet Paşa Hanı'na göre merdivenin ilk basamağının kotu +59, avluya çıkan son basamağının kotu ise +225 'dir.

Cami, kesme taş döşeli avlunun güneyinde yer almaktadır (F:44). Son cemaat yerine iki basamakla çıkılan ve avlu zemininden 38 cm. yüksekte bulunan eşikle ulaşılmaktadır. 208x184 cm. boyutlarındaki iki kanatlı camlı ahşap kapıdan içeri girildiğinde eşikten 9 cm. alçakta bulunan pabuçluğa varılır. 197x392 cm. ebadındaki bu bölümün zemini 20x20 karo ile kaplıdır.

Son cemaat yerinin doğudaki (soldaki) bölümü kadınlara ayrılmıştır (F:45). Eşikten 26 cm. daha yüksekte olan kadınlar mahfili yamuk planlıdır. 392 cm. eninde olan mekanın camiye bitişik olan kısa kenarı 757 cm., avluya bakan uzun kenarı 868 cm.'dir. Kadınlar mahfilinin cami duvarında, köşeden 403 cm. uzaklıkta bir mihrap bulunmaktadır. Pilaster şeklinde cami duvarından 9 cm. önde olan sivri kemerli mihrap 73 cm. genişliğindedir. Mihrabın doğusunda (solunda) 2, batısında (sağında) 1 adet pencere yer almaktadır. 92 - 95 cm. enindeki pencerelerin boyları 194 - 197 cm. arasında değişmektedir. İçeriye doğru açılan iki kanat bulunan pencerelerde demir parmaklık vardır.

Son cemaat yerinin batıdaki (soldaki) bölümü girişten 34 cm. yüksektedir. Dikdörtgen planlı bu bölümün eni 345 cm., boyu 529 cm.'dir. Caminin son cemaat yeri cephesinde iki adet dikdörtgen çerçeveli pencere bulunmaktadır. 92 cm. enindeki demir parmaklıklı pencerelerin doğuda (solda) olanı 195 cm., batıda (sağda) olanı 197 cm. yüksekliğe sahiptir. İki kanatlı pencereler içeriye doğru açılmaktadır (F:46).

Son cemaat yerinin batı duvarının cami cephesiyle birleştiği köşede bir kapı bulunmaktadır. Dışarıya doğru açılan 100 cm. enindeki tek kanatlı ahşap kapı ile 100 cm. enindeki bir koridora geçilir. Koridorun kuzeyinde (sağında),

kapıdan 38 cm. sonra, 90 cm. eninde tek kanatlı ahşap bir kapıyla girilen bir oda mevcuttur. Sonradan eklenmiş 20 cm. kalınlığında duvarlara sahip olan oda depo olarak kullanılmaktadır.

Koridorun sonundan güneye (sola) dönülerek minareye ulaşılır (F:47). Caminin Uzunçarşı Sokağı'ndaki giriş portalinin üzerine oturtulan minare gövdesi onaltıgen planlıdır. Kesme taştan yapılan minarenin çokgen kenarları ortalama 50 cm. uzunluğundadır (F:48). Minarenin eşiğine iki adet basamakla varılır. Minareye 69 cm. genişliğinde, 146 cm. yüksekliğinde tek kanatlı ahşap bir kapıyla girilir (F:49). 27 adet basamak çıkılarak, eşikten 618 cm. yukarıdaki şerefeye ulaşılır. Şerefenin külahını, köşelere konulmuş 16 adet ahşap dikmeye oturan 16 adet mertek taşımaktadır. Külahın üzerine daha dik eğime sahip ve daha küçük ikinci bir külah oturtulmuştur. Dikmelerin arası ahşap korkuluklarla kapatılmıştır. Külah minarenin gövdesinden 82 cm. dışarıya taşmaktadır. Saçağa ek olarak 21 cm. uzunluğunda ahşap elemanlar yerleştirilmiştir (F:50).

Camiye sivri kemerli bir niş içinde bulunan basık kemerli bir kapıdan girilmektedir. Sivri kemerin açıklığı 210 cm., yüksekliği 342 cm.'dir. Kemerin üzerinde mahfili aydınlatan iki adet dikdörtgen pencere bulunmaktadır. 62 X 107 cm. boyutlarındaki tek kanatlı pencereler içeriye doğru açılmaktadır. Basık giriş kemeri, yarım daire biçiminde siyah mermer elemanları birleştiren aynı renkteki dairesel formlu mermerlerle oluşturulmuştur. Yarım dairelerin içi beyaz mermerle doldurulmuştur. Kemerin üzerinde siyah mermerle kemere paralel bir hat oluşturulmuştur. Hattın üzerine siyah mermerle sivri kemerli bir hat daha yapılmıştır. İki hattın arasında siyah mermerle yapılmış bir daire bulunmaktadır. Dairenin içinde birer beyaz ve siyah daire daha yer almaktadır. Kapı sövesinde beyaz ve siyah renkli dikdörtgen mermer bloklar kullanılmıştır. Camiye, içeriye doğru açılan iki kanatlı masif ahşap kapıyla girilmektedir (F:51).

Kapı eşiğinden sonra 14 cm. yüksekliğindeki ikinci bir eşikle cami zeminine ulaşılmaktadır. Dikdörtgene yakın plana sahip olan caminin, güney cephesi 1670 cm., kuzey cephesi 1657 cm., batı cephesi 918 cm., doğu cephesi 882 cm. uzuluğundadır. Giriş kapısını doğusunda (sağında), zeminden 19 cm. yüksekte bir mahfil yer almaktadır (F:52). Dikdörtgen planlı mahfilin eni 153 cm., boyu 347 cm.'dir. Mahfili çeviren küpeşte ve taşıyıcı dikmeleri ahşap olan korkuluk, demir çubuklarla bölümlendirilmiştir. 81 cm. yüksekliğindeki korkuluğun batı kısmında geçiş yeri bırakılmıştır (F:53).

Mahfilin doğusunda (sağında), duvarın içinden giriş kapısı üzerindeki mahfile çıkan bir merdiven bulunmaktadır. Zeminden 47 cm. yüksekte olan merdiven sahanlığı 103x114 cm. boyutlarındadır. Sahanlıktan 63 cm. enindeki, üzeri kilim kaplı 11 adet taş basamakla mahfile çıkılır (F:54). Dikdörtgen planlı mahfilin eni 203 cm., boyu 427 cm.'dir. Mahfilin 96 cm.'lik bölümü duvar üzerine oturmakta, kalan 107 cm.'lik bölümü ise konsol çıkmaktadır. Üç tarafı 41 cm. yüksekliğinde ahşap korkulukla çevrili olan mahfilin duvara oturan bölümünün üzerine 3 adet yuvarlak kesitli ahşapla lento yapılmıştır (F:55).

Giriş kapısının karşısında (güneyinde) mihrap ve minber yer almaktadır (F:56). Mihrabın kesme taştan yapılmış sivri kemeri, mihrabın iki yanında bulunan mukarnas başlıklı sütuncelere oturmaktadır. Sütunceler kendi eksenini etrafında dönebilmektedir. Mukarnaslı mihrap nişinde bir pencere bulunmaktadır. 26 cm. eninde, 40 cm. boyundaki pencere, içeriye doğru açılan tek kanada sahiptir. Mihrabın üst kısmında 32 cm. eninde, yaprak motiflerinin bulunduğu bir silme mevcuttur. Silmenin sağ ve sol alt köşelerinde 32 cm. eninde iki adet bezemeli konsol taş bulunmaktadır (F:57).

Caminin minberi oldukça sadedir (F:58). Kesme taş söveli minber kapısının basık kemeri, beyaz ve siyah mermerden birbirine geçmeli olarak yapılmıştır. İki kanatlı ahşap masif kapı minbere doğru açılmaktadır. Kesme taştan yapılmış sade bir korkuluğa sahip olan, 95 cm. enindeki 11 adet basamakla minbere çıkmaktadır. Minberin kesme taştan yapılmış sivri kemerli çatısını

dört adet sütun taşımaktadır. Mukarnas başlıklı sütunların ikisi duvara yapışık, diğer ikisi ise serbest durumdadır. Sütun başlıkları arasında demir gergiler bulunmaktadır (F:59).

Mihrap ve mimberin batısında (sağında) 2, doğusunda (solunda) 3 adet pencere yer almaktadır. Yerden ortalama 45 cm. yüksekte bulunan pencerelerin eni 98-102 cm., boyu 194-147 cm., arasında değişmektedir. Yatay olarak ortadan bölünmüş pencerelerin üst kısımları sağır, alt kısımları ise açılan kanatlara sahiptir. İçeriye doğru açılan iki kanatlı pencerelerin demir parmaklıkları vardır.

Caminin kuzey (giriş) iç cephesinde, giriş kapısının doğusunda (sağında) 3, batısında (solunda) 3 adet pencere bulunmaktadır. Doğudaki 3 pencereden kapiya yakın olanı müezzin mahfilini, ortadaki ise mahfile çıkan merdivenin sahanlığını aydınlatmaktadır. Giriş kapısının üzerindeki mahfilde bulunan 2 adet pencere son cemaat yerine açılmaktadır.

Doğu iç cephenin kuzey köşesinden 415 cm., güney köşesinden 410 cm. uzaklıkta orta taşıyıcı aksın plasteri vardır. Duvardan 75 cm. önde olan taşıyıcı ayak 57 cm. kalınlığındadır. Ayağın güneyinde (sağında) 2, kuzeyinde (solunda) 2 olmak üzere toplam 4 adet gömme dolap bulunmaktadır. 55-57 cm. eninde, 99-102 cm boyundaki tek kanatlı dolaplar yerden ortalama 45 cm. yüksektedir. Taşıyıcı ayağın güneyinde (sağında) ve kuzeyinde (solunda), dolapların üzerinde birer adet pencere bulunmaktadır. Zeminden 337 cm. yukarda olan pencereler 67 x 116 cm. boyutlarındadır. Tek kanatlı pencereler içeriye doğru açılmaktadır.

Batı iç cephesinin kuzey köşesinden 427 cm. güney köşesinden 436 cm. uzaklıkta orta taşıyıcı aksın plasteri vardır. Duvardan 41 cm. önde olan taşıyıcı ayak 55 cm. kalınlığındadır. Ayağın kuzeyinde (sağında) 2, güneyinde (solunda) 2, olmak üzere toplam toplam 4 adet pencere vardır. 85-88 cm. eninde olan pencerelerin yüksekliği 158 -160 cm.

arasında değişmektedir. İçeriye doğru açılan iki adet cam kanadı olan pencerelerin demir parmaklıkları vardır.

Yığma bir yapı olan cami, moloz ve kesme taşla örülmüş sıvalı duvarlara sahiptir. Doğu ve batı duvarları ortalama 95 cm., kuzey ve güney duvarları ortalama 136 cm. kalınlığındadır.

Caminin orta aksında, doğu batı doğrultusunda uzanan iki adet serbest sütun ile doğu ve batı duvarlarındaki plasterler sivri kemerlerle bağlanarak ana taşıyıcı oluşturulmuştur (F:60). Kesme taşla örülmüş kemerlerden ortadakinin açıklığı 585 cm., zeminden yüksekliği 642 cm.; batıda bulunan kemerin açıklığı 490 cm., zeminden yüksekliği 529 cm.; doğuda yer alan kemerin açıklığı 480 cm., zeminden yüksekliği 525 cm. 'dir (F:61).

Ana taşıyıcıya oturan mahya ile kuzey ve güney duvarları arasına oturan dairesel kesitli mertekler caminin beşik çatısını oluşturmaktadır. Çatı marsilya tipi kiremitle kaplıdır.

1988 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü, Abide Ve Yapı İşleri Dairesi tarafından restore edilmiştir. Restorasyon öncesi Mimar Mustafa Abicel 8-1-1988 tarihinde tuttuğu raporda, caminin güneyinde bulunan 5 dükkandan 3'ünün yıkılmasından sonra caminin statik dengesinin bozulduğunu belirtmiştir. Yakın zamanda olan depremden sonra caminin minare ve beden duvarlarında düşey çatlama, yonu taşı kaplamalarında ise kopma ve ayrılma meydana gelmiştir (F:62-63). Bunun üzerine cami yıkılabilir endişesiyle güney cephesi önüne, dükkan yüksekliğinde istinat duvarı inşa edilmiştir (F:64). Caminin bulunduğu yerin çarşı içi ve insanların yoğun olması nedeniyle can kaybına sebebiyet vermemek, caminin iç ve dışındaki düşey çatlama kopma ile ayrılmalardan dolayı harap görünümünden kurtarılması için onarılması icap ettiği raporda belirtilmiştir. Güney duvarı önünde yer alan istinat duvarı yeterli

olmadığından, eski tahribatın tekrar olabileceği endişesi ile yıkılan eski dükkanların yapımı ile temel duvarlarının güçlendirilmesi gerektiği önerilmiştir. Dükkanlara ait parsel üzerinde yer alan zabıta karakol binasının yıktırılacağı da eklenmiştir (Belge no:28).

Restoratör Veyis Yufkacı ile Y.Mimar Mustafa Abicel hazırlanan Abide Ve Eski Eser Onarım Fişine göre 1988 yılında yapılacak işler şöyle sıralanmıştır (Belge no :29):

- 1- Mail-i indiham durumunda olan güney cephe duvarı sökölüp , rölöve projesine göre yeniden inşa edilecektir (F:65).
- 2- Alaturka kiremit örtülü ahşap beşik çatı yenilenecektir.
- 3- Diğer cephe duvarlarındaki düşey çatlama ve ayrılmalara dikiş atılmak suretiyle cephe korunacaktır.
- 4- Yonu taşı kaplamalardan bozulmuş olanları değiştirilecektir.
- 5- Doğu cephe duvarındaki moloz taş duvar derzlenecektir (F:66-67-68).
- 6- Sıva raspası, sıva ve badana işleri yapılacaktır.
- 7- Sütun, minber, mihrap v.b. yerlerdeki yağlı boya, kireç ve plastik badanalar raspa edilecektir.
- 8- Cami içindeki sıva ile kaplı olan taşıyıcı kemerler raspa edilerek yonu taşları meydana çıkarılacaktır.
- 9- Ahşap kapı ve pencere doğramalarından bozuk olanlar yenilenecektir.
- 10- Elektrik tesisatı yapılacaktır.
- 11- Caminin güney duvarı önündeki yıkık dükkanları tekrar inşa etmek için temel araştırma hafriyatı yapılacaktır (F:69).

Cami, hazırlanan bu rapora göre restore edilmiştir (F:70). Ancak dükkanlar yeniden inşa edilmemiş, zabıta karakolu yıktırılmamıştır.

BÖLÜM 3.TANITIM VE MÜLKİYET

3.1. Tanıtım

Sokollu Mehmet Paşa Hanı, Hatay ili, Antakya (merkez) ilçesi, Cemaliye Mahallesinde, Fabrikalar Caddesi No : 2'de bulunmaktadır (Çizim No:1). Han'ın kuzeydoğusunda Saka Hamamı, güneybatısında Uzunçarşı Sokağı, güneydoğusunda Mahremiye Camii, kuzeybatısında Fabrikalar Caddesi yer alır.

Sokollu Mehmet Paşa Hanı Antakya'dan geçen hac ve ticaret yolu üzerinde, çarşı bölgesinde önemli bir yol kavşağına inşa edilmiştir (Çizim No:3). Asi Nehri üzerindeki köprüden geçerek Uzunçarşı Sokağı üzerinden Han'ın bulunduğu köşeye gelen hac ve ticaret yolu, Fabrikalar Caddesi üzerinden kuzeydoğuya saparak şehir dışına doğru yönelmektedir (Çizim No: 2).

Sokollu Mehmet Paşa Hanı, Saka Hamamı ve Mahremiye Camii ile yan yana inşa edilerek bir külliye işlevi gören üçlü yapı gurubu elde edilmiştir. Konaklamak için Han'a gelen yolcular Saka Hamamı'nda yıkanmakta, Mahremiye Camii'nde namaz kılmakta ve Han'da gecelemekteydiler. Han ile Cami arasına geçiş yapılarak yolcuların han dışına çıkmadan namaz kılmaları sağlanmıştır. Sonradan (muhtemelen Han'ın sabunhaneye çevrildiği dönemde) geçiş kapatılmıştır.

Tapuya "Sabunhane" olarak kayıtlı olan Sokullu Mehmet Paşa Hanı 5.mintika 1262 numaralı parselde yer almaktadır. Yüzölçümü 1125 m²'dir. Mülkiyetin 1/2 hissesi Mustafa oğlu Selim Çelenk'e, 1/2 hissesi Necib oğlu Tahir Haytoğlu'na aittir.

Han, Sokullu Mehmet Paşa'nın vakfı olarak 1574 yılında yaptırılmıştır. Mimarı bilinmemektedir. Han Sokollu Şehit Mehmet Paşanın Hicri 981/ Miladi 1574 tarihli vakfiyesine şöyle kaydedilmiştir (57) :

"Ve biri dahi yine mahruse-i mezburede İbni Dibus mahallesinde müceddeden bina olunan handır ki yirmi iki bab tahtani mahzeni ve yirmi sekiz bab fevkani mahzeni ve ahır muhtevidir.

Kapusu önünde iki bab dükkânı ile hududu iki taraftan müşarünileyh vakıf hazretlerinin vakfına ve bir taraftan tarik-i amme ve suk-ı şehr-i mezbure ve bir taraftan Hasan Bey'in ibni Abdülmuin Hamamına müntehidir ve biri dahi mahrusa-i mezburede meydan kurbunda vaki olup hududu cevanib-i erbaadan tarik-i amme müntehi olup müceddeden bina olunan hamamdır ki Hamam-ı Saka demekle şöhret bulmuştur."

Sokollu Mehmet Paşa Hanı'nın kitabesi mevcut değildir. Han'ın giriş kapısı üzerinde kitabenin izi görülmektedir.

Antakya Arkeoloji Müzesi'ne 108 numaralı envanterle kaydedilen yapının anıt fişi 19.5.1975 tarihinde düzenlenmiştir. Han'ın koruma derecesi 1'dir. Bu anıt fişinde kitabenin Müze'de olduğu belirtilmektedir (Belge No:1-2). Bu bilgiden yola çıkarak Müze'nin envanter defterleri incelenmiştir. Müze'nin kurulduğu tarih olan 1933 yılından 1975 yılına kadar tutulan envanterler arasında Han'ın kitabesiyle ilgili bir kayıt bulunamamıştır.

Kitabenin Müze'ye geldikten sonraki bir tarihte envanterlendiği varsayılarak 28.3.1985 tarihine kadar yapılan envanterler de incelenmiştir. 6 ciltte toplam 1070 sayfada 7490 eser incelenmesine rağmen Han'ın kitabesiyle ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır.

Kitabenin envanterlenmeden Müze'ye alındığı varsayımıyla Han'ın giriş kapısı üzerindeki kitabenin bulunduğu boşluk ölçülerek müzenin deposunda 60 x 60 cm. ebatında envantersiz bir kitabe aranmış fakat bulunamamıştır.

Daha sonra Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürlüğü'nde bulunan Sokollu Mehmet Paşa Hanı'na ait 3100/97 numaralı dosyada kitabeyle ilgili bir belgeye rastlanmıştır (Belge No:3). Han'ın sahipleri 24.3.1969 tarihinde dört dükkan yapımı için Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'na başvurmuşlardır. Konuyla ilgili olarak dönemin Antakya Arkeoloji Müzesi Müdürü Süheyla Keskil tarafından Milli Eğitim Müdürlüğü'ne yazılan 15.5.1969 tarihli yazıda kitabeden bahseden bir bölüm bulunmaktadır. Yazının kitabe ile ilgili bölümü şöyledir : "Aslında kervansaray olarak inşa edilen bu yapı sonradan sabunhaneye çevrilmiş olup bugün de aynı iş için kullanılmaktadır. Giriş kapısı üstünde Vechi Paşa zamanında sabunhane olarak tamir edildiğine dair tarihsiz bir kitabe mevcuttur. (Tamir esnasında kırılmaması için kitabe müze tarafından alınmıştır.)"

Bu bilgiye dayanarak Antakya Arkeoloji Müzesi'nde yazının yazıldığı tarihte envanterlenen eserler incelenmiş fakat kitabeyle ilgili bir kayda rastlanamamıştır. 1968-1971 yılları arasında tutulan envanterler de yeniden gözden geçirilmişse de bir sonuç alınamamıştır. Kitabenin emanet olarak alındığı düşünülmüş ama söz konusu döneme ait hiçbir emanet fişi bulunamamıştır.

Kitabeyle ilgili yazıda hanın Vecihi Paşa zamanında sabunhaneye çevrildiğinden söz edilmesinden hareket edilerek yapılan araştırma sonucu Vechi Paşa'nın Hicri 1285, Miladi 1842 yılında Halep valiliğine atandığı, Hicri 1261, Miladi 1845 yılında azledilerek bu görevden alındığı saptanmıştır (58) (Antakya o dönemde Halep Vilayeti'ne bağlı bir kaza idi).

Sabunhaneye evrilen Han 1969 yılına kadar aynı amaçla kullanılmıştır.

Mal sahipleri Sabunhane'nin kuzeybatı cephesine dört dükkan yapmak için 24.2.1969 tarihli dilekçeyle Antakya Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü'ne başvurmuşlardır.

Müze Müdürlüğü yapılan başvuru üzerine 21.4.1969 tarih ve 473/144 sayılı yazısıyla yapılacak dükkanların yapının aslına hâfel getirmeyeceğini Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bildirmiştir (Belge No:3). Dönemin Müze Müdürü Süheyla Keskil tarafından yazılan yazıya değişiklik önerisini gösteren plan da eklenmiştir (Belge No:4).

Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü yapılması istenen tadilat hakkında karar vermesi için 15.5.1969 tarih ve 732.32.4-3261 sayılı yazıyla Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığı'na müracat etmiştir. Yazı Milli Eğitim Bakanı adına Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü Hikmet Gürçay imzasını taşımaktadır (Belge No:5).

Anıtlar Yüksek Kurulu 13.6.1969 tarih ve 187 no'lu toplantısında teklif olunan dört dükkanın yapılmasının eski eserin hüviyetini bozmayacağına, dükkanların inşasında sakınca olmadığına karar vermiştir. Tahsin Öz başkanlığında toplanan Kurul'un 4756 no'lu kararı 14.6.1969 tarihlidir (Belge No:6).

Tadilat izni alındıktan sonra Sabunhane'nin kuzeybatı cephesinin zemin kat duvarı yıkılmıştır. Dükkanların bölme duvarları cepheden sökülen taşlarla örülmüştür. Ayrıca kuzeybatı cephesinin birinci kat duvarı da birikette yeniden örülmüştür.

Sabunhane, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 15.11.1985 gün, 1558 sayılı kararı ve 88 sıra no'lu yazısıyla tescil edilmiştir (Belge No:7).

Mal sahipleri 13.7.1994 tarihli dilekçeyle Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'na müracat ederek Sabunhane'nin statik yönden tehlikeli durumda olduğu gerekçesiyle yıkım izni verilmesini istemişlerdir.

Koruma Kurulu Müdürlüğü başvuru üzerine 11.8.1994 tarih ve 3480 sayılı yazısıyla yapının müdürlüğe bağlı raportörlerce yerinde incelenmesini ve konuyla ilgili rapor hazırlanmasını istemiştir.

24.10.1994 tarihinde şube Müdür Vekili zgr avga, şehir Plancısı Mehmet Gürkan ve Arkeolog Yener avdar Sabunhane'yi yerinde incelemişlerdir. Hazırladıkları raporda yapının özgün kullanımını yitirmiş olmasına karşın kültürel ve ticari işlevlerini yitirmemiş olduğunu, tescil kaydının devam etmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Belge No:7).

Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 25.11.1994 tarih ve 148 no'lu toplantıda konuyu görüşmüş, aynı tarih ve no'lu karara göre Sabunhane'nin tescil kaydının devamına, örneğine az rastlanan bir sanayi yapısının bozulmaması ve endüstri arkeolojisi rneği olarak gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla kamulaştırılmasının Kültür Bakanlığı'na tavsiye edilmesine karar vermiştir (Belge No:8).

3.2 Mülkiyet

Sokollu Mehmet Paşa Han'ının mülkiyet durumu Antakya 1. Bölge Tapu Sicil Müdürlüğündeki 1262 nolu dosyadan izlenmiştir. Dosyada sabunhaneye çevrilen Han "akar" olarak nitelenmiştir.

27.8.1928 tarihinde düzenlenen sınır tespit tutanağında 5 mıntika 3 nolu akarın tanımı şöyle yapılmıştır :

"Bir binadan oluşan Sabunhanedir. Alt katta 13 odası vardır. Yerin altında bir mağara vardır. Mağaranın üstünde sabun kurutmak için büyük bir oda vardır. Geniş bir avlusu vardır. İçinde su kuyusu vardır. Bina mülktür. Yer ise Şehit Mehmet Paşa Vakfına vakfedilmiştir."

Sabunhane'nin malikinin Antakya Salahiye Mahallesi'nde ikamet eden Suriye uyruklu Havace Rızkullah oğlu Zeki Sikyas adında Hristiyan bir tüccar olduğu belirtilmiştir. Tutanak Zeki Sikyas'ın yerine vekili Antakya Salahiye Mahallesi'nde ikamet eden Suriye uyruklu Circis oğlu Zeki Mahşi isimli bir hristiyan tüccar tarafından imzalamıştır (Belge No:9).

Malikin elinde bulunan tapu senedinin mülkiyeti kanıtladığı "Deliller ve İspatlar" hanesinde kayıtlıdır. Tutanak düzenlenirken Akar'ın sınırlarını tespitten sorumlu mühendis, Cemaliye Mahallesi muhtarı ve bazı komşu parsellerin sahipleri de hazır bulunmuştur (Belge No:10).

25 Nisan 1930 tarihinde Emlak Sınır Tespit Komitesi'nden Zeki Sikyas'a 27 Nisan 1930 tarihinde Sabunhane'yle ilgili yapılacak mahkeme tebliğini Zeki Sikyas'ın bayram nedeniyle Halep'e gittmesi dolayısıyla vekili almıştır. Vekil Zeki Sikyas'ın bir hafta sonra, mayıs ayı başında döneceğini söyleyerek mahkemenin tecilini istemiştir (Belge No:11).

Tecil isteğine rağmen 27 Nisan 1930 Pazar günü yapılan duruşmaya Zeki Sikyas Halep'te olduğu için yerine vekili Circis oğlu Zeki Mahşi katılmıştır.

Vekile Zeki Sikyas'ın Sabunhane'ye nasıl sahip olduğu sorulmuştur. Vekil malikin elinde mülkiyetini beyan eden bir belgesi olduğunu fakat kendisinin Halep'te bulunması sebebiyle bu belgeyi ibraz etme imkanının olmadığını, birkaç gün sonra döneceğini söylemiştir. Malikin kanuni süreyi aşan bir zamandan beri akarı kullandığını, bu zaman süresince bir sorun çıkmadığını belirterek akarın maliki adına tescilini talep etmiştir.

1262 nolu dosya okunarak akarın Zeki Sikyas adına kayıtlı olduğu ve elinde tapu senedi bulunduğunu tespit edilmiştir.

Konu 5 kişiden oluşan Cemaliye Mahallesi İhtiyar Heyeti'ne sorulmuştur. Heyet akarı Zeki Sikyas'ın kanuni zamanı aşan bir süreden beri kullandığını ve bu süre içinde itiraz eden olmadığını belirterek elindeki tapu senedine göre akarın Zeki Sikyas'ın mülkiyet ve tasarrufunda olduğuna karar vermiştir (Belge No: 12).

1 Temmuz 1930 tarihinde Antakya Vakıflar İdaresi temsilcisi Ahmet Rasim Efendi 133/1022 sayılı dilekçesiyle karara itiraz etmiştir. 27 Nisan 1930 tarihli duruşmada akarın tamamının tescilinin Zeki Sikyas üzerine yapılmış olduğunu, oysa 1/20 hissenin Şehit Mehmet Paşa Vakfı'na ait olduğunu ve bu hissenin vakfa tescilini istemiştir (Belge No:13).

6 Temmuz 1930 Pazar günü yapılan ikinci duruşma Başkan vekili Niyazi oğlu Hayrettin Bey, idari üye Hacı Faik Kuseyri Efendi ve asil üye Sıtkı Muhittin Paşa'nın oluşturduğu mahkeme heyetince yapılmıştır. Davacı Vakıflar İdaresi temsilcisi katip Ahmet Rasim Efendi ile davalı Zeki Sikyas hazır bulunmuşlardır. Açık duruşmaya 1262 nolu dosya okunarak başlanmıştır. Davacı 1 Temmuz 1930 tarihindeki ifadesini tekrarlayarak Şehit Mehmet Paşa vakfının hukukunun tespitini istemiştir. Davalı adı geçen vakfa senede 50 kuruş altın kira ödediğini ve 20 hisseden birinin vakfa ait olduğunu belirtmiştir. Sınır tespitinde Antakya'da olmadığını, sözkonusu akarı kanuni zamanı aşan bir süreden beri kullandığını söylemiştir. İbraz etmesi gereken tapu senedini 1.Dünya Savaşı ve arkasından meydana gelen

Devrim nedeniyle kaybettiğini beyan etmiştir. Akarla ilgili kararın verilip kendisine tescil edilmesini istemiştir.

Mahkeme heyeti incelemesi gereken bir şey kalmadığı için karar almıştır. 9 Temmuz 1930 tarihli ve 987 nolu karar ekinde 1587 nolu maddeye dayanarak akarın 19/20 hissesi Zeki Sikyas'a 1/20 hissesi de çözülmüş Şehit Mehmet Paşa vakfına tahsis edilmiştir (Belge No:14).

25 Mayıs 1932 tarihli Suriye Devleti, Devlet Emlak Müdürlüğü, İskenderun Sancağı Tescil Belgesinde Sabunhane'nin 19 hissesinin Zeki Sikyas'a ait olduğu yazmaktadır (Belge No:15). Bu tescil belgesiyle Sabunhane'nin 19 hissesinin Zeki Sikyas'a ait olduğu kesin olarak tescil edilmiştir.

Zeki Sikyas 11 Ekim 1933 tarihinde Sabunhanedeki 19 hissesini 550000 Suriye kuruşu karşılığında Hacı Halit oğlu Murat Çelenkbaş'a satmıştır (Belge No:16).

Satış işlemi için 16 Ekim 1933 tarihinde Devlet Emlak Dairesi Başkanlığına bir dilekçe yazarak 25 Mayıs 1932 yılında verilen 401 nolu belgeye dayanarak 550 Osmanlı lirası karşılığında Murat Çelenkbaş'a satmak istediğini bildirmiştir (Belge No:17).

Devlet Emlak Kayıt Başkanlığı 18 Ekim 1933 tarih ve 542 kayıt nolu dilekçesiyle Emlak Dairesi Başkanlığı'na 8 evraktan oluşan satış belgelerini sunmuştur (Belge No:18).

28 Ekim 1933 Çarşamba günü saat 9'da Emlak Dairesi Başkanı huzurunda satış sözleşmesi imzalanmıştır.

Satıcı Antakya Aziziye mahallesinde ikâmet eden 1877 Halep doğumlu Suriye uyruklu Hristiyan tüccar Havace Rızkullah oğlu Zeki Sikyas Sabunhane'deki 19 hissesini Antakya İslamsaray mahallesinde ikâmet eden 1879 Antakya doğumlu, Suriye uyruklu tüccar Hacı Halit oğlu Murat

Çelenkbaş'a satmıştır. Bu satış Zeki Sikyas'ın Emlak Dairesi Başkanlığı'ndan aldığı 25 Mayıs 1932 tarih ve 401 nolu tapu belgesiyle 550 Osmanlı altını (275.000 Suriye kuruşu) karşılığında yapılmıştır (Belge No :19-20).

Satış işlemi için 17 Ekim 1933 tarihinde Zeki Sikyas 16688 kuruş, Murat Çelenkbaş 18411 kuruş vergi ödemişlerdir (Belge No:21).

Şehit Mehmet Paşa Vakfına ait 1/20 hisse Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün 22 Ocak 1942 tarihinde yaptığı açık arttırma ile 28 Nisan 1942 gün ve 734399 / 10247 - 742 nolu makbuzla tahsil edilen 632 lira karşılığında Murat Çelenkbaş'a satılmıştır (Belge No:22-23).

12.3.1942 tarihinde Murat Çelenkbaş Sabunhane'deki 1/2 hissesini Necip oğlu Tahir Haytoğlu'na 5000 lira karşılığında satmıştır (Belge No:24).

Sabunhane'nin bu tarihten sonraki mülkiyet durumunu Antakya 1. Bölge Tapu Sicil Müdürlüğü tapu kayıt defterlerinden öğrenilmiştir.

6.7.1957 tarihinde Murat Çelenkbaş diğer 1/2 hissesini Halefoğlu Durmuş Sıtkı Debbooğlu'na 65000 lira karşılığında satmıştır.

13.2.1969 tarihinde Durmuş Sıtkı Debbooğlu 1/2 hissesini Selim Çelenk'e satmıştır.

Sabunhane halen Selim Çelenk ile Necip Haytoğlu'nun varislerine aittir.

BÖLÜM 4. SABUN İMALATI VE SABUNHANE'NİN TİCARİ İŞLEYİŞİ

4.1.Sabun İmalatı

19. Yüzyılın başından itibaren sabun üretimi ve zeytinyağı ticareti Antakya'nın en önemli gelir kaynağı haline gelmiştir. O dönemde zeytin bölgede en çok üretimi yapılan tarım ürünüdür. 1890 yılında Antakya, İskenderun ve Belen'den elde edilen zeytin miktarı 1,560.500 okkadır. 9 sabunhanede her yıl ortalama 1.300.000 okka sabun üretilmekteydi. Üretilen sabunun yerel tüketim dışında kalan miktarı, Anadolu'nun diğer eyaletlerine ve yurtdışına gönderilmekteydi. 1890 yılında İskenderun Limanı'ndan Mısır'a 1.058 O.L.(Osmanlı Lirası) ve çeşitli ülkelere 492 O.L. olmak üzere toplam 1.550 O.L.'lık sabun ihracatı yapılmıştır (59).

Ali Cevad Bey 1895-96 Tarih ve Coğrafya lüğatında Antakya'da yılda 12-15 milyon kilo sabun üretildiğini belirtmiştir (60).

1935 yılında Antakya'da 16 sabunhane olduğunu söyleyen Welersse, bu imalathanelerde çıkan ürünlerin Ankara, Amasya, Diyarbakır, Mardin, Musul ve Van'a sevk edildiğini, sabun ticareti ve batı ile olan bütün ticaretin gayrimüslimlerin elinde olduğunu yazar (61).

Pierre Bazantay'a göre 1935 yılında Antakya'da 11 sabunhanede 168 sünni Türk, 30 Alevi Türk çalışmaktadır. Bazantay'ın hazırladığı listede 64 değişik esnaf arasında 240 çalışanıyla köşkerlerden (yemenici) sonra en çok çalışanı bulunan ikinci kol sabun imalatıdır (62).

Sabun üretiminin nasıl yapıldığını somut bir örnekle, Antakya'da sabun üretimi yapmakta olan Ökten Sabunhanesi ile anlatılmasının daha açıklayıcı olacağı düşünülmüştür (F:71).

Bir aile şirketi olan Ökten sabunhanesi dört kuşaktan beri sabun üretimi yapmaktadır. Yıllık sabun üretimi 200 ton civarındadır. Sabunun kilosu Mart 1996 tarihi itibarıyla, kalitesine göre 60.000-200.000 lira arasında değişmektedir.

Sabun birinci katta bulunan dört ton kapasiteli demir bir kazanda pişirilmektedir. Kazanın ocak kısmı zeminden yarım kat yukarıdadır. Zeytinyağının depolandığı kuyular ise yer altında bulunmaktadır.

Dört ton kapasiteli sabun kazanına 3,5 ton malzeme konmaktadır. Bunun nedeni pişerken genişleyen sabunun kazandan dökülmesini önlemektir. Kazana 2000 kg (% 57 oranında) zeytinyağı konduktan sonra ocak yakılır. Yaklaşık 2 saat sonra (bu süre mevsimin yaz veya kış olmasına göre değişmektedir) kaynamaya başlayan zeytinyağına 500 kg (% 14 oranında) defne yağı ve 400 kg (% 11 oranında) su eklenir. Daha sonra ocağın ağız kapatılarak sabun ertesi güne kadar dinlenmeye bırakılır (F:7).

İkinci gün hala sıcak ve akıcılığını kaybetmemiş olan sabun "savata" adı verilen uzun kulplu kovalarla çekilerek "plato" denen 65 cm çapında 195 cm boyunda silindirik şeklindeki karıştırıcıya dökülür (F:73). 600 kg kapasiteli plato tam olarak doldurulmadığından kazandaki sabun 6-7 defada karıştırılır.

Platoya her dolunda toplamı 100 kg. olan defne yağı (toplam % 17 oranında) ilave edilir. Karıştırma işleminden sonra sabun "satıl" adı verilen kovalara doldurularak kalıplara dökülür (F74-75). Dökülen sabun mastarlanarak 5 cm kalınlığına getirilir (F:76). Kazanın dibinde kalan sabun tabanında delikler bulunan savatalarla alınarak suyun kazanda kalması sağlanır. Bu sulu tortu kazanın dip kısmında bulunan vana açılarak boşaltılır.

Üçüncü gün kazana zeytinyağı konup ocağın yakılmasıyla sabun üretim süreci yeniden başlar. Zeytinyağının kaynayacağı 2 saatlik sürede kalıplardaki katılaşmış olan sabunun kesim işlemi yapılır. Sabun bıçağıyla kalıplardaki sabun önce boylamasına sonra enlemesine kesilir (F:77). Üzerinde 7 adet bıçak bulunan sabun bıçağı 7x7 ebatında 6 adet sabun çıkarmaktadır. 136-137 cm enindeki sabun kalıbından 3 kez boylamasına kesilerek 18 adet sabun sırası çıkarılmaktadır. Bütün kalıplardan ortalama 17-18.000 adet sabun çıkmaktadır .

Kesim işlemi tamamlandıktan sonra üzerinde sabunhanenin mühürünün bulunduğu ahşap 'tokmak'la sabunlar damgalanmaya başlanır (F:78). Bir kişi damgalama işlemini yaparken arkasından gelen iki kişi sabunu toplamaya başlar. 3'er adet sabun 3 sıra üst üste konarak 9'ar 9'ar istif yapılır. Böylece kalıptaki bir sıra sabun 2 grupta istiflenir (F:79).

Toplama işleminden sonra kalıplardaki fire olan sabun parçaları bir kişi tarafından toplanarak kaynamış olan kazandaki zeytinyağının içine atılır. Ekibin kalan elemanları sabunları toplayarak kurutma bölümüne götürür. Burada "çember" adı verilen yuvarlak bir şablonun etrafına bir sıra sabun aralıklı olarak daire şeklinde dizilir. Birinci sıra dizildikten sonra çember kaldırılır ve sabunlar kesik koni biçiminde bir küme oluşturacak şekilde aralıklı olarak dizilerek kurumaya bırakılır (F:80).

4.2.Sabunhane'nin Ticari İşleyişi

1842-1845 yılları arasında sabunhaneye çevrilen Sokollu Mehmet Paşa Hanı'nda bu tarihten itibaren sabun üretimi yapılmaya başlanmıştır.Vakıf sabunhaneyi kiraya vererek her yıl sabun üretimi yapan şahıstan belirli bir icar almaktaydı.

Sabunhanenin sahibi olan Murat Çelenkbaş 12 Mart 1942 tarihinde 1/2 hissesini Tahir Necip Haytoğlu'na satmıştır.1943 yılında Murat Çelenkbaş'ın yeğeni Selim Çelenk ve Tahir Necip Haytoğlu Antakya Ticaret ve Sanayi Odası'na başvurarak 1996 sicil numaralı 1. sınıf adi şirket kurmuş, sabun üretimi yanında zeytinyağı ve nebati yağ ticareti yapmaya başlamışlardır. 27 Ekim 1952 tarihine kadar devam eden şirket, bu tarihte ortakların Antakya Ticaret ve Sanayi Odası'na verdikleri dilekçe ile feshedilmiştir. Ortaklar sabunhanede ayrı ayrı ticaret yapmak istediklerini de bildirmişlerdir. Başvuru üzerine Oda'nın Yönetim Kurulu 8 Kasım 1952 tarih ve 29 sayılı toplantı ile, 274 sayılı madde gereğince ortakların Oda'ya müşterek kayıtlarının telkin edilmesini kararlaştırmıştır (Belge No:30). Ortaklar, 1958 yılına kadar birbirlerinden bağımsız olarak ticaretlerini sürdürmüşlerdir (Belge No:31). 28 Şubat 1958 tarihinde bir dilekçe ile Antakya Ticaret ve Sanayi Odasına baş vuran Selim Çelenk ve Tahir Necip Haytoğlu zeytinyağı, nebati yağlar alım satımı ile sabun imalatı işi ile iştigal etmek üzere kendi adlarını taşıyan bir kollektif şirket kurduklarını bildirmiş, Oda'nın tescil için gerekli işlemleri yapmasını istemişlerdir (Belge No:32). 1 Mart 1958 tarihinde yapılan sözleşmeye göre 20.000 lira sermayeli şirket zeytinyağı ve nebati yağlar alım satımı ile sabun imalatı yapacaktır (Belge No: 33). Şirket, 15 Mart 1958 tarihinde Antakya Ticaret ve Sanayi Odası'na 3034 sicil numarası ile 2. sınıf olarak kayıt olmuştur. Kayıt ve tescil işlemi Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nin 18 Ağustos 1958 tarihli sayısında yayınlanmıştır (Belge no:34).

Kollektif şirketin kuruluşunun ardından sabunhanenin ticari faaliyetleri ve sabun üretimi artmıştır (Belge No:35). 1962 yılında sermayesi 200.000 liraya çıkan şirket, defne yağı, zeytiyağı ve pamuk yağı ticareti de yapmaya devam

etmiştir. Yıllık kapasitesi 120 ton olan sabunhanede, 1959 yılında 35 ton, 1960 yılında 40 ton, 1961 yılında 52 ton sabun imal edilmiştir (Belge No:36). Alınan zeytin ve defne yağının gerekli olan bölümü imalat için kullanılmakta, kalan bölümü satılmakta idi. Tane olarak satın alınan zeytinin yağı sabunhanede bulunan mengenede çıkarılmakta idi.

1969 yılında ticari faaliyetlerini durduran Selim Çelenk ve Tahir Necip Haytoğlu Kollektif Şirketi, 10 Ekim 1973 tarihinde Antakya Ticaret Sicili Memurluğu'na bir dilekçe yazarak şirketi feshettiklerini bildirmişlerdir (Belge No:37). Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nin 13 Kasım 1973 tarihli sayısında şirketin feshedildiği ilan edilmiştir (Belge No: 38). Böylece sabunhanenin ticari faaliyetleri resmen sona ermiştir.

BÖLÜM 5. SOKOLLU MEHMET PAŞA HANI

5.1 Planlar

Zemin Kat Planı (Pafta 3)

Sokollu Mehmet Paşa Hanı kareye yakın yamuk plana sahip, iki katlı, avlulu bir yapıdır. Hanın dış ölçüleri, kuzeydoğu cephesi 3232 cm. kuzeybatı cephesi 3292 cm.'dir.

Hanın kuzeybatı cephesinde dört adet dükkan bulunmaktadır. (F:81-82). Dükkanlardan kuzeydoğuda olan ilki beyaz eşya satışı yapmaktadır (F:83). Hanın kuzey köşesinden 698 cm. uzaklıktaki dükkan, dış zeminden 25 cm. yüksekte, -0.16 kotundadır. 1969 yılında, dükkanlar yapılırken eklenen asma kat, taşıyıcı ayaklar arasına oturtulmuştur. Asma kata, mekanın güneybatısındaki 90 cm. enindeki, 13 basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. 25x25 cm. boyutlarında betonarme bir kolonun taşıdığı asma katın ortalama eni 320 cm., boyu 550 cm.'dir.

Hanın köşesinden 1341 cm. uzaklıktaki ikinci dükkan tel kadayıfçıdır (F:84). Dükkan, dış zeminden 20 cm. yüksekte, -0.30 kotundadır. 25x25 cm. boyutlarındaki betonarme kolonun taşıdığı asma kata, mekanın güney köşesindeki merdivenle çıkılmaktadır. Asma katın ortalama boyutları 470x560 cm.'dir.

Dükkanlardan üçüncüsü hanın kuzey köşesinden 1929 cm. uzaklıktaki kasap dükkanıdır (F:85). Dış zeminden 23 cm. yüksekteki dükkan -0.58 kotundadır. İki yanında tezgah bulunan, içeriye doğru açılan iki kanatlı kapı ile dükkana girilmektedir. Mekanın güneybatısında asma kata çıkan 88 cm. enindeki 11 basamaklı bir merdiven bulunmaktadır. 25x50 cm. boyutlarındaki betonarme

kolonun taşıdığı asma kat, kolonun kuzeybatısından 73 cm. konsol çıkmaktadır. Eni ortalama 280 cm. olan asma katın boyu 557 cm.'dir.

Dördüncü ve son dükkan beyaz eşya satışı yapmaktadır (F:86). Dış zeminden 11 cm. yüksek, -0.82 kotundaki dükkan, hanın kuzey köşesinden 2531 cm. uzaklıktadır. Mekanın güneybatısındaki nişte, üzerinde asma kat bulunan bir ofis bulunmaktadır. Ofis, nişin ortasındaki kolonla, güneydoğu cephesi arasına alüminyum doğrama yapılarak oluşturulmuştur.

Hana, kuzeybatı cephesindeki basık kemerli kapıdan girilmektedir (F:87). Kapı eşiği 0.00 kotu olarak kabul edilmiştir. 1969 yılında çekilen bir fotoğrafta sokak zeminin taşla kaplı ve eşikten alçak olduğu görülmektedir. Şu anda sokak Antakya Belediyesi'nin 1987 yılında döktüğü betonla kaplıdır. Yer yer eski sokak döşemesini görmek mümkündür (F:88).

Kapıdan girildiğinde giriş mekanının kuzeybatısında (sağda) yamuk planlı bir oda görülmektedir (F:89). Odaya dışarı doğru açılan iki kanatlı bir kapıdan girilmektedir. Odanın zemini +0.09 kotundadır.

Yine kapıdan içeri girildiğinde güneydoğuya (sola) doğru uzanan ve üç tonozlu bölümden oluşan bir mekan mevcuttur (F:90). Bu bölümde ikili sıra halinde 10 adet yağ kuyusu bulunmaktadır. Yer altında bulunan küp şeklindeki kuyuların ağızları ahşap kapaklarla kapatılmıştır. İki kuyunun üzerine yakın zamanda beton dökülmüştür. Kuyuların hepsi kısmen çöp ve çeşitli atık maddelerle doludur ve ölçülebilen maximum derinlikleri 310 cm.'dir.

Giriş mekanının güneydoğusunda diğer cephesi avluya bakan bir oda bulunmaktadır. Odanın giriş mekanına bakan cephesinde bir kapı ve pencere mevcuttur. -0.11 kotunda bulunan kapı eşiği dış zeminden 9 cm., iç zeminden 6,5 cm. yüksektir. Odanın içi tavana kadar talaş dolu olduğu için iç mekan tanımlaması yapılamamıştır (F:91). 1969 yılında çekilmiş bir fotoğrafta odanın zeminine ikinci bir eşikle ulaşıldığı görülmektedir (F:92).

Odanın önünde daha önce mevcut olan kantarın 75x125 cm. ebadındaki izi bulunmaktadır. Odanın avluya bakan cephesinde alt sırada üç adet, üst sırada ise daha küçük bir adet pencere yer almaktadır (F:91).

Giriş mekanından güneybatıya doğru uzanan ve dört çapraz tonozla örtülü bölüm sabun pişirme yeridir (F:93). İlk iki tonozlu bölüm avluya bakmaktadır. İlk tonozlu bölümde şu an mevcut olmayan bir sabun kazanının izi görülmektedir(F:94). Dört ton kapasiteli bu kazan 1969 yılında kaldırılmıştır. Kazanın yıkılan bacasının 41x43 cm. ebadındaki izi tavanda mevcuttur (F:95). Bu bölümün avluya bakan tarafında (güneydoğusunda) 46-49 cm. yüksekliğinde değişik boyut, tür ve biçimden oluşan taşlarla örülmüş 50 cm. kalınlığında bir parapet yer almaktadır. Tonozlu mekan avluyla parapetin üzerine oturtulmuş ahşap bir paravanla ayrılmıştır. Paravan çeşitli kalınlıklarda dairesel ve dörtgen kesitli taşıyıcı iskelet üzerine düşey olarak çakılmış 2x5 cm. kesitli çitlerden oluşmaktadır.

İkinci tonozlu bölüm pişirilen sabunun üst kata çekildiği kısımdır. Çapraz tonozun merkezinde bulunan 63x68 cm ebadındaki dörtgen biçimli boşluktan yukarı çekilen sabun buradaki kalıplara dökülmektedir (F:95). Bu bölümün de avluya bakan cephesinde ilk bölümde olduğu gibi ahşap bir paravan bulunmaktadır. Doğrudan zemine oturan paravanda avluya açılan 182 cm. eninde, 199 cm. yüksekliğinde bir kapı mevcuttur (F:96).

Üçüncü tonozlu bölüm halen mevcut olan sabun kazanının bulunduğu kısımdır. Tez çalışmasının başlangıcında, bu bölümde kullanılmayan ve tahrip olmuş çeşitli malzeme ve eşya bulunmaktaydı. Kazan, ocağın bulunduğu bölüm ve zemin döşemesi bu malzeme ve eşyalarla dolu durumdaydı. Atık bölümü döşeme seviyesine kadar toprakla kapatılmıştı (F:97-98-99). Yapılan temizlik sonucu zemin döşemesi 230 cm. derinde, -197 kotundaki atık bölümü ortaya çıkarılmış, diğer bölümler de temizlenmiştir (F:100-101).

Bu bölümün zemini bir önceki tonozlu bölümün zemininden 35 cm. yüksekte +0.35 kotundadır. Kesik koni biçimli sabun kazanının ağız kısmının çapı 181-183 cm., dip kısmının çapı 88 cm., derinliği 183 cm.'dir. 5 mm. kalınlığındaki demirden yapılmış kazanın ağız kısmında çepeçevre dönen 5 cm. eninde bir diş vardır (F:102). Kazanın ocak bölümü zeminden 163 cm. aşağıda, -129 kotundadır ve dairesel formlu altı adet basamakla inilmektedir (F:103). 54x77 cm. boyutlarındaki dörtgen biçimli ocağın ağzında 10 cm. eninde, 12 cm. kalınlığında dört adet demir kirişle yapılmış lento vardır (F:104). Ocağın içi 4.5x10x19 cm. ebadındaki ateş tuğlalarıyla örülmüştür (F:105). Ocağın dumanı, kazanın kuzeydoğusunda bulunan 62x62 cm. ebadındaki baca aracılığıyla atılmaktadır. Ocağı güneybatısında sabun piştikten sonra dipte kalan tortunun boşaltıldığı bölüm yer almaktadır (F:106). Kazanın dip kısmından gelen borunun ucundaki vana açılarak tortu tenekelere doldurulmaktadır. Bu bölümün zemini vanadan 48 cm. alçak tutularak vananın altına teneke sığacak gerekli yükseklik elde edilmiştir (F:107). Atık kanalına boşaltılan tenekelerdeki tortu bu kanal aracılığıyla kazanın kuzeybatısında, -197 kotunda bulunan 55x92 cm. ebadında, 45 cm. derinliğindeki biriktirme çukurunda toplanmaktadır (F:108-109). Biriktirme çukurunun güneybatısında, zemin döşemesinden 51 cm. aşağıda, -0.18 kotunda, 69x107 cm. ebadında bir platform vardır (F:110-111). Atık bölümünün güneybatı duvarında, üst kenarı -0.35 kotunda, 26x26 cm. ebadında, 26 cm. derinliğinde bir niş bulunmaktadır (F:112). Toprak altında bulunan bu bölümde yapılan temizlik çalışması sonucunda nişte sapı olmayan bir bıçak bulunmuştur. Yine temizlik çalışması sırasında çukurun kuzeydoğusunda moloz taş ve harçtan oluşan bir kütle ortaya çıkmıştır (F:113-114). Bu kütlenin 1969 yılında yapılan dükkanlardan artan taş ve harç olduğu ve bu kütlenin altında ilk basamağı ortaya çıkarılan bir merdiven bulunduğu sanılmaktadır.

Dördüncü tonozlu bölümde bir adet yağ kuyusu bulunmaktadır (F:115). Ölçülebilen derinliği 410 cm.'dir. Zeminden 19 cm. yüksekteki kuyunun ağzına 42x61 cm. ebadında dikdörtgen bir taş yerleştirilmiştir (F:116). Kuyudaki zeytinyağının bu taşın ortasında bulunan 10 cm. çapındaki

yuvarlak deliğe yerleştirilen pompa yardımıyla çekildiği anlaşılmaktadır. Pompa, temizlik çalışması sırasında bulunmuştur (F:117). Kapak vazifesi gören bu taş kuyuya zeytinyağı konmak istendiğinde kaldırılmaktaydı. Yapılan temizlik çalışması sırasında bu bölümde çeşitli kesit ve uzunlukta ahşap latolar bulunmuştur (F:118).

Sokollu Mehmet Paşa Hanı'nın kareye yakın planlı bir avlusu vardır. Avlunun kuzeydoğu cephesi 1102 cm., güneydoğu cephesi 1125 cm., güneybatı cephesi 1081 cm, kuzeybatı cephesi 1125 cm.'dir (F:119-120-121-122). Avlunun kuzey cephesindeki odanın önünde cepheye paralel ikili sıra halinde 6 adet yağ kuyusu bulunmaktadır. Zeminden 6 cm. yüksek, +0.13 kotunda olan kuyuların ağız çapı 50 cm.'dir ve ağızları demir kapaklarla kapatılmıştır. Kuyuların hepsi kısmen çöp doludur ve ölçülebilen maximum derinlik 305 cm.'dir (F:123).

Han avlusunun kuzeybatı cephesinde bir saçak kalıntısı mevcuttur (F:124). Cephenin ortasından başlayan saçak hanın güneybatı cephesinde son bulmaktadır (F:122). Saçağın benzer bir örneğine hanın çok yakınında bulunan, Uzunçarşı Sokağı üzerindeki Yenicami'de raslanmıştır (F:125). Hanın geçmişi ile ilgili araştırma sırasında yeraltında bir mağara olduğuna değinen bir belgeye raslanmıştır (Belge No:9). Saçağın avlunun dört tarafına yapılmamış olması, avlunun belirli bir bölümünde başlayıp bitmesi, saçağın yer altındaki mağaraya (mahzene) inen merdivenlerin üzerini örttüğü düşüncesini doğurmuştur. Avlunun kuzeybatısında dövüş horozlarının yetiştirildiği dört adet kümes bulunmaktadır. Kümeslerden ikisi saçağın altına, merdivenin olduğu düşünülen yerin üzerine rastlamaktaydı (F:122). Kümeslerin sahibi ikna edilerek bu iki kümes sökülüştür (F:126). Cephenin güneybatısındaki ahşap pergolada bir kapı bulunmaktadır. Saçak bu kapının üzerini örtse de merdivenin, giriş çıkışı engellememesi için kapının başladığı yerde bittiği düşünülmüştü. Girişe yakın olan saçağın başlangıç yerinin merdivenin de başlangıç yeri olduğu varsayılarak ilk kazı işlemi burada yapılmıştır. Avlu zemininden yaklaşık 40 cm. aşağıda merdivenin ikinci basamağı bulunmuştur (F:127). Merdivenin ilk basamağının

bir kısmı, mevcut olan kümesin altında kalmıştır. Kümes sahibi ikna edilemediği için diğer kümes kaldırılamamış, merdivenin ilk basamağı tamamen ortaya çıkarılamamıştır. Zeminden yaklaşık 1 m. aşağıya inilerek merdivenin 6 basamağı ve mahzen girişinin üst kısmı ortaya çıkarılmıştır (F:128-129). Mahzen girişinin büyük bir bölümü toprak yığınıyla kapanmıştır. Açık olan dar bölümden sürünerek içeri girilmiştir (F:130). Mahzen, tavandan 80 cm. aşağıya kadar toprakla dolu durumdadır. İki kazanın bulunduğu bölümlerden sonrasına çökmeler sonucu oluşan toprak yığınları nedeniyle ulaşılamamıştır (F:131-132-133).

Avlunun güneybatısında, girişleri bu cepheden olan iki kapı bulunmaktadır (F:121). Mekanlardan girişi kuzeydoğuda (solda) olanına zeminden 36 cm. yüksekte +0.10 kotunda bulunan bir eşikle girilmektedir. Cephe duvarında, 147x216 cm. boyutlarında bir kapı boşluğu vardır (F:134). Dört tonozlu bölümden oluşan bu mekan, talaş ve odun deposu ile ahır olarak kullanılmaktadır. Tonozlardan ikisi giriş aksı üzerinde arka arkaya sıralanmaktadır. Diğer ikisi ise giriş aksının güneydoğu paralelinde yer almaktadır. Tavana kadar talaş çuvalıyla dolu olan bu bölüme girilememiştir (F:135). Girişte yer alan ilk çapraz tonozlu bölümün ortasında bir yağ kuyusu bulunmaktadır. +0.19 kotunda bulunan dikdörtgen biçimli kuyu 82x96 cm. boyutlarındadır. Daire şeklindeki kuyunun ağız çapı 56 cm.'dir. Kuyunun içi talaş ve toprakla doludur. Bu bölümün kuzeybatı kenarına odun istiflenmiştir. Bir sonraki tonozlu bölüm bir çitle ilkinden ayrılarak ahır olarak kullanılmaktadır. Bu bölümün kuzeybatı ve güneybatı duvarına talaş çuvaları yığılmıştır (F:136).

Girişi kuzeybatıda (sağda) olan diğer mekan beyaz eşya deposu olarak kullanılmaktadır (F:137). 1985 yılında cephesi ile kuzeybatı ve güneydoğu duvarları biriket örülerek oluşturulan depoya, içeriye doğru açılan iki kanatlı bir kapıyla girilmektedir. Depo, giriş aksı üzerinde sıralanmış iki çapraz tonozlu bölümden oluşmaktadır. Deponun zemini aynı tarihte beton dökülerek tesviye edilmiş, o sırada mevcut olan bir yağ kuyusunun üzeri beton dökülerek kapatılmıştır (F:138).

Avlunun güneydoğu cephesinin ortasında bir su kuyusu bulunmaktadır. Üst kata çıkan merdivenin güneybatısında (solunda) olan kuyunun üzeri tez çalışması başlangıcında toprakla örtülü durumdaydı (F:139-141). Yapılan temizlik sonucunda kuyu, yalaklar ve zemin döşemesi açığa çıkarılmıştır (F:140). 52 cm. yüksekliğinde, 48x64 cm. boyutlarındaki dikdörtgen biçimli kuyu duvardan 28 cm. öndedir. Daire şeklindeki kuyu ağzının çapı 32 cm. dir. Kuyu ağzından yaklaşık 4 m. aşağıda olan suyu çekmek için bir pompa kullanılmaktadır. Günümüzde çalışmayan bu demir pompadan çıkan boru, kuyunun güneybatısında (sağında) bulunan yalağın içine girmektedir. Kuyuyla aynı boyutlara sahip, 31x46 cm. boyutlarında dikdörtgen bir haziresi olan yalak duvara bitişik durumdadır. 41 cm. yüksekliğindeki taş yalak, taşlarla örülmüş, zeminden 56 cm. yüksekteki bir kütle üzerine oturtulmuştur. Yalağın güneybatısında (sağında), ilkinden daha alçak seviyede ikinci bir yalak bulunmaktadır. 35 cm. yüksekliğindeki yalak, 20 cm. yüksekliğindeki bir taş bloğunun üzerine oturtulmuştur. Ağız çapı 44 cm. olan, yarım küre biçiminde hazneye sahip olan yalak duvara bitişiktir ve ön yüzünde bir su boşaltma deliği vardır (F:142).

Kuyunun önüne, dökülen suyu tahliye etmek için bir kanal yapılmıştır. Su, harçla yapılan bu kanal aracılığıyla avlunun güneybatı duvarında bulunan dikdörtgen boşluktan şehrin kanalizasyonuna gitmektedir (F:140). Boşluğun 50 cm. önüne bir çukur yapılarak, su ile birlikte gelen çöplerin çukurda birikmesi sağlanmış, böylece kanalizasyonun tıkanması önlenmiştir (F:143).

Kuyu ve yalakların güneybatısında (sağında) bir kapı ve bir tuvalet bulunmaktadır. Tuvalet, güneybatı cephesinde bulunan sivri kemerin içine niş yapılarak oluşturulmuştur. Tuvalet, dışarıya doğru açılan, iki kanatlı eğreti bir kapı ile girilmektedir (F:144). Tuvalet, iki basamak taşı arasına öne doğru eğimli olarak yapılmış olan gider bölümünden oluşmaktadır (F:145).

Tuvaletin kuzeydoğusunda (solunda) bulunan kapı ile dikdörtgen planlı bir mekana girilmektedir. Kapının eşiği +0.04 kotundadır. İki taşıyıcı ayak arasına moloz taşla örülmüş olan güneybatı duvarının üst kısmı yıkık

durumdadır. Kuzeydoğu tarafı ise üç sıra biriketin üzerine yapılmış bir çitle kapatılmıştır. Çit bu bölümü kuzeydoğusundaki ahırla ayırmaktadır. İçerisi hurda eşya ile doludur (F:146).

Bu bölümün kuzeydoğusunda ahır bulunmaktadır (F:147). Halen aynı amaçla kullanılan ahırın giriş kapısı, üst kata çıkan merdiveni taşıyan yarım kemerin altındadır (F:148). Kemerin açıklığı 154 cm., yüksekliği 263.5 cm.'dir. İçeriye doğru açılan eğreti bir kapıyla yaklaşık olarak mekanın ortasına girilmektedir. - 0.48 kotunda bulunan girişin karşısında ve güneybatısında (sağında) çitle çevrilmiş, tavuk kümesi olarak kullanılan iki bölüm yer almaktadır (F:149-150). Girişin güneybatısında, mekanın kuzeybatı duvarında bulunan taşıyıcı ayak iki niş oluşturmaktadır. Nişlerden kuzeydoğuda olanı giriş bölümüdür. Diğer (güneybatıdaki) niş ise hayvan barındırmak için kullanılmaktadır (F:151-152). Mekanın güneybatısında (sağında), duvarlarda hayvan bağlamak için demir halkalar bulunmaktadır (F:153). Tonozdan kandil asmak için uzun demir bir çengel sallanmaktadır (F:154).

Girişin kuzeydoğusunda, ahırın diğer bölümden daha dar olan dikdörtgen planlı bir bölüm yer almaktadır (F:155). Yaklaşık 410 cm. enindeki mekanın derinliği 724 cm.'dir. Bu bölümün güneydoğu duvarında 2, kuzeydoğu duvarında 1 adet taş halka bulunmaktadır. Duvara ankastre olan halkalar yaklaşık 30 cm. eninde, 8-9 cm kalınlığındadır (F:156). Halkalardan güneydoğu duvarının güneybatısında (sağında) yer alan yatay, diğer ikisi ise dikey olarak yerleştirilmiştir. Kuzeydoğu cephesinde bir mazgal pencere yer almaktadır (F:155). Ahırın örten tonozun giriş aksına rastlayan bölümünde iki adet baca bulunmaktadır (F:157). Yaklaşık boyutları 45x45 olan bacaların üzeri kapatılmıştır (F:158).

1. Kat Planı (Pafta 4)

Sokollu Mehmet Paşa Han'ının birinci katına avlunun güneydoğusunda bulunan taş bir merdivenle çıkılmaktadır (F:159). Güneydoğu cephesine dik olarak yükselmeye başlayan merdivenin ilk basamağı - 0.18 kotundadır. 118 cm. enindeki merdiven, 4. basamaktan sonra kuzeydoğuya (sola) dönerek duvara paralel olarak devam etmektedir. 21-22 cm. rihta, 27-29 cm. basamak genişliğine sahip olan 145-148 cm. enindeki merdivenin bu bölümüyle bir sahanlığa ulaşılmaktadır. Toplam 17 basamakla varılan, 88-93.5x149 cm. boyutlarındaki sahanlık +324 kotundadır. Sahanlığın güneydoğu ve kuzeydoğusunda birer kapı bulunmaktadır. Güneydoğudaki kapıdan girildiğinde +342 kotunda ikinci bir sahanlığa varılır. Güneybatıya (sağa) dönüp 123 cm. enindeki 3 basamaklı merdivenle +429 kotundaki mekana ulaşılır (F:160-161). Merdivenin son basamağından 128 cm. sonra, mekanın kuzeybatı cephesinde avluya bakan geniş bir açıklık vardır. 768 cm. boyundaki açıklık, kalın kesitli yatay ve düşey taşıyıcılara çakılmış çitalarla kapatılmıştır. Cephenin diğer bölümleri taş ve tuğlayla örülmüştür. Mekanın güneybatı duvarı sağırdır. Güneydoğu duvarında ikili grup halinde 4 adet pencere bulunmaktadır. Pencerelerden güneybatıda olan ikisi mazgal penceredir (F:162). Kuzeydoğudaki iki pencere ise ahşap kepenkli ve demir parmaklıklıdır (F:163). Kuzeydoğu cephesinde yüksek bir parapet bulunmaktadır. Moloz taşla örülmüş olan parapette iki sıra halinde dikdörtgen biçimli küçük boşluklar bırakılmıştır. Boşluklar demir çubuklarla bölümlendirilmiştir. Parapetin üzeri, avlu cephesinde olduğu gibi, ahşap pergola ile kapatılmıştır. Bu mekan iplik üretimi için kullanılmaktadır.

Mekanın kuzeydoğusunda yapılan kazı sonucu bir hela ortaya çıkarılmıştır. Hanın kuzeydoğu dış duvarında, zemin kattaki mazgal penceresinin güneydoğusunda (solunda), toprak künkle döşenmiş düşey bir boru sistemi kalıntısı görülmektedir (F:180). Kazı yapılan bölgedeki parapetin aynı kattaki parapetlerden yüksek olması, bu bölümdeki çatının yükseltilerek ışık ve havalandırma sağlanması, kapının kuzeydoğusundaki (solundaki) taşıyıcı ayak ile güneydoğu duvarı arasında duvar kalıntısı bulunmasına dayanarak,

kazı yapılan bölümün mahremiyet, havalandırma ve su atım sistemine sahip olan ıslak bir mekan olduğu sonucuna varılmıştır. Dış duvardaki künklerin döşemeye denk gelen aksında kazı başlamıştır. Kazı sonucu künklerle bağlantıyı sağlayan gider bulunmuştur. Güneydoğu duvarına doğru süren kazı işlemi sonucu tuvalet açığa çıkarılmıştır. +451 kotundaki tuvalet, kesme taşlardan oluşan iki basamak taşı arasında geriye (kuzeydoğuya) doğru eğimli olan gider kısmından oluşmaktadır (F:1164-165-166). Kazı sırasında çok sayıda pişmiş topraktan yapılmış testi parçası bulunmuştur.

Merdiven sahanlığının kuzeydoğusundaki kapıyla birinci kattaki diğer mekana geçilmektedir (F:167). 13 cm. yüksekliğindeki eşikle +337 kotundaki sahanlığa varılır. Giriş aksı doğrultusunda çıkan 5 adet basamakla mekana ulaşılır. Kapının üzerindeki lentoda Fransızca olarak " S. Antoine de Padoue Priez pour nous" yazmaktadır.Yazı "Padovalı Aziz Antonius bizim için dua edin" anlamına gelmektedir (F:168). Mekanın avluya bakan cephesi kesme taşla örülmüş bir ayakla bölünmüştür. Ayağın güneydoğu cephesindeki sıvalı bölümde de Fransızca bir yazı vardır. "Ce lieu a e'te' trasforme'en une place pour le ... le 14 Fe'rrier" yazılı olan cümlelerin türkçesi "Bu yer 14 şubat tarihinde bir ... mekanına dönüştürülmüştür" anlamındadır (F:169). Ayağın iki yanı kalın kesitli yatay ve düşey taşıyıcılar üzerine çakılan çitalarla kapatılmıştır. Girişin karşısındaki parapet, güneydoğudaki mekanda olduğu gibi, diğer parapetlerden daha yüksektir. Parapetin üzeri ahşap ızgaralarla kapatılmıştır (F:170). Parapetin kuzeybatısında, 436 cm. uzunluğundaki açıklığın alçak parapetinde çok sayıda toprak künk bulunmaktadır (F:171-172). Ahşap ızgarası tahrip olmuş bu bölüm demir parmaklıklarla kapatılmıştır. 81 cm. genişliğindeki bir sonraki bölüm de demir parmaklıklara sahiptir. Bundan sonraki parapet ve ahşap ızgara tahrip olmuş durumdadır (F:171).

Mekanın avlunun kuzeybatısındaki bölümü sabunun çekildiği ve kurutulduğu bölümdür. Çatıyı taşıyan dört ayak mekanın kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda sıralanmaktadır (F:173). Ayaklar ile avlu cephesi arasında, güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda sırasıyla kazanın bacası, sabun çekilen

boşluk ve yıkılan bacanın boşluğu bulunmaktadır (F:174). 54x54 cm. boyutundaki taşla örülmüş baca, çatıda aşağıya rasladığı için, döşemenin içinde kaydırılarak örülmüştür (Pafta5 B-B Kesiti). Ayakların kuzeybatısındaki sabun kurutma yeri yaklaşık 550 cm. eninde 1990 cm. boyundadır. Şap dökülerek yapılan +491 kotundaki bu bölüm mekanın zemininden yaklaşık 10 cm. daha yüksektir. Avlu cephesi ahşap ızgara ile kapatılan mekanın kuzeybatı cephesinde, 1969 yılında örülen biriket duvar bulunmaktadır. Mekanın bu bölümünde iplik üretimi yapılmaktadır (F:175).

Avlunun güneybatısında bulunan bölümde sabun kalıpları yer almaktadır. 121-122 cm. enindeki sabun kalıpları 5x6 cm. kesitindeki ahşap kadronlarla birbirinden ayrılmaktadır. 6 kalıptan çatıyı taşıyan 3 ayağın ayırdığı, avlu tarafında (kuzeydoğuda) bulunan ikisinin boyu 1831 cm., diğer dördünün boyu ise 2152 cm.'dir. Avlu cephesi ahşap ızgara ile kapatılmıştır. Uzunçarşı Sokağı'na bakan güneybatı cephesinde ise 10 adet değişik genişlikte pencere yer almaktadır (F:176).

5.2.Cepheler

Kuzeydoğu Cephesi (Pafta 7)

Hanın giriş cephesidir. Zemin katı kaba yonu taşla örülen cephenin kuzeybatısında giriş kapısı yer almaktadır. Üst katta, çeşitli yüksekliklerde parapetlere oturan ahşap ızgaralar bulunmaktadır (F:177-178).

Kesme taştan basık kemerli giriş kapısı cepheden 2,5 cm. çıkıntı yapmaktadır (F:87). Hanın kuzey köşesinden 238 cm. uzaklıkta olan çıkıntının eni 355 cm., yüksekliği 512 cm.'dir. Basık kemerin kilit taşı oynamış durumdadır. Kilit taşının üzerinde mevcut olmayan kitabenin 59 x 63 cm. boyutlarındaki yuvası yer almaktadır (F:179). Cephenin doğu köşesinden 839 cm. uzaklıkta kesme taştan bir mazgal pencere yer almaktadır. Ahırı havalandıran pencerenin güneydoğusunda toprak künkle döşenmiş düşey bir boru kalıntısı bulunmaktadır (F:180).

Cephenin üst katı 5 ana bölümden oluşmaktadır. Cephenin güneybatısında bulunan ilk iki bölüm, kaba yonu taşla örülmüş yüksek parapet üzerine oturan ahşap ızgaradan oluşmaktadır. Izgara, çeşitli aralıklarla konulan kalın kesitli düşey taşıyıcılara mesnetlenen üç adet yatay taşıyıcı üzerine çakılmış düşey çitalardan oluşmaktadır. 713 cm. genişliğindeki ilk bölümün parapetinde 3 sıra halinde mazgal şeklinde küçük dikdörtgen boşluklar vardır. Mazgallar demir çubuklarla bölümlendirilmiştir (F:181). İkinci bölümde, ilkinde göre daha büyük olan mazgallar iki sıra oluşturmaktadır. 371 cm. genişliğindeki bu bölümdeki ahşap ızgara ilkinde göre daha çok tahrip olmuş durumdadır. Bu bölümün ortasından, birinci katın zemininden ahşap bir dikme çıkmaktadır (F:182).

Üçüncü bölüm ilk ikisinden daha alçak seviyededir. Tahrip olan ızgarada yatay ve düşey taşıyıcılar üzerinde çok az sayıda çita bulunmaktadır. 434 cm. genişliğindeki bu bölümün kuzeybatı (sağ)

tarafında tahrip olmuş demir parmaklık yer almaktadır. 75 cm. genişliğindeki dördüncü bölüm ahşap çerçeveye sahip demir bir parmaklıkla kapatılmıştır (F:183).

Bölümlerden en uzun olan beşinci ve sonuncusu 1021 cm. genişliğindedir. Ahşap ızgarayla kapatılan bu bölümün özellikle alt kısmındaki çıtalar kırılmıştır (F:184-185-186).

Kuzeybatı Cephesi (Pafta 7)

Hanın bu cephesi Fabrikalar Caddesi'ne bakmaktadır. Üst katı birikitle örülen cephenin zemin katında dört dükkan yer almaktadır. 3292 cm. uzunluğundaki cephenin kuzeydoğusunda, hanın kuzey köşesinden 273 cm. uzaklıkta bir pencere bulunmaktadır. +148 kotundaki pencere düz atkılıdır. Hanın kuzey köşesinden pencereye kadar olan bölüm çatıya kadar kesme taşla örülmüştür. Pencereden ilk dükkana kadar olan bölümün örgüsünde kaba yonu taş kullanılmıştır. Her iki bölüm de birinci kat döşemesine kadar devam etmektedir (F:81-82).

Pencerenin güneybatısında (sağında) dört adet dükkan sıralanmaktadır. İlk dükkan 355 cm. cepheye sahiptir. Dükkanın iki yanında iki adet sıvalı pilaster bulunmaktadır. Pilasterlerden kuzeydoğudaki (soldaki) 47 cm., güneybatıdaki (sağdaki) 39 cm. genişliğindedir. Her iki pilasterde dükkanın girişini örten saçakta son bulmaktadır. Oluklu sac levhadan yapılan saçığı pilasterlere oturan iki adet demir profil taşımaktadır. Saçağın altında dükkanın tabelası bulunmaktadır. Işıklı tabela pilasterlerin arasına asılmıştır. Dükkan oluklu sac levha ile yapılmış iki adet kepenge sahiptir. Kepenklerden kuzeydoğuda (solda) olan 150 cm., diğeri ise 200 cm. enindedir. İlk iki dükkan arasındaki cephe birinci kat döşemesine kadar kaba yonu taşla örülmüştür (F:83).

İkinci dükkanın 312 cm. cephesi vardır. Dükkanın kuzeydoğusunda (solunda) pilaster bulunmaktadır. 41 cm. genişliğindeki plaster sacağa

kadar devam etmektedir. İki adet demir profilin taşıdığı saçak ile dükkanın iki kepengi oluklu sac levhadan yapılmıştır. Kuzeydoğudaki (soldaki) kepenk 110 cm., güneydoğudaki (sağdaki) kepenk 180 cm. enindedir. Dükkanının alüminyum profilli camekanı kepenkle aynı boyuftadır. Camekanın kuzeydoğudaki (soldaki) küçük olan bölümü sabittir. Büyük olan diğer bölüm ise içeriye doğru açılan iki kanada sahiptir. Camekanın üzerinde 42 cm. yüksekliğinde, cephe genişliğinde ahşap bir pencere vardır. Pencere ahşap dikmelerle 6 parçaya bölünmüştür. İkinci ve üçüncü dükkanlar arasındaki cephe, zeminden 250 cm. yukarıya kadar sıvanmıştır. Cephenin birinci kat döşemesine kadar olan bölümü kaba yonu taş örgüdür (F:84).

Dükkanlardan üçüncüsü 358 cm. cepheye sahiptir. Dükkanın iki yanında bulunan pilasterlerden kuzeydoğudaki (soldaki) 40 cm., güneybatıdaki (sağdaki) 36 cm. genişliğindedir. Pilasterler üzerlerine oturan iki kutu profilin taşıdığı saçakta bitmektedir. Oluklu sac levhadan yapılan saçağın altında iki sıra pencere vardır. Cephe genişliğinde olan pencerelerden ilki 42 cm., ikincisi 56 cm. yüksekliğindedir. İlk pencere ahşap dikmelerle 6 parçaya bölünmüştür. Kapının iki yanında 84 cm. yüksekliğinde, 20 x 20 cm. boyutlarında fayans kaplı tezgah bulunmaktadır. Kuzeydoğuda (solda) olan tezgah ise 79 cm. genişliğindedir. Tezgahın üzerine oturan ahşap doğramalar tezgahla aynı genişliktedir. İki kanatlı kapının genişliği 112 cm., yüksekliği 224 cm.'dir. Dükkanın oluklu sac levhadan iki kepengi vardır. Üçüncü ve dördüncü dükkan arası, zeminden 280 cm. yukarıya kadar sıvalıdır. Kalan bölümü, birinci kat döşemesine kaba yonu taş örgüdür (F:85).

Dördüncü dükkanın cephesi 364 cm. genişliğindedir. Dükkanın iki yanındaki pilasterler 15x15 cm. boyutlarındaki fayansla kaplıdır. Pilasterlere 3 düşey, 16 yatay sıra fayans kaplanmıştır. Yatay sıranın ilk üç tanesi 20x20 cm. boyutlarında 2 düşey sıra fayans kaplıdır. Fayanslar, sıvalı olan bölümün bittiği yerde son bulmaktadır. Dükkanın önü oluklu sac levha ile yapılmış saçakla örtülüdür. Eşit büyüklükte iki kepengin üzerinde 42 cm.

yüksekliğinde, cephe genişliğinde bir açıklık vardır. Açıklık, demir çubuklarla bölümlendirilmiştir. Hanın güneybatı köşesi çatıya kadar kesme taşla örülmüştür. Cephenin sonuncu dükkanla güneybatı köşesi arasında kalan bölümü kaba yonu taş örgüdür (F:86).

Dükkanları üzeri birinci kat döşemesine kadar sıvanmış, üzerindeki bölüm çatıya kadar biriketle örülmüştür (F:187). Biriket duvar ile hanın kuzey köşesi arasında ahşap ızgara kalıntısı bulunmaktadır. Kalın kesitli 3 adet yatay taşıyıcısı bulunan ızgaranın düşey olarak çakılan çıtalarından büyük bölümü mevcut değildir (F:188).

Güneybatı Cephesi

Hanın Uzunçarşı Sokağı'na bakan cephesidir. Sokak üzerindeki dükkanların sırtları hanın güneybatı cephesine dayandığı için cephenin büyük bir bölümünü görmek mümkün değildir. Bazı dükkanların yaptığı kaçak katlar hanın birinci katındaki pencereleri kapatmakta, hatta çatı seviyesine ulaşmaktadır.

Cephede, hanın batı köşesinden 312 cm. mesafede, genişlikleri 108 cm. ile 195 cm. arasında değişen 10 adet pencere yer almaktadır. Sonuncu pencere hanın güney köşesinden 918 cm. uzaklıktadır ve bu pencereden sonra duvar kaba yonu taşla örülmüştür.

Güneydoğu Cephesi

Hanın Mahremiye Camii'ne bakan cephesidir. Camii cephenin güneybatısına bitişik durumdadır. Tamamı sıvalı olan cephede ikili gup halinde dört adet pencere bulunmaktadır (F:189). Aralarında 156 cm. mesafe olan ilk grup pencere hanın doğu köşesinden 391 cm. uzaklıktadır. Aynı köşeden 1617 cm. uzaklıktaki ikinci grup pencerenin arasındaki mesafe 148 cm.'dir.

5.3. Strüktür

16. yüzyılda tek katlı olarak inşa edilen Sokollu Mehmet Paşa Hanı'nın strüktürü ayaklara oturan tonoz sisteminden oluşmaktadır. Sonradan eklenen üst katın taşıyıcı sistemi alt katınki ile bütünleşmemektedir. Yapının temelleri ile ilgili araştırma yapılamamıştır.

Yapıda duvar ayağı ve serbest ayak olmak üzere iki tür tek taşıyıcı ayak bulunmaktadır. Yamuk plana sahip olan hanın güneybatı ve kuzeybatı kenarındaki duvar ayakları, düzgün bir taşıyıcı aks sistemi oluşturabilmek için, yapının kuzey köşesine doğru büyümektedir. Bu nedenle hanın kuzey köşesindeki duvar ayağı 184x403 cm. kalınlığa ulaşmaktadır. Duvar ayaklarına göre daha küçük boyutlara sahip olan serbest ayaklar kare ve dikdörtgen planlıdır. Hanın zemin katında boyutları 132x168 cm. ile 138x216 cm. arasında değişen dörtgen kesitli tekil taşıyıcı ayaklar yer almaktadır. Avlu etrafındaki serbest ayaklar özel biçime sahiptir. Ayakların avluya gelen köşeleri yontulmuştur. Ayaklar düzgün kesme taşla örülmüştür. Ayakların, yapılan kazı sonucu ortaya çıkarılan mahzende de devam ettiği görülmektedir. Mahzende araştırma yapılamadığı için ayakların boyutları ve kaç tanesinin mahzene indiği belirlenememiştir. Avlu cephesini oluşturan kesme taşla örülmüş sivri kemerler çapraz tonoz sisteminin parçasıdır. Hanın zemin kat örtüsünü oluşturan çapraz tonoz sistemi ayaklar üzerine oturmaktadır. Tonozlar kaba yonu taşla örülmüştür.

Hanın 80 cm. kalınlığındaki kaba yonu örgülü dış duvarları taşıyıcı niteliğindedir. Ahırın taşıyıcı sistemi mekanın uzun kenarları boyunca uzanan duvarlardır. Mekanı örten beşik tonoz duvarlara oturmaktadır (F:155).

Hanın ilk dönemine ait özgün döşeme mevcut değildir. Yapı sabunhaneye çevrildiğinde kazanın çevresine kesme taş; giriş ve avludaki kuyuların etrafına düzgün blok taş döşenmiştir.

Üst katı örten asma çatı sistemi ayak ve duvarlara oturmaktadır. 42x42 cm. boyutlarındaki serbest ayaklar kesme taşla örülmüştür. Asma çatı avlunun güneybatı ve kuzeybatısındaki bölümler serbest ayaklar ile kare ve dikdörtgen planlı duvar ayaklarına, diğer bölümlerde duvara oturmaktadır.

5.4. Yapım Tekniği ve Malzeme

5.4.1. Duvarlar

Han'ın dış köşeleri, avlu cepheleri, taşıyıcı ayaklar ve kuzeydoğu cephesinde kapının bulunduğu bölüm kesme taşla, diğer iç ve dış duvarlar kaba yonu taşla örülmüştür. Sonradan eklenen duvarlar bu genellemenin dışındadır (Pafta 4-5).

Yapının zemin kat dış duvarının ortalama kalınlığı 80 cm.'dir. Değişik dönemlerde yapılan duvarların kalınlıkları farklıdır. Yapının kuzeybatı cephesinden sökülen taşlarla yapılan dükkanların ortalama 50 cm. kalınlığındaki duvarları sıvalıdır. Avlunun güneybatısındaki iki mekanın da duvar kalınlıkları farklıdır. Mekanlardan güneydoğuda (solda) olanın kaba yonu taşla örülmüş avlu cephesinin kalınlığı 48 cm.'dir. Diğer mekanın duvarları 20x20x40 cm. boyutlarında birikitle örülmüştür (F:121).

Avlunun güneydoğusundaki tuvaletin arkasındaki mekan da farklı kalınlıkta duvarlara sahiptir. Mekanın güneybatısındaki duvar ortalama 50 cm. kalınlığındadır. Üst kısmı yıkık olan duvar kaba yonu taşla örülmüştür. Mekanın güneydoğu duvarı, dış duvar olmasına rağmen, ortalama 70 cm. kalınlığındadır. Duvar, yapının diğer zemin kat dış duvarlarından yaklaşık 10 cm. daha incedir ve kaba yonu taş örgüdür (F:190).

Han'ın birinci kat duvarları ortalama 65 cm. kalınlığındadır. Bu katta da değişik dönemlerde yapılmış farklı kalınlıklarda duvarlar mevcuttur. Avlunun güneydoğusundaki mekanda dört farklı duvar bulunmaktadır. Mekanın kuzeybatı cephesi, avluya bakan bölümü hariç, kaba yonu taş üzerine tuğla ile örülmüştür. 42-45 cm. kalınlığındaki duvar üzerine 4,5x10,5x21,5 cm. boyutlarındaki tuğla, enlemesine örülmüştür. Mekanın güneydoğu ve güneybatı duvarlarının, güney köşesine yakın olan bölümlerinin de kalınlıkları farklıdır. Duvarların, köşeden 439 cm. güneydoğuya, 734 cm. güneybatıya doğru olan bölümleri 48 cm. kalınlığındadır.

Birinci kattaki diğer mekanda dört farklı duvar bulunmaktadır. Mekanın kuzeydoğu bölümünde, kapının karşısına denk gelen duvar, diğer mekandaki parapetin devamıdır ve aynı niteliklere sahiptir. Duvarın kalan bölümü, 65 cm. kalınlığında, kaba yonu taşla örülmüş alçak bir parapettir. Mekanın kuzeybatı duvarı 20x20x40 cm. boyutlarındaki birikette örülmüştür. 65 cm. kalınlığındaki güneybatı duvarı kesme taşla oluşturulmuştur.

5.4.2. Ayak ve Tonozlar

Zemin kattaki kare ve dikdörtgen planlı ayaklar düzgün kesme taşlarla oluşturulmuştur. Taşıyıcı aks sistemine göre ayaklar, kare ve dikdörtgen kesitli olmakta, kesiti kalınlaşmaktadır. Ayakların değişik genişlik ve yükseklikteki taşları derzsiz olarak örülmüştür. Ayakların üst sırasındaki 20-22 cm. yüksekliğindeki taş dizisi 1,5-2 cm. konsol çıkmaktadır. Ayakların üst seviyeleri +105 ile +167 kotları arasında son bulmaktadır (F:191).

Zemin katı örten tonozlar ayakların üzerine oturmaktadır . Katın genelinde çapraz tonoz kullanılmıştır (F:93). Hanın girişindeki ilk iki birim değişik yükseklikte ikişer sivri tonozla sahiptir. Avlunun güneydoğusundaki tuvaletin arkasındaki mekanın da tonozları giriştekilerle aynıdır. Buradaki iki sivri tonoz da farklı seviyededir (Pafta 5, B-B Kesiti).

Ahırı örten beşik tonoz tekil ayaklara değil, mekanın uzun kenarlarındaki duvarlara mesnetlenmektedir (F:155). Mekanın avlu tarafındaki bölümünde duvara oturmayan tonozu, nişlerin üzerindeki iki sivri tonoz taşımaktadır. Bu bölümdeki ayaklardan başlayan sivri tonozlar beşik tonozla saplanmaktadır (F:150-152). Beşik tonoz mekanın güneybatısındaki 314 cm. açıklığındaki kemerde son bulmaktadır (F:152).

Hanın üst katındaki ayaklar çatıyı taşımaktadır (F:173). Ayaklar, katın güneybatı ve kuzeybatı bölümlerinde sıralanmaktadır. Yapının bu bölümlerinde açıklığın fazla olması nedeniyle, çatıyı taşıtmak için, mahyanın izdüşümüne 7 adet serbest ayak yapılmıştır. 42x42 cm. boyutlarında, kare

kesitli ayaklar, düzgün kesme taşla derzsiz olarak örülmüştür. Ayakların dış duvarlara denk gelen yerlerinde karşılıkları vardır. Bu karşılıklardan güneybatı duvarında yer alan ilk üçü duvarla aynı kalınlıktadır. Dördüncü karşılık ile kuzeybatı duvarında yer alanlar duvardan 37-141 cm. öndedir.

5.4.3. Kapı ve Pencereleler

Handa bulunan kapılar benzer özellik göstermektedir. Kesme taş söveli ve basık kemerli kapılar ahşap kanatlara sahiptir.

Giriş kapısı basık kemerli ve kesme taş sövelidir. Sövelerden soldaki 49 cm., sağdaki 52 cm. genişliğindedir. Maviye boyalı iki kanatlı ahşap kapı içeriye doğru açılmaktadır. Kapı birbirine geçen lamba zıvanalı kalın ve geniş levhalardan oluşmaktadır. Birleşen levhalar kenarlarına ahşap kamalar çakılarak, parçaların birbirinden ayrılmamaları sağlanmıştır. Levhalar kanatların alt ve üstlerindeki serenlere girmektedir. Kapının 156 cm.'lik alt bölümü sac kaplıdır. Yer yer kopmuş ve paslanmış olan sacın üzerinde mavi renkli boya kalıntıları vardır. Kapının sol kanadı üzerinde, kapı kilitli değilken, arkadaki sürgüyü kaldırıp içeri girmek için kullanılan kapı bastırağı bulunmaktadır. Kapının iki kanadını birleştirerek arasına asma kilit takılmasını sağlayan 66 cm. uzunluğunda, 3,5-4,5 cm. kalınlığındaki demir çubuk, sacın bitiminin üzerinde yer almaktadır. Kapının sağ kanadı üzerinde kapı şakşağı adı verilen kapı tokmağı yer almaktadır. Delikli ve dışa doğru bombeli 16 cm. çapında yuvarlak bir demirin ortasına tespit edilmiş 2 cm. kalınlığında, 21 cm. uzunluğundaki demir çubuk, kapı üzerindeki büyük başlı bir çiviye vurularak kapı çalınmaktadır (F:192). Kapının arkasında kanadın açılmamasını sağlayan, duvara tespit edilmiş demir bir çengel vardır (F:193).

Avluya bakan odanın kapısı kesme taş söveli ve basık kemerlidir. Kemerin açıklığı 93.5 cm., yüksekliği 170.5 cm.'dir. İçeriye doğru açılan iki kanatlı ahşap kapının sol kanadı mevcut değildir. Sağ kanadın dış yüzü sac kaplıdır. Sac yer yer tahrip olmuştur. Yapılan temizlik çalışması sırasında mevcut olmayan sol kanat bulunmuştur (F:194).

Avlunun güneydoğusunda yer alan tuvaletin kuzeydoğusundaki (solundaki) kapı basık kemerli ve kesme taş sövelidir. Söveyi oluşturan taş dizisi farklı genişlikte yapılarak duvarla olan birleşimi sağlamlaştırılmıştır (Pafta 6). Kapının kemer açıklığı 107 cm., kemer yüksekliği 204 cm.'dir. Kapı mevcut değildir. Hali hazırda, farklı kesitlere sahip ahşaplarla yapılmış bir kapı bulunmaktadır (F:144).

Üst kata çıkan merdivenin sahanlığına bakan iki kapı bulunmaktadır. Her ikisi de kesme taş söveli ve basık kemerli olan kapılardan güneydoğudakinin kemer açıklığı 104.5 cm., kemer yüksekliği 212 cm., kuzeydoğudakinin kemer açıklığı 136 cm., kemer yüksekliği 254 cm.'dir. Güneydoğudaki ahşap kapı birbiri üzerine katlanan ve içeriye doğru açılan iki kanada sahiptir. Kanatlardan soldaki büyük olanı 66 cm., küçük olan sağdaki ise 38.5 cm. genişliğindedir. Kuzeydoğudaki kapı içeriye doğru açılan eşit büyüklükte iki ahşap kanada sahiptir.

Han değişik boyut ve biçimde pencerelere sahiptir. Düz atkılı, basık kemerli ve mazgal olmak üzere üç çeşit pencere bulunmaktadır. Aynı tipteki pencerelerden bazıları farklı boyutlarda yapılmıştır.

Hanın zemin kat dış duvarında 2 adet pencere bulunmaktadır. Girişteki yamuk planlı odanın penceresi kuzeybatı cephesine açılmaktadır. Kesme taş söveli, düz atkılı dikdörtgen pencere 80x160 cm. boyutlarındadır. İki kanatlı pencere içeriye doğru açılmaktadır ve demir parmaklığa sahiptir.

Zemin kattaki ikinci pencere ahırın mazgal penceresidir. Değişik genişlik ve yükseklikteki kesme taşlarla örülmüştür. 36x148 cm boyutlarındaki mazgal yuvarlak kesitli demir bir çubukla düşey olarak bölünmüştür. Mazgalın eni içeriye doğru genişleyerek 73 cm.'ye ulaşmaktadır (F:180).

Avluya bakan odanın giriş kapısının kuzeydoğusunda (solunda) basık kemerli kesme taş söveli bir pencere bulunmaktadır. Pencerenin kemer açıklığı 86 cm., kemer yüksekliği 170.5 cm.'dir. Pencere içeriye doğru açılan

iki kanatlı ahşap kepenge ve demir parmaklığa sahiptir. Yapılan temizlik çalışması sırasında pencerenin mevcut olmayan sol kanadı bulunmuştur (F:194). Odanın avluya bakan cephesinde basık kemerli, taş söveli ve demir parmaklıklı iki sıra pencere yer almaktadır. İlk sırada 3 adet, ikinci sırada 1 adet pencere bulunmaktadır. Soldan sağa doğru ilk sıradaki birinci pencerenin kemer açıklığı 89 cm., kemer yüksekliği 170.5 cm., ikinci pencerenin kemer açıklığı 88.5 cm., kemer yüksekliği 165cm., üçüncü pencerenin kemer açıklığı 88.5 cm., kemer yüksekliği 164.5 cm.'dir. Her üç penceresinde içeriye doğru açılan iki kanatlı ahşap kepengi mevcuttur. Kanatları mevcut olmayan birinci pencerenin sol kanadı yapılan temizlik çalışması sırasında bulunmuştur. Diğer iki pencere harap durumda kanatlara sahiptir. İlk sıra pencerenin orta aksında bulunan ikinci pencerenin kemer açıklığı 62cm., kemer yüksekliği 93 cm.'dir. Demir parmaklığı olan pencerenin kanadı ve kepengi yoktur (F:119).

Üst katta, avlunun güneydoğusundaki mekanda iki tip pencere bulunmaktadır. Mekanın güneydoğu duvarında ikili grup halinde dört adet pencere bulunmaktadır. Pencere gruplarından sağdaki ikisi mazgaldır. Aralarında 148 cm. mesafe bulunan pencerelerden soldaki 68.5x84 cm., sağdaki 72x81cm. boyutlarındadır. Her iki pencere de kesme taştan yapılmıştır. Üzerlerine 10 cm. kalınlığındaki kare kesitli ahşaplarla lento yapılmıştır (F:162).

Soldaki ikili pencere grubu düz atkılı dikdörtgen pencerelerden oluşmaktadır. Aralarında 156 cm. mesafe bulunan pencerelerden soldaki 68.5x84 cm., sağdaki 72x81cm. boyutlarındadır. Kepengi olmayan sağdaki pencere demir parmaklıklıdır. Soldaki kepenkli pencere ahşap parmaklığa sahiptir (F:163).

Avlunun güneybatısındaki mekanda 10 adet pencere bulunmaktadır. Kesme taşlarla yapılmış olan pencereler demir parmaklıklıdır. Genişlikleri 127 cm. ile 145 cm. arasında değişmektedir (F:176).

5.4.4. Zemin Döşemesi ve Çatı

Hanın zemin katında 3 değişik döşeme vardır. Girişteki yamuk planlı oda 20x20 cm. boyutlarında karo mozaik kaplıdır. Girişteki ve avludaki yağ kuyularının bulunduğu bölümlerin zemini düzgün blok taş kaplıdır. Mevcut sabun kazanının bulunduğu bölüm düzgün kesme taş döşenmiştir (F:100). Yapının diğer bölümlerinin zemin döşemesi toprakla örtülüdür.

Han ahşap asma çatı sistemine sahiptir. Açıklığın az olduğu güneydoğu ve kuzeydoğu bölümlerindeki tek makaslı çatı duvarlara oturmaktadır. Açıklığın fazla olduğu kuzeybatı ve güneybatı bölümlerinde çatı duvarlara ve kesme taş ayaklara mesnetlenmektedir. İki makasın birleştiği ayaklardan çıkan kare kesitli kalın ahşap dikmelere mahya oturmaktadır (F:173). Makasların avlu kenarına gelen bölümlerinde kalın kesitli ahşap dikmeler kullanılmıştır. Benzer dikmeler yapılan değişiklikler nedeniyle çatıyı desteklemek amacıyla da kullanılmıştır. Makasların gergileri ile mahyalar kaba işlenmiş çokgen kesitli ahşaplardır. Makasların üst başlıkları ve aşıklar dörtgen kesitlidir (F:195). Makas elemanları büyük demir çivilerle birbirlerine tespit edilmiştir (F:196). Çatının güneybatı - kuzeybatı aksında, mahyadan başlayan 4 adet dikdörtgen ışıklık bulunmaktadır. Işıklıklardan sadece güneydoğudaki ilki açıktır. İki çapraz payandanın taşıdığı ışıklığın çatısı yataydır. Demir ızgaraya sahip diğer 3 ışıklık kapatılmıştır (F:197). Aşıkların üzerine enli kaplama tahtaları çakılmıştır. Kaplama tahtasının üzerini alaturka kiremit örtmektedir. Yağmur oluğu bulunmayan çatıda yağmur suları doğrudan avluya ve sokağa akmaktadır. Farklı eğime sahip çatı yüzeylerinin birleştiği yerlerde eğimli dereler yağmur sularını toplamaktadır. Ortalama 50 cm. çıkmakta olan saçaktaki ilk sıra kiremitler aşağıya düşmemesi için demir elemanlarla çatıya tespit edilmiş alın tahtası mevcuttur (F:198). Kesme taşla örülmüş mevcut kazan bacasına piramit biçiminde bir taşla şapka yapılmıştır (F:199).

5.5. Yapıdaki Bozulmalar

5.5.1 Kullanımla İlgili Bozulmalar

1969 yılına kadar sabunhane olarak kullanılan yapı, bu tarihte çekilen fotoğraflardan anlaşıldığı kadarıyla iyi durumdadır (F:200-201). Bu tarihte kuzeybatı cephesine dükkan yapılması ve birinci kat cephesinin sökülerek biriket örülmesi yapının bu cephesini tanınmaz hale getirmiştir. Zemini karo kaplanan dükkanlara betonarme asma kat ilave edilmiştir. Duvarları ve tonozları sıvanmış, çeşitli yerlere fayans kaplanmıştır.

Fonksiyonunu yitiren sabunhanenin üretime ait elemanları kaldırılmıştır. Sabun kazanlarından biri sökülerek hurda olarak satılmış, kazanın bulunduğu bölüm toprakla doldurulmuştur. Kazanın bacası da yıkılmıştır. Çöple doldurulan yağ kuyularının dört tanesinin üzeri beton dökülerek kapatılmıştır. Mevcut kazanın ocak çukuru ve zemin döşemesi çeşitli hurda eşya ve malzeme ile doldurulmuş, atık bölümü ise taş ve toprakla kapatılmıştır (F:98). Cephesi avluya bakan odaya tavana kadar dökme talaş doldurulmuştur (F:91). Tahtakurdu barındıran ve rutubet çeken talaş odaya zarar vermekte, yangın riskini de arttırmaktadır. Avlunun güneybatısındaki beyaz eşya deposu olarak kullanılan mekan, 1985 yılında duvarları birikitle örülerek oluşturulmuştur. Deponun zeminine beton dökülmüş, mevcut yağ kuyusu da kapatılmıştır (F:137-138). Deponun solundaki, odun ve talaş depolanan mekan da yangın riskini arttırmaktadır (F:135-136).

Avludaki mahzene inen merdiven ve mahzen taş ve toprakla doldurularak üzerine kümes yapılmıştır (F:122). Avludaki kuyunun üzeri toprak ve çöple kapatılmıştır (F:141).

Birinci kattaki hela toprakla doldurulmuştur. Sabun kalıplarının üzerinde artık iplik çuvaları ve çöplerin oluşturduğu bir yığın meydana gelmiştir. Çatıdan giren suyu çeken iplik çuvaları rutubeti uzun süre koruduklarından kalıpların ahşap kadrınlarının çürümesine neden olmuştur (F:202).

Yapılan temizlik ve kazı çalışmaları sonucunda mevcut sabun kazanının ocak çukuru ve atık bölümü (F:100-101), mahzene inen merdivenler ve mahzen (F:127-128), kuyu ve yalaklar (F:142), birinci kattaki tuvalet ortaya çıkarılmış (F:164-165), avluya bakan odadaki talaşların yarısı boşaltılmış (F:203-204), sabun kalıpları üzerindeki iplik çuvalları ve çöpler kaldırılmıştır (F:205). İki ay süren kazı ve temizlik çalışması sonucunda 12-15 ton toprak ve çöp atılmıştır. Çalışmalar sırasında yapıya ve sabun üretimine ait çeşitli malzemeler bulunmuştur (F:206-207-208).

5.5.2.Yapısal Bozulmalar

Hanın kuzeydoğu cephesinde üç yerde düşey ince çatlaklar bulunmaktadır (F:209-210-211). Giriş kemerindeki kilit taşı oynamış durumdadır (F:179). Yamuk planlı odanın girişe bakan cephesinde pencerelerin altındaki sıvalar dökülmüştür (F:89). Avluya bakan odanın tavan sıvasının bir kısmı dökülmüştür. Çatıyı taşıyan makasların gergilerinden bazıları seğim yapmıştır.

5.5.3.Malzemedeki bozulmalar

Kuzeydoğu cephesinde, alt seviyede bulunan taşlarda erime, harçlarında ise çözülme meydana gelmiştir (F:210-211). Kapı ve pencere doğrama ve kanatlarında çürümeler görülmektedir. Çatının su giren bölgelerinde, özellikle mertek ve kaplama tahtalarında çürümeler mevcuttur (F:212).

BÖLÜM 6. TİPOLOJİK KARŞILAŞTIRMA

Kervansaray yerine de kullanılmasına rağmen han, mimari ve işlev yönünden farklıdır. Kervansaraylar genellikle şehirler arasında olup bünyelerinde bulunan hamam, çarşı ve ahır gibi kısımlar, şehir hanlarında ölçekleri küçülmüş olarak devam eder. Yapım yönünden de önemli farklar vardır. İssız yollar üzerindeki kervansarayların, can ve mal emniyetini kolayca sağlayabilmeleri, müdafaa edilebilmeleri ve dayanma güçlerini gerekli bir süre devam ettirebilmeleri için yapılış tarzları bir kaleyi andırır. Şehir hanları işlevsel bir şekilde bu ihtiyaçlara göre mimari ve nispet değişiklikleri göstererek, kale gibi müstahkem hallerini ve büyüklük ölçülerini kaybederler (63).

Türklere ait en eski kervansaraylar 11. yüzyıl başında Gazneli ve Karahanlı'lardan kalan ribatlardır (66). Selçuklular zamanında şehirlerde, Hint ve Çin ticaret yollarını Selçuk şehirlerine bağlayan yollar üzerinde birçok han ve han ve kervansaray inşa edilmiştir (67). Osmanlılar da aynı düzeni sürdürdüler ve yeni fethedilen ülkelere taşıdılar. Böylece muhtelif çağlarda, Osmanlı toprakları içerisinde, şehirlerde ve yollar üzerinde, değişik boyutlarda çok sayıda han yapılmıştır (68).

Ticaret yolları üzerinde güvenliğin sağlanması ve konaklama açısından ortaçağ boyunca gelişmiş bir sistemin kurulduğu ve vakıfların bu sistem içinde önemli bir kurum olduğu anlaşılmaktadır (64). Evliya Çelebi ünlü Seyahatnamesinde "Didebanlar (kolcular) vakıftan kandiller yakıp kapu dibinde yatarlar, eğer nisfülleyle (gece yarısında) dışardan misafir gelirse kapuyu açıp içeri alırlar, mahazar taam (hazır yemek) getirirler amma, cihan yıkılsa içerden taşra bir adam bırakmazlar, şart-ı vakıf böyledir. Ta cümle misafirin kalkıp da yine mehterhane döğölüp (davullar çalınır) herkes

malından haberdar olur. Hancılar, dellaller gibi -Ey ümmet-i Muhammed canınız anınız (şu bu) donunuz elbiseniz tamam mıdır? diye rica edip nida ederler, misafirlerin cümlesi "Tamamdır, Hak sahib-i hayrata rahmet eyleye" dediklerinde bevvaplar (kapıcılar) vakt-ı şafii (sabah vakti) iki dervazeleri (kapı kanatlarını) küşade edip (açıp) yine kapu dibinde: "Yollarda gafil gitmen, bisat (halı, kilim) kayıp itmen, herkezi refik itmen (arkadaş etmeyin), yürüyün Allah asan getire (kolay getire)" deyu dua edip nasihat ederler" diyerek bu sosyal kurumların işleyişini bize tanıtmaktadır (65).

Feridun Akazon'a göre Osmanlı dönemi hanlarında genel olarak, önceki dönemlerden farklı olarak hacimler daha küçük ve sade tutulmuş, kale görünüşlü monümental hava terk edilmiş; cephe mimarisindeki büyüklük, ihtişam arzusu, portallerin yüceliği kaybolmuş, ebatlar insan ölçülerine daha çok yaklaşmış ve sadelik her yönde tercih edilmiştir.

Osmanlı devri, bilhassa şehir hanları mimarisinde bu kapalı kısımlar muntazam dikdörtgen formlarını kaybedip daha ziyade arsa ve yola göre formlar alıp avluda da mutlaka düzgün formlar arama endişesi kaybolurken, han mimarisine ihtiyaçlara en geniş ölçüde cevap verebilme gayreti hakim olur. Böylece revaklı avlu gerisinde misafir ve yolcular için mekanlar yapılırken insanların, hayvan barındırma yerlerinden kesin bir mekan ayrılığı ile kopması ve nefler halinde veya ayrı bölümlerde ahırlara yer verilmesi çok önemli bir gelişme olarak ortaya çıkar.

Ayrıca, Osmanlı devri han mimarisinde yine kare veya kareye yakın, revaklı avlu şeması esas alınmakla beraber 2 katlı olarak inşa edilmiş eserler de ortaya çıkar (66).

Plan ve mekan anlayışı, kare veya kareye yakın açık bir avluyu çeviren sütun veya payelere oturan kemerlerden oluşan revak sisteminde örneklerle, yahut sadece kapalı bir mekan teşkil eden sade neflerden oluşan misallerle eski adetlere bağlı olarak görülür (67).

Sokollu Mehmet Paşa Hanı genel olarak han tipolojisiyle benzerlik göstermektedir. Ancak hanla eşleştirilecek benzer bir yapı bulunamamıştır.

Antakya' da bulunan hanların büyük çoğunluğu sonradan sabunhaneye çevrilmiştir. Birkaç tanesi dışında sabunhaneler yıkılmış ya da amacı dışında kullanılmaktadır. Yıkılmaktan kurtulmuş olanlar, Hasan Ökten ve Kemal Şehoğlu sabunhanesi gibi, yapılan ekler, yıkılıp aslıyla hiç ilgisi olmadan inşa edilen bölümler ve eklenen katlar nedeniyle tanınmayacak durumdadır. Uzun süredir üretim yapılmayan, Kemal Şehoğlu Sabunhanesi işhanına dönüştürülmek üzeredir. (F:237-238-239-240). Hasan Ökten Sabunhanesinde üretim halen devam etmektedir (F:241-242-243-244). Selehattin Ökten Sabunhanesi anılan iki sabunhaneye göre daha az değişime uğramıştır ve özgün yapıya ait izler daha iyi görülebilmektedir (F:245-246).

Antakya'da bulunan sabunhanelerin tasarımı arazi ve arsa koşullarına göre değişiklik gösterse de, plan anlayışı ve mekan düzeni yönünden benzerlik göstermektedir. Dörtgen ve dörtgene yakın planlı sabunhaneler avluludur. Sabunhane mekanları avlu çevresinde yer almaktadır (Çizim No 19).

Kemal Paşa Caddesi üzerinde bulunan Müftüoğlu Sabunhanesi tez konusunu oluşturan Çelenk Sabunhanesi ile benzerlik göstermektedir. Müftüoğlu Sabunhanesi yamuk planlı bir avluya sahiptir. Girişin üzerinde sonradan eklenen betonarme bir bakıcı evi bulunmaktadır (F:247). Sabunhanenin çapraz tonozlu mekanları avluyu sarmaktadır (F:248-249-250-251). Yağ kuyuları, sabun kazanı ve ocak zemin katta avlunun kuzeybatısında yer almaktadır. Sabun kazanı ve ocak mevcut değildir. Sabunhanenin üst katına avlunun güneydoğusunda bulunan taş bir merdivenle çıkılmaktadır (F:252). Sabun kalıpları ve sabun kurutma yeri bu kattadır (F:253-254). Zemin katta pişirilen sabun çatıya asılan bir makara ile döşemede bulunan boşluktan yukarı çekilmektedir (F:255). Sabunun kurummasını sağlamak için avlu cephesine ahşap ızgara (F:256), dış cepheye demir parmaklık (F:257-258) ile pişmiş toprak künkle oluşturulmuş

havalandırma kanalları yapılmıştır (F:259-260). Asma sisteme sahip çatı kesme taştan yapılmış ayaklara oturtulmuştur (F:261-262). Çatı alaturka kiremitle örtülüdür.

BÖLÜM 7.RESTITÜSYON

Sokollu Mehmet Paşa Hanı 19. yüzyıl ortasında sabunhaneye çevrildiği için yapının han ve sabunhane olmak üzere iki ayrı döneme ilişkin restitüsyonu hazırlanmıştır.

Restitüsyon denemeleri, yapıda gözlenen izler ve verilerden yararlanılarak yapılmıştır. Özellikle han restitüsyonu için gerekli iz ve veri mevcut değildir. Yapının özgün durumunu çözümlmeye yarayacak kaynaklar bulunamamıştır.

Yapının restitüsyon önerilerinin restorasyon öncesi yapılacak kazı ve temizlik çalışması sonucu elde edileceği tahmin edilen verilerle yeniden ele alınması gereklidir.

7.1. Han Restitüsyonu (Pafta 8-9-10-11)

Yapının planı incelendiğinde sonradan eklenen duvar ve mekanlar kolaylıkla ayırtedilebilmektedir. Kuzeydoğu cephesindeki dört dükkanın 1969 yılında yapıldığı bilinmektedir. Hanın bu bölümünün ilk hali serbest ayakların taşıdığı çapraz tonozlu birimlerden oluşmaktadır. Girişteki yamuk planlı odanın da sonradan eklendiği anlaşılmaktadır. Odanın bağdadi tarzda tuğlayla örülmüş duvarları sıvalıdır. Yapının özgün hiçbir yerinde tuğla kullanılmamıştır. Ahşap doğramalı giyotin pencereler ve kapı 19.yy. Antakya evlerindeki örneklerle benzerlik göstermektedir. Odanın kuzeydoğusundaki düz atkılı dikdörtgen pencere, yapının basık kemerli pencereleriyle boyut ve biçim olarak benzerlik göstermektedir. Duvarın tonozla bütünleşmemesi de ek olduğunu vurgulamaktadır (F:89). Girişte, avluda ve avlunun güneybatısındaki yağ kuyuları ile sabun kazanı sabunhane yapılırken eklenmiştir. Odanın, sabunhane şahıs mülkiyetine geçtikten sonra, 1930'lu yıllarda, ofis olarak kullanılmak amacıyla yapıldığı mal sahiplerinden öğrenilmiştir.

Avlunun güneydoğusundaki sivri kemerin içine yapılmış olan tuvaletin ve basık kemerli kapının yapı sabunhaneye çevrilirken yapıldığı düşünülmektedir. Kabayonu taşla örülmüş duvar örgüsü sivri kemerle bütünleşmemekte ve kesme taşla örülmüş avlu cephesine aykırı düşmektedir. Kesme taş söveli basık kemerli kapı 19. yy. Antakya evlerindeki örnekleriyle aynı malzeme ve biçimde yapılmıştır (F:144).

Avlunun güneybatısındaki iki sivri kemerin içine örülen duvarlardan soldaki kaba yonu taşla örülmüş, betonarme lentolu bir kapıya sahiptir. Kemerle bütünleşmeyen betonarme lentolu bu duvarın 1969 yılında dükkanlarla birlikte yapıldığı sonucuna varılmıştır. Sağdaki mekanın birikette örülen cephe ve iki yan duvarı 1985 yılında deponun kiracısı Mustafa Başak tarafından örülmüştür (F:121).

Avludaki tuvaletin arkasındaki mekanın güneydoğusunda, camiye açılan sivri kemerli bir geçit olduğu yönünde veriler bulunmaktadır. Duvar örülerek doldurulan kemerin izi, duvarın cami cephesinin 1985'te sivanmasına kadar görülebilmekteydi. 80 cm. kalınlığındaki zemin kat dış duvarı, bu bölümde incelerek 70 cm.'ye düşmektedir (F:227-228). Kemerin cami tarafı zemin +238, han tarafı zemini +0.18 kotundadır. 220 cm.'lik bu kot farkının aşılabilmesi için çok basamaklı bir merdivene ihtiyaç vardır. Fakat merdivene ait herhangi bir iz mevcut değildir. Yapılmasını gerektiren bir neden olmamasına rağmen mekan farklı yükseklikteki iki sivri tonozu sahiptir (Pafta 5, B-B Kesiti). Aynı tonoz sisteminin yalnızca hanın girişinde kullanılması, bu sistemin giriş mekanlarını vurgulamak için kullanıldığı izlenimini doğurmaktadır. Birinci kattaki iki mazgal pencerenin, girişi vurgulamak için geçitin üzerine denk getirildiği düşünülmektedir (F:188).

Hanın tek katlı olarak yapıldığına dair izler mevcuttur. Yapının birinci kat kuzeydoğusu cephesindeki çatı makaslarının oturduğu kesme taş ayaklar, zemin katın kabayonu taş duvarının bittiği yerde başlamaktadır. Ayakların sonradan yapıldığı bu birleşim yerlerinde açıkça gözlemlenmektedir (F:181-182). Yükseltile çatıyı taşıyan ayaklardan kuzeybatıdakinin zemin kat duvarına oturduğu bölümde aşağıya doğru uzanan bir çatlak vardır. Çatlağın sebebi, ayağın üzerine oturduğu zemin kattaki ayakla ve taşıyıcı sistemle bir sürekliliğinin olmamasıdır (F:182).

1. katın güneybatı duvarındaki pencerelerin cephe boyunca değil, sabun kalıplarının bulunduğu bölümde olması, yapı sabunhaneye çevrilirken eklenen cephenin bu işleve uygun olarak yapılmasından kaynaklanmaktadır. Hem güneybatı gibi iyi bir yöne, hem de Uzunçarşı sokağı gibi şehrin tek çarşısına bakan cephenin tamamına pencere açılmamasının başka bir nedeni olduğu düşünülemez (F:176) (Pafta 4) .

Ahırın tavanında bulunan iki adet havalandırma bacası yapı tek katlı iken dışarıya açılmaktaydı (F:157-158). Bacalar 2. kat yapıldığı zaman, üst kata

kötü koku geçişini önlemek için kapatılmış olmalıdır. Yapının çatı örtüsü ile ilgili iz ve veri yoktur.

7.2. Sabunhane Restitüsyonu (Pafta 12-13-14-15-16)

Hanın 1842-1845 yılları arasında sabunhaneye çevrilmesinin sebeplerinden biri 1827 yılında genel olarak menzillerin kaldırılması sonucu yapının işlevini yitirmesidir (69). 19. yy.'ın başından itibaren şehirde sabun üretimi ve zeytinyağı ticaretinin Antakya'nın en önemli gelir kaynağı haline gelmesi de sabunhaneye dönüşümün bir diğer nedenidir (57). 1822 yılında meydana gelen şiddetli depremden zarar gördüğü sanılan yapının onarıma ihtiyacı olması ve vakfa gelir getiren akarların ortadan kalkmasının da bu değişikliğe neden olduğu düşünülmektedir (70).

Yapının girişi ile sabun pişirilen bölümün, avlunun kuzeybatı cephesinde olduğu gibi, ahşap pergola ile kapatıldığına dair izler bulunmaktadır. Girişin karşısındaki kesme taş ayak ve tonoz üzerinde avludaki örnekleri gibi pergolaların oturduğu izler mevcuttur (F:191-214).

Sabunhaneye girişte 10, avluda 6, avlunun güneybatısında 3 olmak üzere toplam 19 yağ kuyusu ile dörder tonluk iki adet sabun kazanı yapılmıştır. Zemindeki taş kaplamanın sadece kuyuların bulunduğu bölümde olması, bu bölümlerin kazılıp kuyular yerleştirildikten sonra kaplamanın yapıldığı izlenimini vermektedir. Kuyuların tek parça olarak getirildiğine ya da yerinde yapıldığına ilişkin bir veri yoktur. Kazanların ocağından çıkan dumanı atmak için iki baca ile, pişen sabunu kalıplara dökmek amacıyla yukarıya çekmek için sivri tonozun merkezine kare bir boşluk eklenmiştir (F:95).

Avlunun kuzeydoğusundaki oda yapı sabunhaneye çevrildiği dönemde eklenmiştir. Odanın kuzeybatı cephesi ile tonoz arasındaki derz ve güneybatı cephesi ile ayak arasındaki derz bu bölümün sonradan eklenmesinden kaynaklanmaktadır (F:91-225).

1969 yılında çekilen bir fotoğrafta üst kata çıkan merdivenin korkuluğu ile kuyunun donanımı açıkça görülmektedir. Kuyunun ipe su çekilen ve pompa konulduktan sonra kullanılmayan taşıyıcı sistemi bulunmaktadır. Su, duvardaki konsol taşın üzerine giren yuvarlak kesitli yatay ahşap elemanın ucundaki makara ile çekilmekteydi. Merdiven korkuluğunun, yedinci basamakta bulunan ve saçağı taşıyan mevcut dikme ile günümüzde olmayan sahanlıktaki dikmeye kadar olan bölümü merdivenin çıkış eğimine paralel olarak yapılmıştır. Sahanlıktaki dikme ile kuzeydoğu cephesi arasındaki korkuluk yataydır (F:214). Merdiven saçağını taşıyan dikmede birleşim yerlerine ait izler bulunmaktadır (F:215).

Üst kattaki tuvaletin duvar kalıntıları mekanın büyüklüğü ve şekli hakkında bilgi vermektedir. Yapının kuzeydoğu duvarındaki yüksek parapetli bölüm mekanın Saka Sokağı'na bakan duvarıdır. Güneydoğu duvarındaki iki pencere kepenkli yapılarak mahremiyet sağlanmıştır. Tuvaletin güneybatı duvarının sol bölümündeki izler çok nettir. Kuzeydoğu güneybatı doğrultusunda uzanan çatı makası duvar üzerindeki çokgen kesitli ahşaba oturmaktadır. Duvar yıkıldıktan sonra makasın oturduğu ahşap kesilerek makas 14x32 cm. boyutlarında dikdörtgen kesitli dikmeye mesnetlenmiştir (F:216-217). Yıkılan duvarın mekanın güneydoğu duvarıyla birleşim yeri de net bir şekilde görülmektedir (F:217-218). Tuvaletin kuzeybatı duvarına ait izler de bulunmaktadır. Duvar, yüksek parapetin bittiği ayakla, avlunun kuzeydoğu cephesindeki serbest ayak arasındadır (F:234). Duvar avlu cephesine kadar devam etmekte, merdivenin son basamak hizasından kuzeybatıya dönmektedir (F:219-220). Duvar, merdivenin son basamağından geçtiği için merdiven çıkışını engellemektedir. İzler ve veriler merdivenin, diğer odanın merdiveninde olduğu gibi, sahanlıktan sola döndüğünü, merdiven yönünün duvar yıkıldıktan sonra değiştirilerek günümüzdeki duruma getirildiğini göstermektedir (F: 229-230-221). Kazı sonucu ortaya çıkarılan tuvaletin benzerlerinin, mekanın kuzeydoğusundaki parapet boyunca sıralandığı tahmin edilmektedir. 1969 yılında çekilen bir fotoğrafta kuzeydoğu duvarının toprak künkle döşenmiş bölümünde, günümüzde olmayan yoğun bir rutubet görülmektedir (F:201). Buradan, tuvaletin bu

tarihte kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu kattaki sabun kurutma yeri ve kalıplar halen mevcuttur.

Yapının kuzeybatı cephesi 1969 yılında dükkanlar yapılırken büyük değişikliğe uğramıştır. Aynı yıl, tadilat öncesi çekilen fotoğrafta, yapının zemin katında üç pencere olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki, halen mevcut olan yamuk planlı odanın penceresidir. Diğer iki pencerenin sabun kazanlarının bulunduğu hizaya denk geldiği anlaşılmaktadır. Üst katta, mevcut pencerenin üzerinde bulunan ahşap ızgara, harap durumda olsa da, günümüze kadar gelebilmiştir. Bu bölümden sonra güneybatı cephesindeki pencere dizisi gibi, 12 pencere bulunduğu görülmektedir. Bu pencerelerin dört taşıyıcı ayak arasındaki dört bölümde üçer üçer yer aldığı sanılmaktadır (F:200).

Sabunhanenin İşleyişi

Sabunhanenin işleyişi, sabunhanede çalışmış, halen Ökten Sabunhane'sinde çalışmakta olan, 1938 Antakya doğumlu Yusuf Kaplan isimli sabun ustasının anlattıkları doğrultusunda, mevcut iz ve veriler değerlendirilerek tanımlanmıştır.

Sabunhaneye gelen zeytinyağı, avluya bakan odanın önündeki, halen izi bulunan, kantarda tartılarak girişteki ve avludaki yağ kuyularına boşaltılmaktaydı. Tane olarak gelen zeytinin yağı, avlunun güneybatısındaki bölümde, günümüzde mevcut olmayan, kazı sırasında parçaları bulunan, taş mengenede çıkarılmaktaydı (F:222). Çıkarılan yağ bu bölümdeki üç kuyuda depolanmaktaydı. Kuyulardaki yağ uzun bir tulumba ile çekilmekteydi.

Kazana malzeme konulduktan sonra merdivenle ocak kısmına inilip ocağın yakılmasıyla sabun üretim süreci başlamaktaydı. Sabun piştikten sonra satılara doldurularak, sabun bacasının üzerindeki aşıkta bulunan çengelden geçirilen iple yukarıya çekilmekteydi (F:223). Aşık, fazla yük bindiği için çatlamıştır. Aşığın altına benzer bir ahşap konarak iki ahşap dikme ile

Çapraz olarak desteklenmiştir (F:224). Üst kata çekilen sabun kalıplara dklmekteydi. Kuruyan sabun kesilip damgalandıktan sonra kurutma yerine, kesik koni biçiminde bir küme oluşturacak şekilde, aralıklı olarak dizilmekteydi.

BÖLÜM 8. RESTORASYON (Pafta 17-18-19-20-21)

8.1. Yeni Kullanım Kararları

Çok az müdahaleyle sabun üretiminin yeniden yapılabilir durumda olması nedeniyle, yapının özgün işlevine uygun olarak restore edilmesi düşünülmektedir. Sökülen sabun kazanı, mevcut olan kazan örnek alınarak aynı biçim ve malzemeden yeniden yapılarak yerine konulacaktır.

Avluya bakan oda, içindeki talaş boşaltıldıktan sonra ortaya çıkacak duruma göre restore edilecektir. Odada, üretilen sabun satışı yanında, sabun imalatını anlatan fotoğraf ve açıklamalar ile kazı ve temizlik çalışmaları sırasında bulunan, sabun üretimine ilişkin alet ve malzemeler sergilenecektir.

Avluya bakan ve ikisi güneybatı cephesinde, biri güneydoğu cephesinde olmak üzere, toplam üç sivri kemerin içindeki sonradan eklenen duvarlar sökülerek, girişleri kemerden olan, duvarları kabayonu taşla örülerek üç dükkan yapılacaktır. Dükkanların zeminine yapılacak kazı sonrası ortaya çıkacak özgün döşemeye göre malzeme seçilecektir. Dükkanların cephesi, kemerlerin içine ahşap cam doğrama yapılarak oluşturulacaktır.

Kuzeybatı cephesindeki dört dükkan aynı amaçla kullanılmaya devam edilecektir. Dükkanların bölme duvarları özgün olmadığı için sıvaları sökülmecektir. Cephesi düz atkılı olan dükkanların doğramaları yenilenecek, cephedeki sıvanan bölümler temizlenecektir (Pafta 21).

Yapının üst katında, avlunun kuzeydoğu, kuzeybatı ve güneybatısındaki sabun üretimiyle ilgili mekanlar özgün işlevinde kullanılacaktır. Sabun

kalıplarının tahrip olan kadronları değiştirilecektir. Kuzeybatı cephesindeki biriket duvar, çatı askıya alınarak sökülecek, altından çıkan izlere ve eski fotoğrafına göre özgün malzemesi olan kesme taşla yeniden örülecektir.

8.2. Önerilen Müdahaleler

Yapıdaki geçmişe ait izlerin ortaya çıkarılması ve korunması ilkesiyle, han ile cami arasındaki geçitin cami tarafındaki kemer izi, cephedeki sıva sökülerek ortaya çıkarılacaktır.

Mahzendeki toprak boşaltılırken çöken bölümler sorun yaratacaktır. Boşaltma işlemine mevcut olmayan kazanın bulunduğu bölgeden girilerek başlanacaktır. Mahzenin, bilinen kapıya en yakın bölgesi olan bu bölüm, boşaltma işlemi için en uygun yerdir. Mahzene inen merdivenin üzerindeki saçak, mevcut kalıntıya ve Yenicami'deki örneğine göre yeniden yapılacaktır (F125).

Üst kattaki tuvaletler açığa çıkarılarak rölövesi çıkarılacaktır. Zemin döşemesi seçimi, yapılacak kazı sonucu ortaya çıkacak verilere göre yapılacaktır. Bu bölüm ile avlunun kuzeydoğusundaki mekan arasındaki duvar sökülerek kaba yonu taşla yeniden örülecektir.

Saka Sokağı zeminine dökülen beton temizlenerek orjinal zemin kaplaması ortaya çıkarılacaktır.

Yapıda kullanılan harç birleşimi incelenerek, yapılacak müdahalelerde aynı karakterde hazırlanan harç kullanılacaktır.

Taşlarda oluşan bozulma, dökülme, çatlaklar ve açılan deliklerin doldurularak tamamlanması için taşın tozu ve beyaz çimento ile hazırlanacak harç kullanılacaktır. Taşın tamamında bozulma görüldüğü veya taşların sökülerek tahrip edildiği durumlarda özgün boyutta hazırlanacak benzer taş kullanılacaktır.

Retorasyon çalışmasına öncelikle giriş kemerinin askıya alınarak oynanmış olan kilit taşı yerine otutulacaktır.Yapının kuzeydoğu cephesindeki çatlaklar harç enjeksiyonu ile dikilecektir.

Pencere ve kapıların eksik ve kırık söve ve kemer taşlarının özgün malzeme ve detaylarla tamamlanması gereklidir .

Avlunun zeminine, kuyuların etrafında olduğu gibi taş döşenecektir. Yapılacak kazı sonrası ortaya çıkacak sonuçlara göre bu karar yeniden gözden geçirilecektir.

Avludaki ahşap pergola ile üst kattaki ahşap ızgaralardaki eksik ve kırık elemanlar yenilenecektir.

Çatının çürümüş olan kaplama tahtaları ve aşıkları değiştirilecektir (F:233). Kullanılacak ağacın seçimi alınacak örnekle çatıda kullanılan ağaca göre yapılacaktır. Aynı ağaçtan bulunamaması durumunda benzer özellikte ağaç kullanılacaktır. Sağlam olan çatı makaslarına ve aşıklara yapılacak temizlik sonrası ahşap koruyucu sürülecektir. Eksik ve kırık olan kiremitler yıkılan eski Antakya evlerinden çıkan benzerleriyle tamamlanacaktır.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sokollu Mehmet Paşa Hanı tek bir yapı olarak ele alınmayıp, içinde yer aldığı tarihi çevre ile birlikte korunması sağlanmalıdır.Yapı bir külliye oluşturduğu Mahremiye Camii, Saka Hamamı ile sivil mimari örnekleriyle bütünleşerek anlam kazanmaktadır.

Kentsel Sit Alanı olan çarşı bölgesi bir çok korumaya değer, benzerleri tescilli yapıların tescillenmediği, koruma ilke ve koşullarına uygun olmayan yeni yapılaşmanın hızla arttığı, Antakya Kentsel Sit'inin acilen bütüncül olarak irdelenmesi, tescil kayıtlarının güncelleştirilmesi ve sağlıklılaştırılması gereklidir. Bu çevrede kent dokusunun hızlı değişimi denetim altına alınmalı ve yeni uygulamalar için kat yüksekliğinin sınırlı tutulması sağlanmalıdır.

Antakya Sokollu Mehmet Paşa Hanı restorasyonu, daha önce hiçbir yapının restore edilmediği, bütün eski yapıların yıkılarak yerine şehir dokusu, mimarisi ve ölçeğiyle hiç ilgisi olmayan betonarme binaların yapımının hızla arttığı Antakya'da, eski yapıların yıkılmadan restore edilerek de ihtiyaca cevap verebileceğini gösterecek olması açısından önemlidir.

KAYNAKLAR

1. DOWNEY, G. , A History of Antioch From Seleucus to the Arap Conquest, Princeton, S.50, 1961.
2. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, S.20, 1993.
3. İslam Ansiklopedisi, Antakya maddesi, İstanbul, cilt 3, Sayfa 228, 1991.
4. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, 1996.
5. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, S.21, 1993.
6. Encyclopedia Britannica, U.S.A. , Volume 2, P.70 - 71, 1962.
7. Strabon, Coğrafya Anadolu Kitap XII XIII XIV İstanbul, 1987.
8. Büyük Dünya Tarihi I, S.108 - 109.
9. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, S.21, 1993.
10. Büyük Dünya Tarihi I, S.110 - 111.
11. DOWNEY, G. , A History of Antioch From Seleucus to the Arap Conquest, Princeton, S.72, 1961.
12. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, S.23, 1993.
13. ERHAT, A., Mitoloji Sözlüğü, İstanbul, S.81, 1993.
14. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, S.23, 1993.
15. LAVEDAN, P. - HUGUENEY, J. , Histoire de L'Urbanisme D'Antiquite, Paris, S.356, 1966.
16. DOWNEY, G. , A History of Antioch From Seleucus to the Arap Conquest, Princeton, S.181-184, 1961.
17. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, S.23, 1993.
18. İslam Ansiklopedisi, Antakya maddesi, İstanbul, cilt 3, S. 230. 1991.
19. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, S.25, 1993.

20. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, 1996.
21. DEMİRCİOĞLU, H. , Roma Tarihi, C.1, 406 - 407.
22. YOURCENAR, M. , Hadrianus Anıları, S.81.
23. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, S.28, 1993.
24. DOWNEY, G. , A History of Antioch From Seleucus to the Arap Conquest, Princeton, S.555-557, 1961.
25. İslam Ansiklopedisi, Antakya maddesi, İstanbul, cilt 3, Sayfa 230, 1991.
26. ATAN, T. , Türk Gümrük Tarihi, C.I, S.99.
27. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, S.46, 1993.
28. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, S.46, 1993.
29. KULA, O. B. , Alman Kültüründe Türk İmgesi I, S.66.
30. İslam Ansiklopedisi, Antakya maddesi, İstanbul, cilt 3, Sayfa 230-231, 1991.
31. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, S. 49, 1993.
32. İBNİ BATUTA, Seyahatname-i İbni Batuta, İstanbul, 1917 .
33. ŞAHABEDDİN AHMET, Mesalik - el Absar Fi Memalik - el Amsar, S.28.
34. İslam Ansiklopedisi, Antakya maddesi, İstanbul, cilt 3, Sayfa 232, 1991.
35. UZUNÇARŞILI, İ. H. , Osmanlı Tarihi, Ankara, S.173 - 174, 1984.
36. İslam Ansiklopedisi, Antakya maddesi, İstanbul, cilt 3, Sayfa 231, 1991.
37. AHMET RIFAT EFENDİ, Lugat - ı Tarihiyye ve Coğrafiyye, İstanbul, Cilt I, S.678 - 674, 1881.
38. JACQUOT, P. , Antioche - Centre de Tourisme, Antakya, 1931.
39. CEVDET PAŞA, Tezakir, Ankara, Tezkere No 36, S.222 - 230, 1991.
40. CUTNET, V. , La Turquie D'aise, Paris, Cilt II S.191 - 198, 1891.
41. ALİ CEVAD, Menalik-i Osmaniyye'nin Tarih ve Coğrafya Lugatı, İstanbul, S.34 - 36, 1895.
42. WEULERSSE, J. , Antioche - Essai de beographie Urbanie, Kahire, S.43-66, 1935.

43. ATALAR, M. , Osmanlı Devleti'nde Sürre-i Hümayun ve Sürre Alayları, Ankara, 1991.
44. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, 1996.
45. Antakya Şeriye Sicili, Defter 5, Sicil, 189.
46. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, 1996.
47. EVLİYA ÇELEBİ, Seyahatname (Hatay, Suriye, Filistin), İstanbul, S.9 - 25, 1984.
48. KATİP ÇELEBİ, Cihannüma, İstanbul, 1732.
49. BUCKINGHAM, J. S. , Travels Among the Arab Tribes in Habiting The Countries East of Syria and Palestine, Londra, S.554 - 563, 1825.
50. İslam Ansiklopedisi, Antakya maddesi, İstanbul, cilt 3, Sayfa 231, 1991.
51. İslam Ansiklopedisi, İstanbul, cilt 3, Sayfa 231, 1991.
52. Antakya Şeriye Sicili, 1245 yılı Defter 22, Sicil 14.
53. ÖZKAYA, Y. , XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı, Antakya, S. 196.
54. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, 1996.
55. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, 1996.
56. TEKİN, M. , Hatay Tarihi, Antakya, 1996.
57. Vakıflar Genel Müdürlüğü, Vakıf Kayıtları Arşivi, Defter 2104, Sayfa 442.
58. Salname-i Vilayet-i Halep, Dafa 30, Halep, Sayfa 74, H 1320, R 1318
59. Yurt Ansiklopedisi, İstanbul, Cilt 5, S.3401, 1982 - 1984.
60. ALİ CEVAD, Memalik-i Osmaniyye'nin Tarihi ve Coğrafya Lugatı, İstanbul, S.34 - 36, 1895.
61. WEULERSSE, J. , Antioche, Essai de Geographie Urbanie, Kahire, S.43 - 66, 1935.
62. BAZANTAY, P. , Enquette Sur L'Artisanat a Antioche, Beyrut, 1936.
63. GÜRCAN, C. , Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanlarının Mimarisi, İstanbul, S.1, 1976.
64. KUBAN, D. , 100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi, İstanbul, S.128, 1973.

65.GÜRCAN, C. ,Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanlarının Mimarisi, İstanbul, S.10, 1976.

66.AKOZAN, F. , Türk Han ve Kervansarayları, Türk Sanat Tarihi Araştırma ve İncelemeleri 1. , S.134, 1963.

67.GÜRCAN, C. ,Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanlarının Mimarisi, İstanbul, S.9, 1976.

68.GÜRCAN, C. ,Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanlarının Mimarisi, İstanbul, S.8, 1976.

69.TEKİN, M., Hatay Tarihi, Antakya, S. 63, 1993.

70.TEKİN, M., Hatay Tarihi, Antakya, S. 64, 1993.

EKLER

EK A BELGELER

EK B ÇİZİMLER

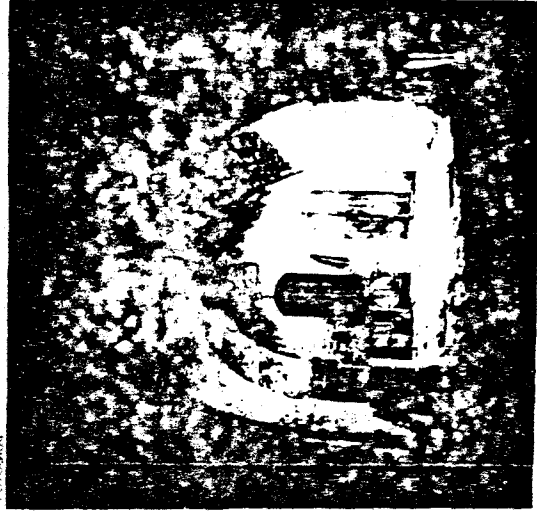
EK C FOTOĞRAFLAR

[illegible]

UNITED STATES DEPARTMENT OF AGRICULTURE

0502. 3. 9. 88

[illegible]

T.C.
H A T A Y
ARKEOLOJİ MÜZESİ MÜDÜRLÜĞÜ

21/4/1969

Sayı: 473/144

~~XXXX~~

KONU: Selim Çelenk ve
Necip Haytoğlu'na ait Sabunhane

Millî Eğitim Müdürlüğüne

Antakya Uzunçarşı civarı Fabrikalar sokak No: 2 de (Parsel: 1262)
Selim Çelenk ve Necip Haytoğlu'na ait korunması gerekli eserlerden 69 tescil
numaralı sabunhanenin bir kısmında, mal sahipleri 24/3/1969 tarihli dilekçeleri,
ile ekli palanda gösterildiği şekilde, aslına hâlel getirmeden dört dükkan yapmak
istemektedirler.

Aslında Kervansaray olarak inşa edilen bu yapı sonradan sabunhaneye
çevrilmiş olup bugünde aynı iş için kullanılmaktadır. Giriş kapısı üstünde Vechi
Paşa zamanında sabunhane olarak tamir edildiğine dair tarihsiz bir kitabe
mevcuttur. (Tamir esnasında kurulmaması için kitabe müze tarafından alınmıştır)

Yapılacak tadilatın eserin aslını bozmayaacağı kanaatını Eski Eserler ve
Anıtlar Yüksek Kuruluna arz edilmek üzere bilgilerinize sunarım.

Süheylâ Keskil
Müze Müdürü

İmza

Ekler :

Ek:1- (1 pân)

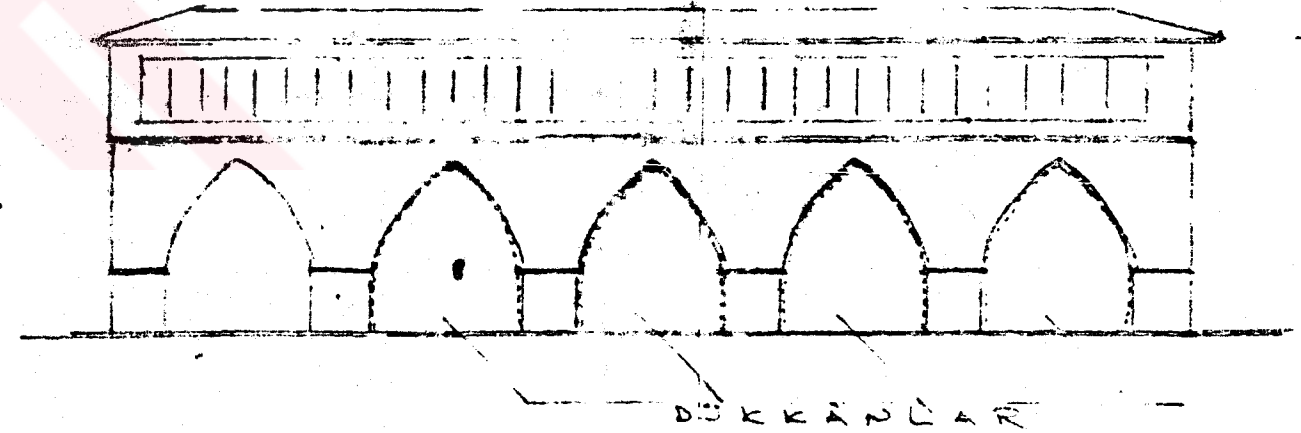
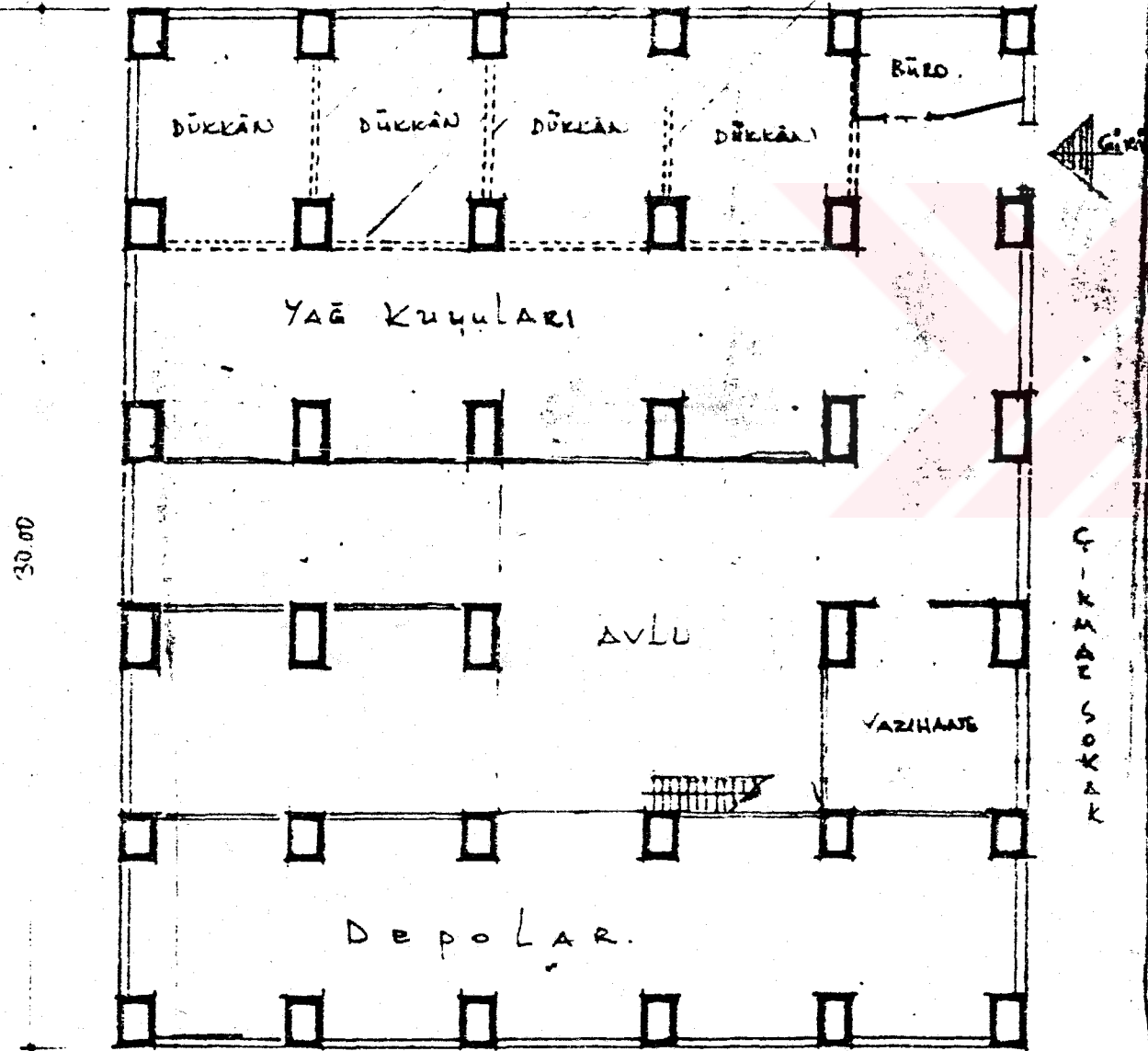
Ek: 2(1 Fotoğraf)s

Antakya ayarında
15.5.1969
İsmail Uslu
[Signature]

SAYIN T. NECİP HAYTAOĞLU VE SELİM ÇELEK SABUN HANESİ PLANI 1/200.

fabrikalar sokakı

YAPILACAK BÖLMELER

NOT :

1. SABUNHANESİN SOLAL KISMININ DÜKKAN VAKI AÇIKTIR.
2. YAPININ KOLON VE KEMER KISMI İÇİNE DOLU OLMAKTA DİR.
3. YAPILACAK BÖLMELER İSTENİLDİĞİNDE BİR KÜÇÜK ESKİ HAN GİBİ OLACAKTIR.
4. YAPININ KISMINDE BİR DEĞİŞİKLİK OLMAKTA DİR.

T. C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Şube: ANITLAR

Sayı : 732.32.Ç.-

03261

Konu : Antakya'daki Sabunhane'de
yapılmak istenen tadilat Hk.

Ankara

...../...../196
15 Mayıs 1969

GAYRİMENKUL ESİKİ ESERLER ve ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞINA

FINDIKLI-İSTANBUL

ANTAKYA il merkezinde Uzunçarşı civarı Fabrikalar Sokak No.2'de (parsel No:1262) bulunan ve mülkiyeti SELİM ÇELEK ve NECİP HATTOĞLU'na ait olan ve korunması gerekli SABUNHANE'nin bir kısmında ekli planda görüleceği şekilde ve binanın aslına hallet getirmeden dört dükkan yapılması mal sahiplerince istenmektedir.

Yapının durumunu belirten fotoğraflarla Müze Müdürlüğünün ve Valilik yazısının birer örneği de ilişikte gönderilmektedir.

Tetkikile teklif olunan tadilatın yapılmasında bir sakınca olup olmadığı hususunda, Yüksek Kurulca itti haz olunacak kararın Bakanlığımıza gönderilmesini rica ederim.

EKLERİ :

2 adet yazı örneği

1 adet plan

11 adet fotoğraf

DAĞITIM :

Gereği için :

-Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar

Yüksek Kurulu Başkanlığına

FINDIKLI-İSTANBUL

Bilgi için :

-Hatay Valiliğine

(İlgi:25.4.1969 tarihli ve Millî

Eğitim Müdürlüğü Halk

Eğitimi Başkanlığı Eski Eserler

Bölümü ifadeli 473.1-7711

sayılı yazınız)

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI

Eski Eserler ve Müzeler
Genel Müdürlüğü

543 16.5.1969

giriş
20.5.1969

T. C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
AYRIMENKUL ESKİ ESERLER ve ANITLAR
Yüksek Kurulu

K A R A R

Planlı No. ve Tarihi : 187 - 13.6.1969
Karar No. ve Tarihi : 4756 - 14.6.1969

Toplantı yeri : İ s t a n b u l

Antakya Uzunçarşı civarı Fabrikalar sokağında Sabunhane binasını yapılacak dört dükkân hakkında Milli Eğitim Bakanlığı'nın 15.5.1969 tarih ve 732.32.Ç.- 3261 sayılı yazısı okundu, müzakeresi yapıldı :

Yazıya ilişik projenin tedkikinden, teklif olunan dört dükkânın yapılması eski eserin hüviyetini bozmayacağı anlaşıldığından inşasında sakınca görülmediğine karar verildi.

BAŞKAN

Tahsin Öz

Üye
Akok (Mahmut)

Üye
Aktepe (Münir)

BAŞKAN VEKİLİ

Orhan Alsaç

Üye
Akoxan (Feridun)

Üye
Akurgal (Ekrem)

Üye
Alsaç (Orhan)

Üye
Eldem (Sedad H)

Üye
Eyice (Semavi)

Üye
Gökblığın (Tayyip)

Bulunmadı

Üye
Kuban (Doğan)

Üye
Kuran (Aptullah)

Üye
Öz (Tahsin)

Üye
Söylemezoğlu (M. K)

Üye
Tunalı (İsmail)

Üye
Yenen (Mithat)

Üye
Eski Eserler ve Müzeler
Genel Müdürü

İmza : /

KONU:Hatay İli, Antakya Merkez İlçe 5.Mıntıka, 1223 ve 5.Mıntıka 1262 no'lu parseller üzerindeki taşınmazlar

İLGİ:11.8.1994 gün ve 3480 sayılı yazımız.

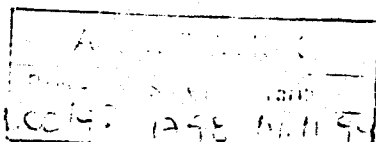
RAPOR

Hatay İli, Merkez Antakya, 5.Mıntıka 1223 ve 5.Mıntıka 1262 no'lu parsel üzerindeki taşınmazlar Antakya Koruma Amaçlı İmar Planı sınırları içerisindeki Kentsel Sit'te yer almaktadır.

Sözkonusu yapılardan kadastral 5.Mıntıka, 1223 parseldeki Kurtuluş Caddesi üzerinde yer almakta.Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 15.11.1985 gün ve 1558 sayılı kararı ile 325 nolu taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmiştir. Harita görüldüğü şekli ile iki kütleden oluşmaktadır. Kurtuluş cephesinden bakıldığında köşede tek katlı ticarethane olarak kullanılan yapı bulunmaktadır. Tek katlı yapının düz çatısı, konut yapısının terası olarak kullanılmaktadır.

Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 10.6.1993 gün ve 1463 ile 24.3.1994 gün ve 1781 sayılı kararlarında belirtildiği gibi anılan yapı sivil mimarlık örneği niteliğinde olup, benzeri örneklerinin yoğun olduğu Kurtuluş Caddesinde bulunmaktadır. Ancak bu cadde üzerindeki diğer sivil mimarlık örneklerinin tescil kaydına rastlanmamıştır.

5.Mıntıka 1262 nolu parsel üzerinde yer alan yapı Eski Antakya Kentinin ticaret merkezi durumundaki Uzunçarşı'da yer almakta olup bir Sabunhanedir. Bugün için bu işlevi yitirmiş durumda olmasına karşın ticari işlevini yitirmemiştir. Halen küçük atölyeleri içerisinde barındırmakta ve yapının dış cephesinin iki yüzünde de (uzunçarşı Caddesi ve fabrika caddesi) bir çok küçük dükkan bulunmaktadır. Yapı özgün kullanımını yitirmiş olmasına karşın kültürel ve ticari işlevlerini yitirmemiş ayrıca,

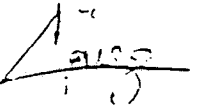
statik yönden de sağlam durumdadır.

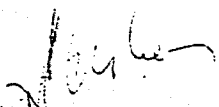
Bu bağlamda Tarihi Ticaret Merkezinde bulunan ticari yapının taşıdığı özelliklerinden dolayı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 15.11.1985 gün ve 1558 sayılı kararı ile 88 sıra no ve 108 envanter no'da tescil edilen yapının tescil kaydının devam etmesi gerekmektedir.

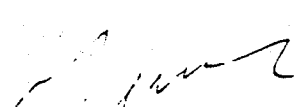
Ayrıca Antakya Küçük Dalıyan Belediyesi Arkeolojik Sit Sınırlarını irdeleme çalışmasını yaptığımız sırada Antakya Merkez Kentsel Sit'i içerisinde bir çok korumaya değer, benzerleri tescilli yapıların tescillenmediği, kurumsallaşma koşullarına uygun olmayan yeni yapılaşmaların kurul kararlarıyla onandığı ve uygulandığını üzülerek belirtmek isteriz. Sonuç olarak Antakya Kentsel Sit'inin ivedilikle bütüncül olarak irdelenmesi ve tescil kayıtlarının güncelleştirilmesi ve sağlıklılaştırılması gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

24.10.1994

Özgür ÇAVGA
Şube Müdür V.

Mehmet GÜRKAN
Şehir Plancısı

Yener ÇAVDAR
Arkelog

22031 00/92 1758 10.11.94

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını
Koruma Kurulu Müdürlüğü
K A R A R

TOPLANTI TARİHİ ve No. : 25.11.1994-148

KARAR TARİHİ ve No. : 25.11.1994-1991

TOPLANTI YERİ

ADANA

Hatay İli, Antakya İlçesi, 5. Mıntıka, 1262 parselde bulunan Sabunhaneye ilişkin, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğünün 13.07.1994 gün ve 2951 sayılı ve 09.11.1994 gün ve 4638 sayılı yazıları okundu, ekleri incelendi, yapılan g r   meler sonunda;

Hatay İli, Antakya İlçesi, 5. Mıntıka, 1261 parselde bulunan Sabunhanenin tescil kaydının devamına, örneğine az rastlanan bir Sanayii yapısı niteliğindeki taşınmazın özgün yapısının bozulmaması ve Endüstriyel Arkeoloji  rneğ  olarak gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla kamulaştırılmasının Kültür Bakanlığına tavsiye edilmesine karar verildi.

BAŞKAN

BAŞKAN YARDIMCISI

Prof.Dr. RAMAZAN ÖZGAN

Yrd.Doç.Dr. YUSUF GÜRÇINAR

İmza

İmza

 ye

 ye

 ye

Prof.Dr. İLTER (F gen)

Doç.Dr. GÖK (Tamer)

Yrd.Doç.Dr. TANYELİ (Gülsün)

İmza

İmza

İmza

 ye

 ye

 ye

EFERO LU (İ. Hakkı)

Antakya Belediye Temsilcisi

İmza

[illegible]

ورقة دعوة للمدعي
صادرة من لجنة تحديد وتخوير الاملاك بالملكية

رقم المحضر	اسم المدعي	محل اقامته	صنفته
١٤٦٤	اخوانه زكيه زكيه سكيس	الصالح	

تبلغت واستلمت نسخة هذه الدعوية المشعرة بلزوم حضوري
الى لجنة تحديد وتخوير الاملاك المذكورة في يوم الاربعاء الواقع
في ٢٠ تموز سنة ١٩٦٤ الساعة ١٠ صباحاً زوالية للنظر في
الدعوى المقامة عليه قبل صدور اجراء الدعوى في
شأن العقار
رقم ١٤٦٤ / مستصحباً كافة مستنداتي واذا لم احضر او ارسل وكيل
قانونياً عني تجري بحق المعاملة القانونية

في سنة
توقيع المبلغ اليه
بإني مجد في لدخولهم زكيه سكيس
به رتبة الله سكيس امضا بخط يد
مفتوح مختار
٢٠ تموز سنة ١٩٦٤

ورقة دعوة للمدعي
صادرة من لجنة تحديد وتخوير الاملاك بالملكية

رقم المحضر	اسم المدعي	محل اقامته	صنفته
١٤٦٤	السيد زكيه زكيه مركب السيرة كدب بر جرس مكتبي	الصالح	

تبلغت واستلمت نسخة هذه الدعوية المشعرة بلزوم حضوري
الى لجنة تحديد وتخوير الاملاك المذكورة في يوم الاربعاء الواقع
في ٢٠ تموز سنة ١٩٦٤ الساعة ١٠ صباحاً زوالية للنظر في
الدعوى المقامة عليه
رقم ١٤٦٤ / مستصحباً كافة مستنداتي واذا لم احضر او ارسل وكيل
قانونياً عني تجري بحق المعاملة القانونية

في سنة توقيع المبلغ اليه

بإني مجد في لدخولهم زكيه سكيس
به رتبة الله سكيس امضا بخط يد
مفتوح مختار
٢٠ تموز سنة ١٩٦٤

بإني مجد في لدخولهم زكيه سكيس
به رتبة الله سكيس امضا بخط يد
مفتوح مختار
٢٠ تموز سنة ١٩٦٤

مفتی محمد رفیع الدین

قرار لجنة التحديد

Décision de la Commission de Délimitation

ésident de la commission

رئيس اللجنة

Date _____
No. _____

تاریخ
خمره

المنطقة العقارية
٥

27.
1096

رقم القرار
٩٨٧

[illegible]

مجلس
العلماء
الاسلاميين

فانظر

المعتمد عليه

۸۷ و. آرکس
فصلی

الفصل
منه

المسألة الثانية

میں حاضر

فروغیہ

[illegible]

۱۰۰

فایزہ نصیر

الشيخ العلامة

یوم غدیر خم
یوم غدیر خم
یوم غدیر خم

فَصَلِّ عَلَى خَدِيجَةَ

الحصص المخصصة لأصحابها من قبل اللجنة
 Quotes-parts dévolues aux
 ants droits par la commission

يأتى أسماء الملاكين الذين قد ثبت لهم الميراث من جهة التحويل (بم املاء من قبل لجنة التعديلات)

Mention du ou des propriétaires auxquels le bien-immuable a été dévolu par la commission de délimitation
(A remplir par la commission de délimitation)

ETAT DE SYRIE

DIRECTION GÉNÉRALE
DES SERVICES FONCIERS

Conservation Foncière

دولة سوريا
الجمهورية العربية السورية

مديرية المصالح العقارية وإملاك الدولة
المكتب العقاري في لواء اسكندرون

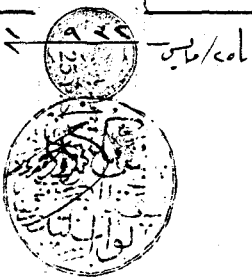
شهادة قيد

CERTIFICAT D'INSCRIPTION

Imp. de l'Etat de Syrie

ملحوظات OBSERVATIONS	اسم طالب الشهادة Nom du réquerant	اسم المالك Nom du propriétaire	القسم Section	المنطقة العقارية Circonscription Foncière	قسم الصفحة Section du Feuillet	الصفحة Feuillet	القطعة Parcelle	الرقم المتسلسل No d'Ordre ١٩٤٤
المرجع المذكور في هذه الشهادة هو المرجع المذكور في هذه الشهادة هو	المراجع	المراجع المذكور في هذه الشهادة هو المذكور في هذه الشهادة هو المذكور في هذه الشهادة	المرجع	المرجع المذكور في هذه الشهادة هو المذكور في هذه الشهادة هو المذكور في هذه الشهادة	١	٦٤	١٤٦٤	١٤١٠

شهادة قيد متفرقة عقارية على وجه الخصوص من ناحية راحة تحتوي على ثلث عشر فقرة سبعة وعشرون فقرة المذكور في هذه الشهادة
المرجع المذكور في هذه الشهادة هو المذكور في هذه الشهادة هو المذكور في هذه الشهادة

المجلد

				
ردیف	نام و نام خانوادگی	تاریخ تولد	محل تولد	محل اقامت
۱	محمد علی	۱۳۲۰	تهران	تهران
۲	علیرضا	۱۳۲۰	تهران	تهران
۳	علیرضا	۱۳۲۰	تهران	تهران
۴	علیرضا	۱۳۲۰	تهران	تهران
۵	علیرضا	۱۳۲۰	تهران	تهران
۶	علیرضا	۱۳۲۰	تهران	تهران
۷	علیرضا	۱۳۲۰	تهران	تهران
۸	علیرضا	۱۳۲۰	تهران	تهران
۹	علیرضا	۱۳۲۰	تهران	تهران
۱۰	علیرضا	۱۳۲۰	تهران	تهران

این فهرست جهت اطلاع و اعلامیه - با این قرار است که
 باید در هر نقطه از این فهرست و مشخصات افراد که در این
 آید و می‌تواند معادل و قریب به افراد در این معنی است
 به این است که علم و قدرت در این است

محضر اجتماع مجلس إدارة الشركة العامة

المعروض

انتهى املاك خمسة عشر رسم من عثم العقار رقم ١٤١٢ الواقع في المنطقة
العقارية الخ مسم في مدينة البه كند وزيست محضت شرا رة قيد المعطيات
من رياست ملك العقار في تاريخ ١٢١٢ في ١٠١٢ والاه اربعه ببيع في
في العقار المذكور مبلغ قدره خمسمائة اربع وعشرون الف الى السيد راد حبله باشي وعليه
حيث بعولفين لثمة اسندهم امراء القسطنطين ورم محمد

١٢١٢
١٢١٢
١٢١٢

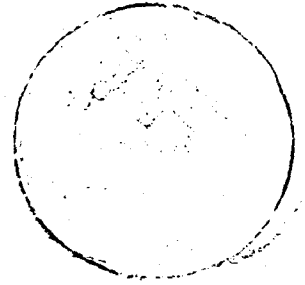
١٢١٢
١٢١٢
١٢١٢

١٢١٢
١٢١٢
١٢١٢

١٢١٢

١٢١٢

١٢١٢
١٢١٢
١٢١٢

رئيس المجلس

٢٧٨٨ / ٢٧٨٨

احترم اذاعة اذاعة معكم ربح السيد زكي بن زورقة اني سيني حصة مدلسد - رقم ١٠٦٤ / المنطقة
الخاصة بالقطر ١١ السيد صليبا في زان درواحة به خالفاة واروطلا في زان حلقه اذاعة تذكروا بالولاية

رئيسة المجلس

١٨ / ١٨ / ١٨

حصة

سجدة بنو رقم ١٠٤ / حصة ١٠٤ / المنطقة الخاصة بالقطر ١١

حصة حصة المنطقة رقم ١٠٦٤ / المنطقة الخاصة بالقطر ١١

كتب بـ

نسخة المنطقة الخاصة

الرقم التسلسل ١٦٩٤٧٠

الجمهورية السورية

لواء اسكندرونه المستقل

رقم المقتضات ٢٥٢٥

مالية قضاء الحطام

رقم الجدول او السند ٩٢٢

بتاريخ ١٨ تشرين الثاني ١٩٢٢

ورد من السيد صابر حطام

مبلغ وقدره ثمانية عشر ليرة واربعة غروش

لواء الحطام

حسب البيان المحرر اذناه

امين الصندوق

الخاتم الرسمي

٩٢٢

١٨

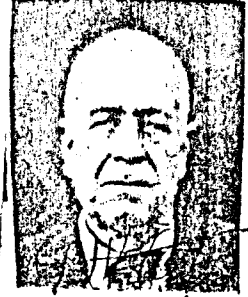
١٨٦١١

المجموع

YAKIN
YAKIN

SAYI

5195
645

Tapu Sicil Muhafızlığına

Evkafı mazbutadan şehit Mehmet Paşa vakfına ait 5/I262 parsel numaralı sabunhenedeki 1/20 hissasının mülkiyeti Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün 22/I/942 tarih ve I2I453/39 numaralı ve w II/5/942 gün ve I29I5I/I9I emlak sayılı emirleri mucibince 632 lira bedelle bilmüzayede yukarıda fotoğrafı yapışık Murat Çelenge satılarak bedeli 28/4/942 gün ve 734399/I0I47-742 numaralı mekbuzla tamamen tahsil edilmiş olmağla feragatının icrası saygı ile rica olunur. 25/5/942

H. Yılmaz

Vakıflar Müdürü
S. Ögütçü

*Tetkik ve
muayene
25/5/942*

T. C. TAPU SENEDİ

Vilayeti	Hatay	Mintaka No.	5
Kaza ve nahiyesi	Antakya	Sahife No.	62
Mahallesi	canaliye	Pafta No.	
Karyesi		Ada No.	
Sokağı		Parse No.	1262
Meşhur semti veya mevkii		Mesahai sathiyesi	1125 m ²
E V S A F I		N E V ' i	
Sabunhanenin 1/20 sehmi:			
Cenuben: 1291, 1292, 1294, 1296, 1297, 1298, 1299, 1300 P. Mahremiye camii vakfı, Tahir kızı Hatice, Ali oğlu Hududu İzzet, yeni cami vakfı, İsmet kızı Edibe, Mustafa oğlu Halit, Bekir oğlu Mustafa, Abdülhamid oğlu Nazif dükkanları, sarkan: 1291 P. mahremiye camii vakfı, Sinalen, garben: Yol.			
İktisap sureti	İşbu gayrimenkulun 1/20 sehmi Mehmet paşa vakfının iken 28/5/942 tarih ve (1445) sayılı resmi senet mucibince katıyen satılmıştır.		

Vilayeti	Hatay
Kaza ve nahiyesi	Antakya
Mahallesi	Osmaniye
Karyesi	
Sokağı	
Meghur semti veya mevki	

**TÜRKİYE
CÜMHURİYETİ
TAPU SENEDİ**

Mintaka No.	5
Sahife No.	62
Pafta No.	
Ada No.	
Paçel No.	1262
Mezhal sat lye	1125 m ²

EVSAFI		NEVI	BEYANLAR
Sabunhane:			
Hududu	cenubeni:1291P.mahremiye osmii vakıf:1292 P.Tahir kızı Hatice dükkanı,1294P.Ali oğlu İzzet dükkan,1296P.yeni osmii vakıf,dükkan,1297 P.İsmet kızı Edibe dükkan,1299 P.Mustafa oğlu Ali dükkan,1299 P.Bekir oğlu Mustafa dükkan,1300 P.Abdülgani oğlu Nazif dükkan,şarkeni:1291P.mahremiye osmii vakıf,şimalen,bgarben:Yol.		
İktisap sureti	İşbu gayrimenkulun tamamı Halit oğlu Murat Çelenkin iken bu kare 1/2 şahmını uhdesinde bilibke diğer 1/2 şahmını 12/4/48 tarih ve (1287) sayılı resmi senet mücibinceo katıyan ceterah iclillen birliktle senet verilmiştir.		
Malikiin Adı, sanı ve mesleği	T . C . T . 1/2 şahmı Halit Oğlu Murat Çelenki:ve 1/2 şahmı Necib oğlu Tahir Haytoğlu.		
Umüm No.	MÜLKİYETTEN GAYRİ HAKLAR İÇİN TAPU KÖTÜĞÜNE MÜR CAAT EDİLMELİDİR.		
Kayı No.	Eski	Yeni	
İrادی			
Nisbeti			
Kıymetli	2800		
Bedelli	5600 L	5000 L	
	Stellane uygundur	Münakaşat yapılmıştır	

Girdi Tapu Kütüğünü.

Cilt No. TARİHİ

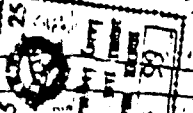
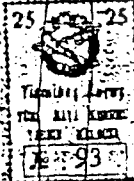
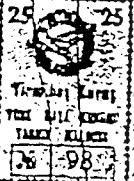
430 28/5/942
Girdi Tapu Kütüğünü

Cilt No. TARİHİ

220 12/5/943

Girdi Tapu Kütüğünü

Cilt No. TARİHİ

AVRUPA KONSEYİ		DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ		D.K.V.K.E.		ANIT		ENVANTER NO : 31-01.01/1.9/109	
TÜRKİYE		ESKİ ESERLER VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ						HAZIRLA NO : 32M I-b/1.1000	
M Hatay-Antakya		HATAY Merkez		MÜHÜR NOY SİVA MENŞİ		KURUMA TARİHİ		KURUM KURULUŞ YILI	
Sivas ve Uzun Çarşı Caddesi		HATAY		HATAY		HATAY		HATAY	
Mehremiye Cami		HATAY		HATAY		HATAY		HATAY	
GENEL TANIM :		Muntazam Kesme taştan abidevi, ahşap çatılı alaturka kiremitli, kesme taştan poligonol minarelidir.							
BÖLÜME DURUMU		TAS.		YER		YER		YER	
A B C		A B C		A B C		A B C		A B C	
X		X		X		X		X	
C		C		C		C		C	
YERİ		YERİ		YERİ		YERİ		YERİ	
A B C		A B C		A B C		A B C		A B C	
X		X		X		X		X	
C		C		C		C		C	
YERİ		YERİ		YERİ		YERİ		YERİ	
A B C		A B C		A B C		A B C		A B C	
X		X		X		X		X	
C		C		C		C		C	
YERİ		YERİ		YERİ		YERİ		YERİ	
A B C		A B C		A B C		A B C		A B C	
X		X		X		X		X	
C		C		C		C		C	
YERİ		YERİ		YERİ		YERİ		YERİ	
A B C		A B C		A B C		A B C		A B C	
X		X		X		X		X	
C		C		C		C		C	
YERİ		YERİ		YERİ		YERİ		YERİ	
A B C		A B C		A B C		A B C		A B C	
X		X		X		X		X	
C		C		C		C		C	
YERİ		YERİ		YERİ		YERİ		YERİ	
A B C		A B C		A B C		A B C		A B C	
X		X		X		X		X	
C		C		C		C		C	
YERİ		YERİ		YERİ		YERİ		YERİ	
A B C		A B C		A B C		A B C		A B C	
X		X		X		X		X	
C		C		C		C		C	
YERİ		YERİ		YERİ		YERİ		YERİ	
A B C		A B C		A B C		A B C		A B C	
X		X		X		X		X	
C		C		C		C		C	
YERİ		YERİ		YERİ		YERİ		YERİ	
A B C		A B C		A B C		A B C		A B C	
X		X		X		X		X	
C		C		C		C		C	
YERİ		YERİ		YERİ		YERİ		YERİ	
A B C		A B C		A B C		A B C		A B C	
X		X		X		X		X	
C		C		C		C		C	
YERİ		YERİ		YERİ		YERİ		YERİ	
A B C		A B C		A B C		A B C		A B C	
X		X		X		X		X	
C		C		C		C		C	
YERİ		YERİ		YERİ		YERİ		YERİ	
A B C		A B C		A B C		A B C		A B C	
X		X		X		X		X	
C		C		C		C		C	
YERİ		YERİ		YERİ		YERİ		YERİ	
A B C		A B C		A B C		A B C		A B C	
X		X		X		X		X	
C		C		C		C		C	
YERİ		YERİ		YERİ		YERİ			

[illegible]

T.C.

VAKIFLAR

Genel Müdürlüğü-

Abide ve Yapı İşleri Dairesi

ABİDE ve ESKİ ESER ONARIM FİŞİ

Eserin Yeri ve adı : Hatay Merkez Mahremiye Camii

Ayrılan tahsisat : -

Geçen yıllarda yapılan işler: -

- 1988 de yapılacak işler: Camii: 1. Nakli inhidan 3. rumunda olan mince cephe duvarı sökölüp, rölöve projesine göre yeniden inşa edilecektir.
2. Alaturka kiremit örtülü ahşap beşik çatı yenilenecektir.
3. Diğer cephe duvarlarındaki düşey çatlama ve ayrılmalar dikiş atılmak suretiyle cephe korunacaktır.
4. Yonutagi kaplamalardan bozulmuş olanların değiştirilecektir.
5. Doğu cephe duvarındaki moloz taş duvar derzlenecektir.
6. Sıva raspaı, sıva ve badana işleri yapılacaktır.
7. Sütu n, minber, mihrap v.b.yerlerdeki yağlı boya, kireç ve plastik boğacalar raspa edilecektir.

- A- Adi tamir : 2 8. Cami içindeki sıva ile kaplı olan taşıyıcı kerherler raspa edilerek yonu taşları meydana çıkarılacaktır.
- B-Restorasyon : 2

- C-Geçen yıldan devam 9. Ahşap kapı ve pencere doğramalarından bozuk olanlar yenilenecektir.

10. Elektrik tesisatı yapılacaktır.

11. Caminin güney duvarı üstündeki yıkık dukanları tekrar inşa etmek için temel araştırma kazıyatı yapılacaktır.

Tayis YURKACI

Restoratör

Y. MINAR

Mustafa ARICI

gelen haber

hakim bulun-

a 800 faslının

ır. Tahliye e-

arda askerler

nda uçaklar

Bat-

ni

uvvetler

aksimi

ıkdenizde mütte

ıvvetleri komuta

Mont Batten

omutanın hepsi

Ridgvayın baş

altında bulunan

itfakileri genel

na bağlı bulun

Amiral Vrighlin

ltında bulunan

ti 6 ıncı Ameri

Güney Avrupa

ıvvetleri başko

niral Karneyin

girmiş bulun

İlanın Sahibi : Antakya Ticaret ve Sanayi Odası
Gazete İlan tarihi : 18.12.1952
Kellime sayısı : 1540
Ücreti : 1540
İlanın mahiyeti : Odamızın 2. maddesiyle 273 sayılı numarası
dan yukarıda yazılı Selim Çelenk ve Tahir Necip
adeti ilân ücreti olan 1540 lira 152 kuruş
alınmıştır. 18.12.1952

Günlük Siyasi Gazete

YENİAOL

Derneğiniz üyelerinin toplantıya gelmelerini rica ederim.

Hatay Şoförleri Yardımlaşma Derneği
Başkanı Mehmet AKSUYYU

Antakya Ticaret ve Sanayi Odasından:

Odamızın birinbi sınıf ve 1996 sicil numarasında mukayyet Selim Çelenk ve Tahir Necip Haytoğlu firması 10-10-1952 tarihinden itibaren adi şirket firmasını fesh ederek Fabrikalar Cad. 2 numaralı Sabunhanede ayrı ayrı Zeytinyağı alım satımı ile icrayı ticaret etmekte olduklarına dair 27-10-952 tarihinde Odamıza vaki dilekçeleri üzerine, Yönetim Kurulunun 8-11-952 tarih ve 29 sayılı toplantısının 274 üncü sayılı maddesi gereğince Odamızdaki müşterek kayıtlarının terkin edilmesi kararlaştırılmıştır. Keyfiyet Ticaret Kanunu hükümlerine göre ilân olunur.

Antakya Ticaret ve Sanayi Odasından:

Odamızın ikinci sınıf ve 273 sicil numarasında kayıtlı Selim Çelenk firması iştegal mevzuunu Zeytinyağı alım satımına çevirmiş bulunduğuna dair Odamıza vaki 28-10-952 tarihli dilekçesi üzerine, Yönetim Kurulunun 28-11-952 tarih ve 29 sayılı toplantısının 275 inci maddesi gereğince sicil kaydine bu şekilde işaret edilmesine karar verilmiştir. Keyfiyet Ticaret Kanunu hükümlerine göre ilân olunur.

SELİM ÇELENK

Toplan Zeytin Yağı Alım, Satım ve Sabun İmalâthanesi
Fabrikalar cad. No:2-Antakya

Tel: 1109

Antakya Ticaret ve Sanayi Odası başkanlığına

Selim Çelenk ve Tahir Necip Haytoglu adı altında zeytinyağı, ne-
batî yağlar alım satımı ile sabun imalatı işi ile istigal etmek üzere bir kolektif xx
şirket kurduk. Şirket mukavelesinin tasdikli bir örneği ilişiktir. Odanıza tescilli
hususunda gerekli işlemin yapılmasını saygılarımızla rica ederiz,

Selim Çelenk ve Tahir Necip Haytoglu
Fabrikalar caddesi No: 2

Anagıda imzaları ve adresleri yaşılı Selim Çelenk ve Tahir Necip Haytoğlu arasında bir kelaktif şirket kurulmuştur:

1- Şirketin iştişal mevzuu zeytinyağı ve nebati yağlar alım satımı ile sabun imalatıdır.

2- Şirketin sermayesi 20.000 (yirmi bin) lira ihtiyaç ve lüzum hasıl olduğu zaman ortaklar bu miktarda artıracılabileceklerdir.

3- Şirketin müddeti iki senedir. İki senenin bitmesinden en az iki ay önce ortaklardan her hangi biri haber vermek suretile şirketi feshedebilir. Muayyen müddet içinde haber verilmediği takdirde şirketin müddeti kendiliğinden iki sene daha uzar.

4- Selim Çelenk ve Tahir Necip Haytoğlu resmi, hususi ve mali müesseseler ve teşekküllerde şirketi ayrı ayrı dahi temsil eder, şirket adına alım satım yapar ve imza koyarlar.

Adresi:

Selim Çelenk. Fabrikalar caddesi no: 6.

Tahir Necip Haytoğlu. Fabrikalar caddesi no: 2.

Y. NO.

2021

C. NO:

423

E. Kaya

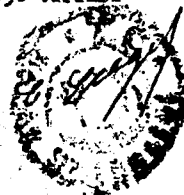
Haricen yazılan ve daireye ibraz edilerek okunan ve mündericuti

Anlatılan işbu mukavelenemenin altındaki imzaların şahıs ve hüviyetleri dair-
erece karuf Selim Çelenk ve Tahir Necip Haytoğlunun imzaları olduğunu ve hüqu-
runda vaz eylediklerini tasdik ederim. bin dokuzyüzelli sekiz yılı Şubat ayının
yirmi sekizinde İstanbul'da.

Matay Neter vekili
C. Haddi usuliliği başkâtibi
Cemil Coşuksu

8815

X/ Parantez içindeki tarih
çizilmiştir. 1/Mart 1958 tarihli
olacaktır.

1- 1958 12 10

Antakya 23/9/1962

Antakya Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığına

ANTAKYA

25/9/1962 Tarih ve 313 sayılı yazınıza kargılıktır:

- 1- Sahibiyetinizde yıllık kapasite 120 Tondur
 - 2- 1959 da 35, 1960 da 40, 1961 de 52 ton fiili imlata yapılmaktadır
 - 3- Yatırılablg sermaye 200,000 liradır.
 - 4- 1964 yılına kadar mevcut tesisilere yani bir okleme yapılması du
gıtılmamaktadır.
 - 5- Glicerini imali için ok tesis yoktur.
 - 6- Deterjan imal edilmemektedir.
- Saygılarımızla bildiririz.

Ticaret Sicili
Memurluğuna
Antakya-HATAY

(Selim Çelenk ve Tahir Necip Haytoğlu Kollektif Şirketi) feshedilmiştir. Noterden onaylı fesihname, iki suret halinde ilişikte sunulmaktadır. Bilgilerinizi ve şirketin fesih ve terkin için gereken işleme emir ve müsaadelerinizi saygılarımızla dileriz. 10.10.1973

T. Hay
Tahir Necip Haytoğlu
Şirket ortağı
Fabrikalar Cad. No. 2 - Antakya

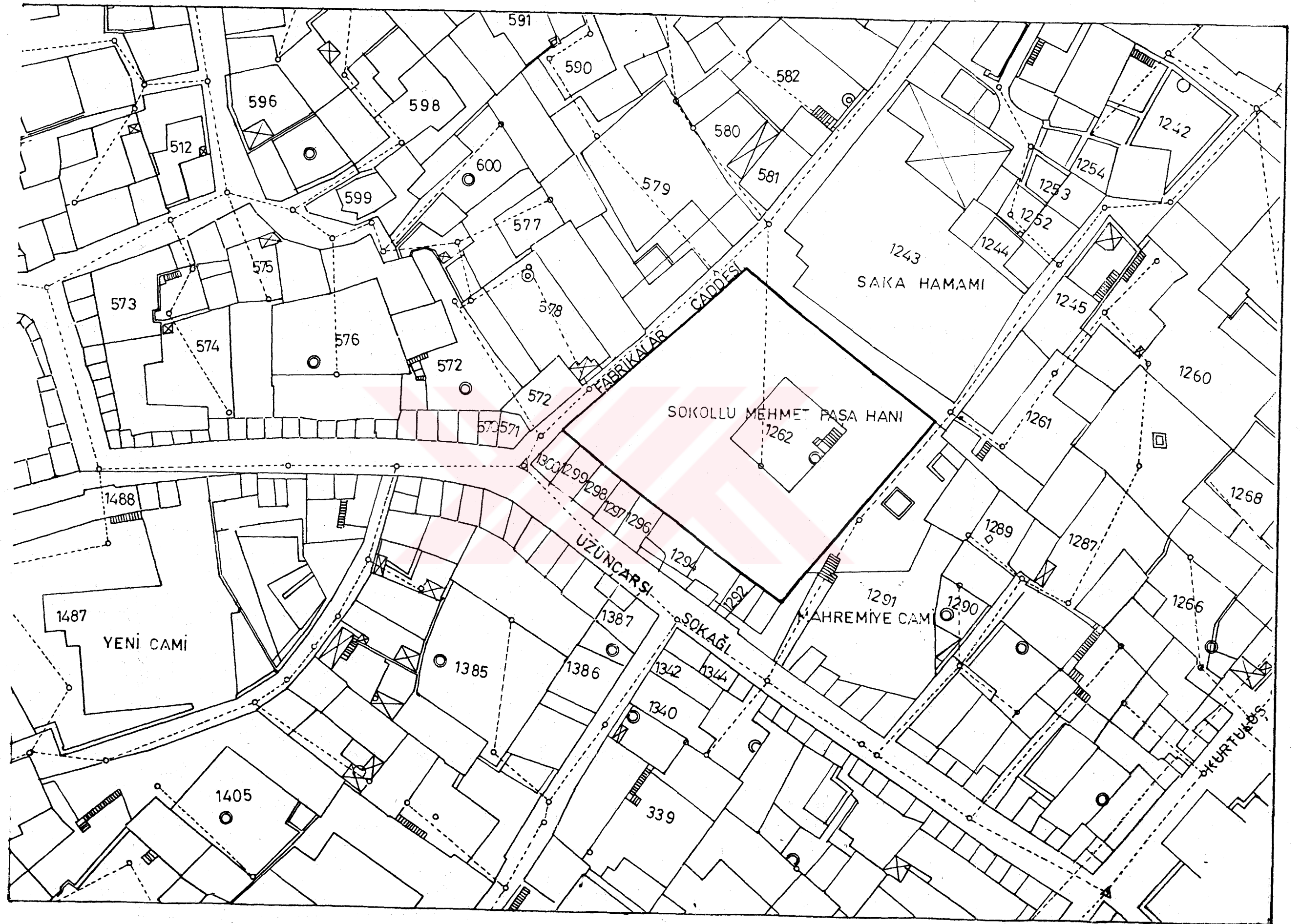
136
10-10-477
Selim Çelenk
Şirket ortağı
Atatürk Cad. No. 25 - Antakya

Şirketimizin feshine ait ilan müsveddelerini Türkiye Ticaret sicil gazetesinde ilan etmek üzere Ticaret sicil Memurluğundan teslim aldık. 10/10/1973

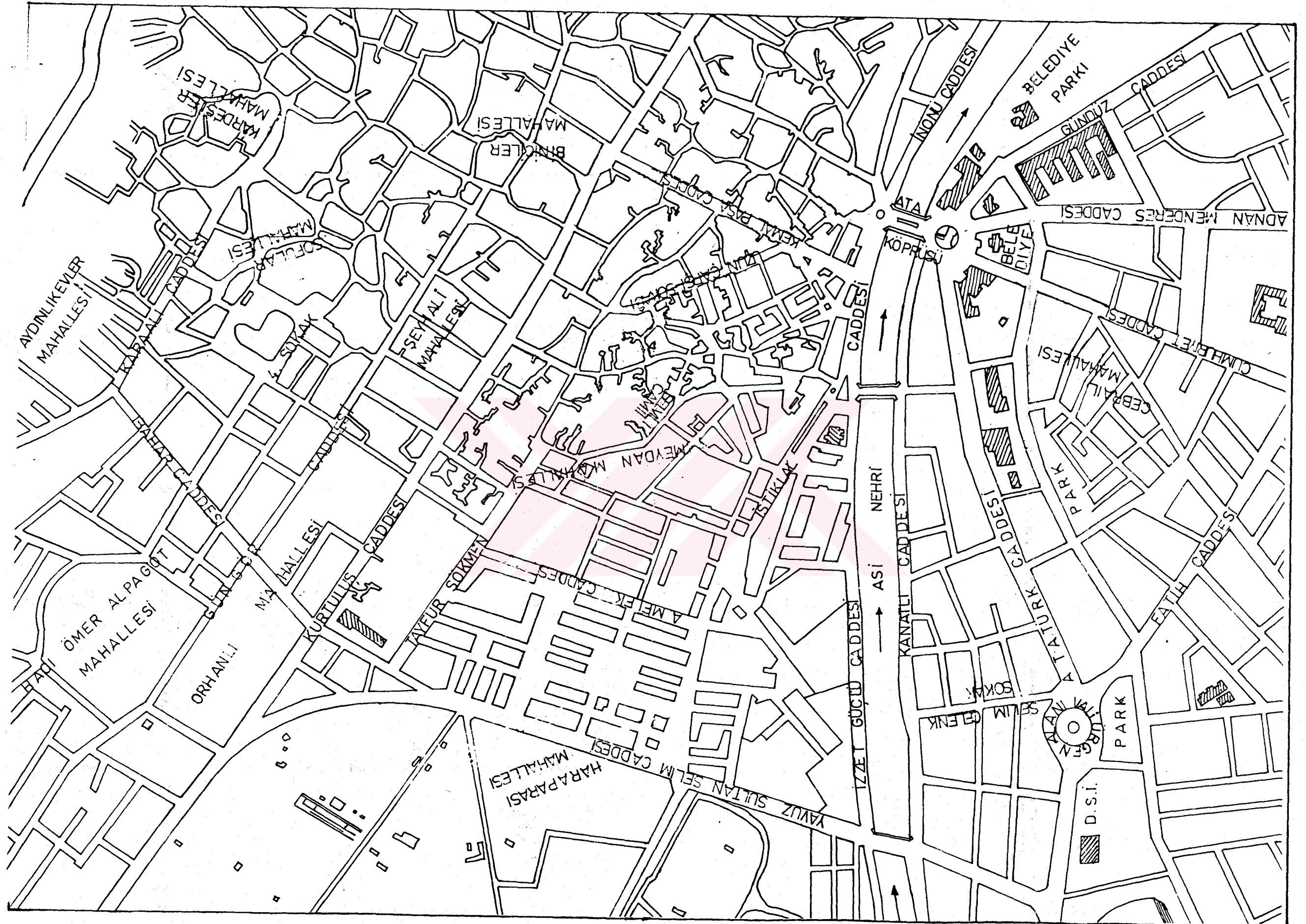
Tahir Necip Haytoğlu

2 no/2
Selim Çelenk

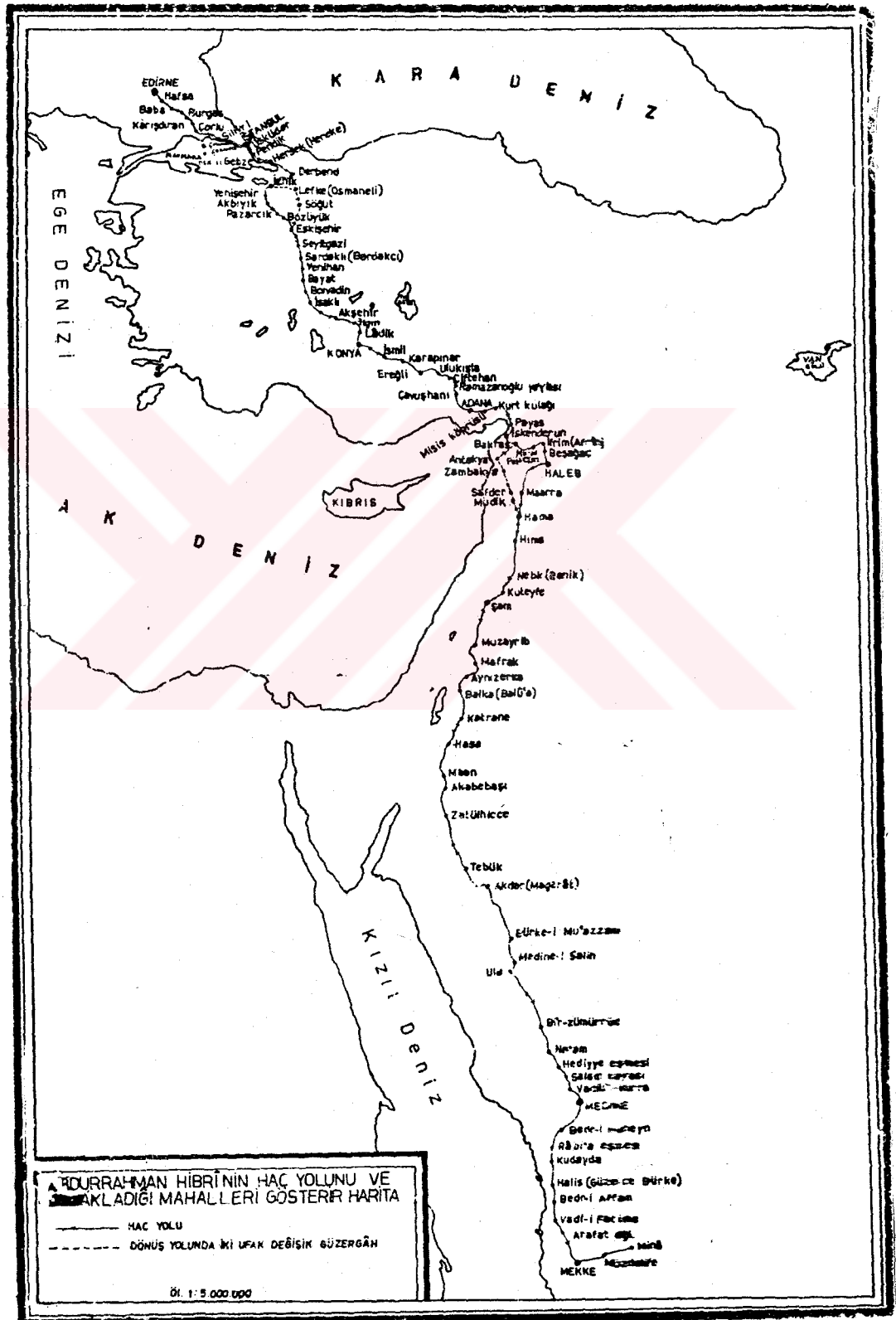

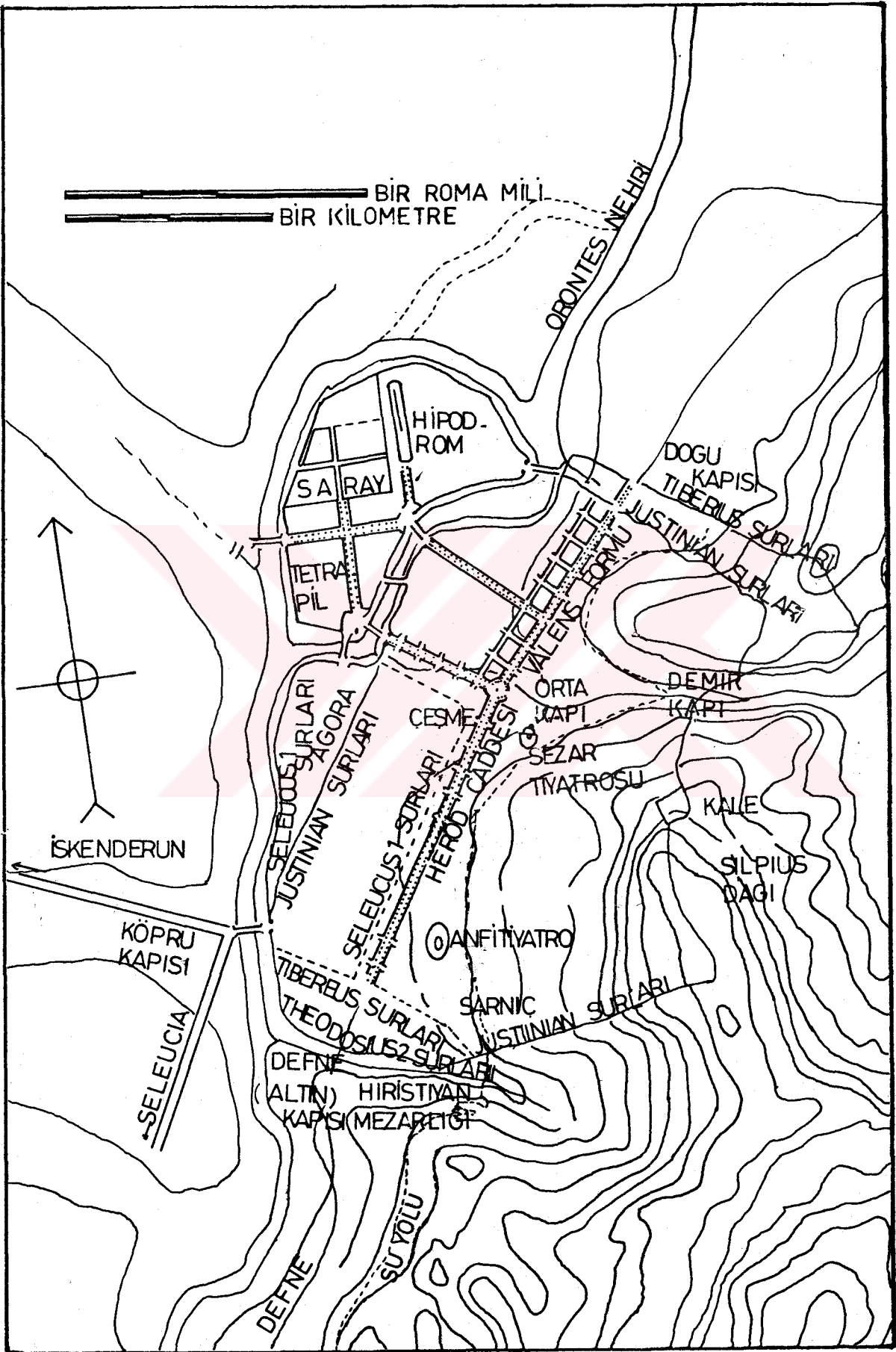
VAZİYET PLANI Ö:1/500

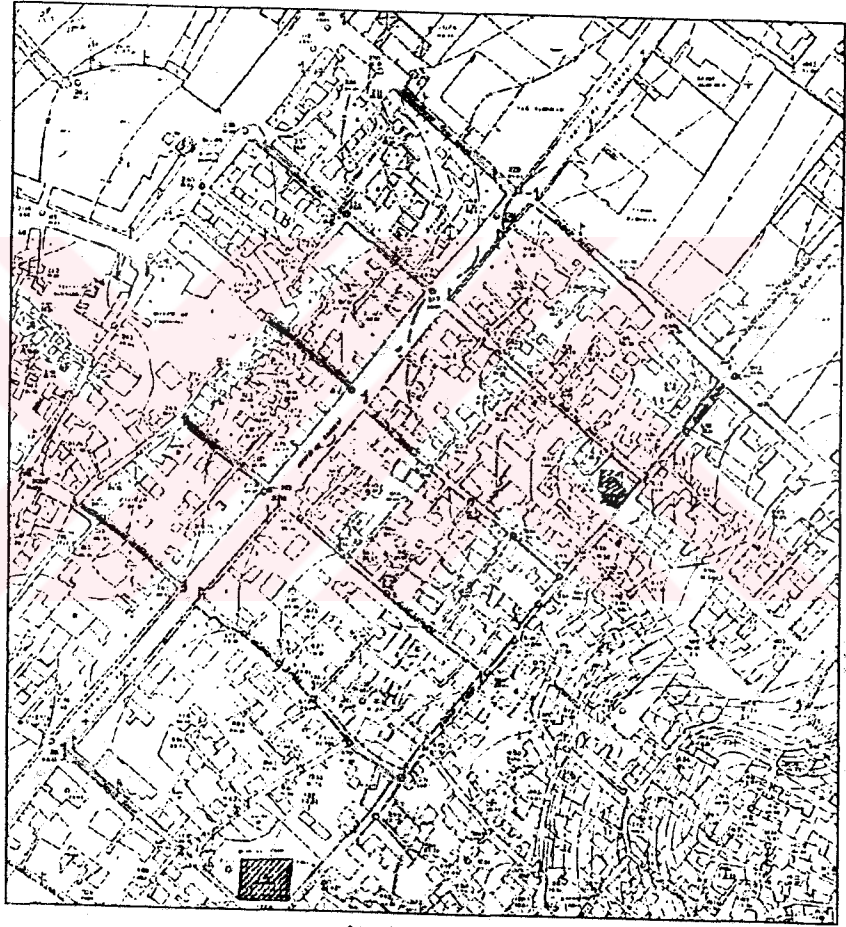

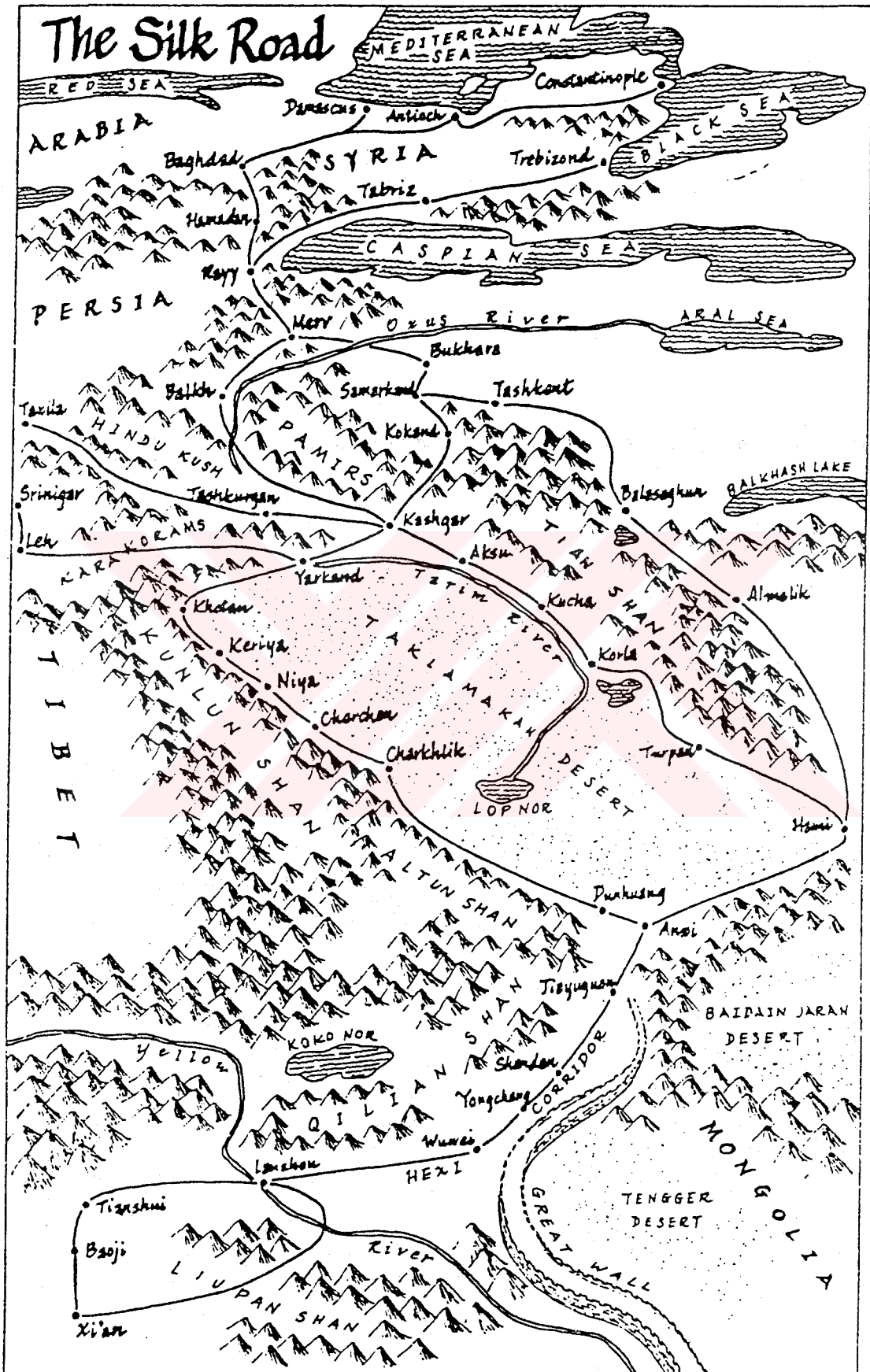
ANTAKYA'NIN KISMİ PLANI Ö:1/5000

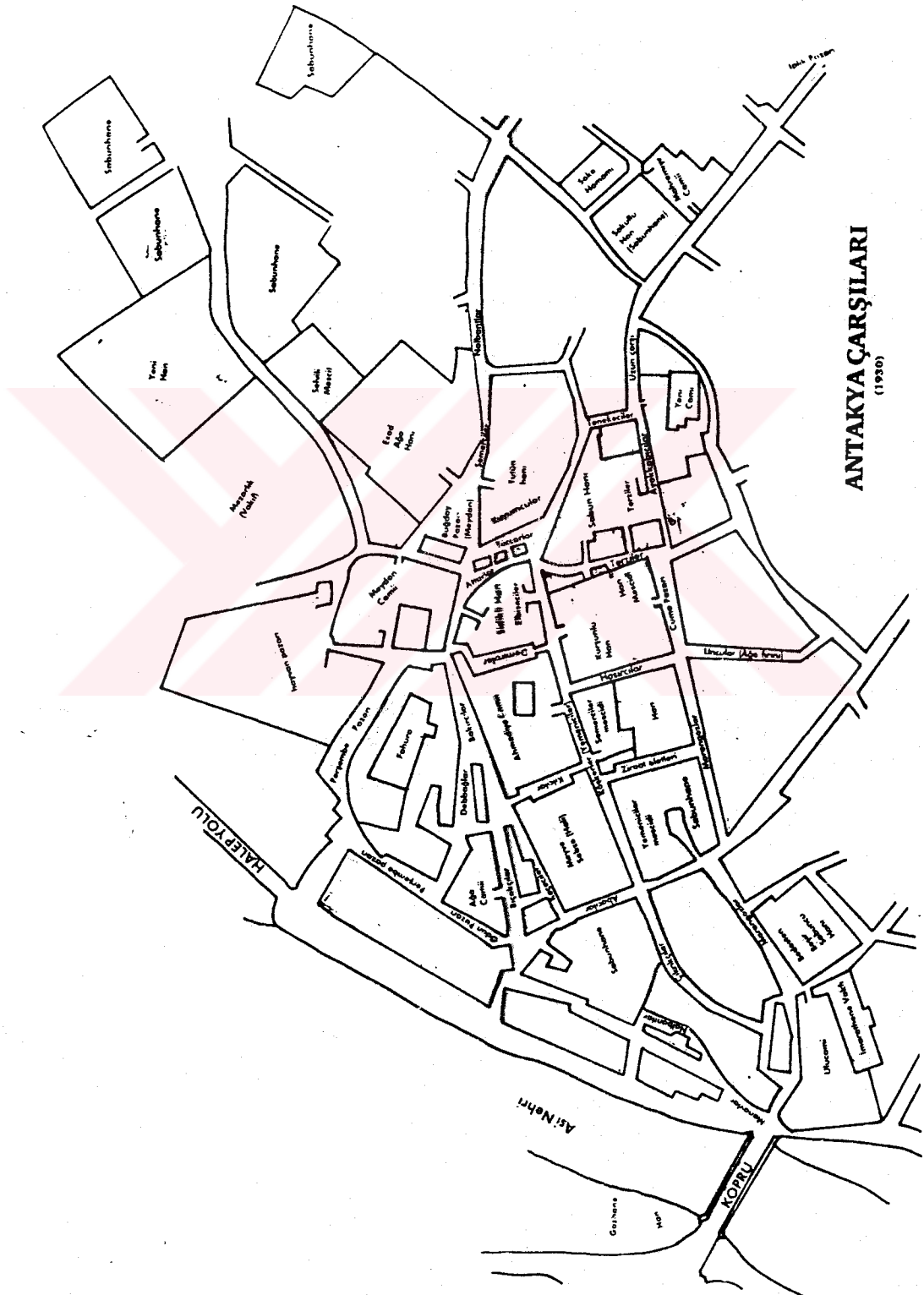

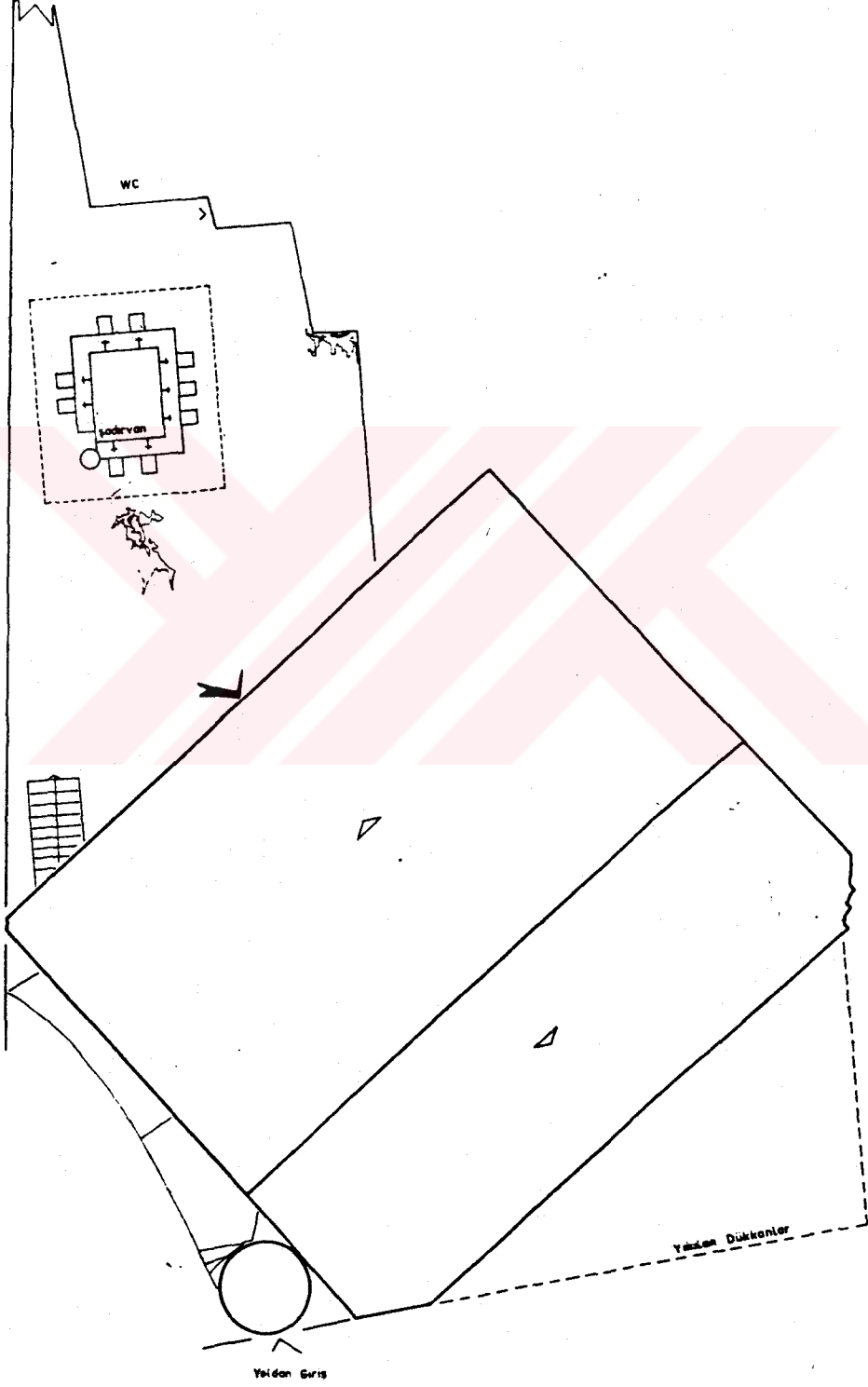

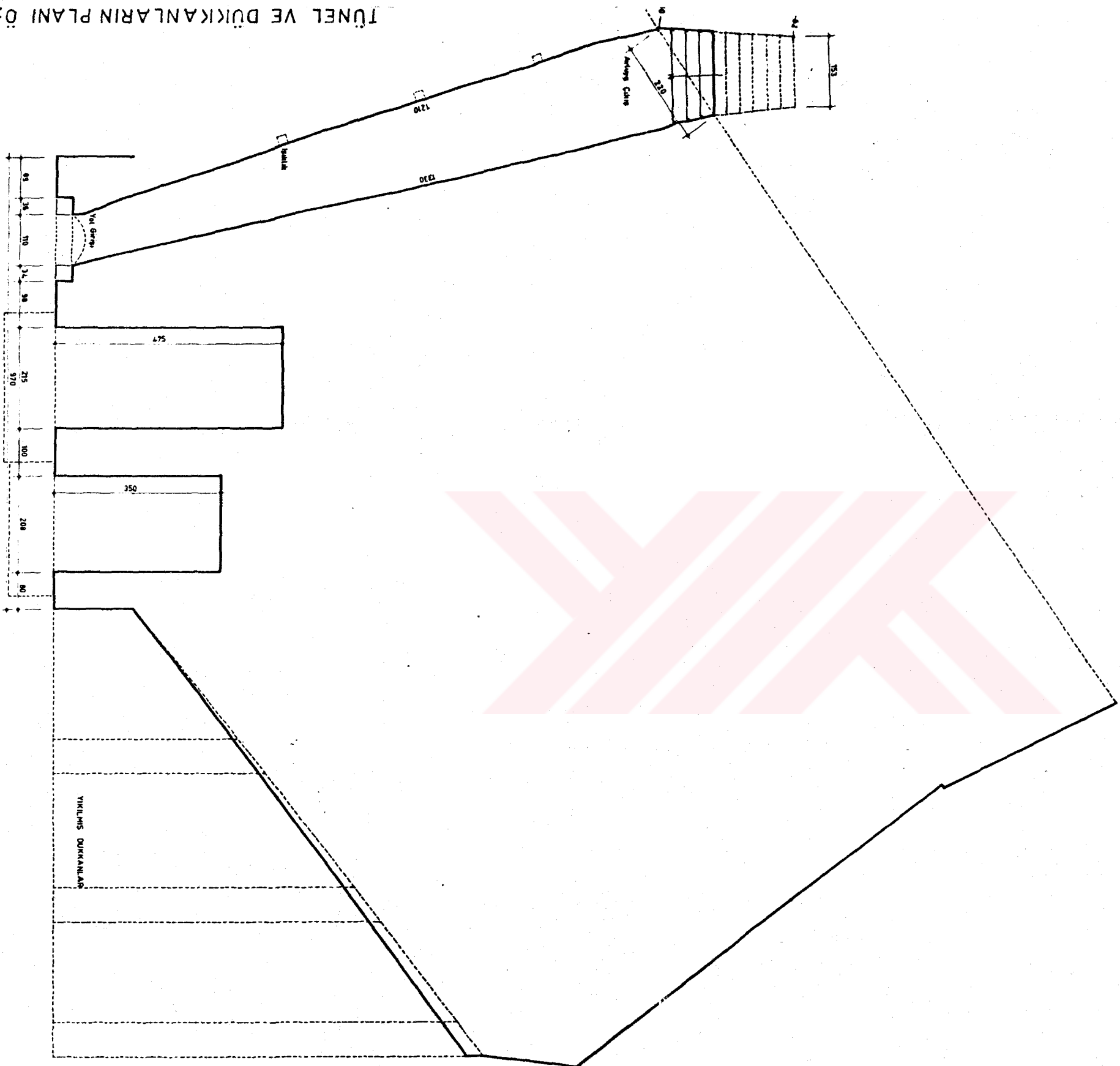
ATAY - MERKEZ MAHREME CAMI

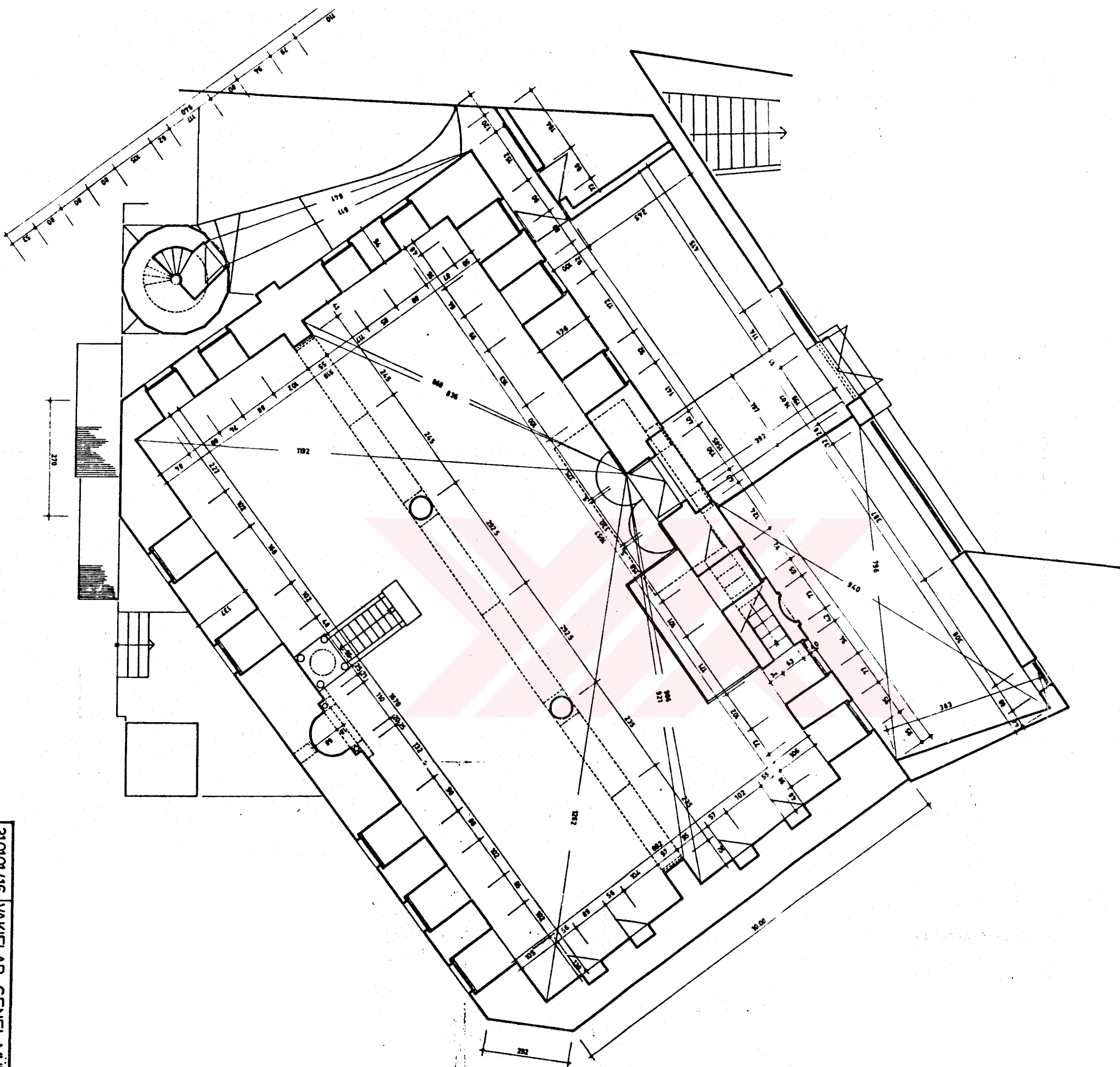
VAZİYET PLANI Ö:1/200

HATAY - MERKEZ MAHREMİYE CAMII

01 ON WIZIO

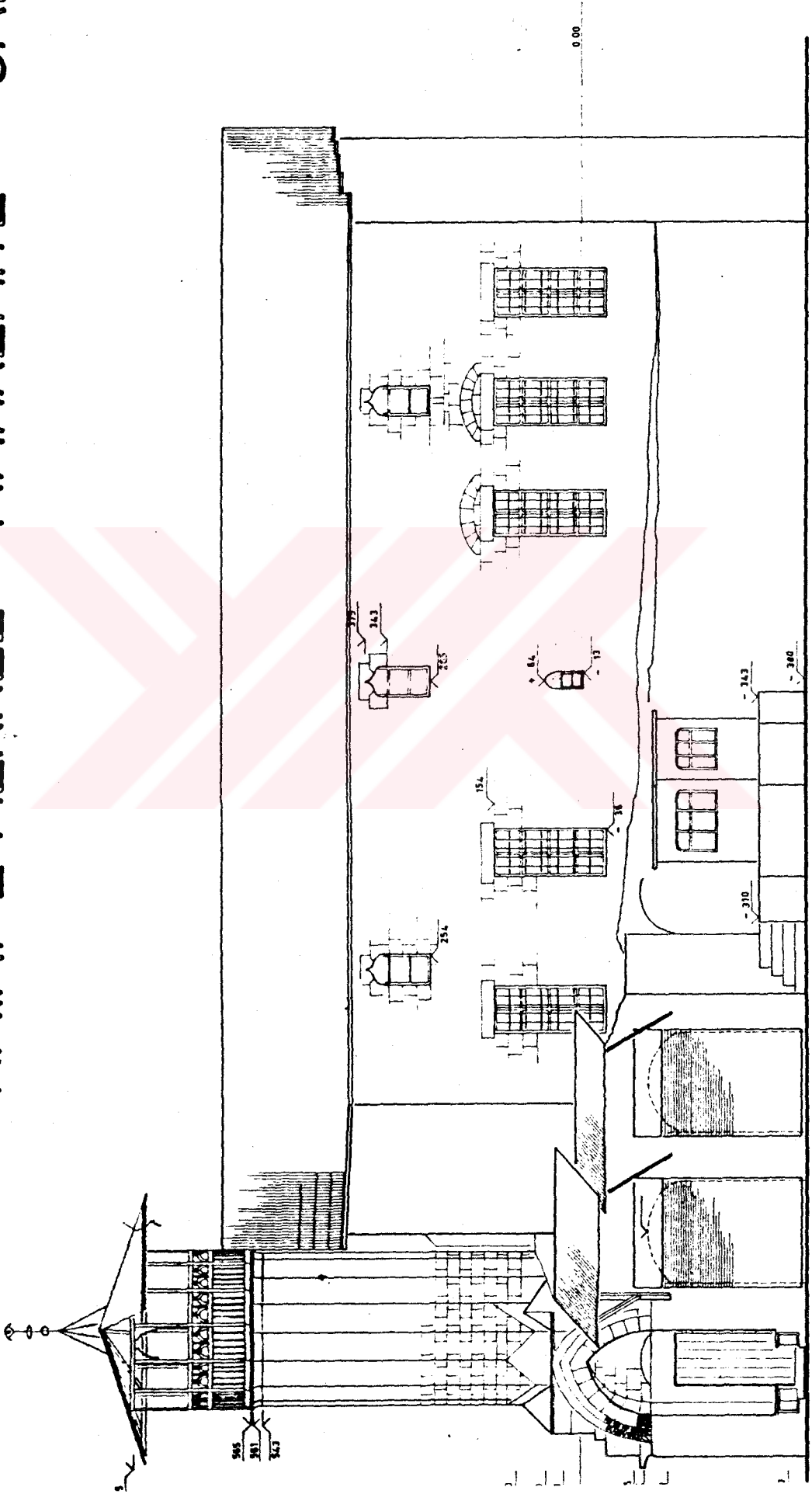

YIKILMIŞ DUKKANLAR

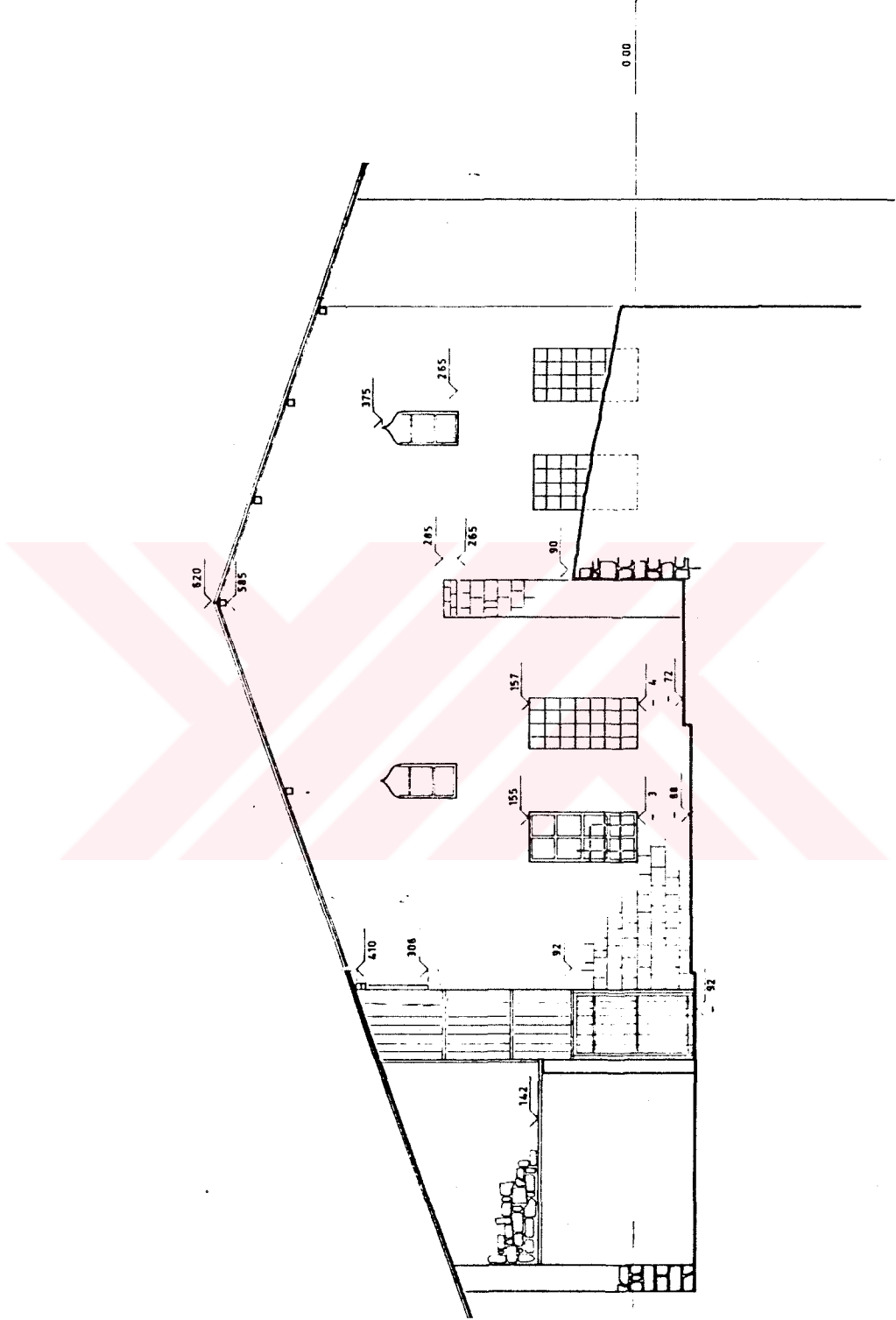

310101/16 VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ			
ÖLÇÜ ALANI	İTOKER AYRISI	ANTAKYA MERKEZ MAHRE	
ÇİZEN	İSMAIL TOKER	MİTECAMİ RÖLÖVE PROJESİ	
YONETEN	İSMAIL TOKER		
ABDÜL SÂ MİR	MUSTAFA ELAİN		
BÂS MİMAR	FİLİZ ÖBÜZ		
ONAYLAMA	ABDÜL VE YAPTI İSLEMI	ÖLÇEK 1/1000	PAFTA NO: 1
1 / 12 / 1987			

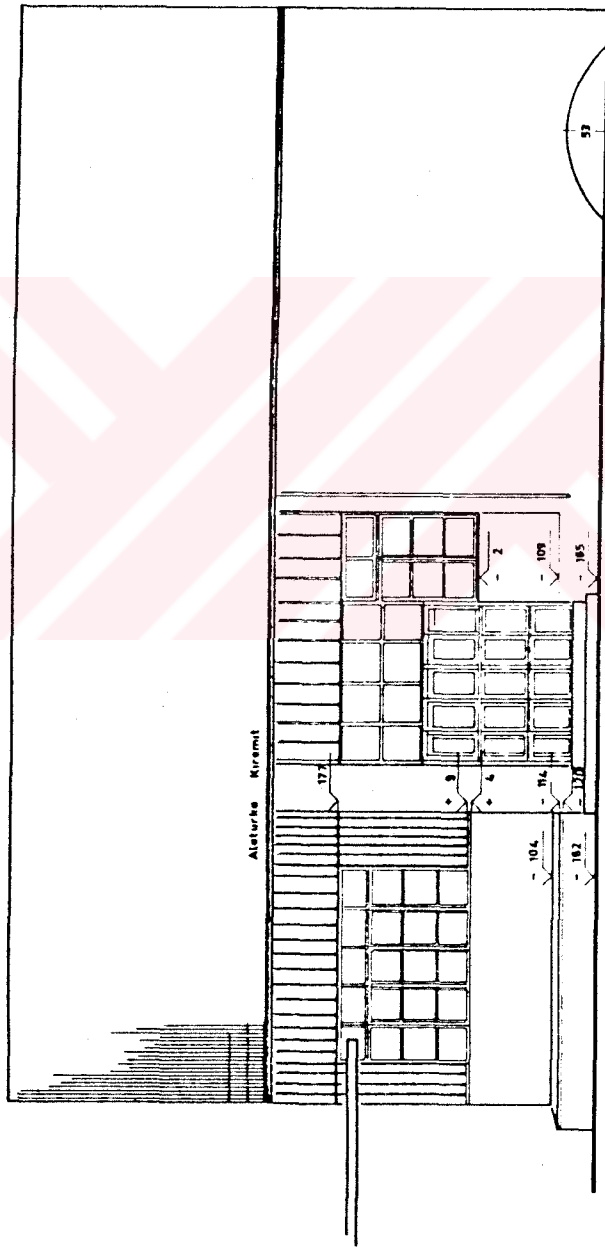
HATAY - MERKEZ MAHREMIYE CAMII

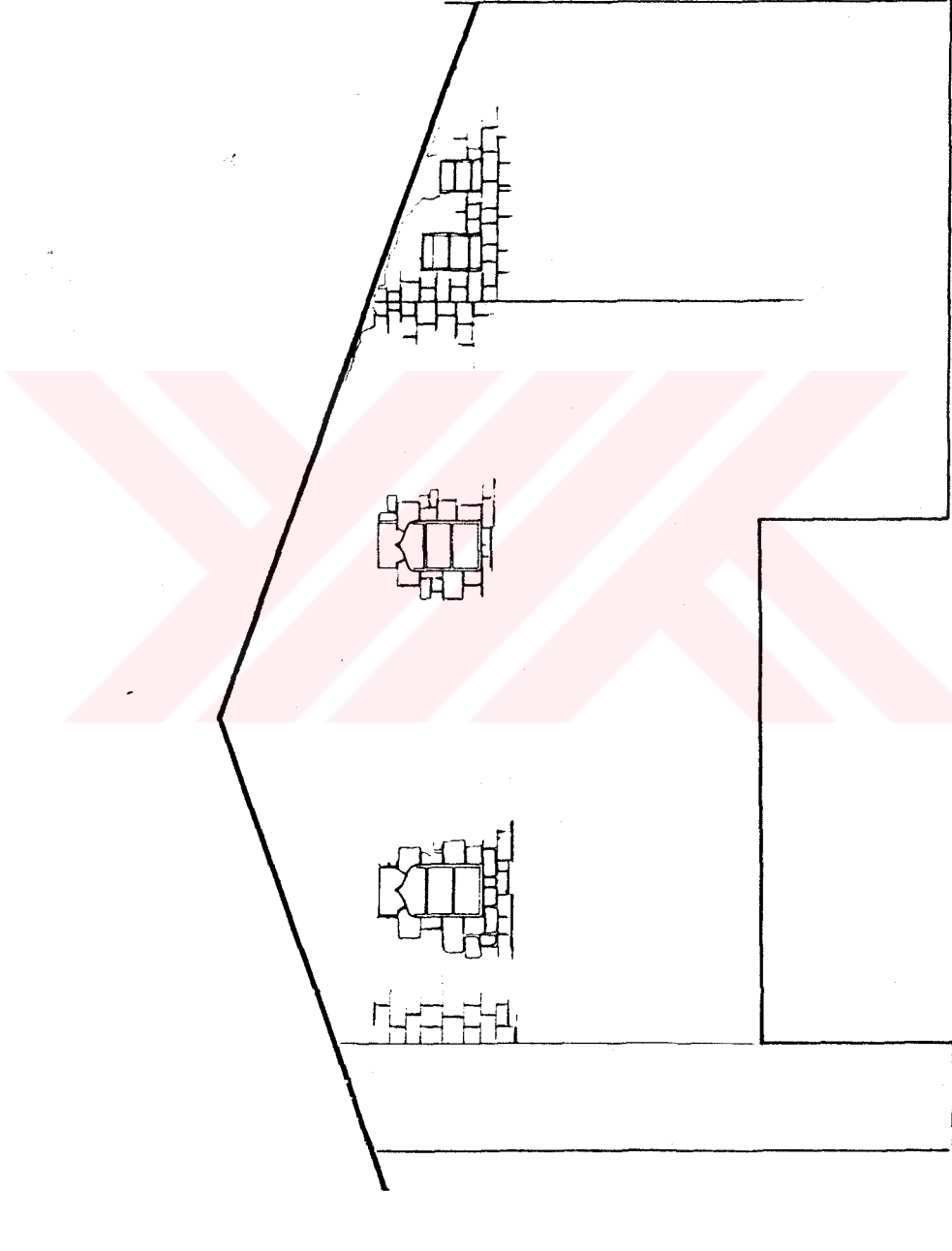
GÜNEY GÖRÜNÜŞÜ 0:1/100

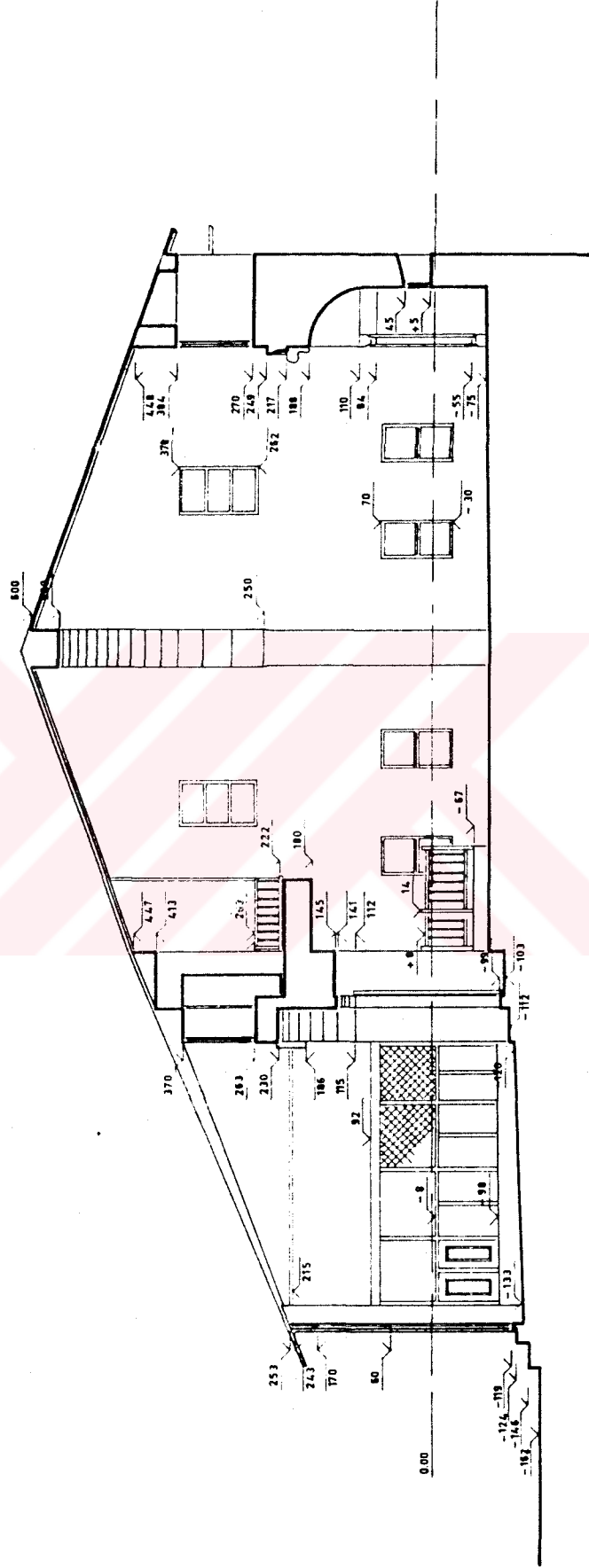
BATI GÖRÜNÜŞÜ Ö.1/100

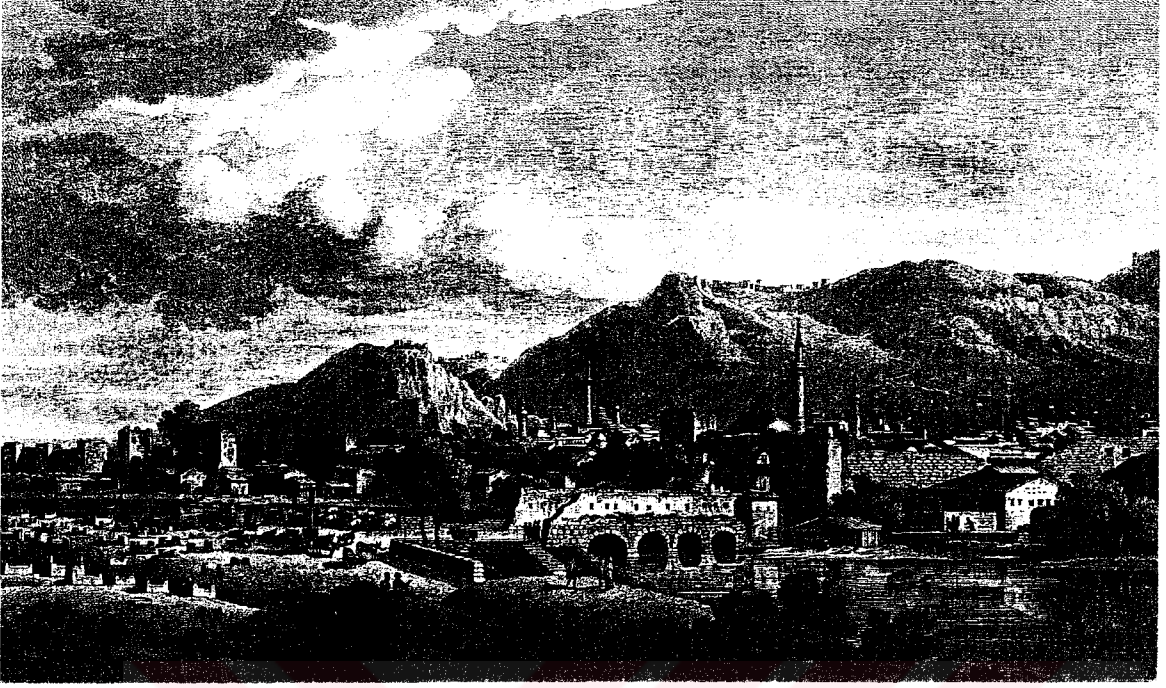
KUZUY GÖRÜNÜŞÜ Ö:1/100

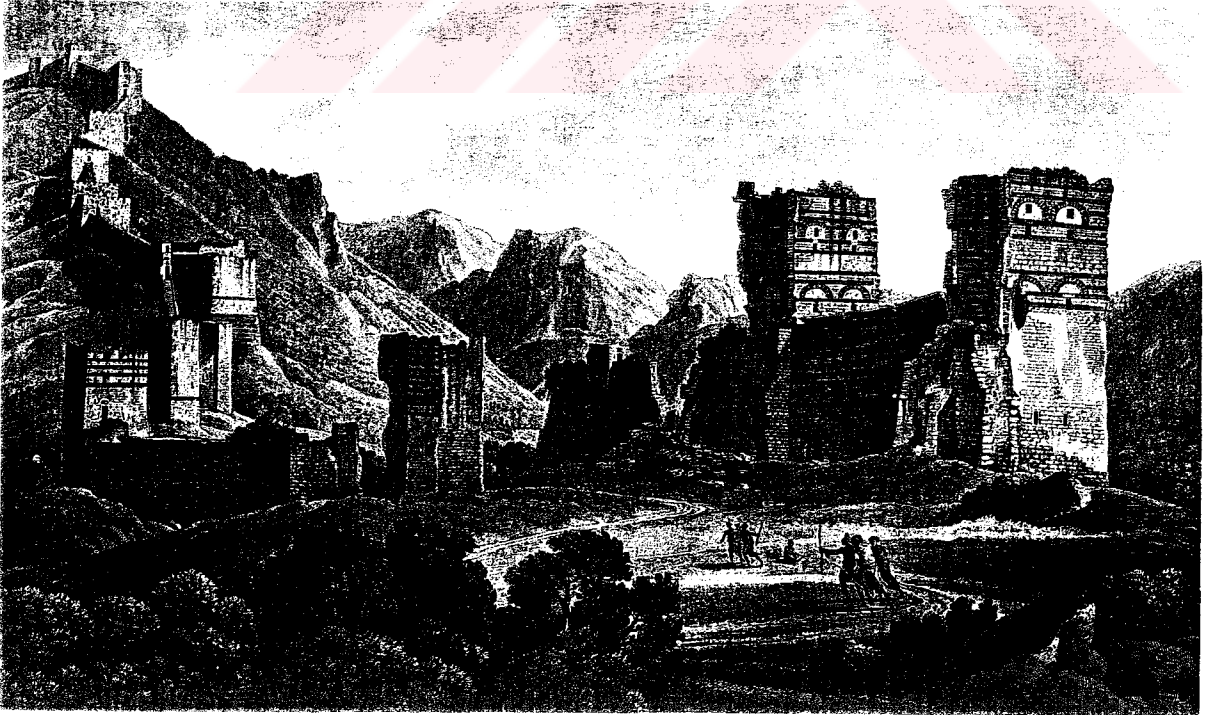
DOĞU GÖRÜNÜŞÜ Ö:1/100

EN KESİTİ Ö:1/100

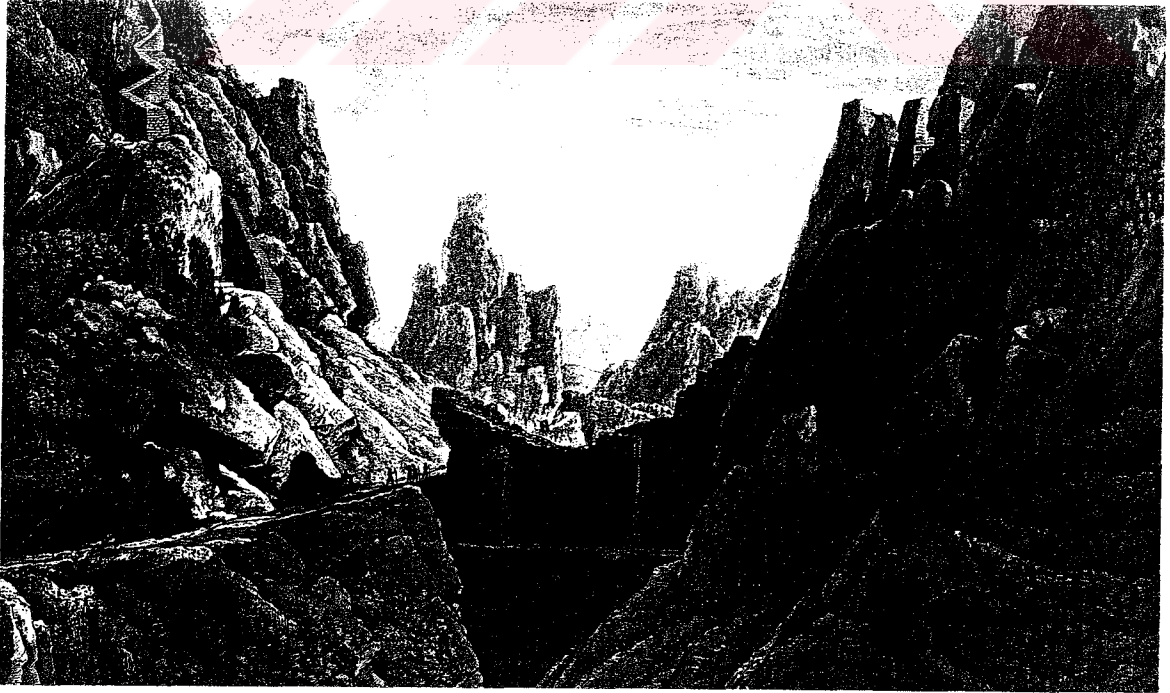
F 1. Köprü Kapısı'nın dışından Antakya

F 2. Seleucus Sarayı'na ait kuleler ve surlardan kalanlar

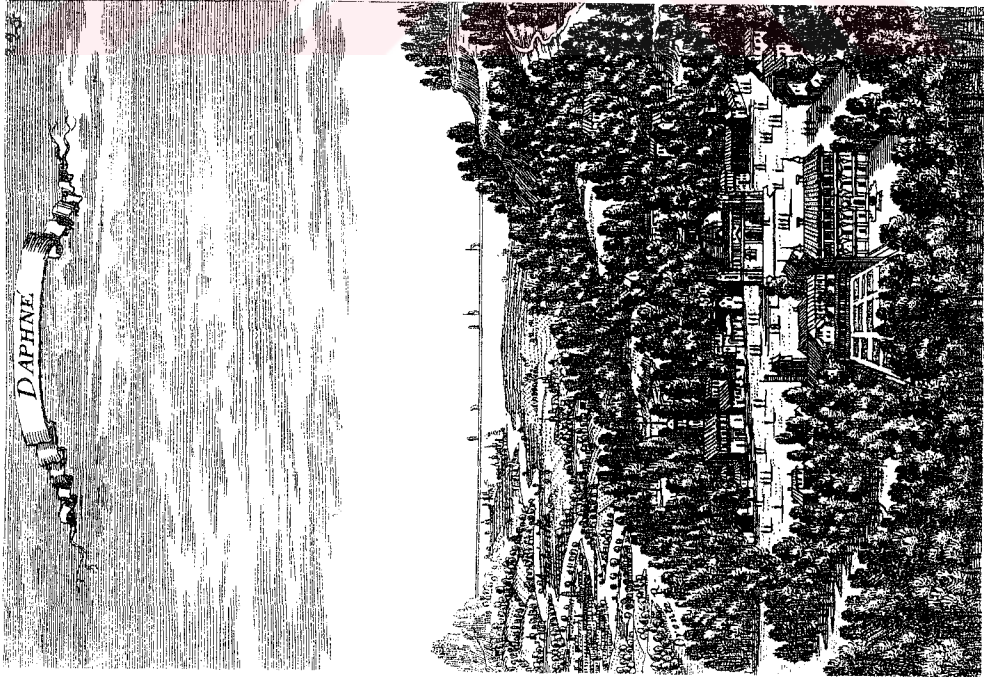
F 3. Medine Kapısı'nın şehir tarafından görünümü

F 4. Demirkapı

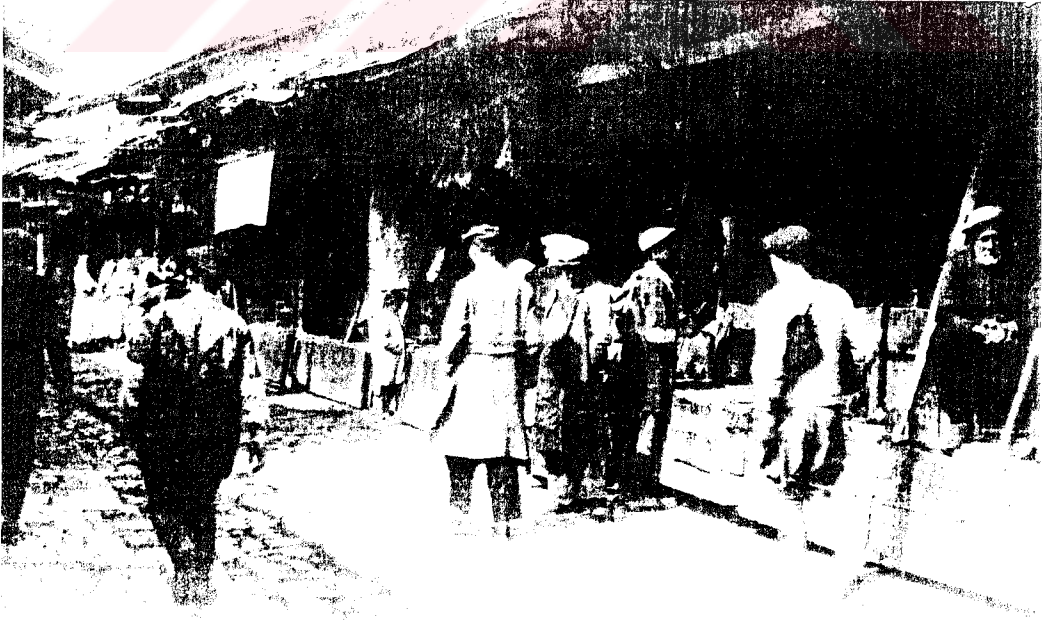
F 5. Demirkapı'nın günümüzdeki görünümü

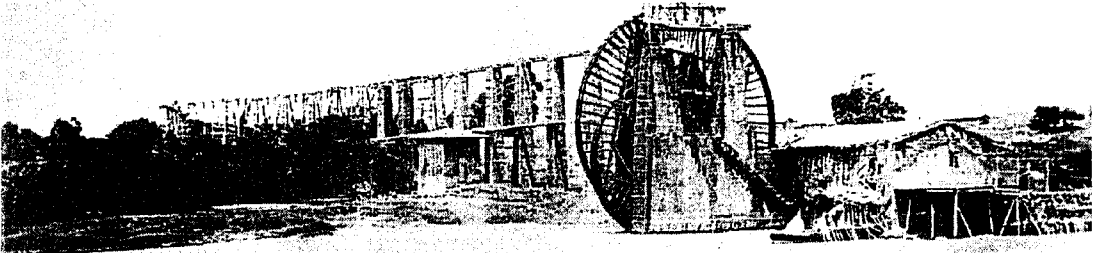
F 6. Defne'nin bakır baskı gravürü

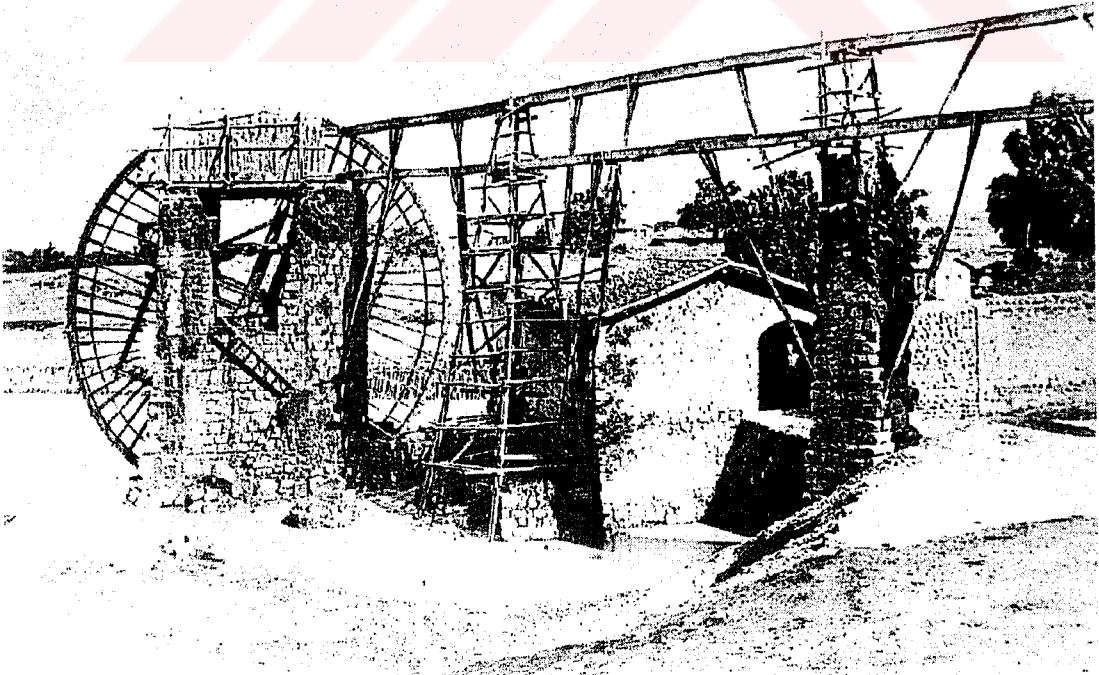
F 7. Eski bir kartpostalda Antakya Çarşısı

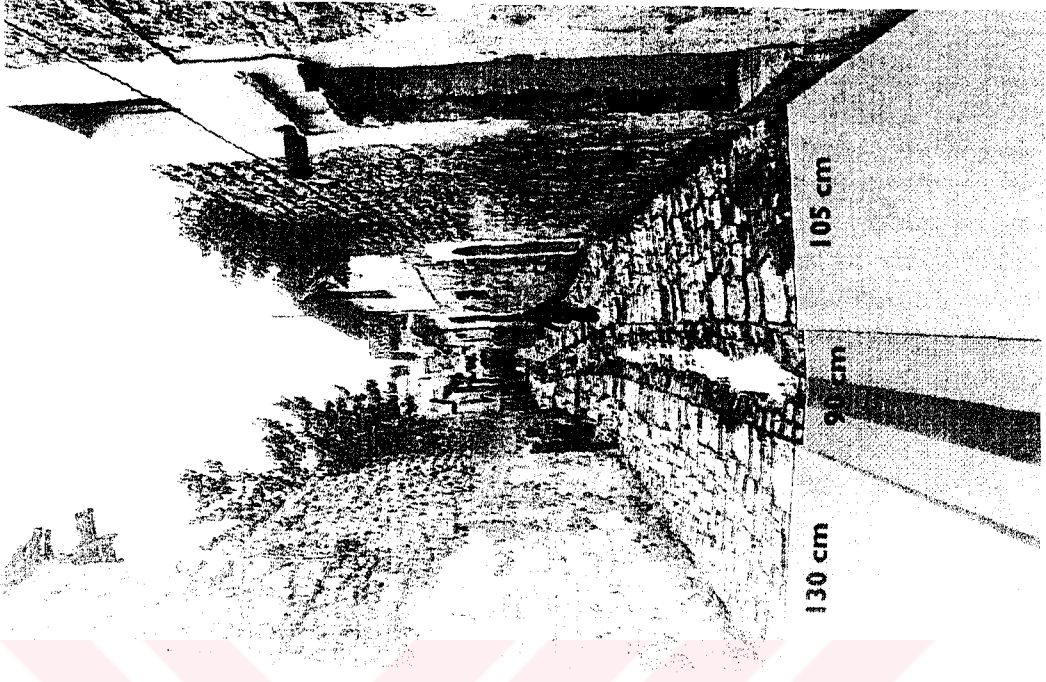
F 8. Eski bir kartpostalda Antakya Çarşısı

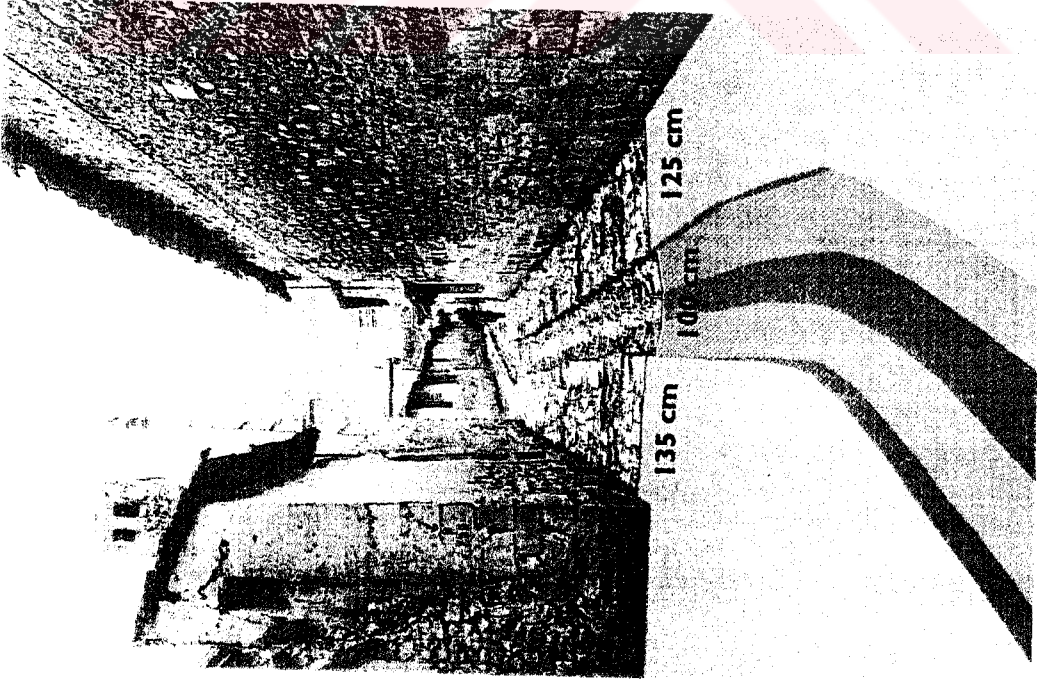
F 9. Asi Nehri kenarında su dolabı

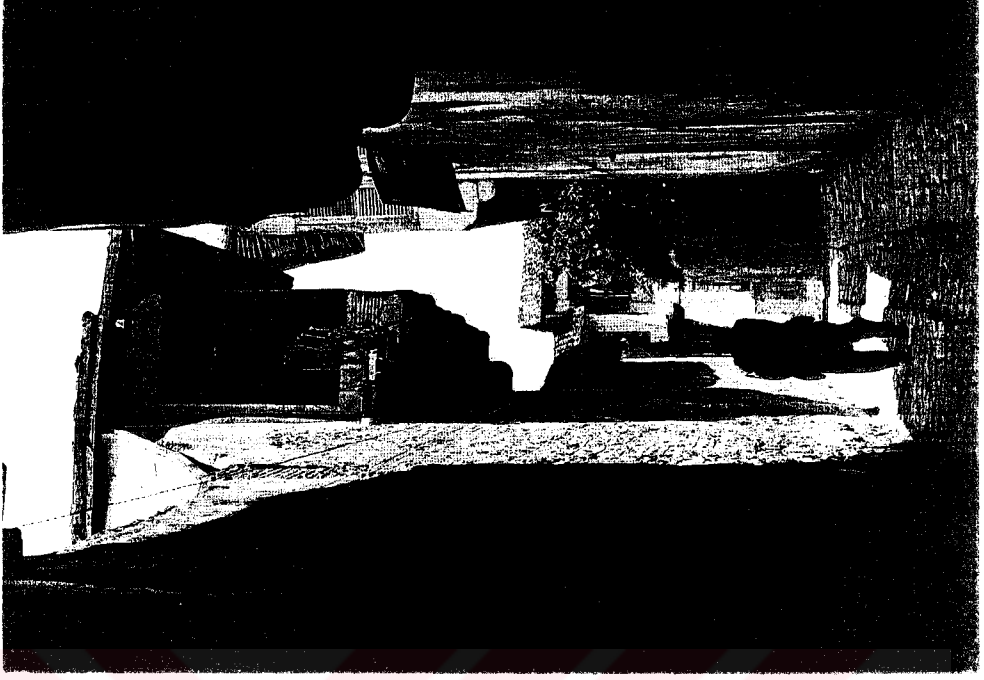
F 10. Asi Nehri kenarında su dolabı

F 11. Kastal Sokağı'nın kesiti (1973)

F 12. Oğuzlar Caddesi'nin kesiti (1973)

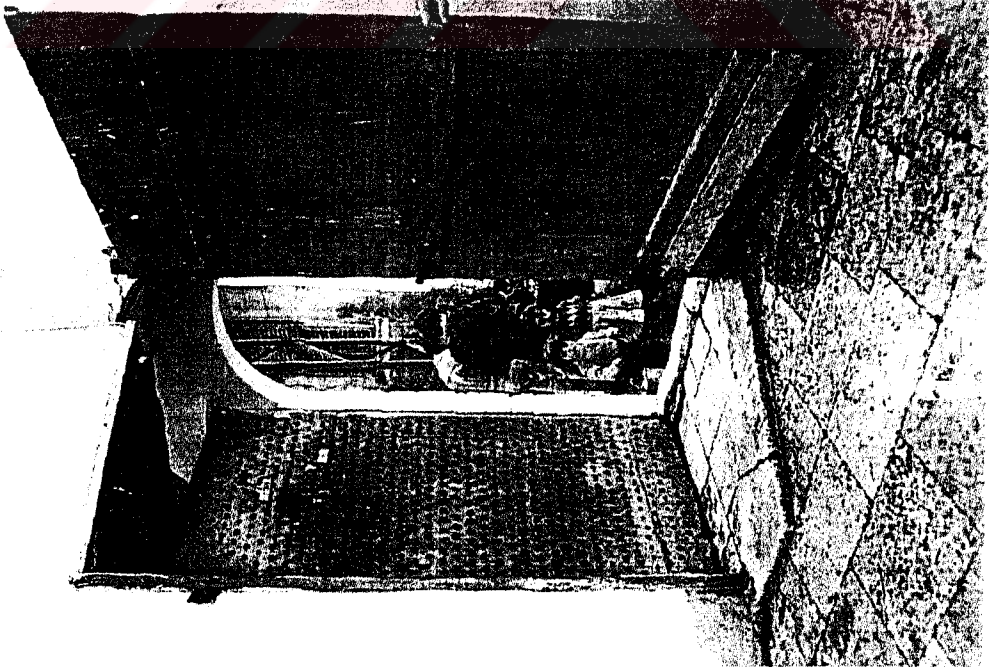
F 13. Bir Antakya Sokağı (1973)

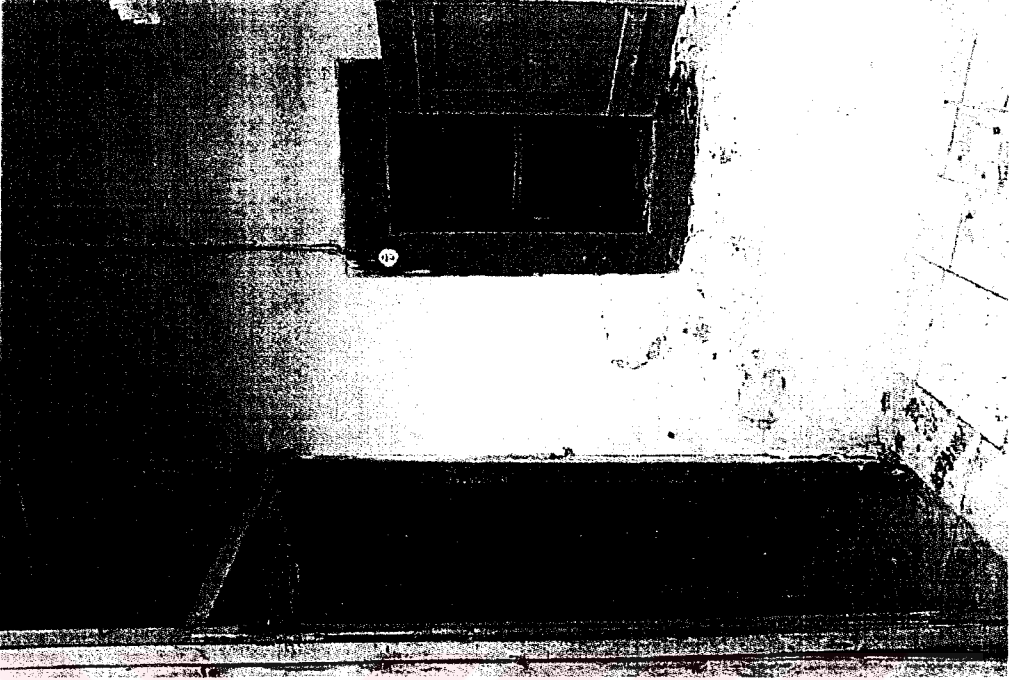
F 14. Oğuzlar Caddesi (1973)

F 15. Kahraman Sokak'ta bir evin dış kapısı (1973)

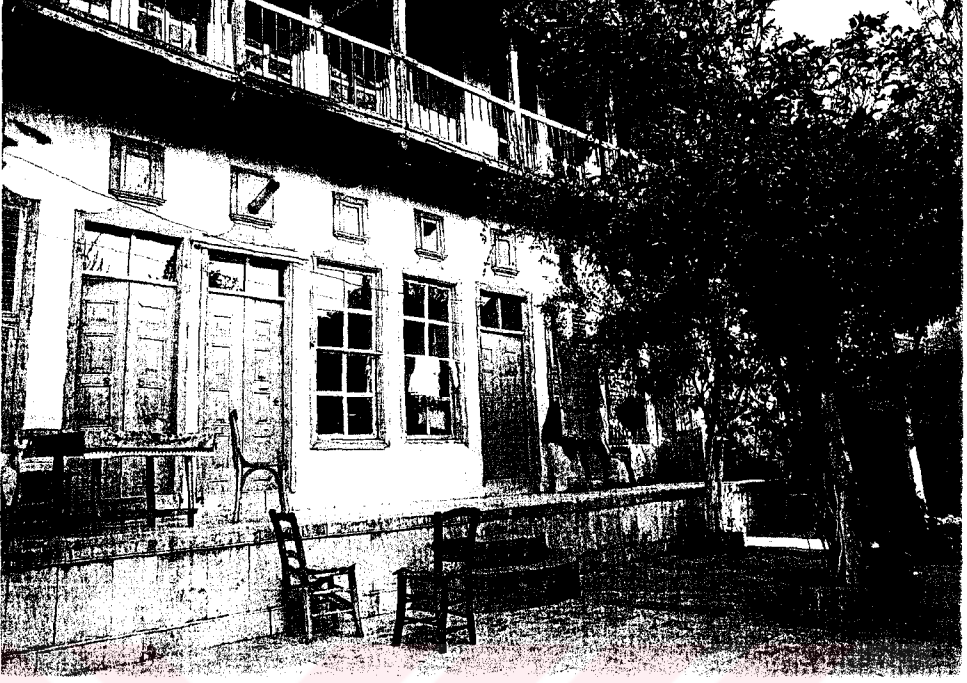
F 16. Sokağa açılan dış kapı ile avluya açılan iç kapı

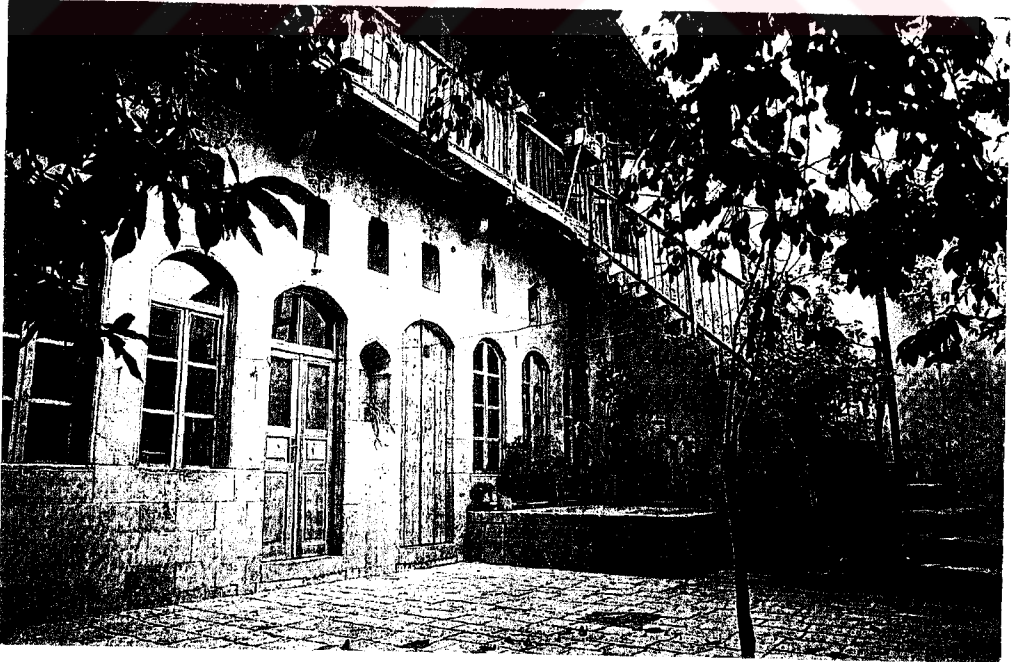
F 17. Terziler Sokak'taki Kuseyri evinde dolap (1991)

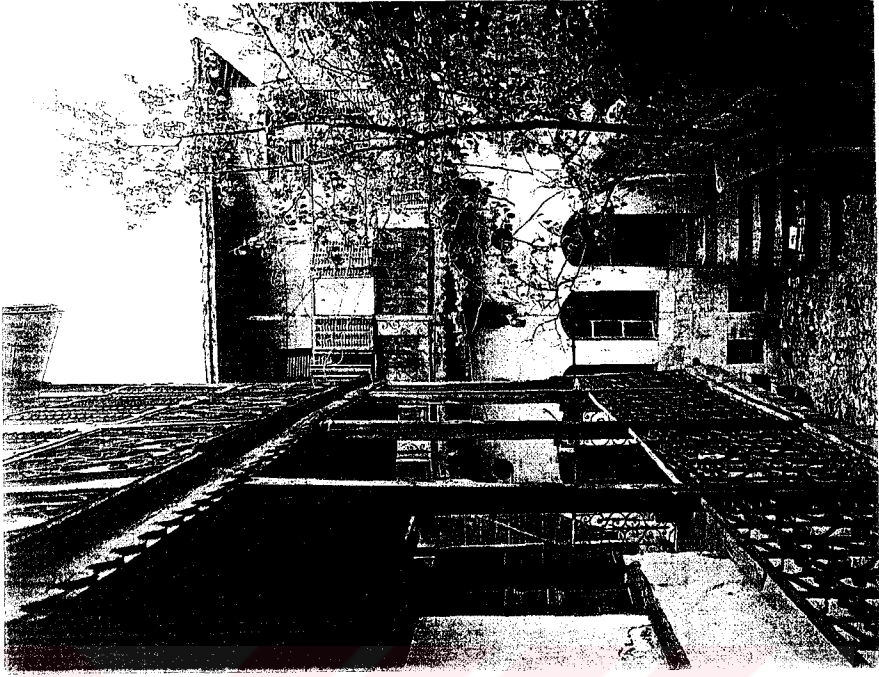
F 18. Havuzu bulunan bir avlu cephesi (1987)

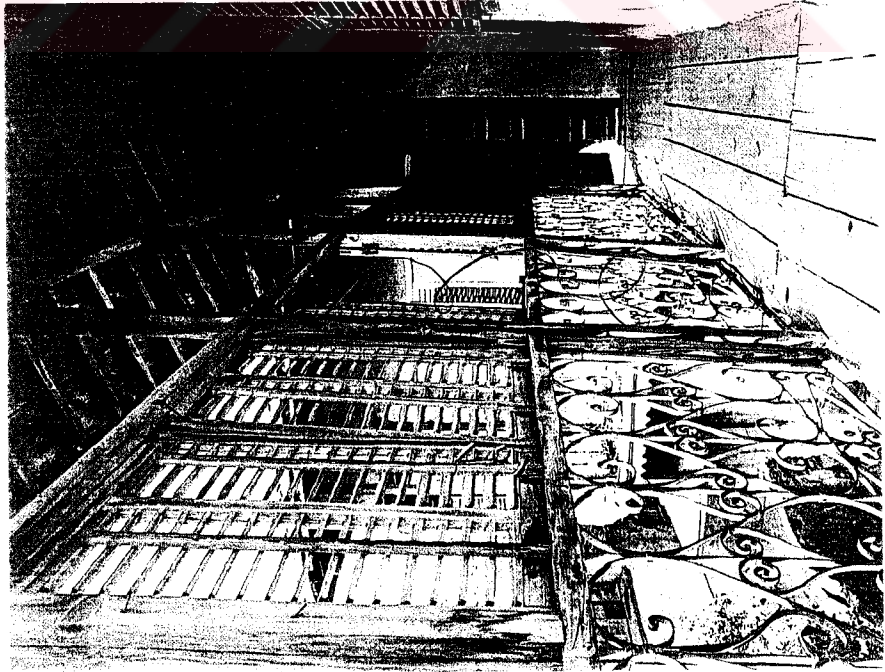
F 19. Önünde seki bulunan bir avlu cephesi (1973)

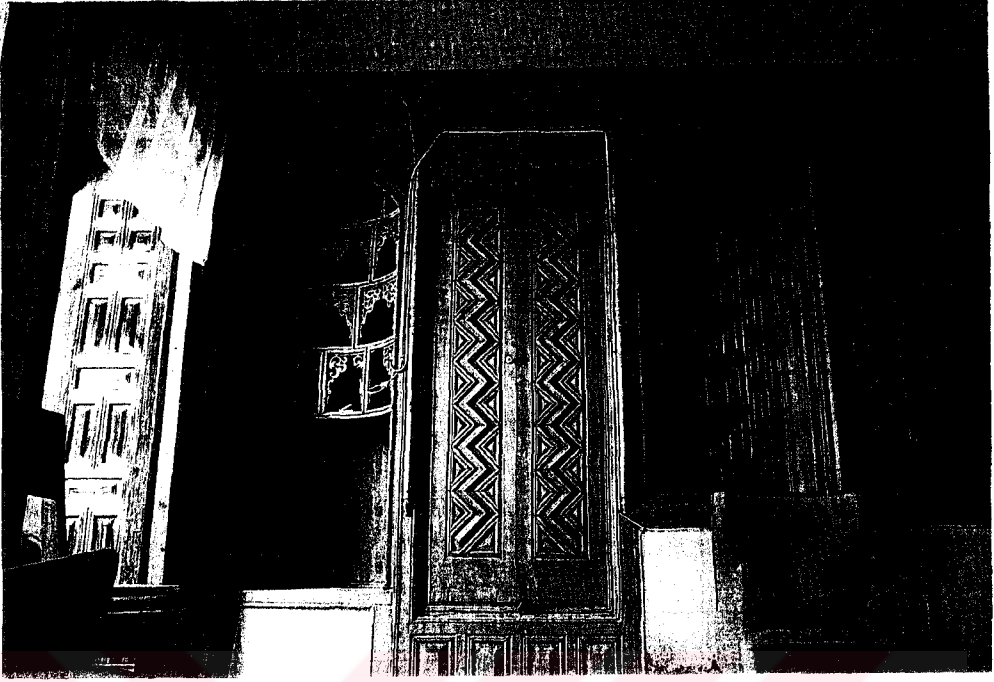
F 20. Avlu cephesi ve üst kata çıkan merdiven (1973)

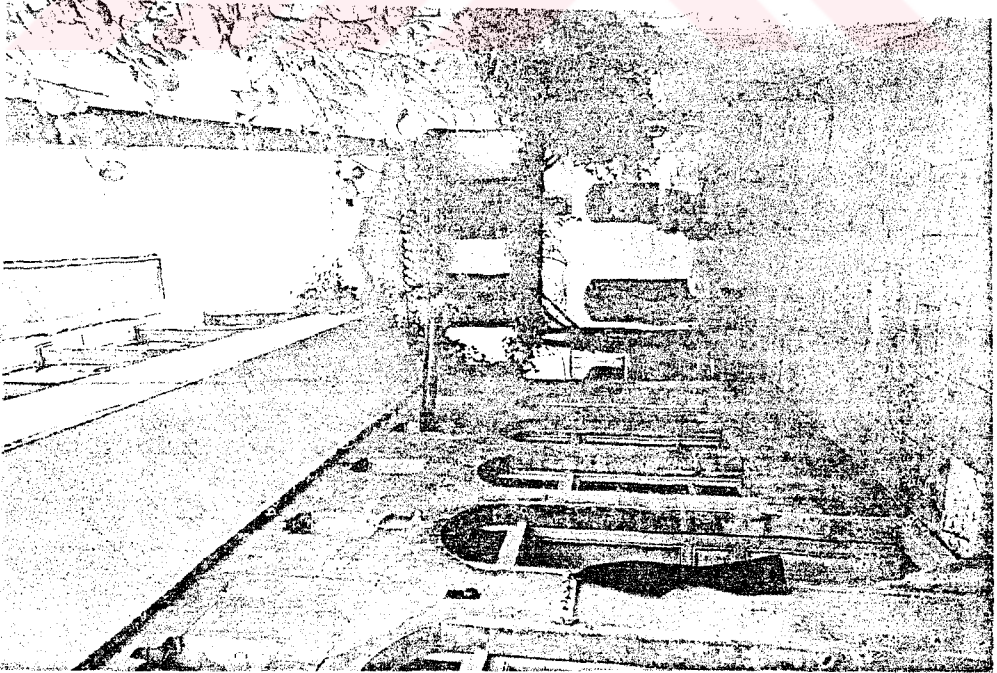
F 21. İkinci kat balkonu ve avlu (1973)

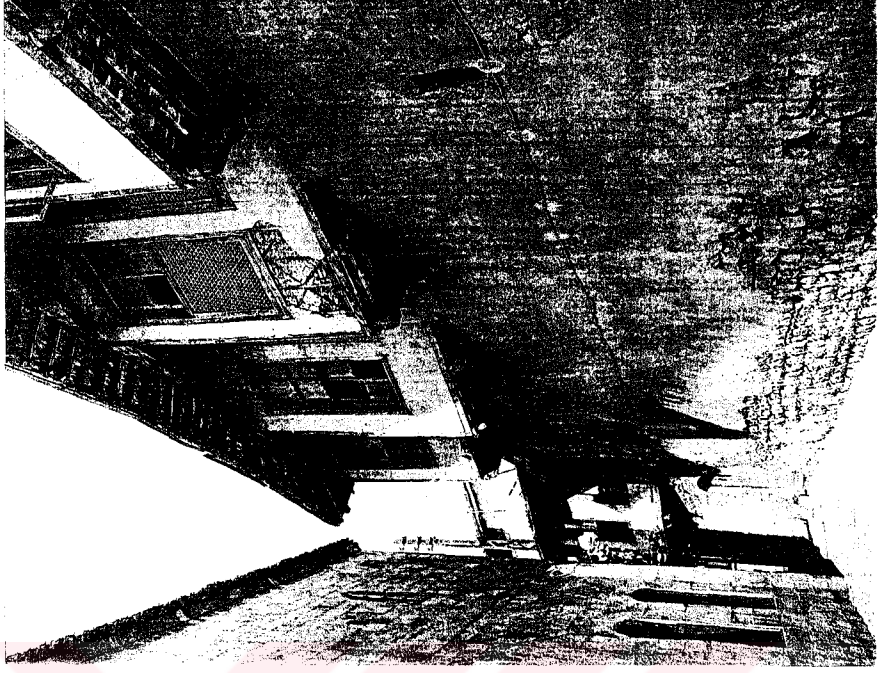
F 22. İkinci kat balkonunun içten görünümü (1973)

F 23. Terziler Sokak Kuseyri evi dolabı (1973)

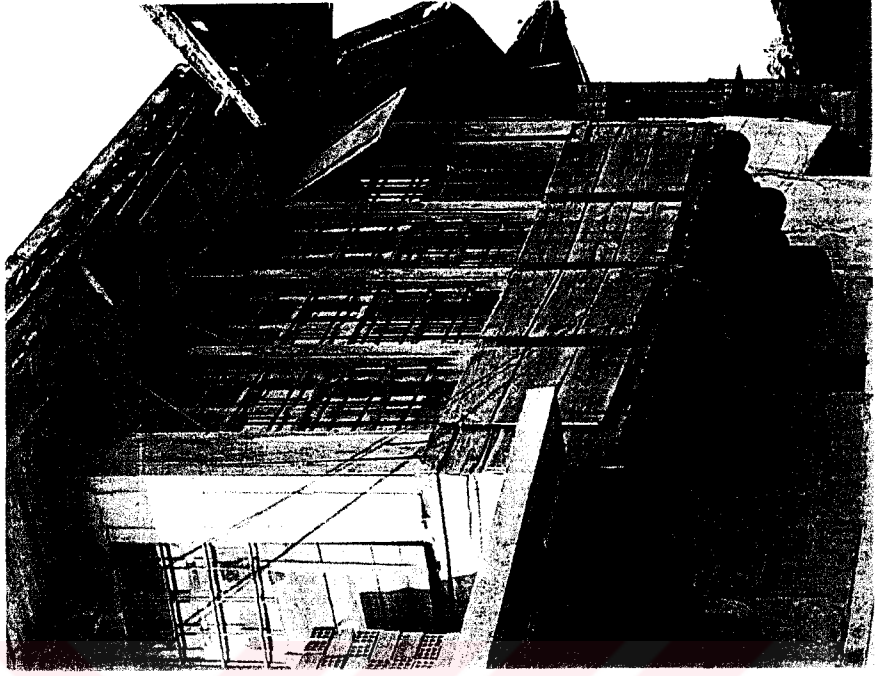
F 24. Avlunun sonunda bulunan mutfağa bakış (1973)

F 25. Yeni Cami Sokağı'na bakan üçgen çıkmalar (1973)

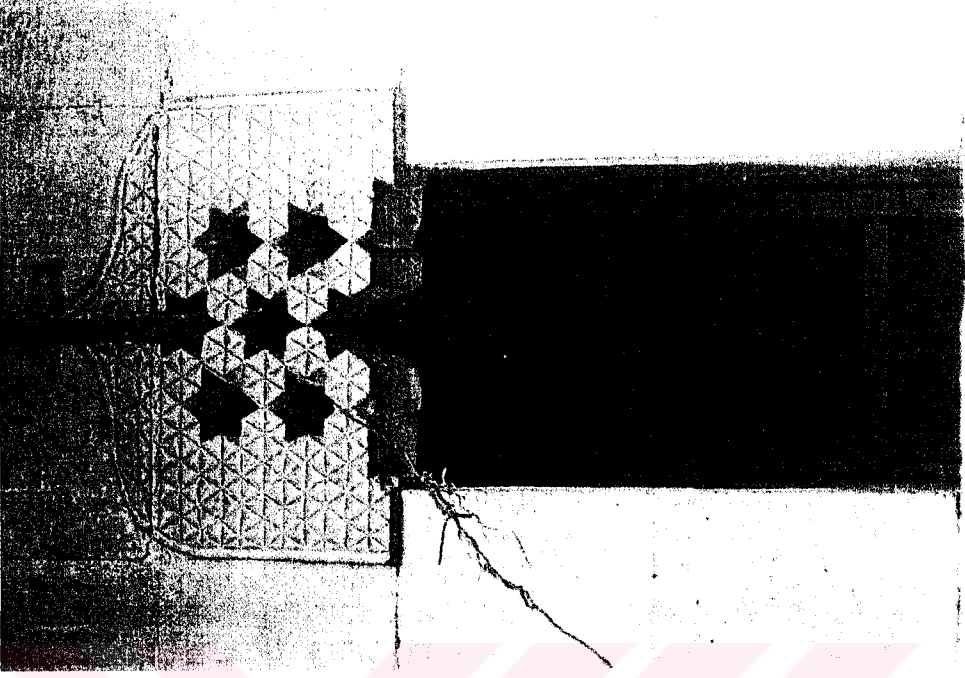
F 26. Taş konsol üzerine oturmuş çıkma (1973)

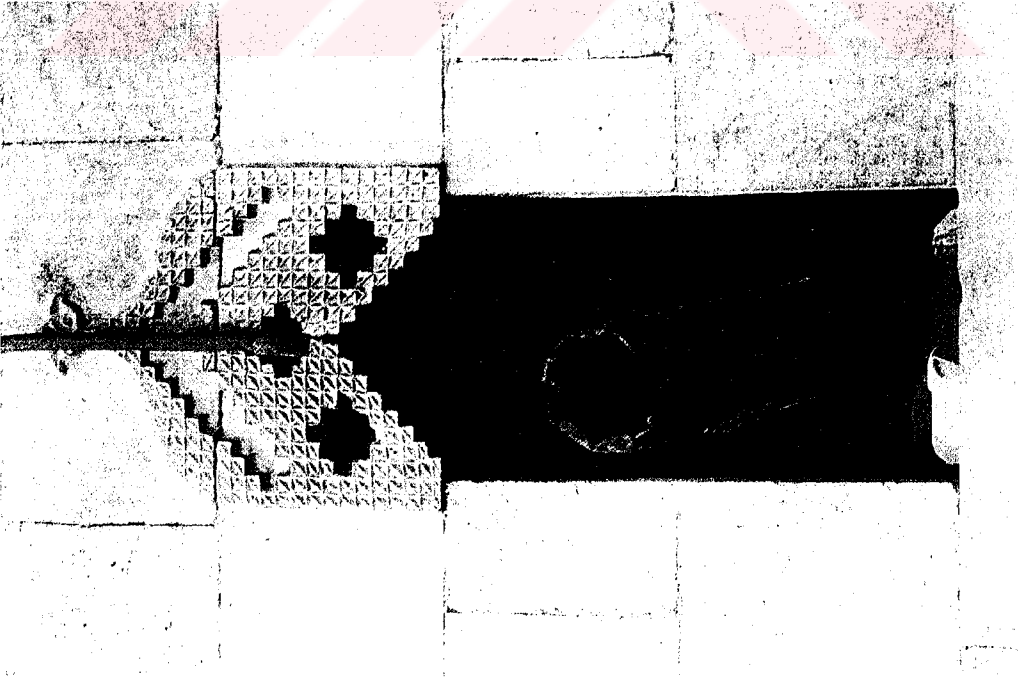
F 27. Üst kat pencereleri ve kepenkleri

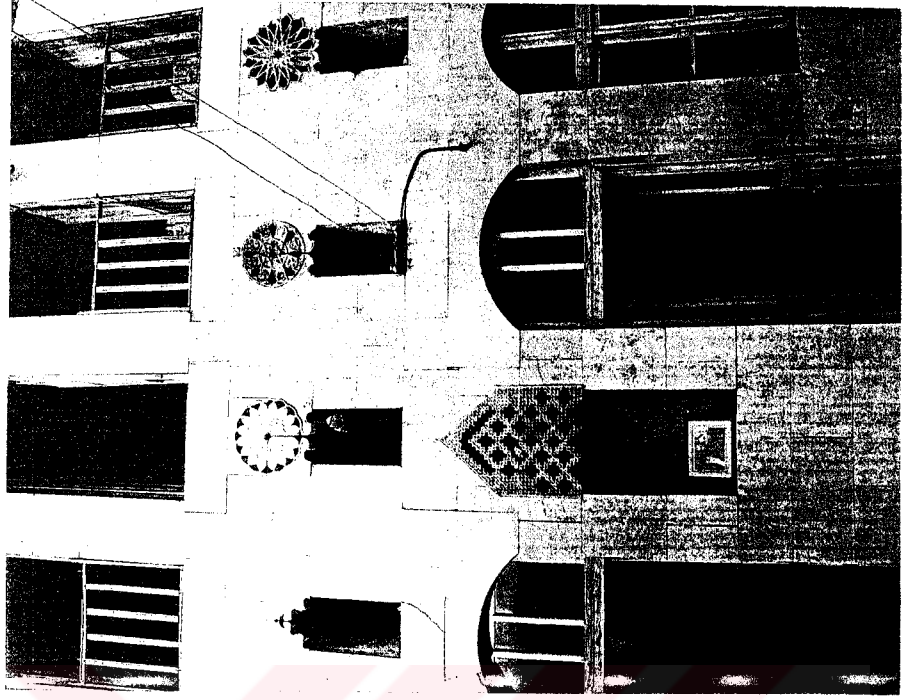
F 28. Üst kat pencereleri ve panjurları

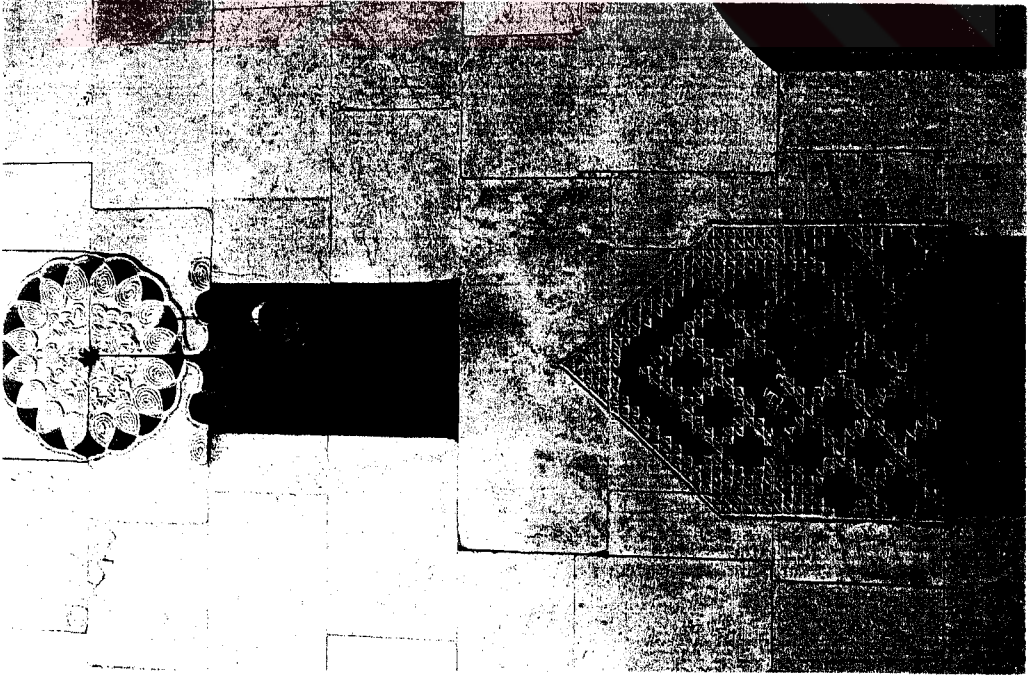
F 29. Kuş takası (1973)

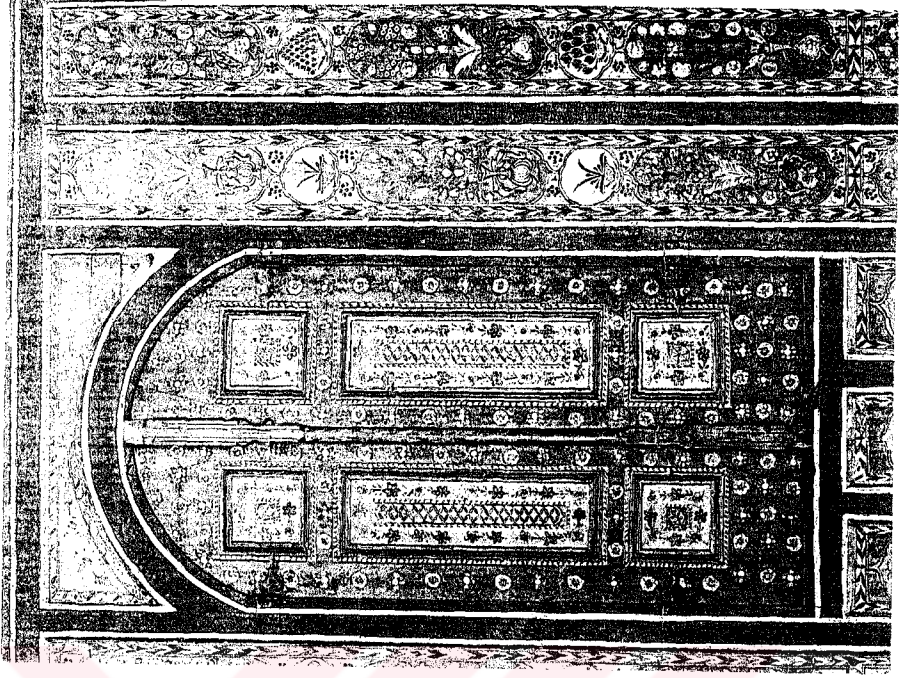
F 30. Kuş takası (1973)

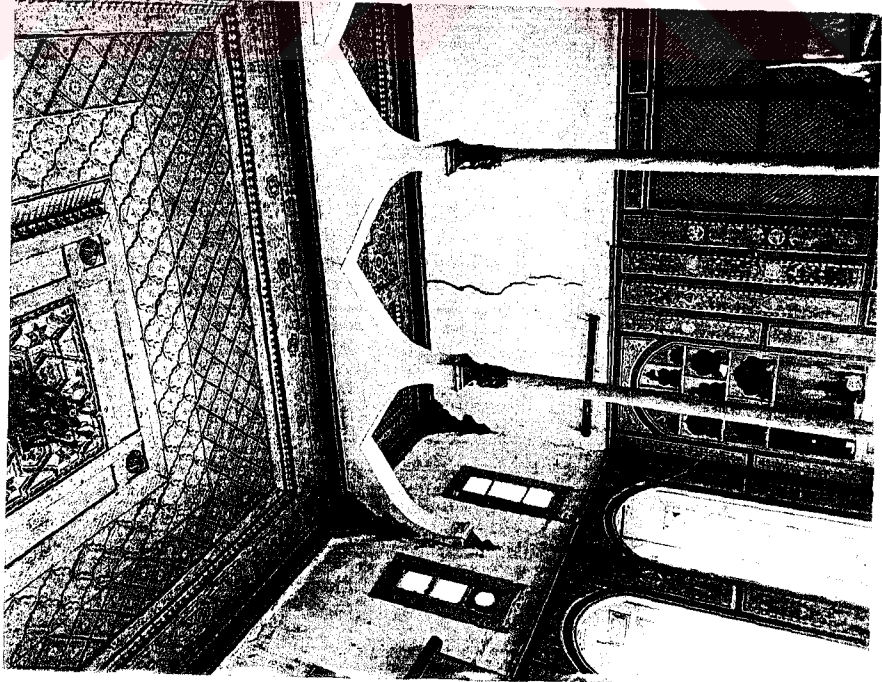
F 31. Avlu cephesinde kuş ve fanus takası (1987)

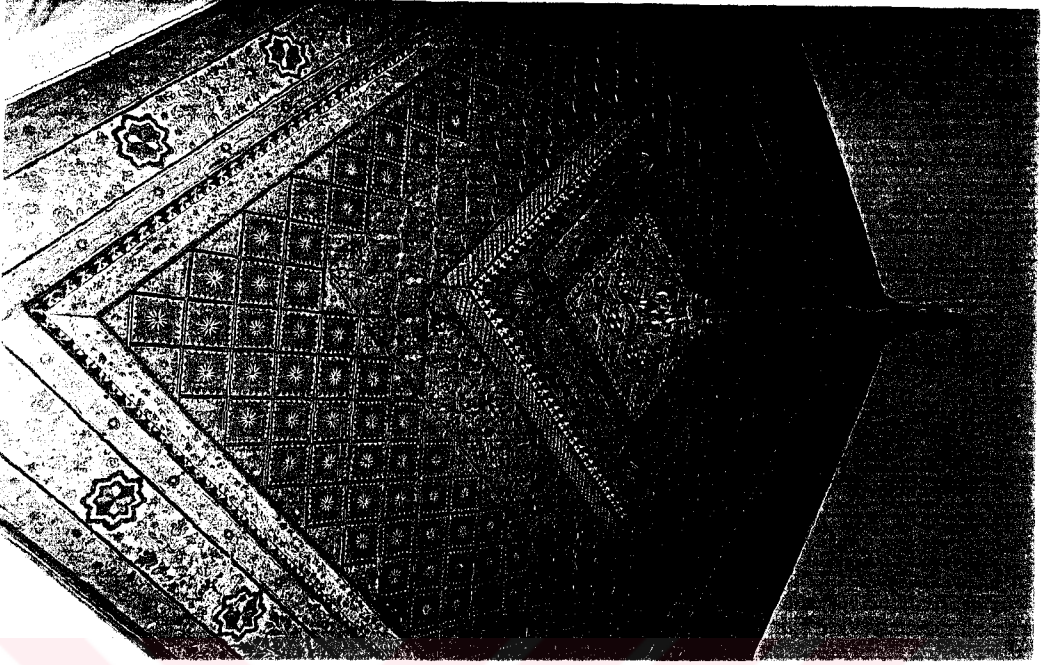
F 32. Kuş ve fanus takasının yakından görünümü (1987)

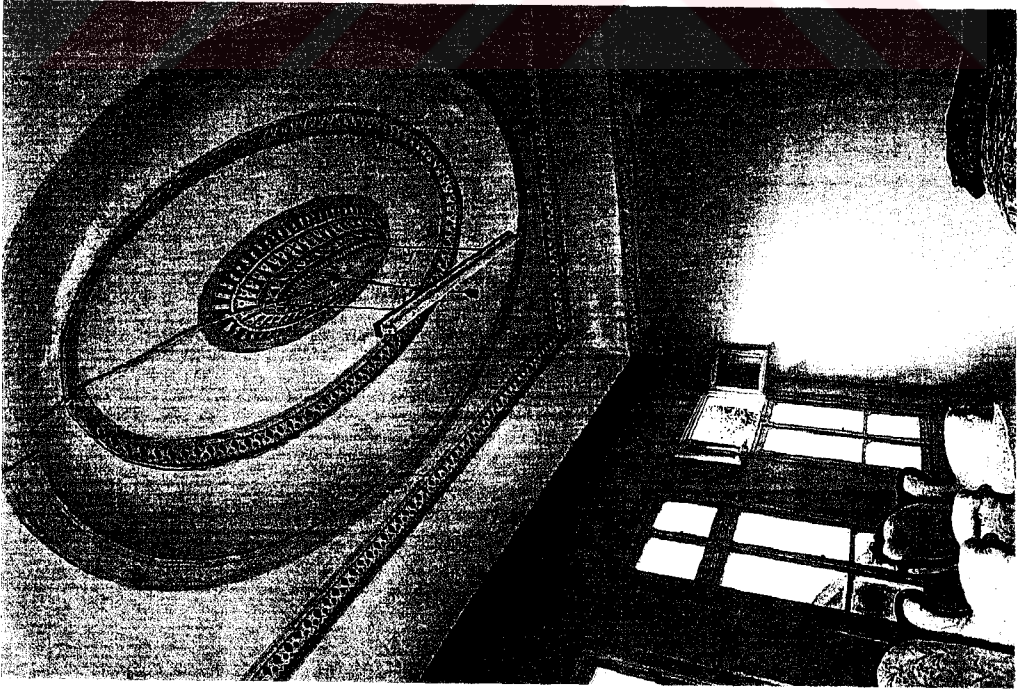
F 33. Dolap kapağı süslemesi (1987)

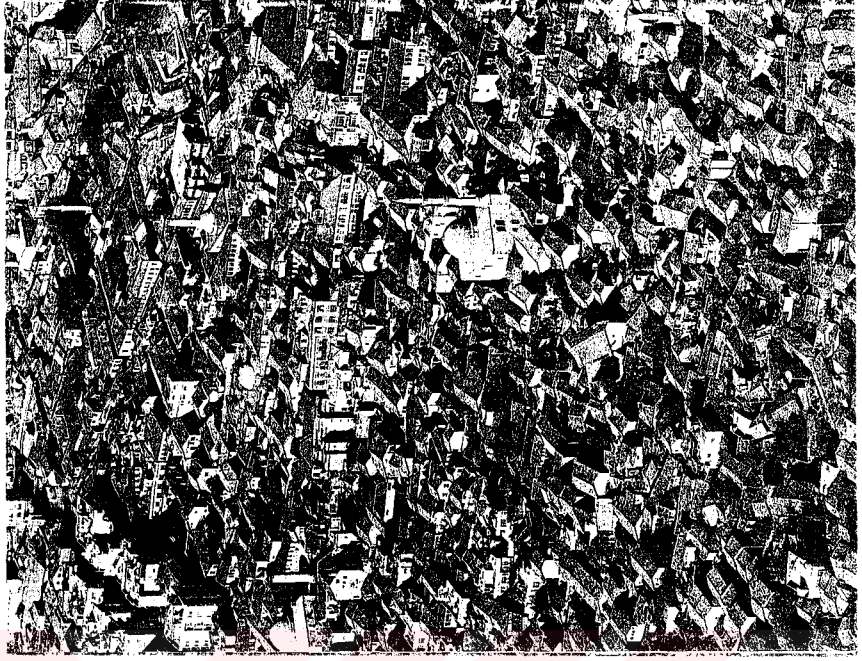
F 34. Dolap kapağı ve tavan süslemeleri (1987)

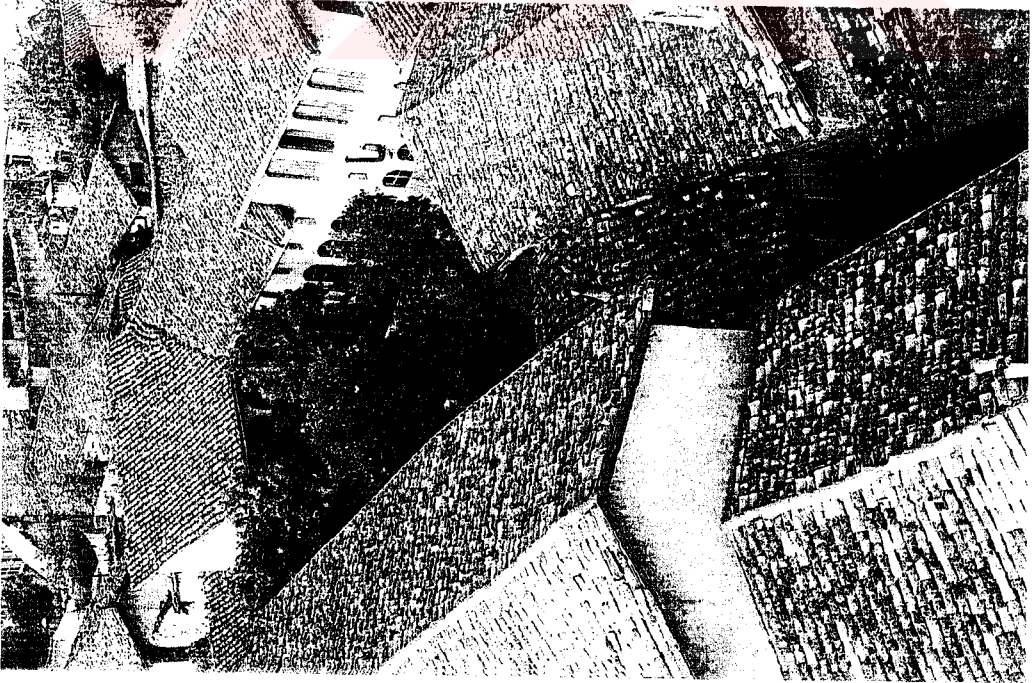
F 35. Tavan süslemesi (1973)

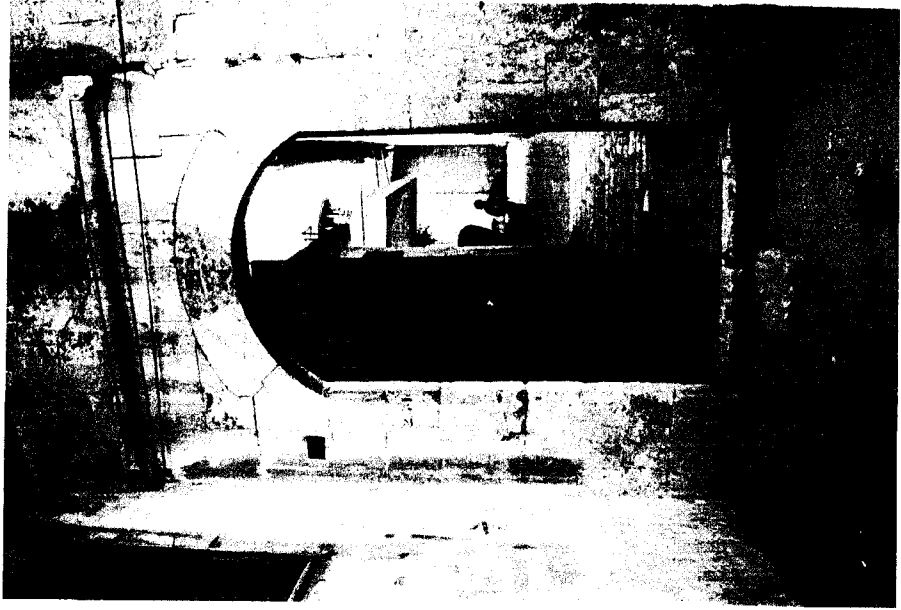
F 36. Bir üst kat odasının tekne tavanı (1987)

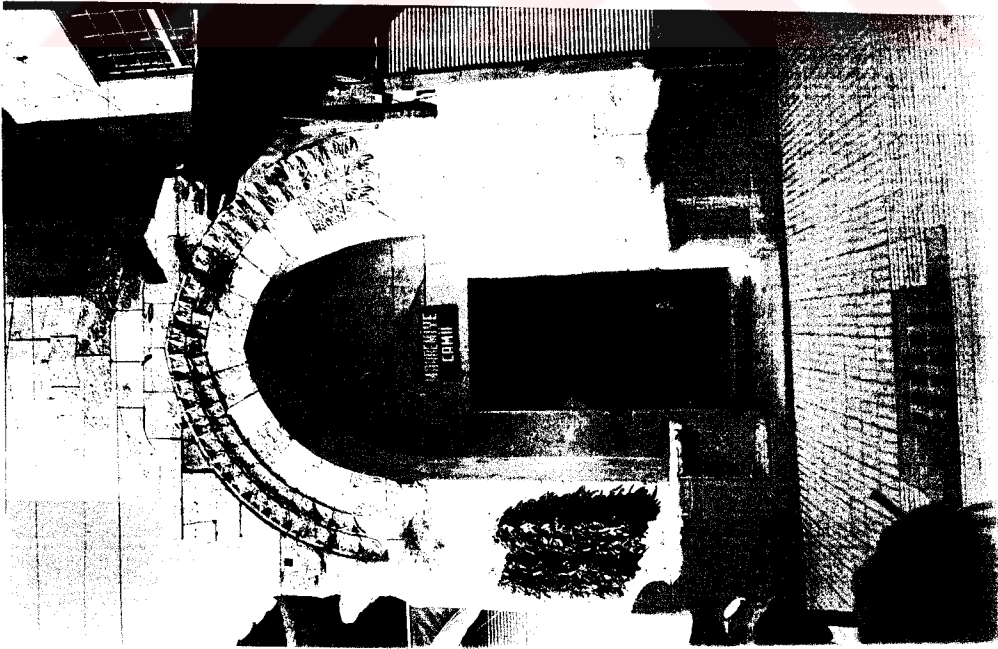
F 37. Alaturka kiremit kaplı evler

F 38. Alaturka kiremit kaplı evler (1973)

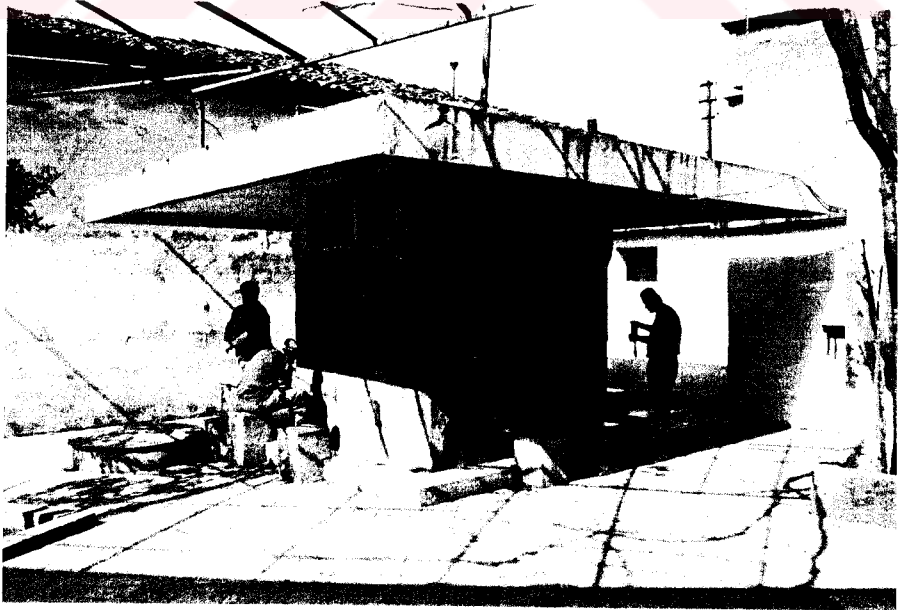
F 39. Caminin Saka Sokağı'ndaki giriş kapısı

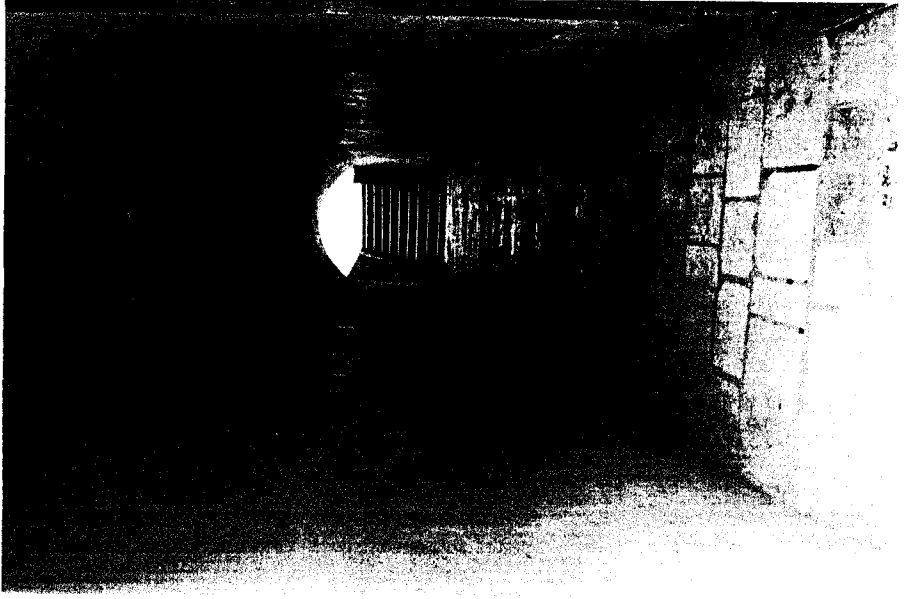
F 40. Caminin Uzunçarşı Sokağı'ndaki giriş kapısı

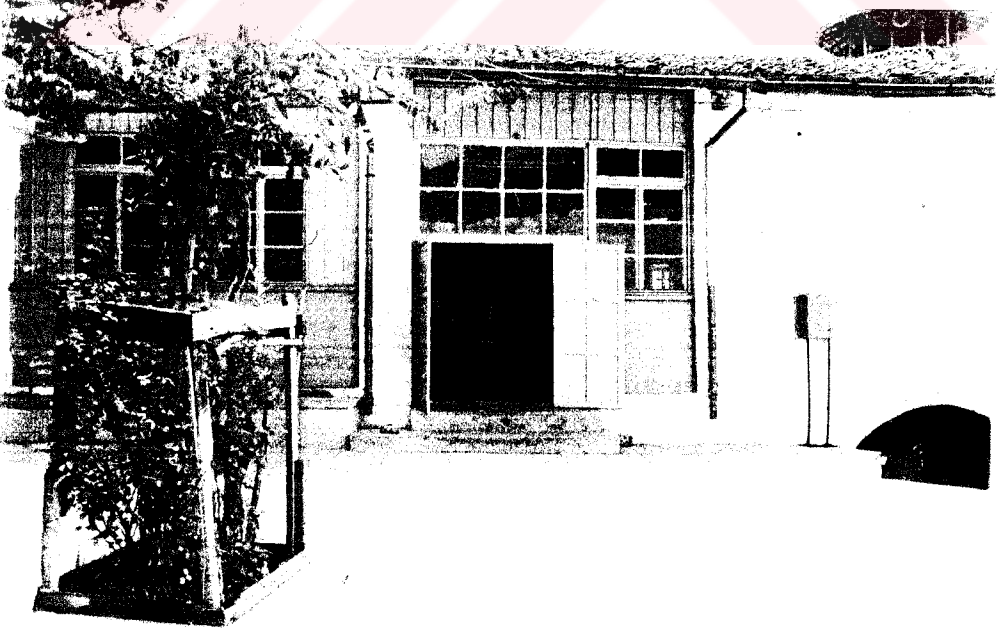
F 41. Avludaki müezzin odası

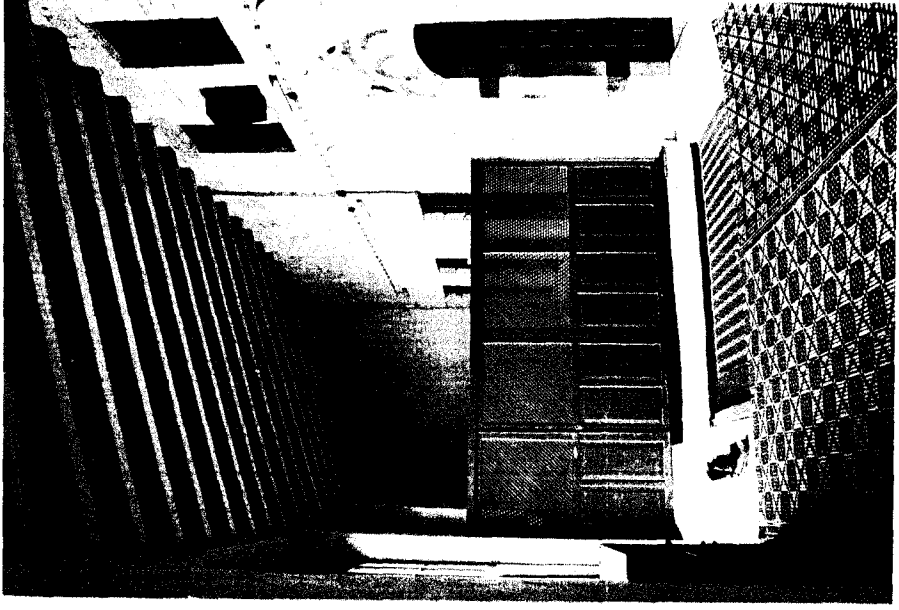
F 42. Avludaki şadırvan

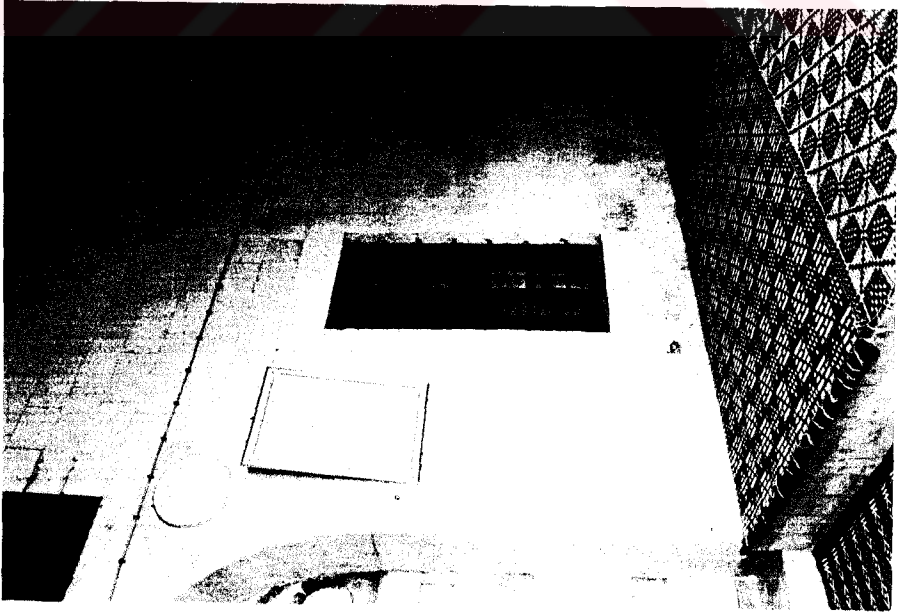
F 43. Avluya çıkan tnel

F 44. Caminin kuzey (giriş) cephesi

F 45. Son cemaat yeri kadınlar bölümü

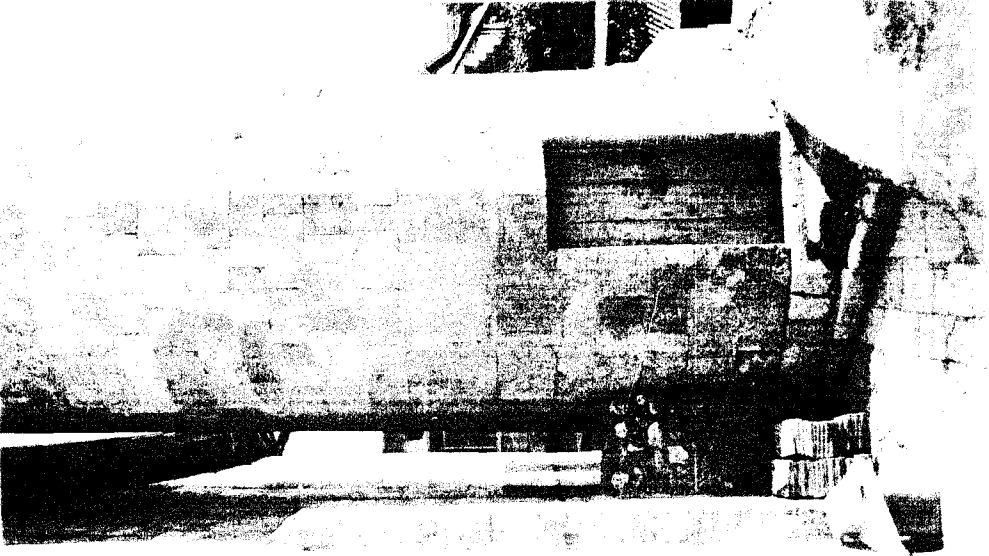
F 46. Son cemaat yeri

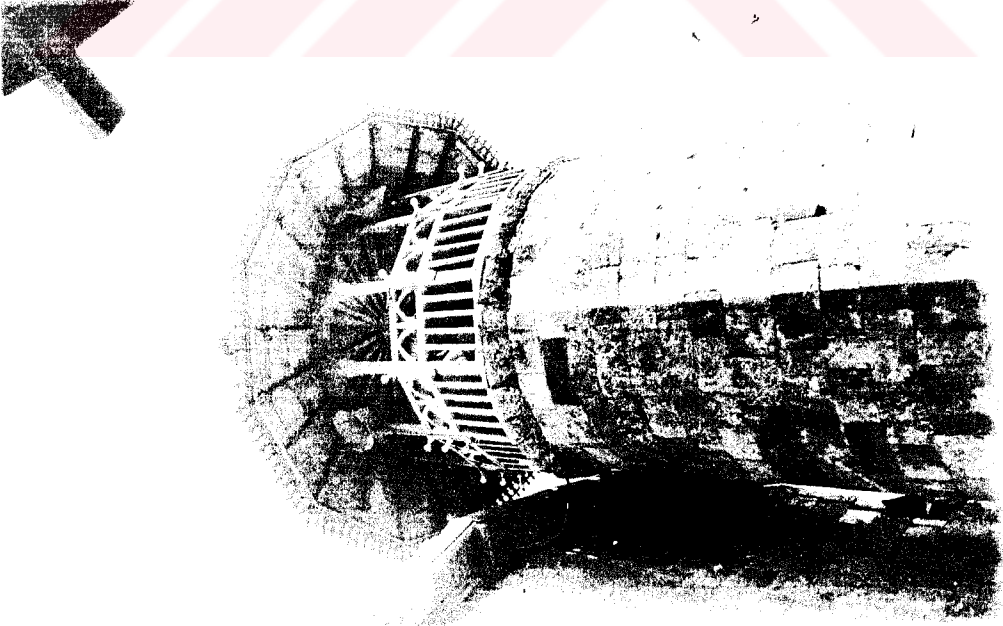
F 47. Giriş kemeri üzerinde yer alan minare

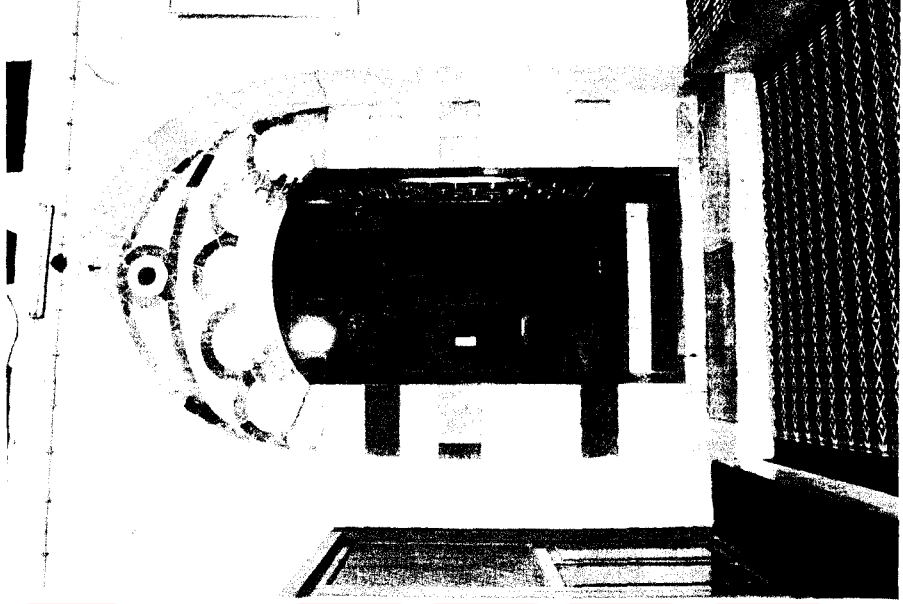
F 48. Son cemaat yerinden minareye bakış

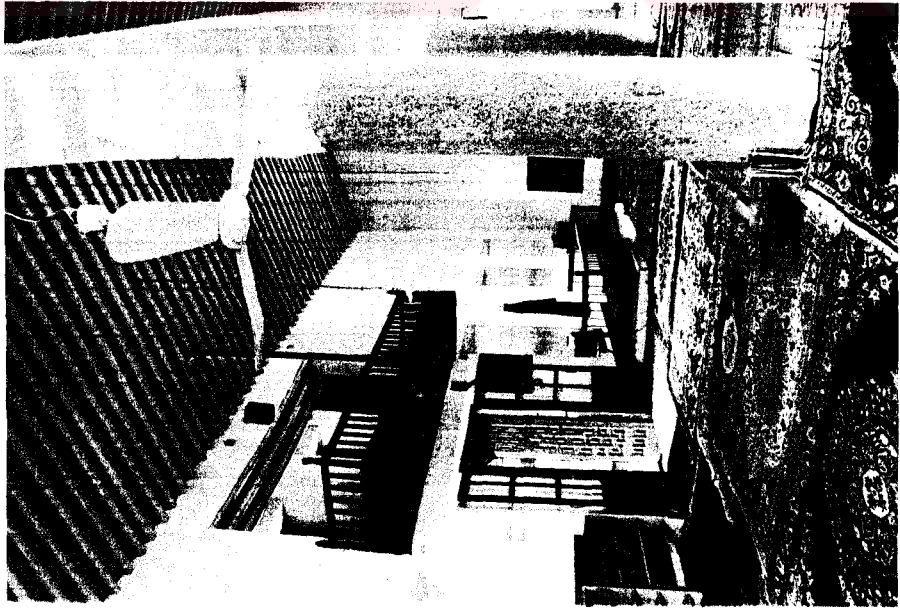
F 49. Minarenin giriş kapısı

F 50. Şerefe ve külah

F 51. Caminin giriş kapısı

F 52. Caminin giriş cephesinin içten görünümü

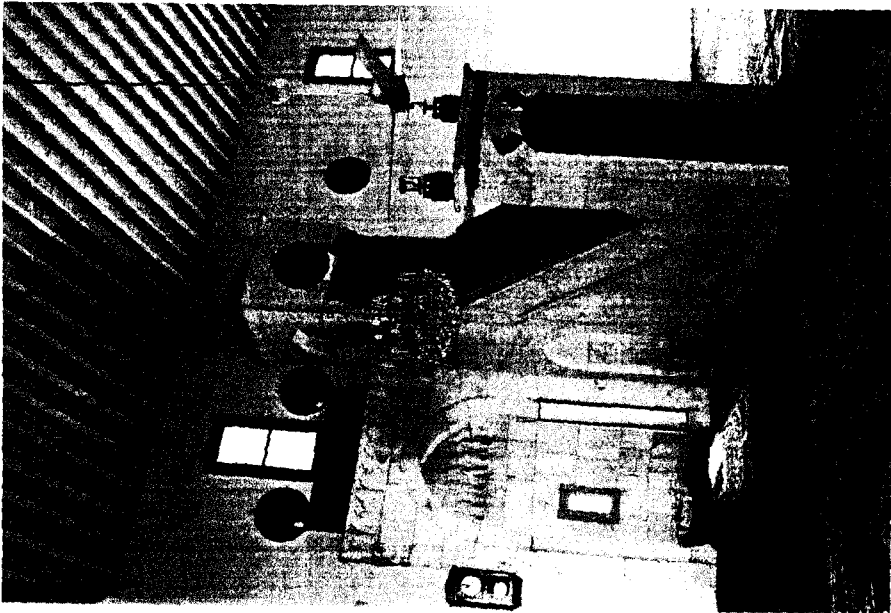
F 53. Giriş kapısının doğusundaki mahfil

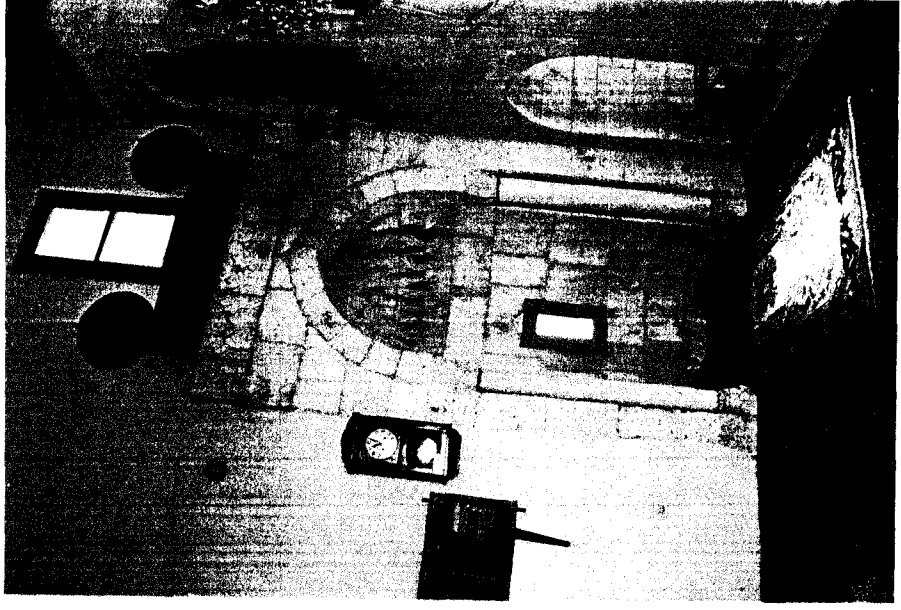
F 54. Giriş kapısı üzerindeki mahfile çıkan merdiven

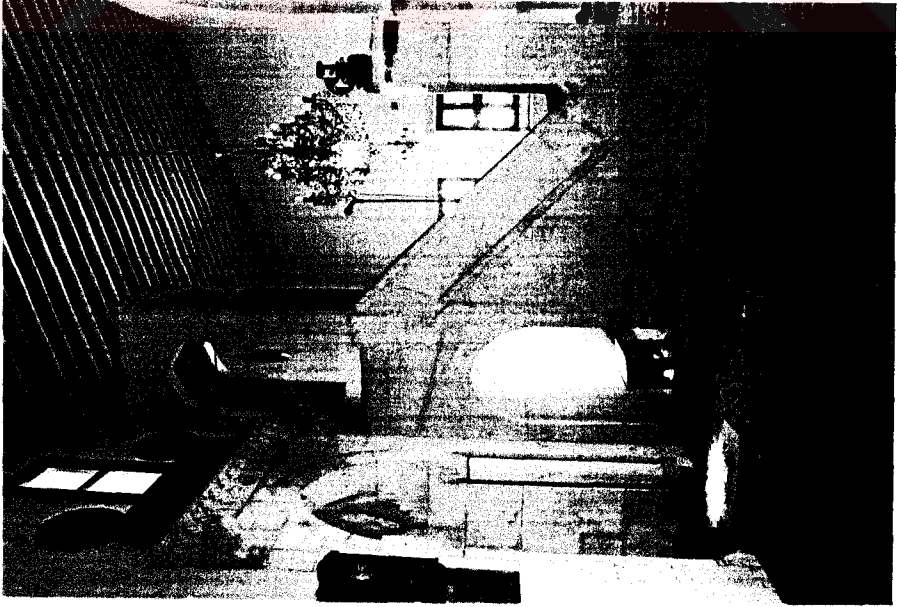
F 55. Giriş kapısı üzerindeki mahfil

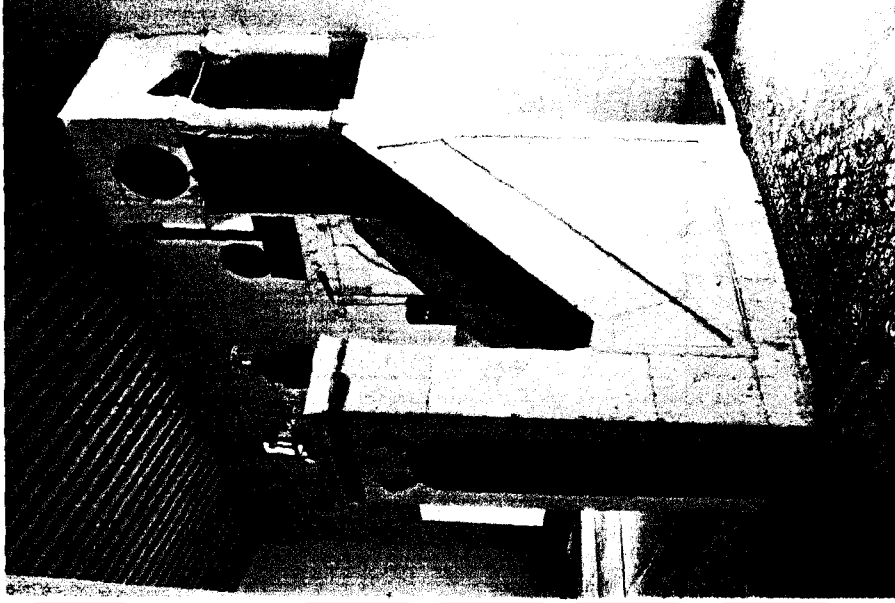
F 56. Mihrap ve minber

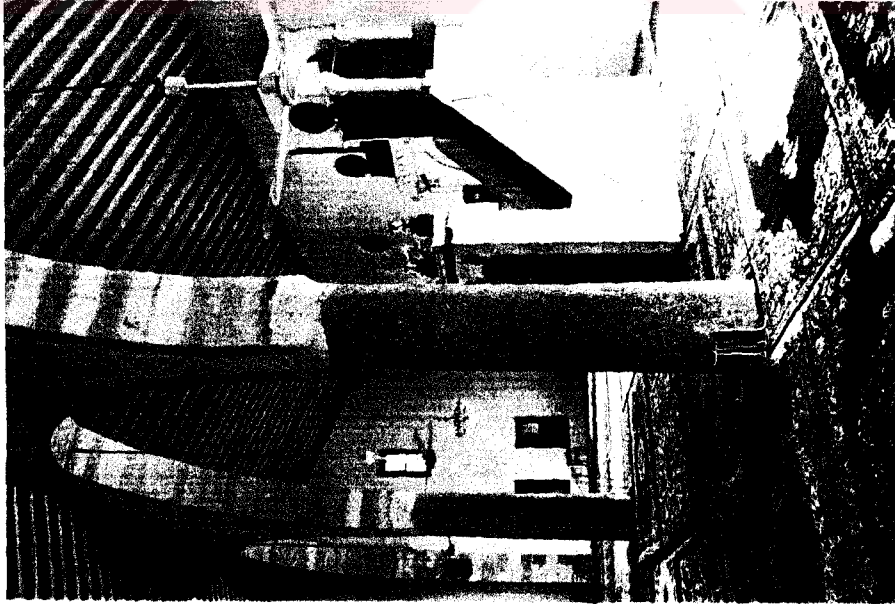
F 57. Mihrap

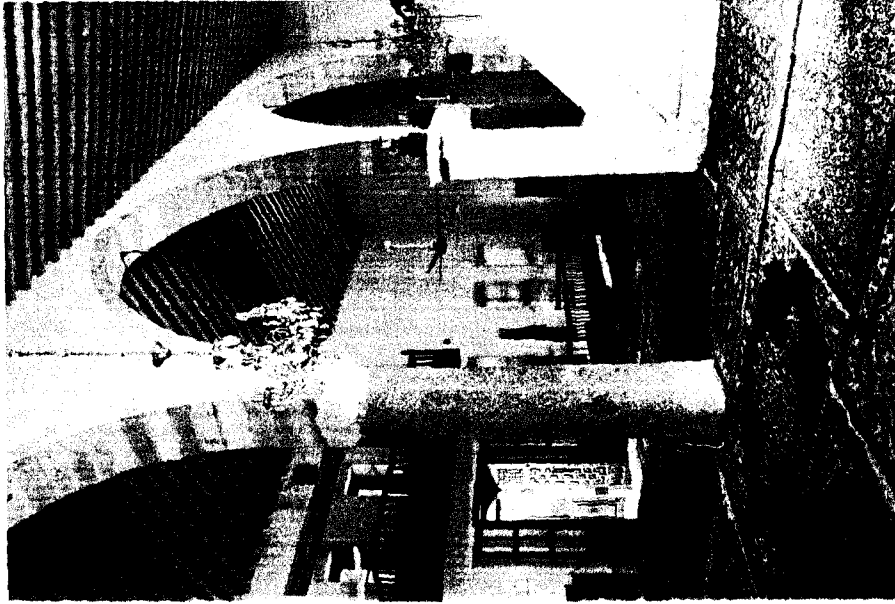
F 58. Minberin doğu g r n    

F 59. Minberin batı görünüşü

F 60. Sütunlara oturan sivri kemerli ana taşıyıcı

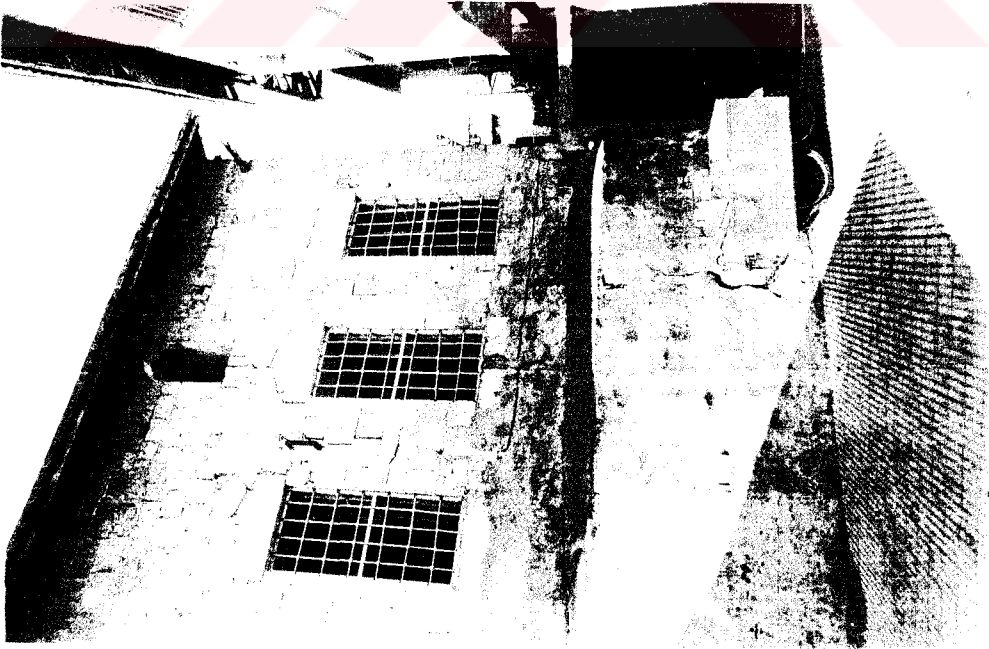
F 61. Sütunlara oturan sivri kemerli ana taşıyıcı

F 62. Minarenin restorasyon öncesi durumu

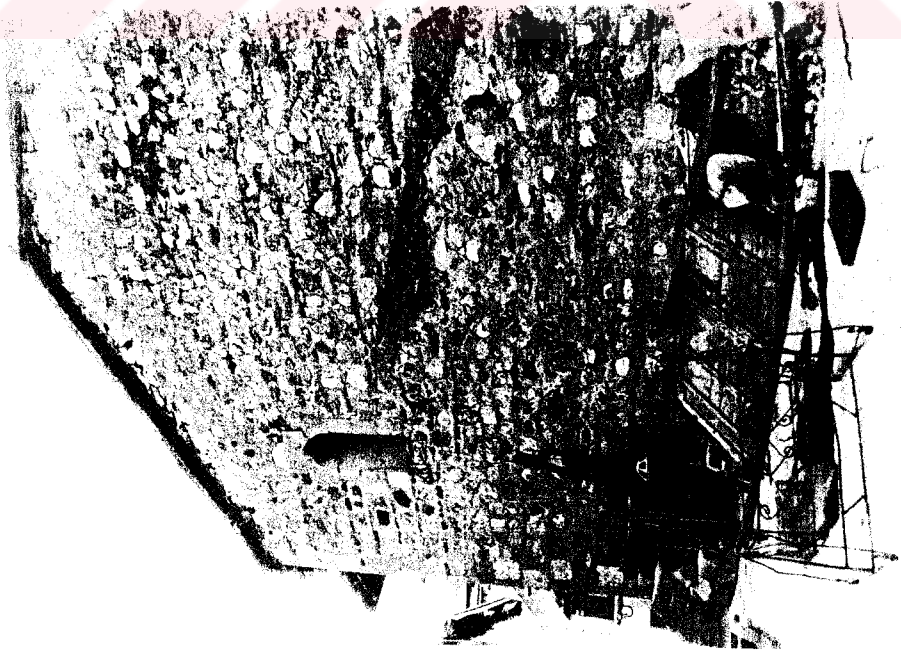
F 63. Batı beden duvarındaki düşey çatlak

F 64. Güney cephesindeki istinat duvarı

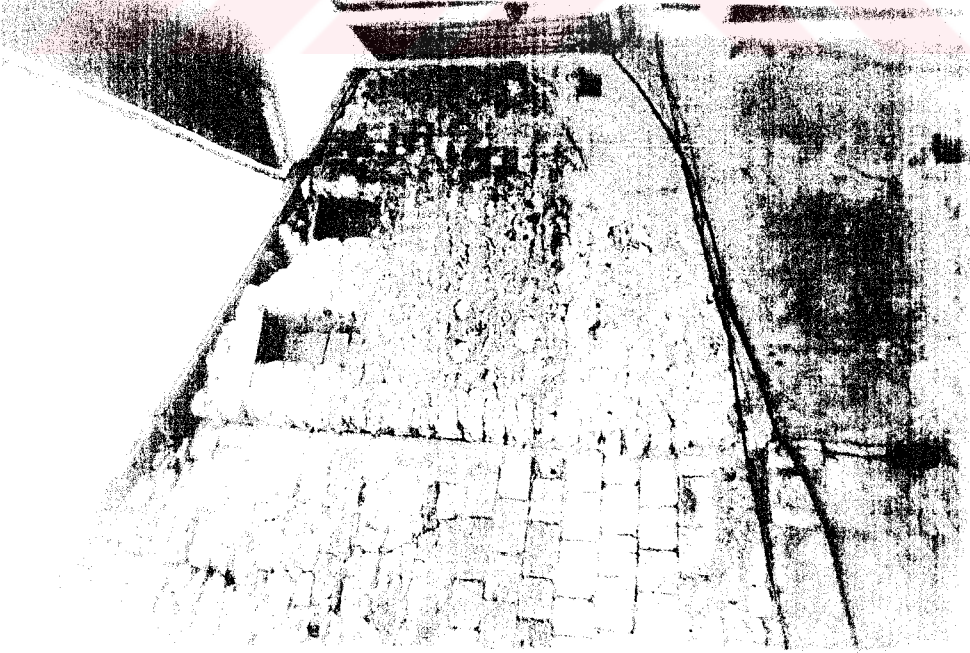
F 65. Restorasyon öncesi güney cephesi

F 66. Restorasyon öncesi doğu cephesi

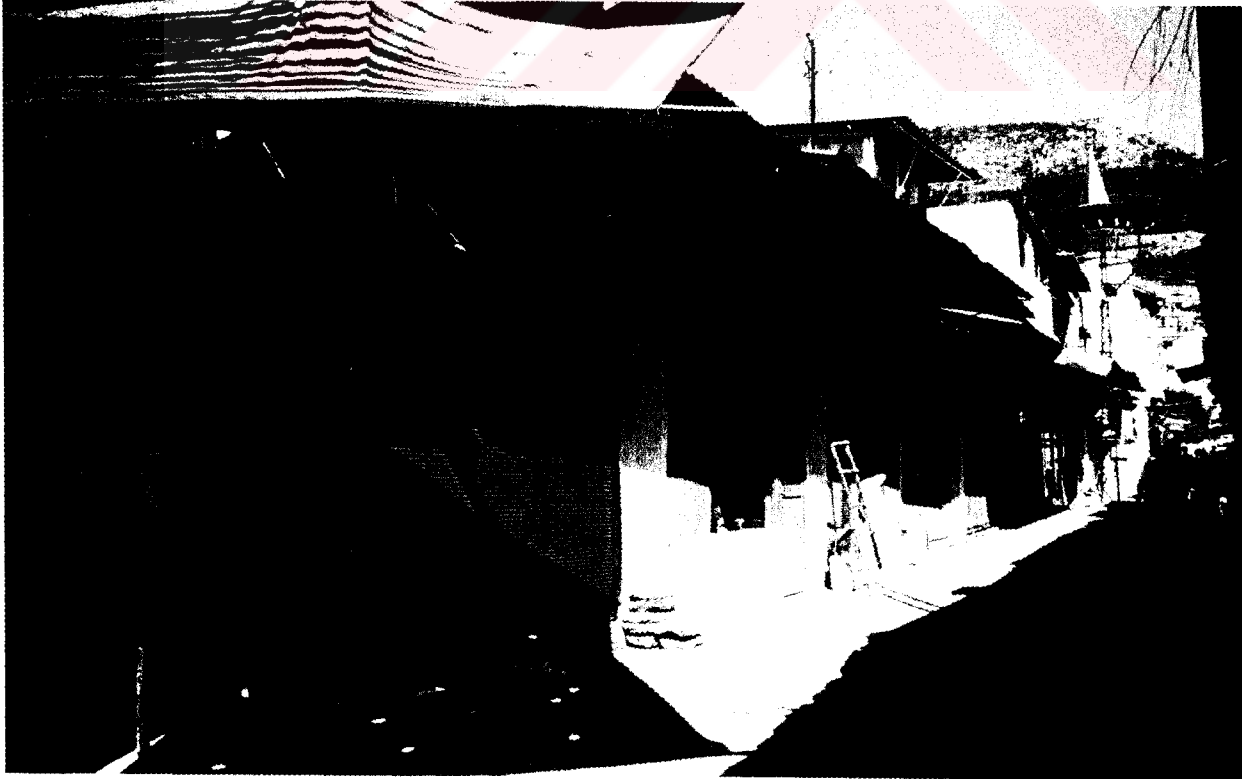
F 67. Restorasyon öncesi doğu cephesi

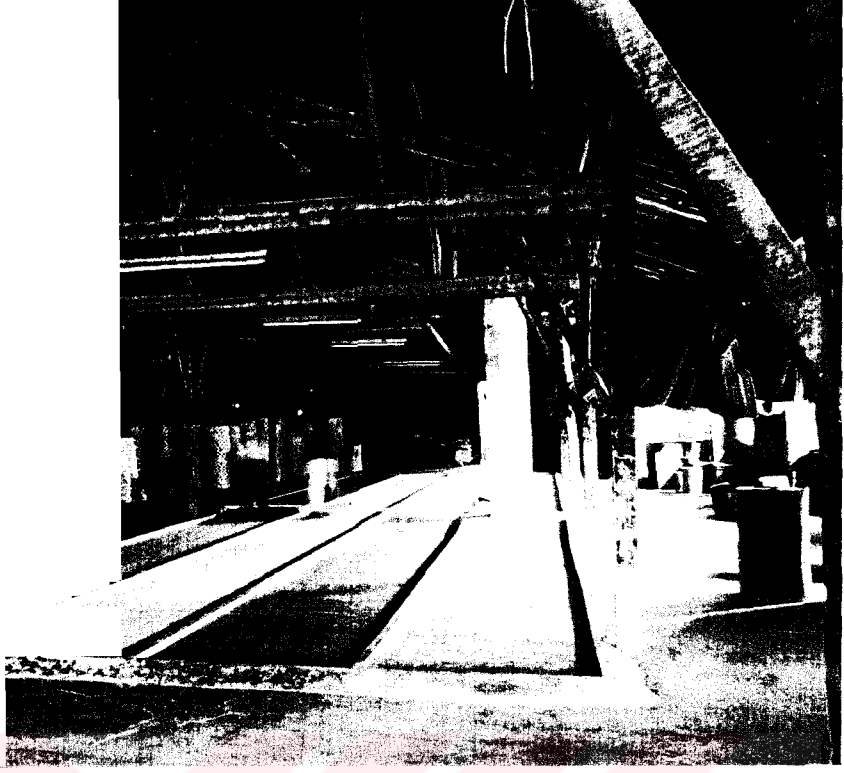
F 68. Restorasyon öncesi doğu cephesi

F 69. Restorasyon sonrası güney cephesi

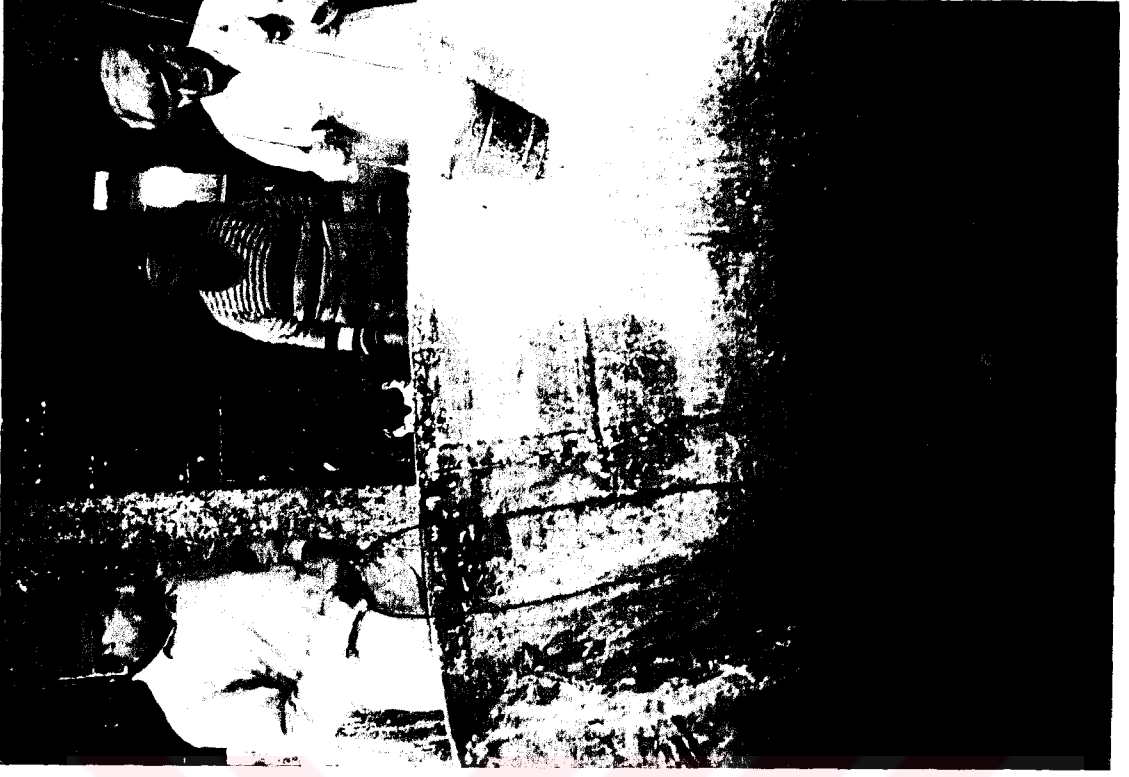
F 70. Uzunçarşı Sokağı'ndan camiye doğru bakış

F 71.Ökten Sabunhanesi'nin iç görünümü

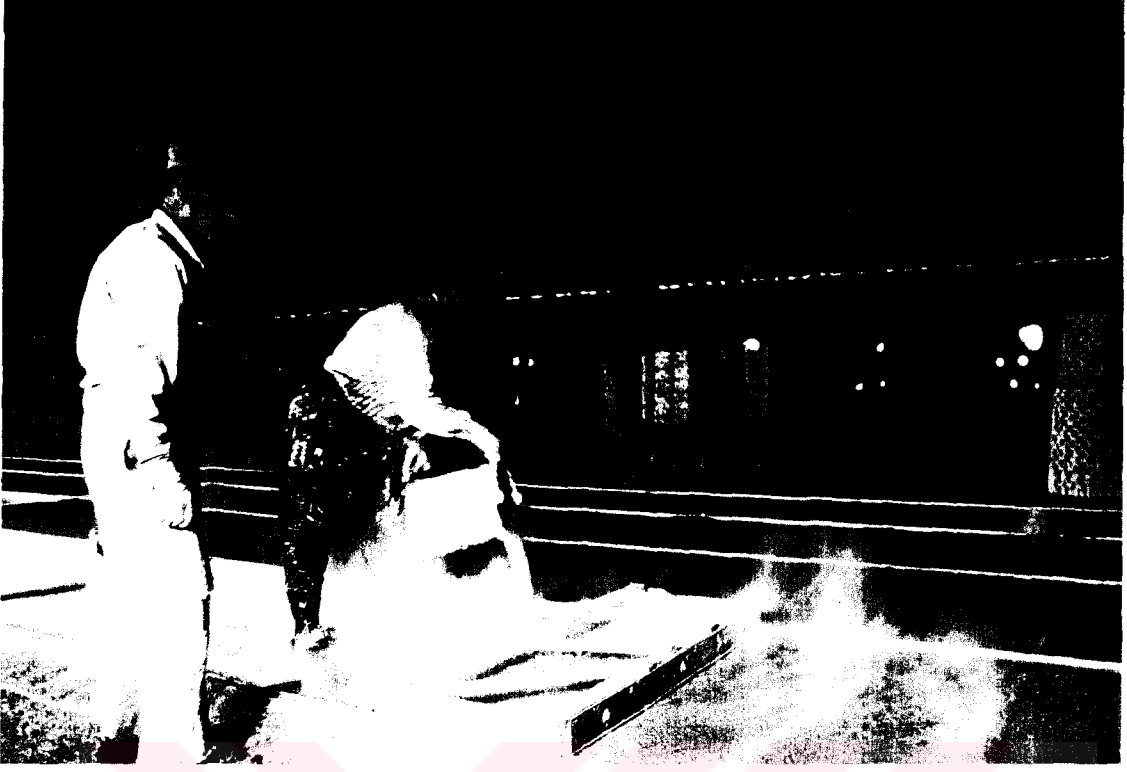
F 72.Kazanda sabun pişirilirken

F 73. Kazandan savatalarla sabun çekilirken

F 74. Sabun platodan satıllara doldurulurken

F 75.Sabun satıldan kalıba dökülürken

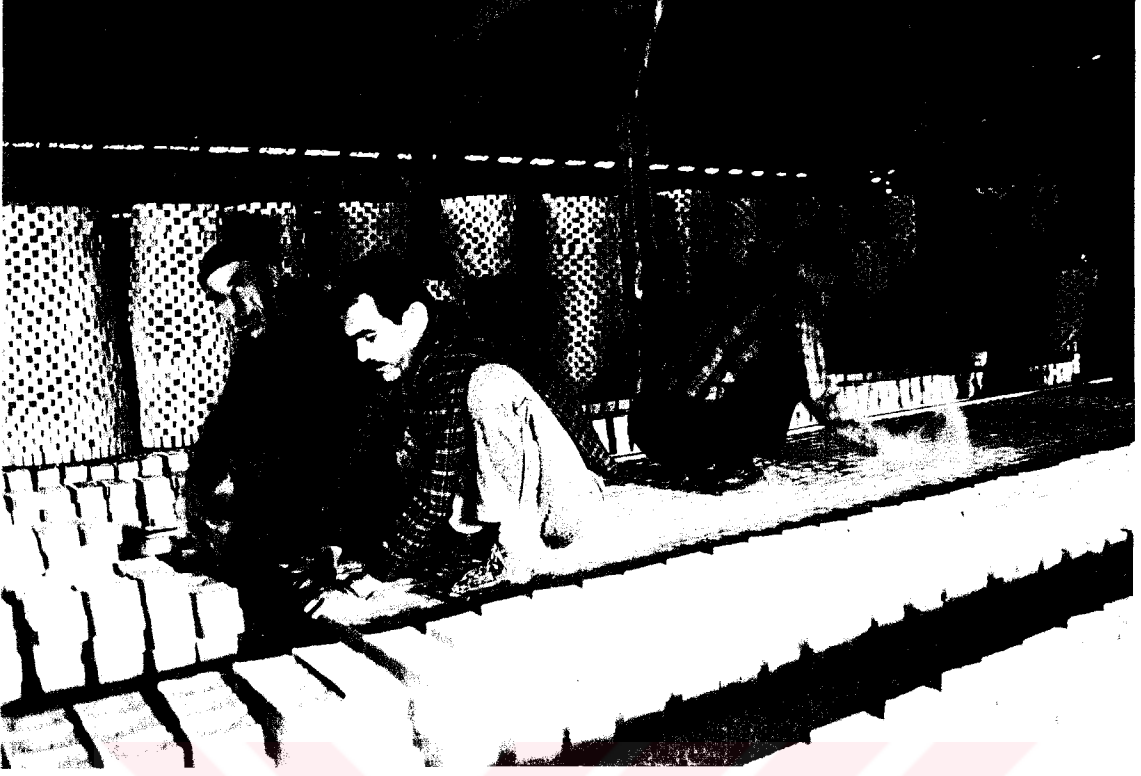
F 76.Kalıba dökülen sabun masterlanırken

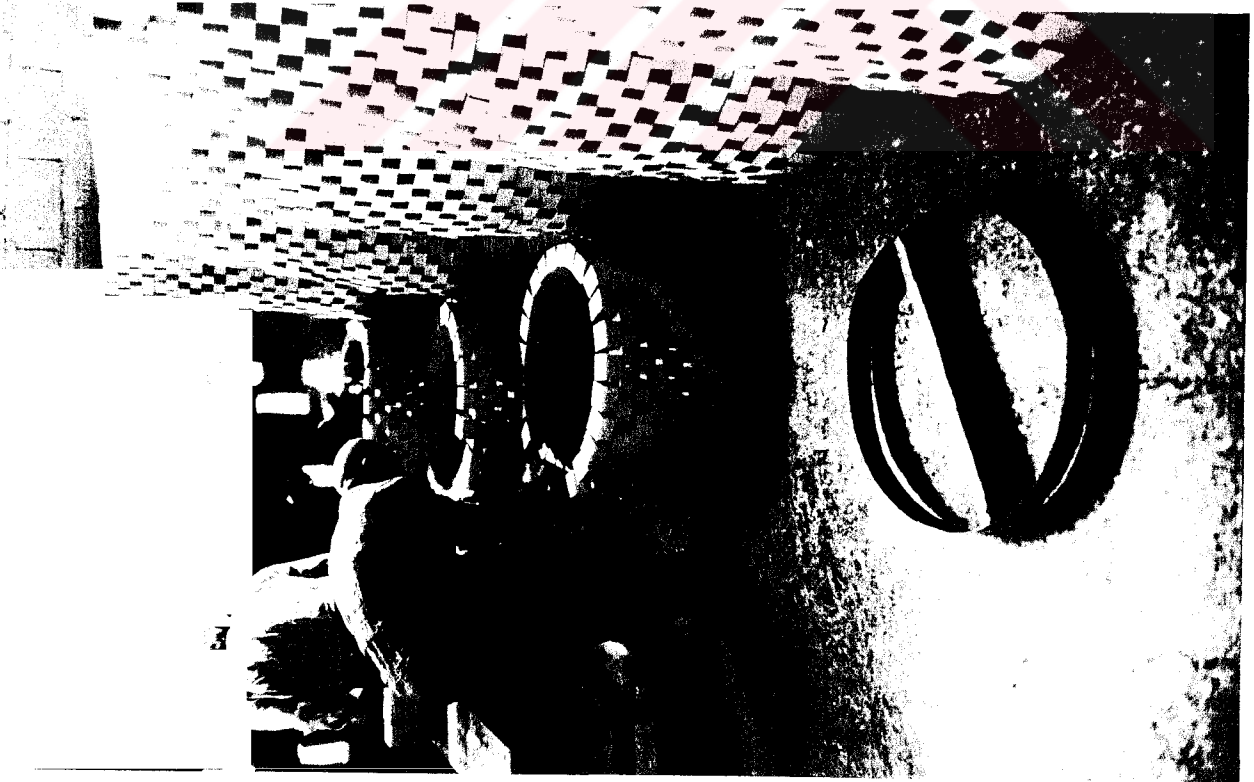
F 77.Kalıptaki sabun kesilirken

F 78.Sabun kalıbı ve ahşap tokmak

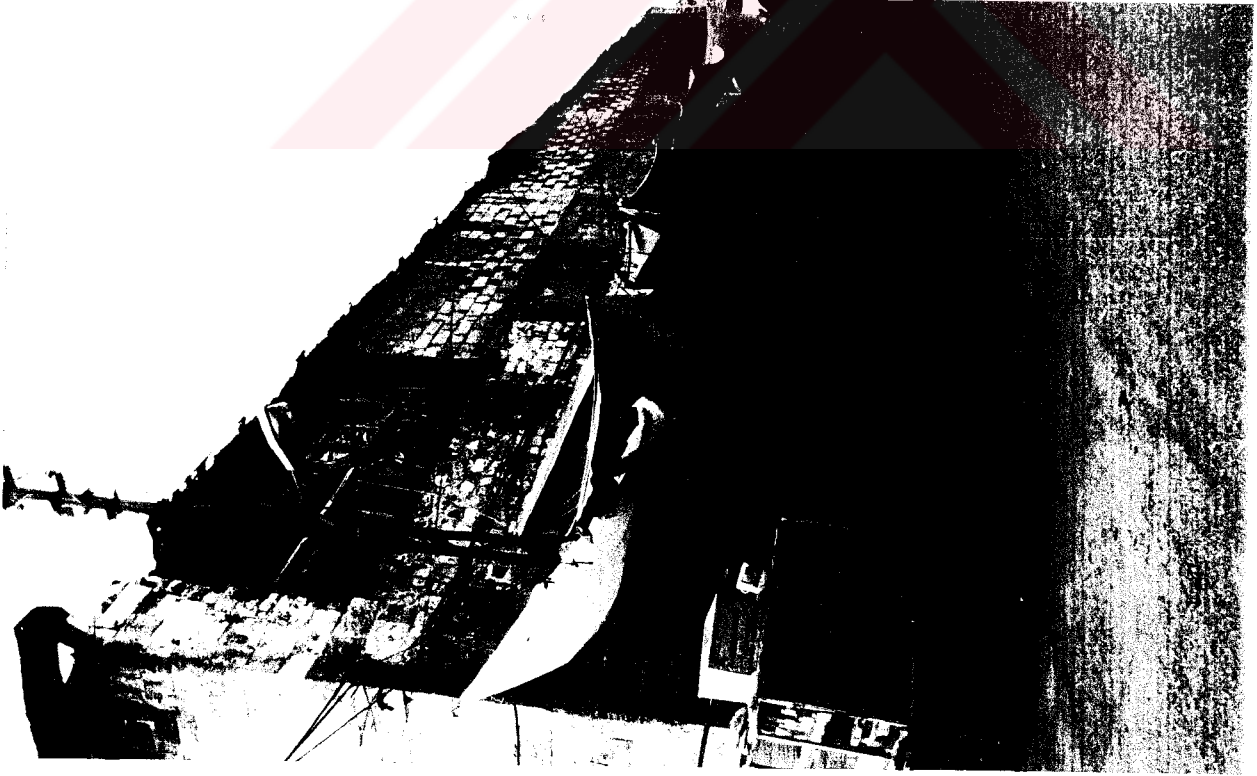
F 79. Sabunlar tokmakla damgalanıp toplanırken

F 80. Kurumaya bırakılacak sabunlar çemberle dizilirken

F 81. Hanın kuzeybatı görünüşü

F 82. Hanın kuzeybatı görünüşü

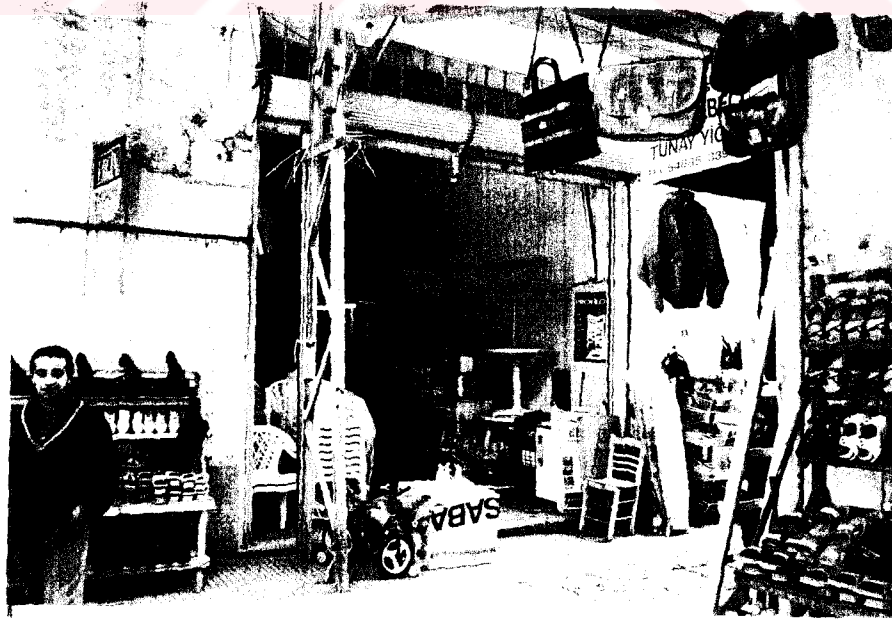
F 83. Hanın kuzeybatı cephesindeki birinci dükkan

F 84. Hanın kuzeybatı cephesindeki ikinci dükkan

F 85. Hanın kuzeybatı cephesindeki üçüncü dükkan

F 86. Hanın kuzeybatı cephesindeki dördüncü dükkan

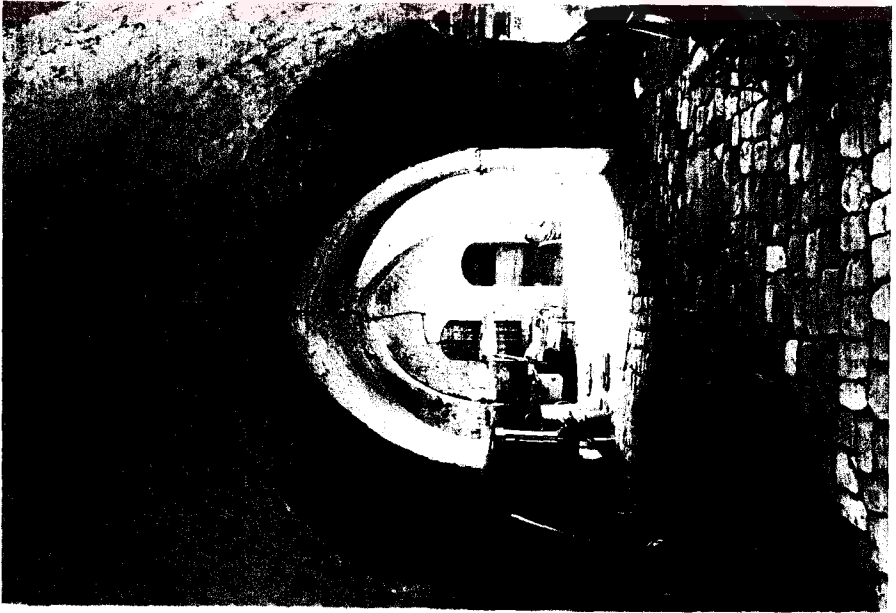
F 87. Hanın giriş kapısı

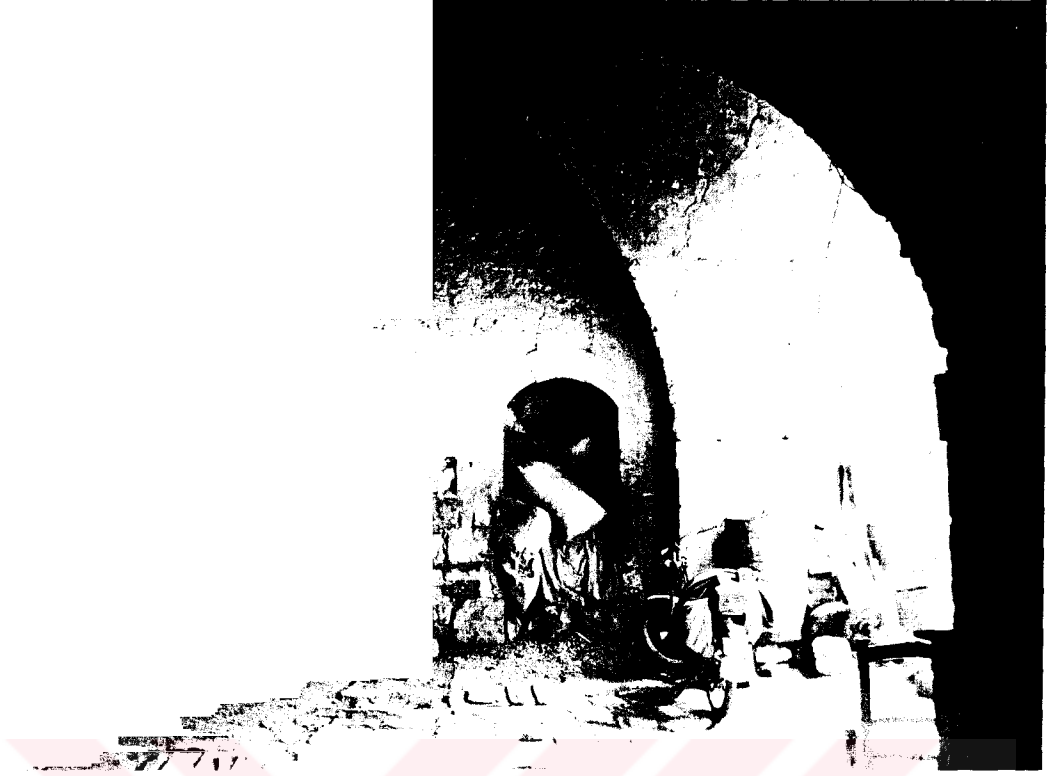
F 88. Hanın giriş kapısı (1969)

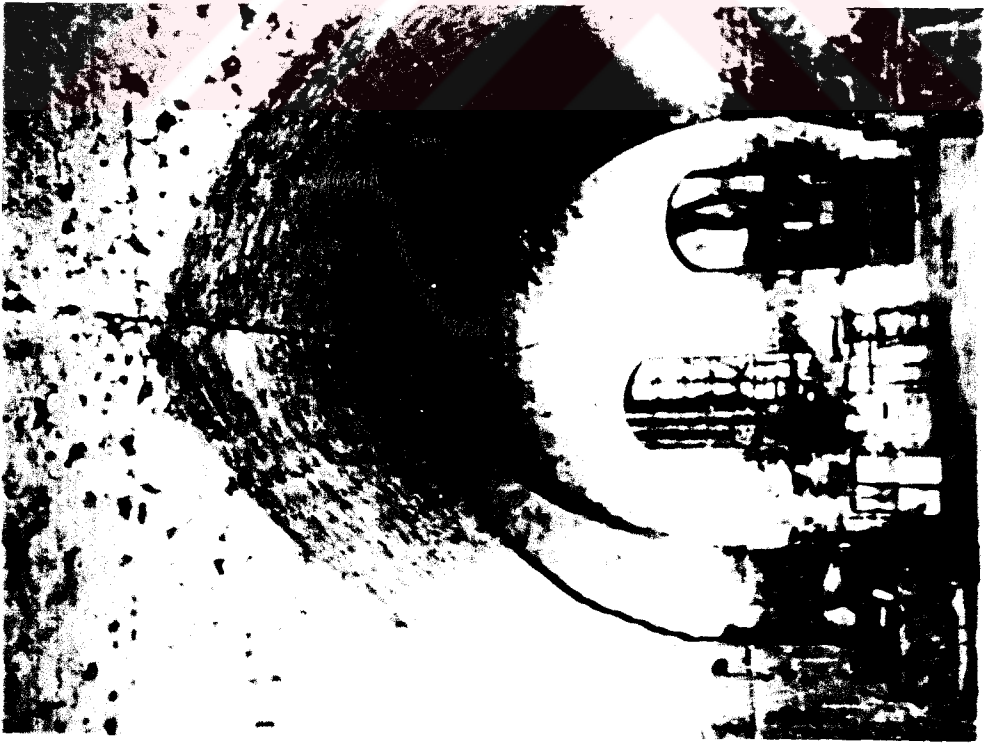
F 89. Girişin kuzeybatısındaki oda

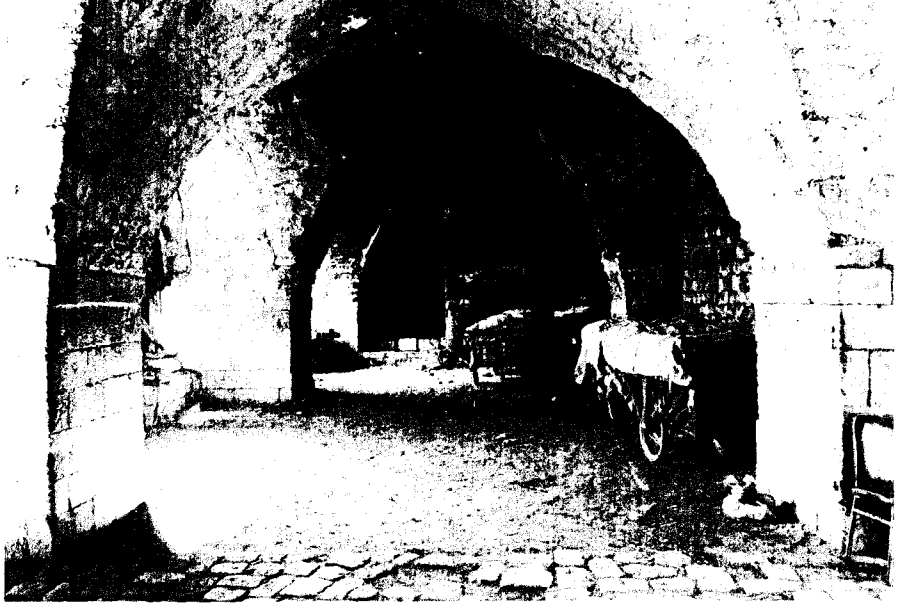
F 90. Girişten güneydoğudaki odaya bakış

F 91. Güneydoğudaki odaya bakış

F 92. Güneydoğudaki odaya bakış (1969)

F 93. Sabun kazanının bulunduğu bölüme bakış

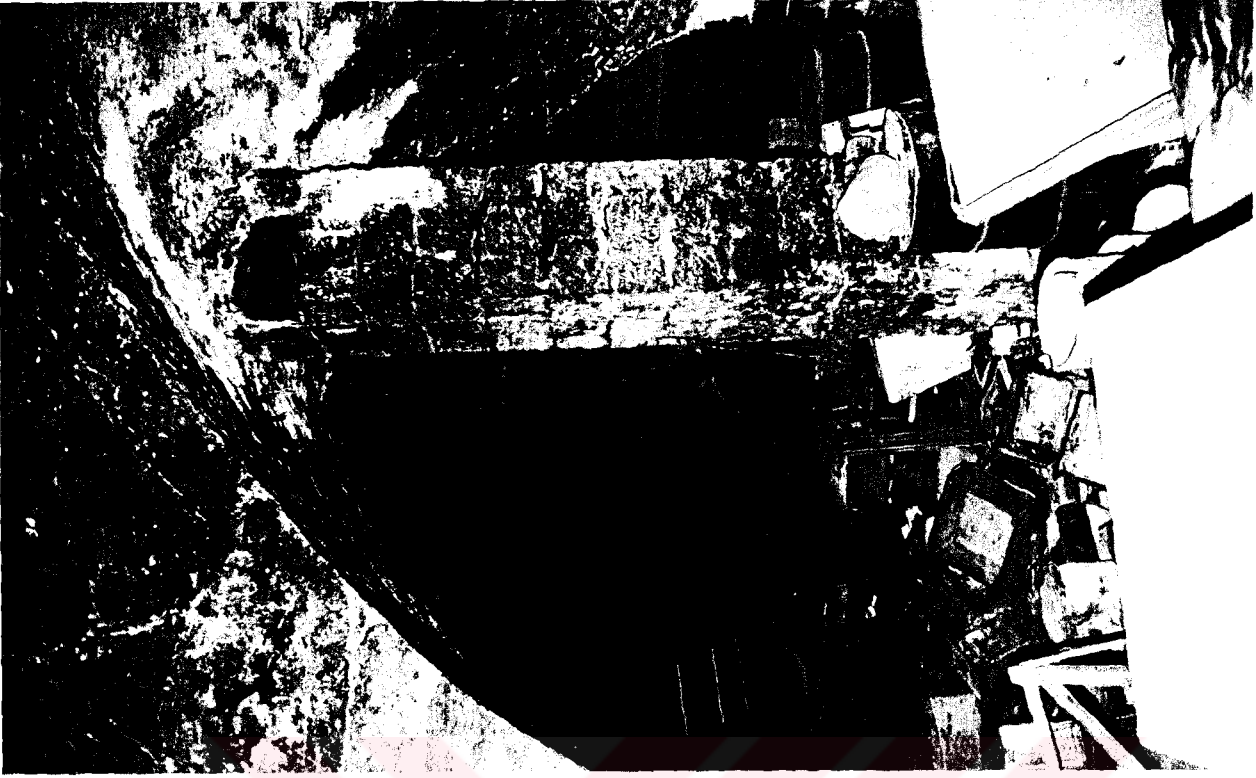
F 94. Sökülen sabun kazanının izi

F 95. Tonozdaki duman ve sabun bacaları

F 96. Sabun çekilen bölümdeki avluya bakan paravan

F 97. Kazanının bulunduğu bölüm (Temizlikten önce)

F 98. Kazanının bulunduğu bölüm (Temizlikten önce)

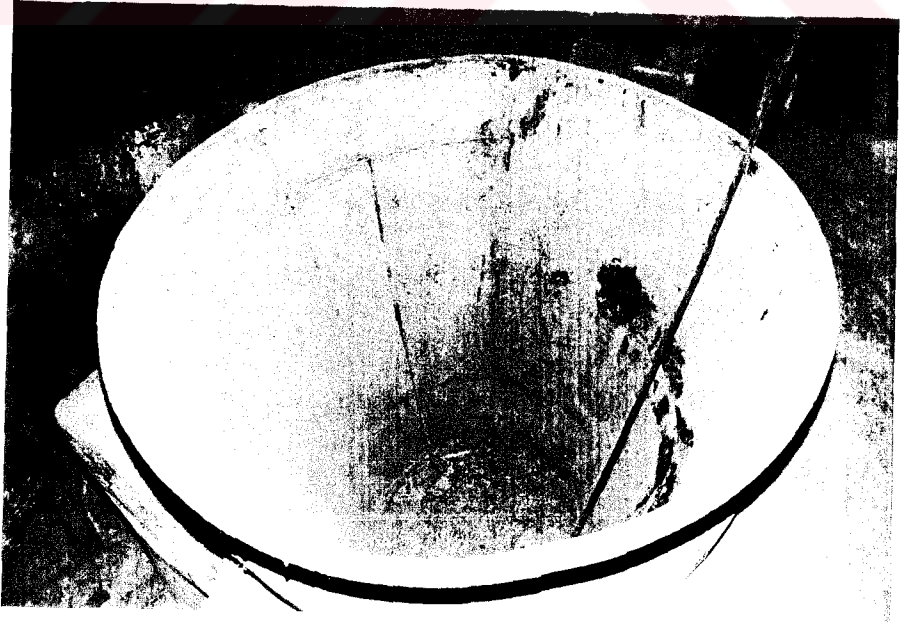
F 99. Kazanının bulunduğu bölüm (Temizlikten önce)

F 100. Kazanının bulunduğu bölüm (Temizlikten sonra)

F 101. Kazanının bulunduğu bölüm (Temizlikten sonra)

F 102. Kazanın üstten görünümü

F 103. Ocağa inen merdivenler

F 104. Kazanın ocak kısmı

F 105. Ateş tuğlasıyla örülmüş ocak

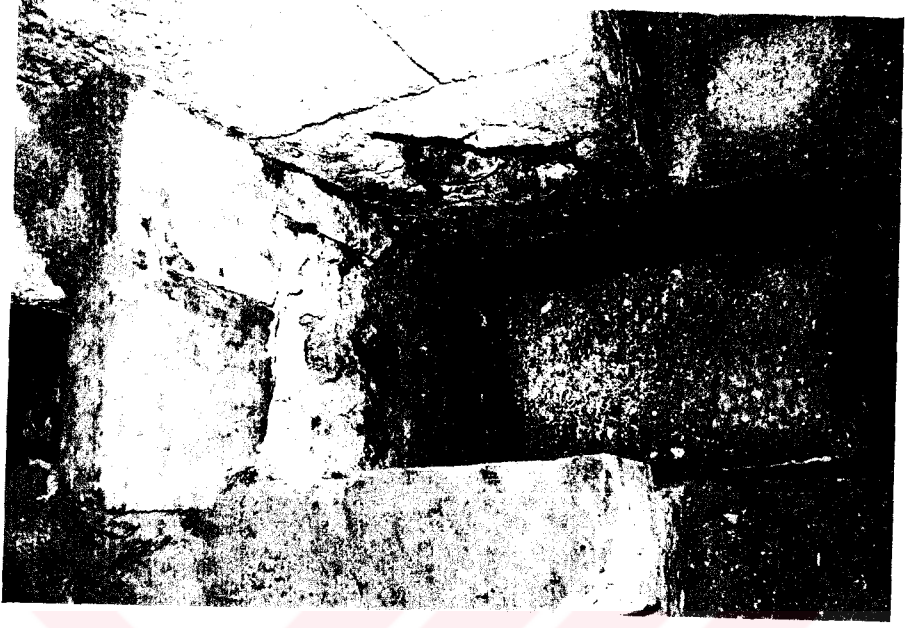
F 106. Kazandaki tortunun boşaltıldığı bölüm

F 107. Kazandaki tortunun boşaltıldığı vana

F 108. Atık kanalı

F 109. Biriktirme çukuru

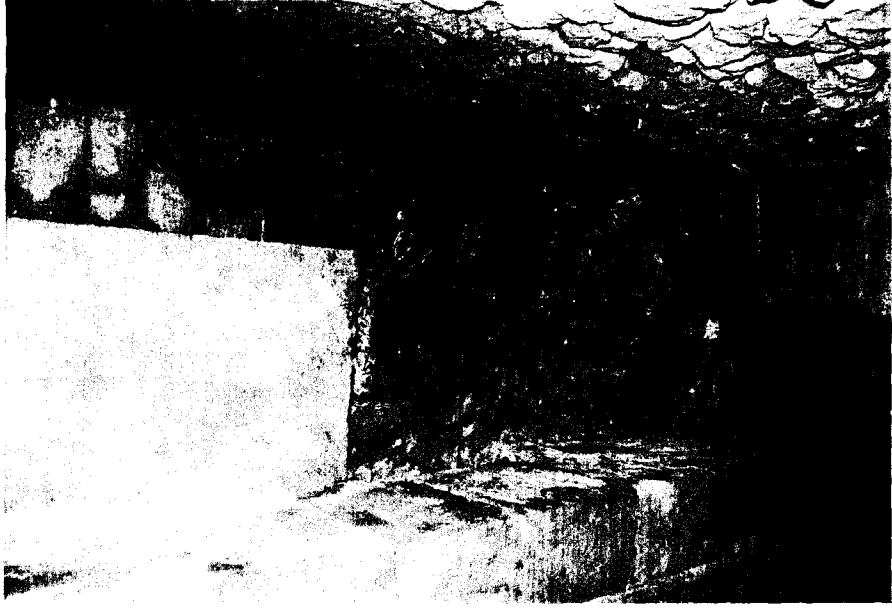
F 110. Biriktirme çukuru

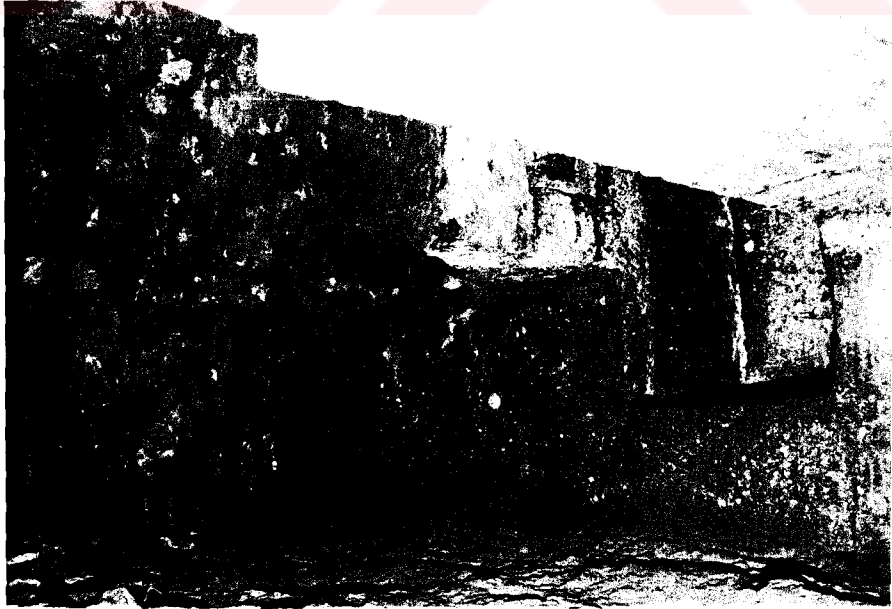
F 111. Biriktirme çukuru ve platform

F 112. Biriktirme çukuru, platform ve niş

F 113. Platformdan atık bölümü

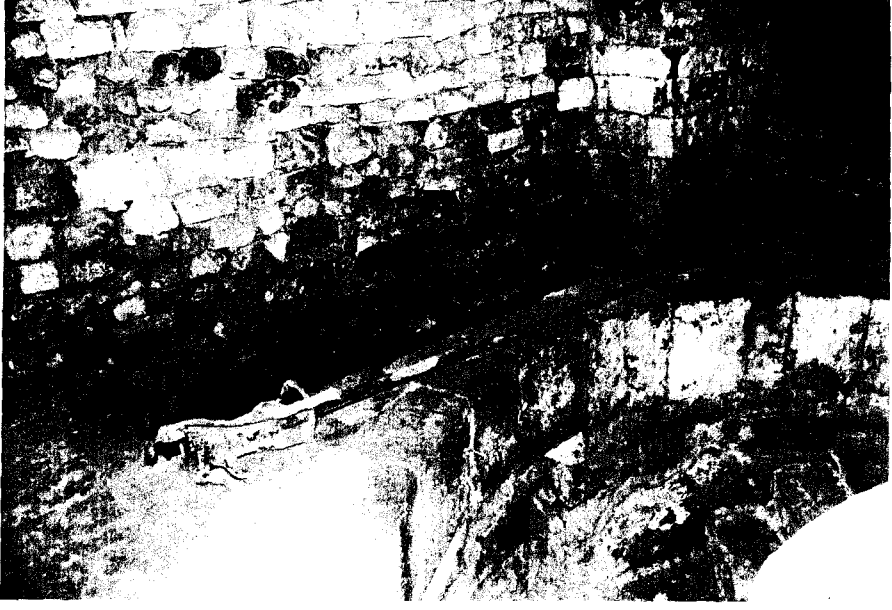
F 114. Biriktirme çukuru ve kazı yapılmayan bölüm

F 115. Kazanın güneybatısındaki tonozlu bölüm

F 116. Kazanın güneybatısındaki yağ kuyusu

F 117. Yağ pompası

F 118. Temizlik çalışmasında bulunan ahşap latalar

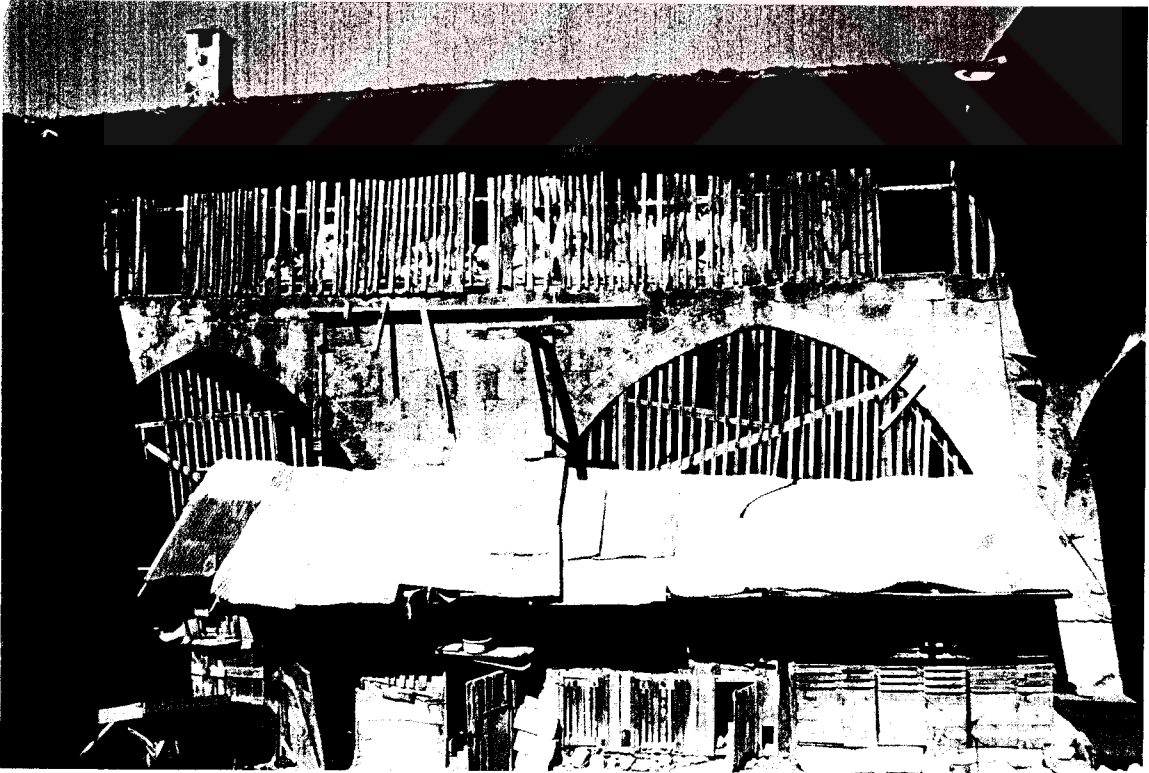
F 119. Avlunun kuzeydoğu cephesi

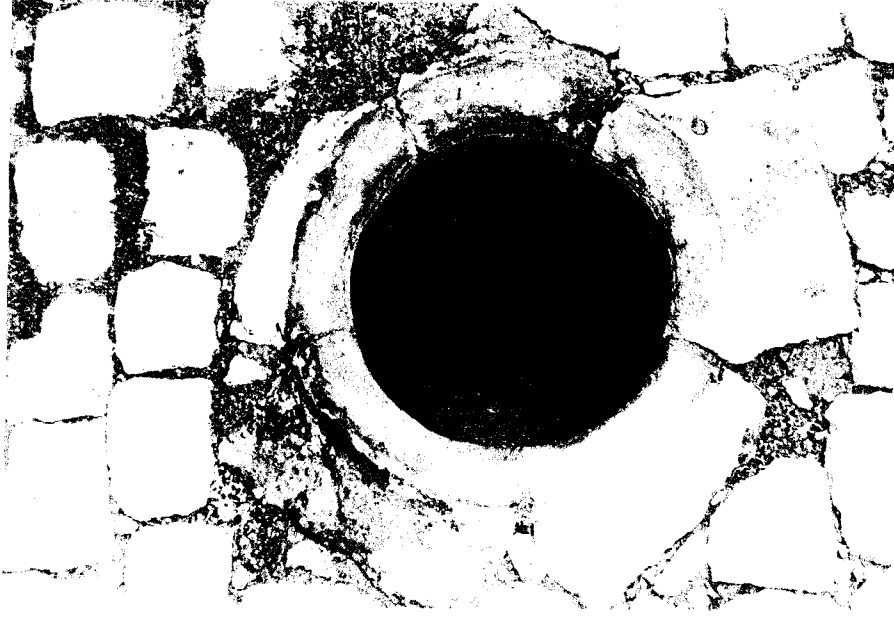
F 120. Avlunun güneydoğu cephesi

F 121. Avlunun güneybatı cephesi

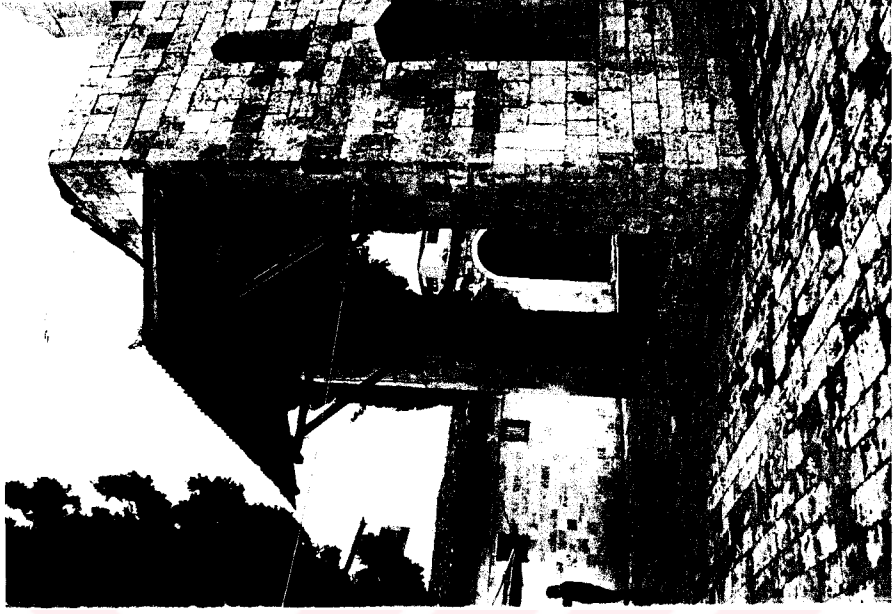
F 122. Avlunun kuzeybatı cephesi

F 123. Avludaki yağ kuyularından biri

F 124. Mahzenin üzerindeki saçak kalıntısı

F 125. Yenicami'nin batı cephesindeki saçak

F 126. Avludaki kümesler sökülürken

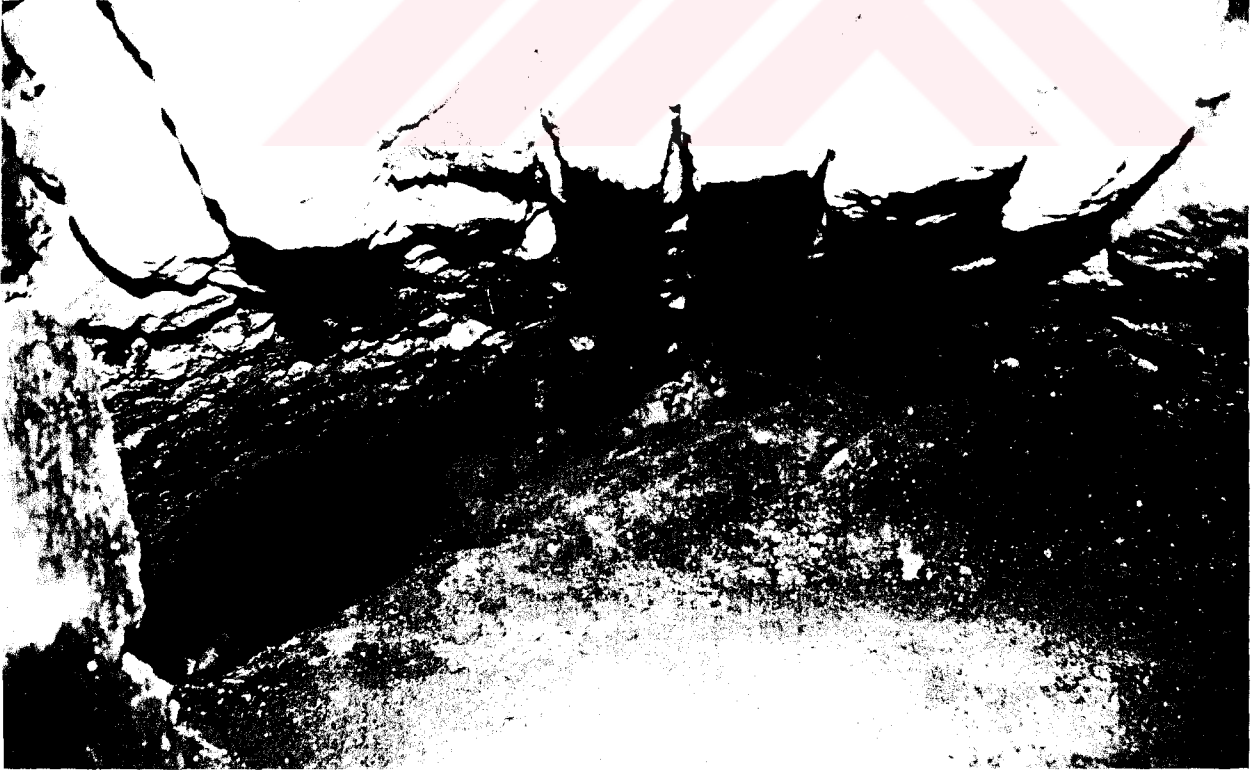
F 127. Mahzenin merdivenleri

F 128. Mahzen ve saçak

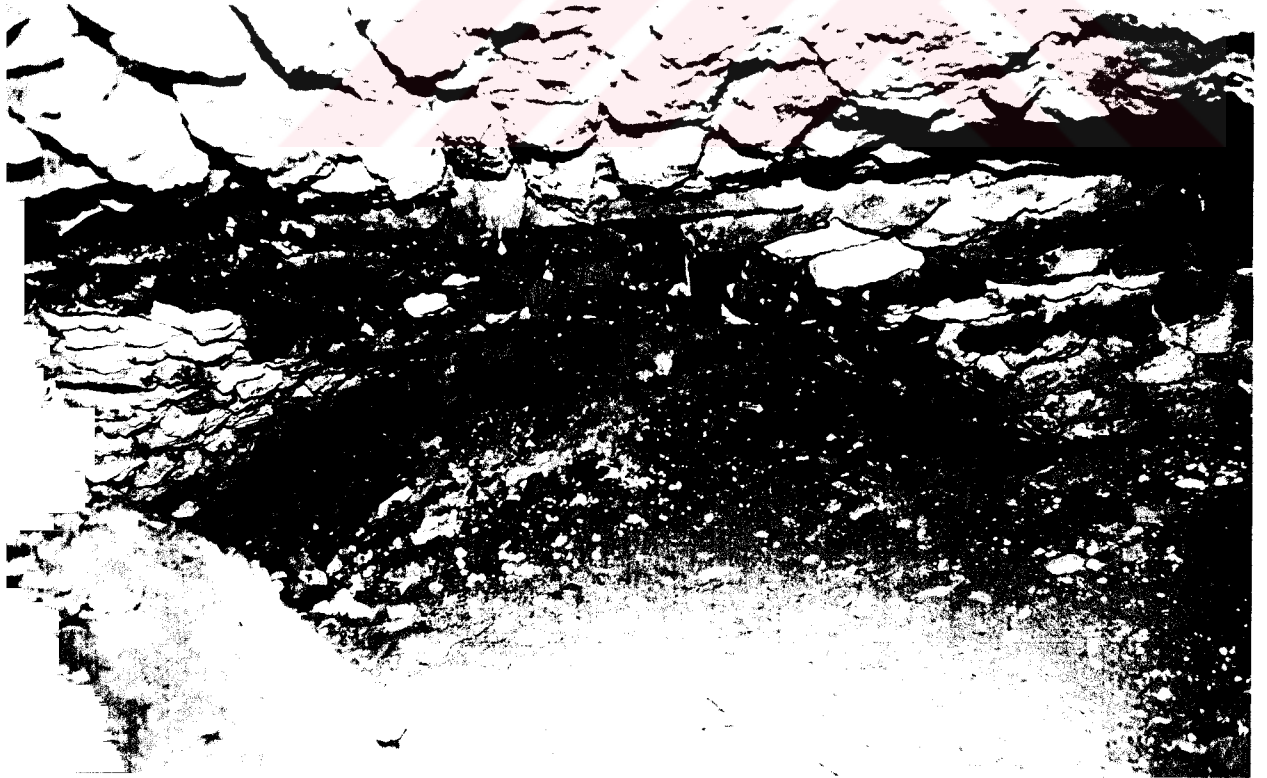
F 129. Mahzenin giriş kemeri

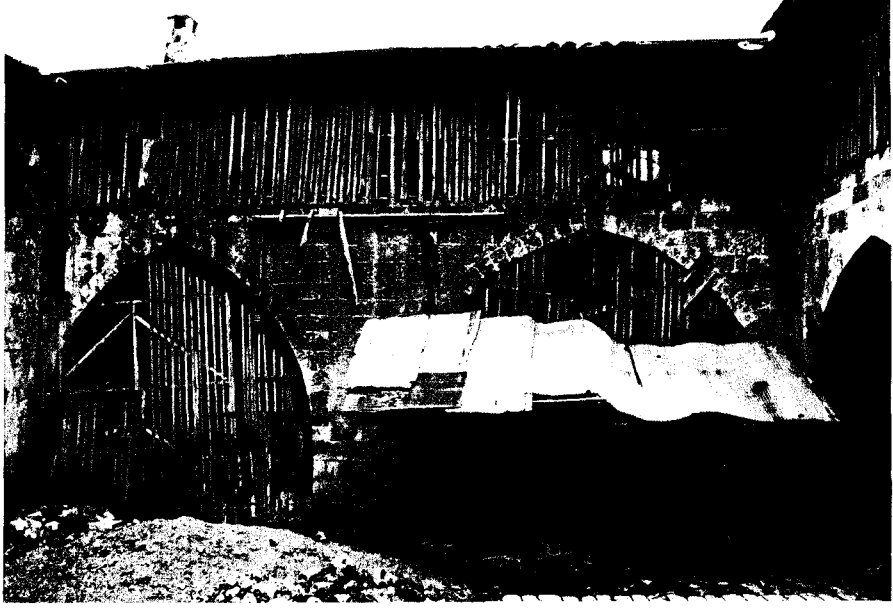
F 130. Mahzenin girişindeki toprak yığını

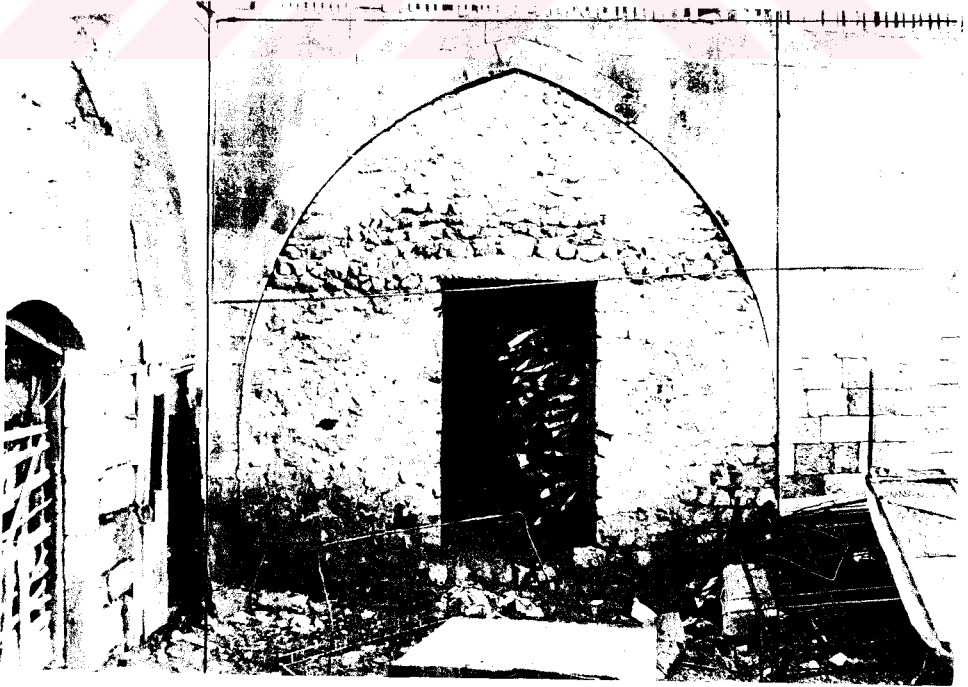
F 131. Mahzenin içi

F 132. Mahzenin içi

F 133. Temizlik ve kazı sonrası avlunun kuzeybatı cephesi

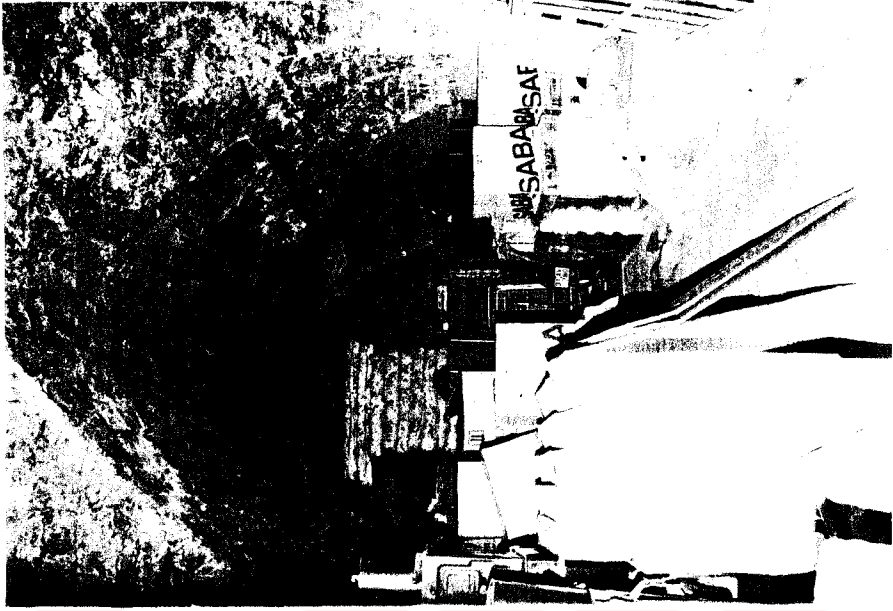
F 134. Avlunun güneybatısındaki talaş deposu girişi

F 135. Talaşla dolu girilemeyen bölüm

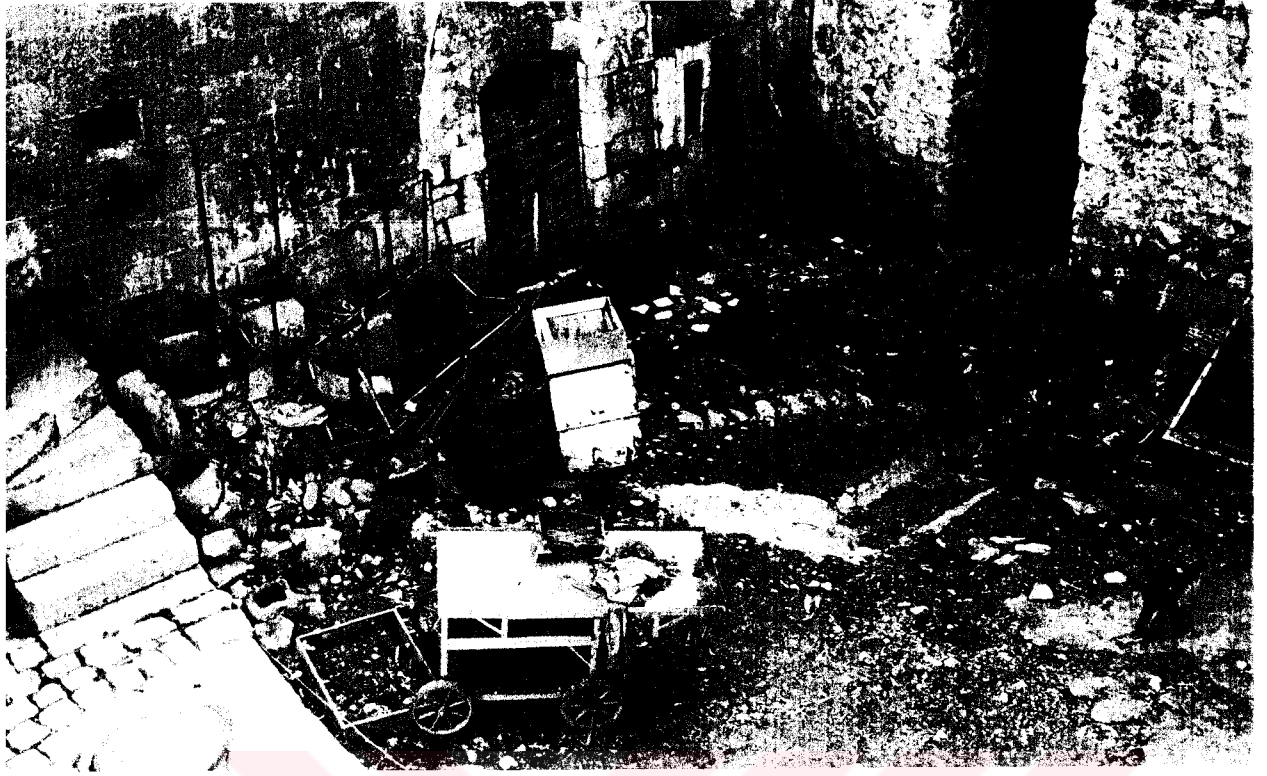
F 136. Talaş deposunun içi

F 137. Beyaz eşya deposu

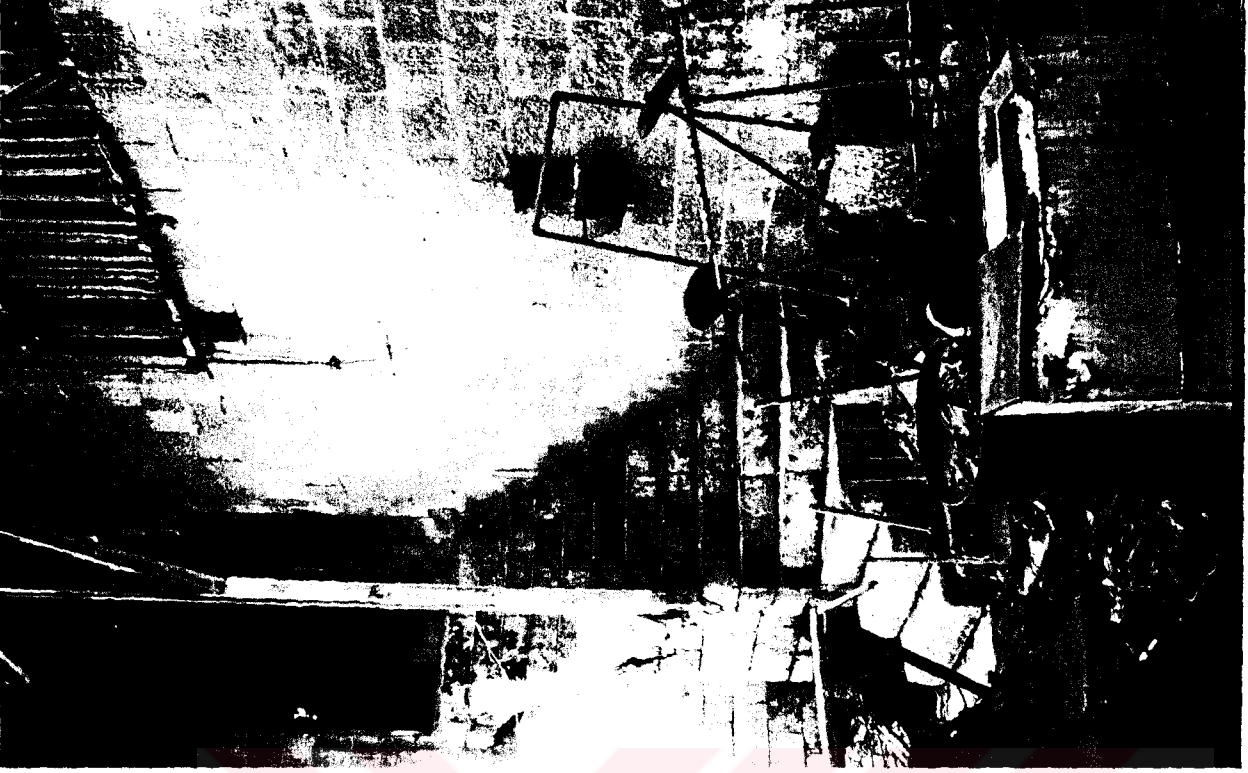
F 138. Beyaz eşya deposunda kapatılan yağ kuyusu

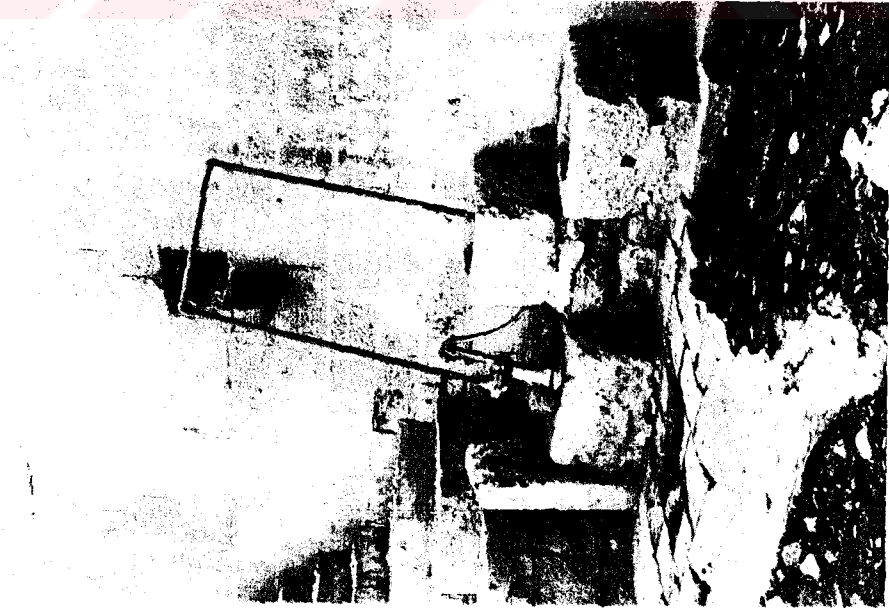
F 139. Avlunun temizlik öncesi durumu

F 140. Avlunun temizlik sonrası durumu

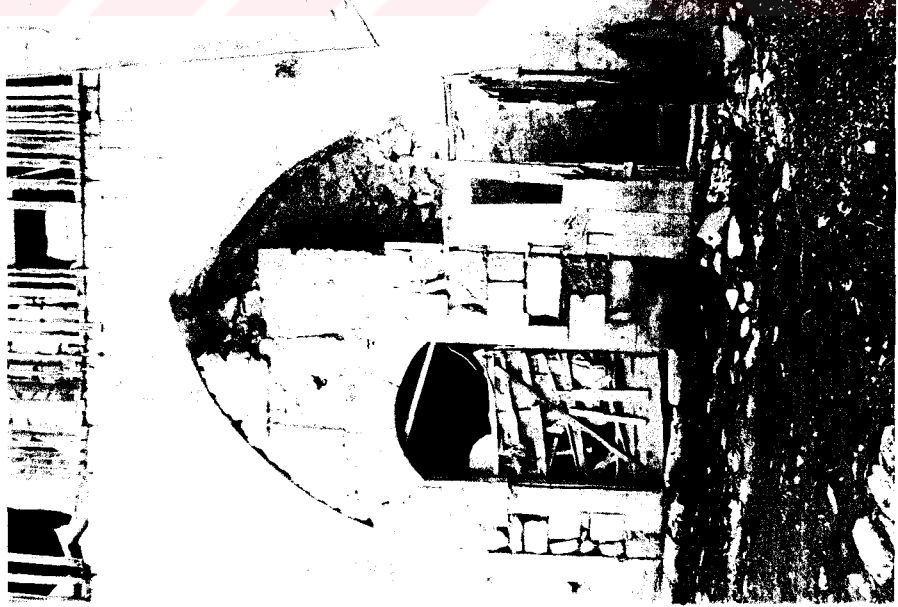
F 141. Kuyunun temizlik öncesi durumu

F 142. Kuyunun temizlik sonrası durumu

F 143. Su kanalına yapılan çöp çukuru

F 144. Avludaki tuvalet

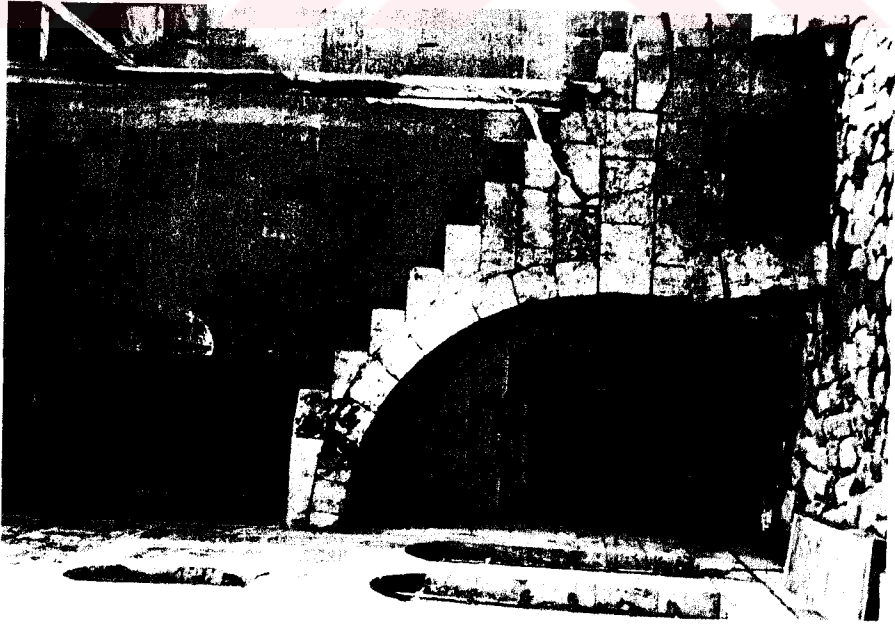
F 145. Avludaki tuvalet taşı

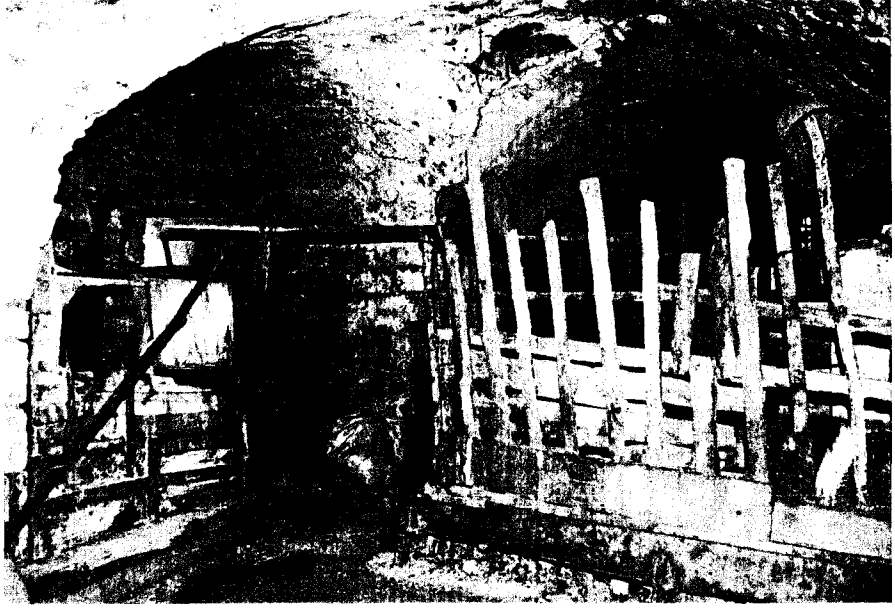
F 146. Tuvaletin arkasındaki mekan

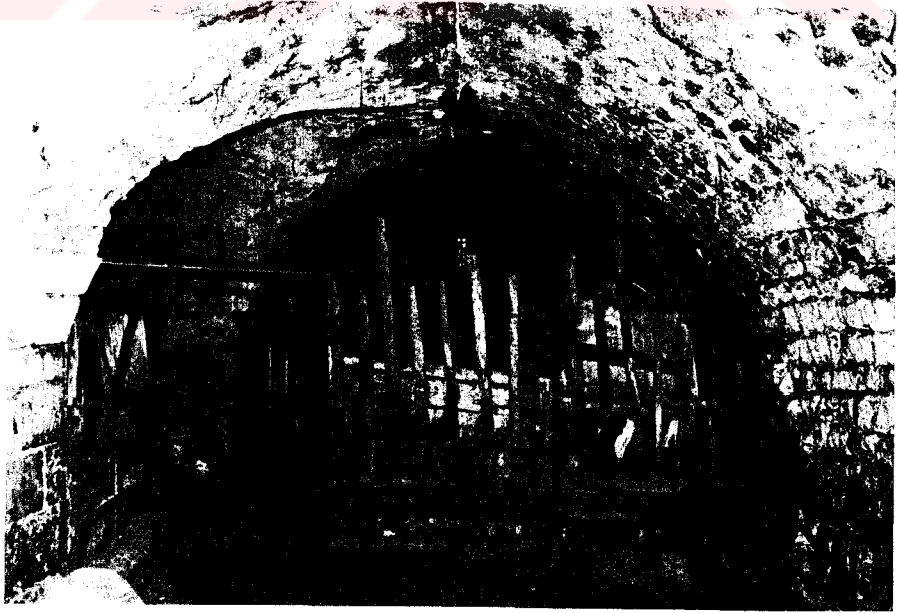
F 147. Ahıra doğru bakış

F 148. Birinci kata çıkan merdiven ve ahırın girişı

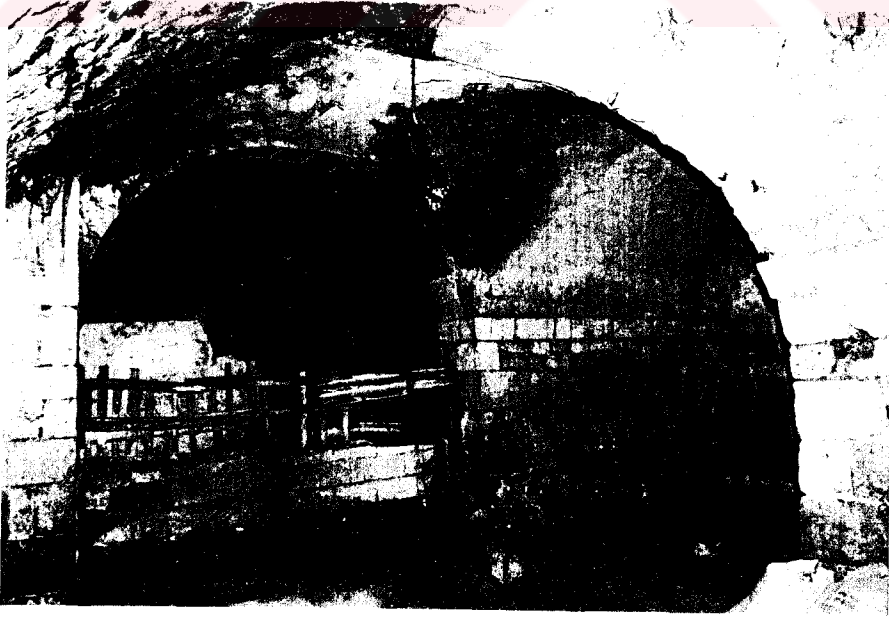
F 149. Ahırdaki kümesler

F 150. Ahırdaki kümes

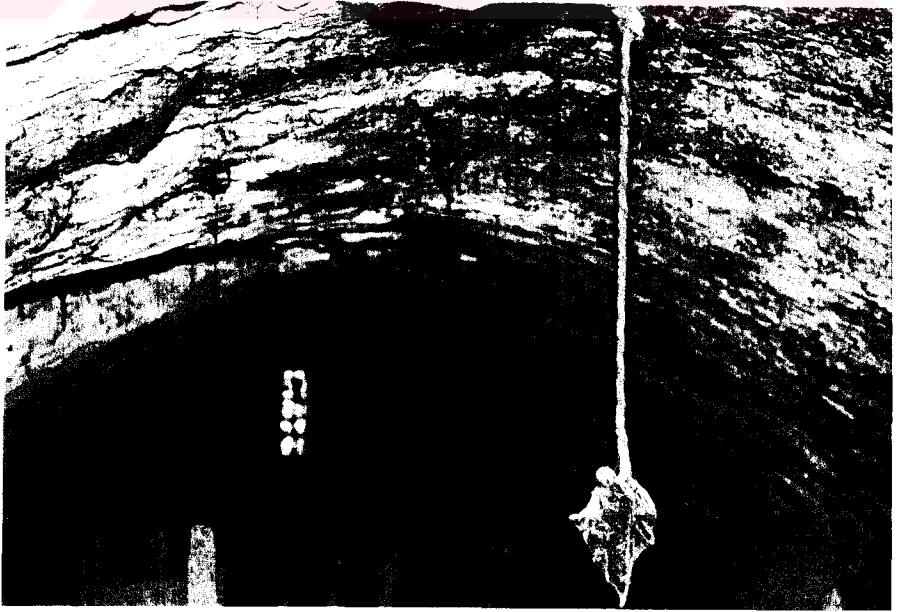
F 151. Ahırdaki niş

F 152. Ahırdaki niş

F 153. Ahırdaki demir halka

F 154. Ahırın tavanındaki kandil asılan çengel

F 155. Ahırın kuzeydoğu bölümü

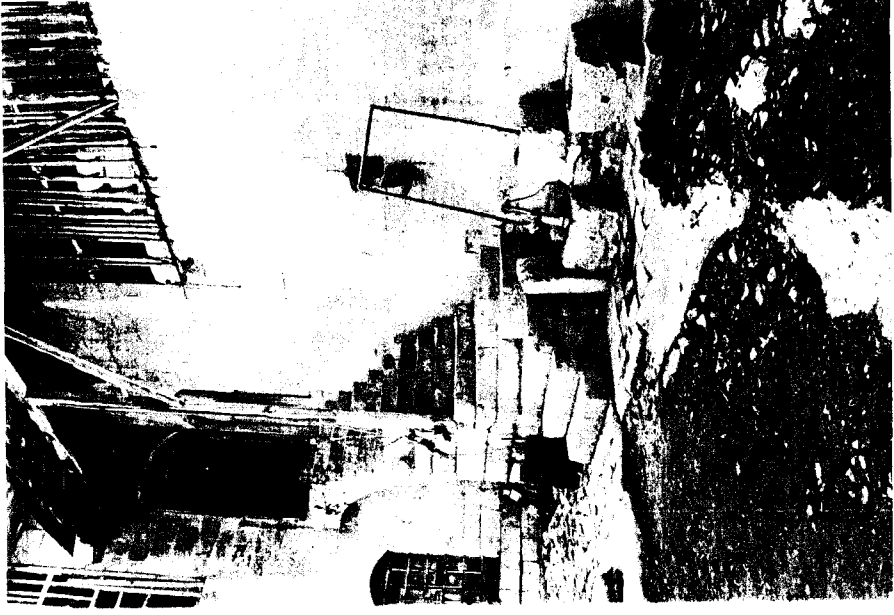
F 156. Ahırdaki taş halka

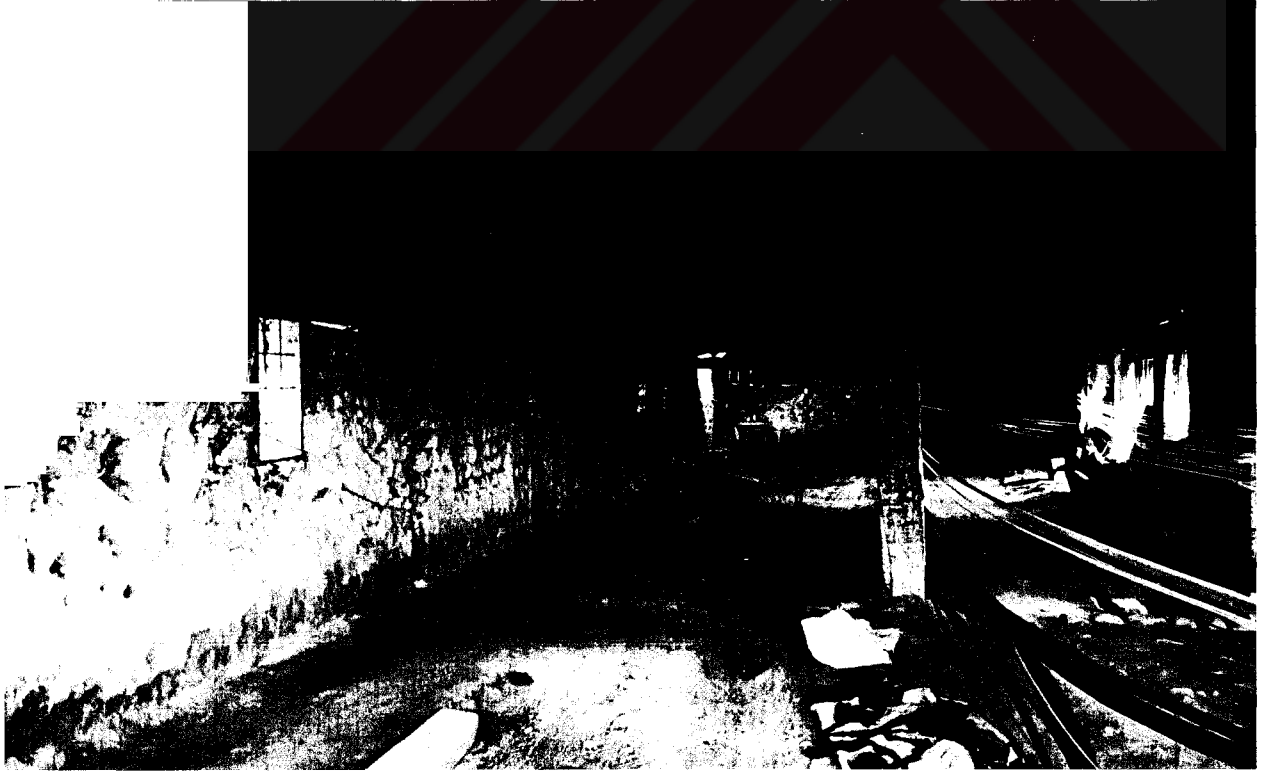
F 157. Ahırın tonozundaki bacalar

F 158. Ahırın tonozundaki baca

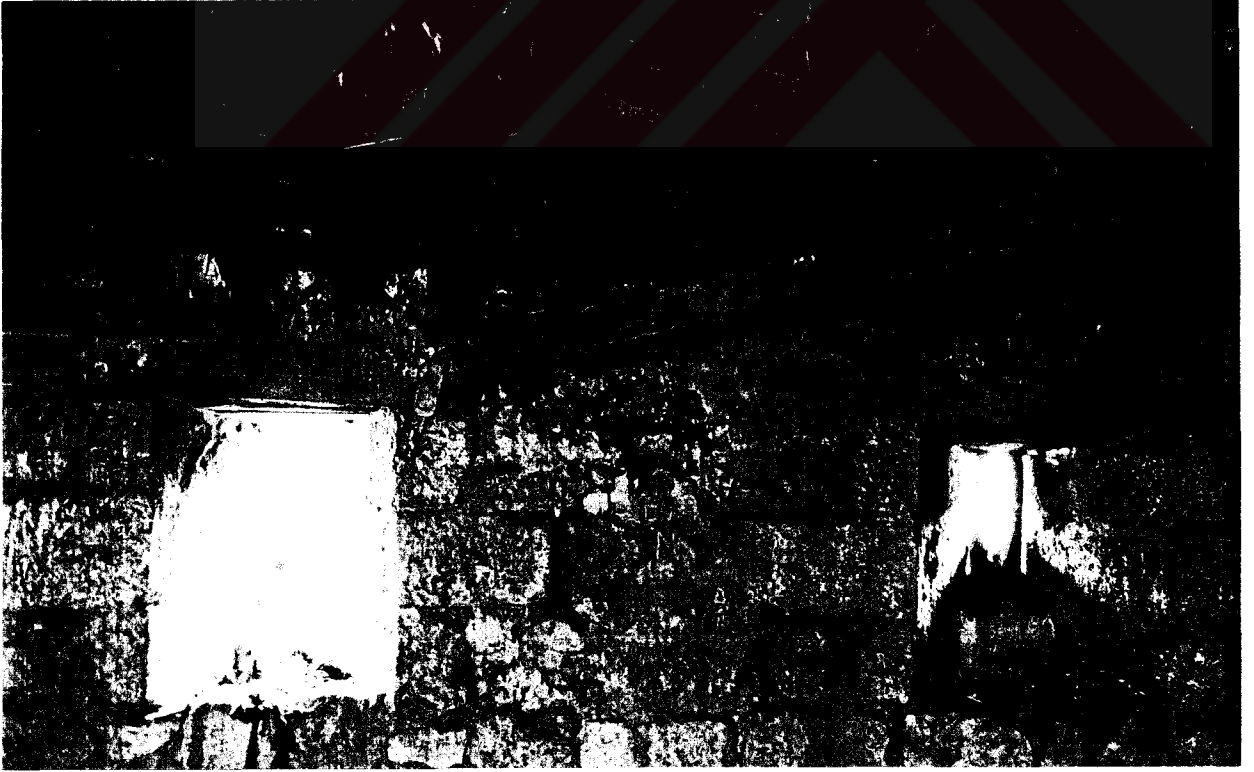
F 159. Temizlik sonrası kuyu ve merdiven

F 160. Üst katta avlunun güneydoğusundaki mekan

F 161. Üst katta avlunun güneydoğusundaki mekan

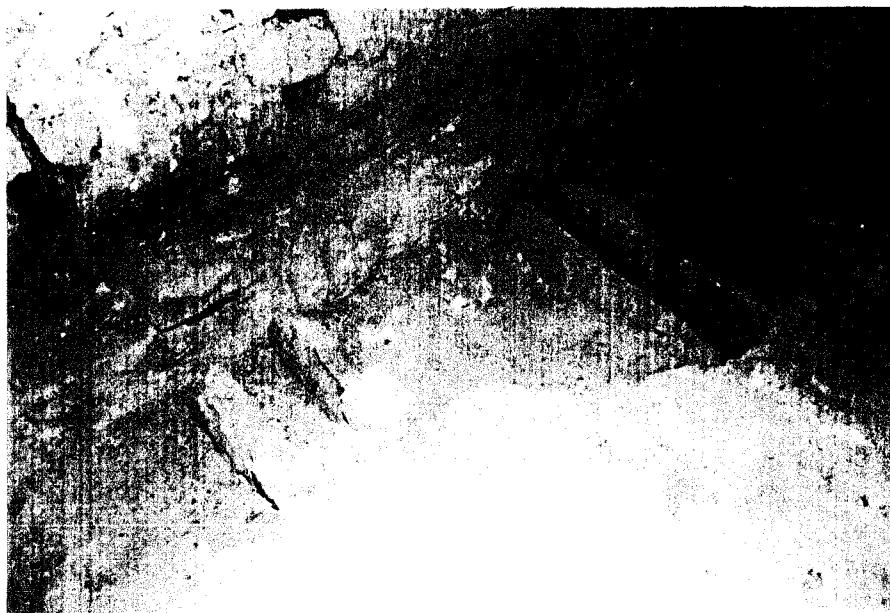
F 162. Üst kattaki mazgal pencerler

F 163. Üst kattaki kepenkli pencereler

F 164. Birinci kattaki hela

F 165. Birinci kattaki hela

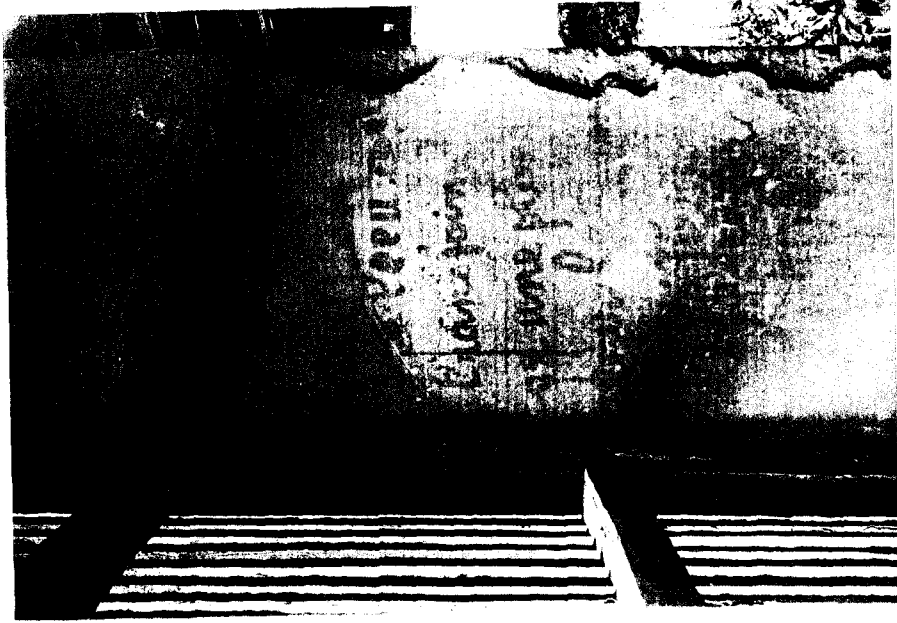
F 166. Birinci kattaki hela

F 167. Üst katta avlunun kuzeydoğusundaki mekan

F 168. Üst kat kapısı üzerindeki yazı

F 169. Avlunun kuzeydoğusundaki ayaktaki yazı

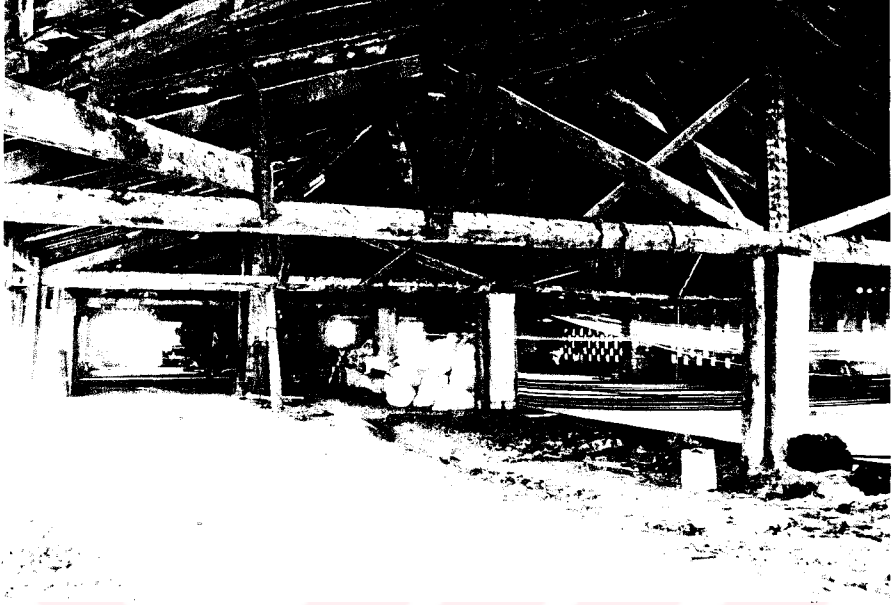
F 170. Üst kat avlunun kuzeydoğusundaki mekan

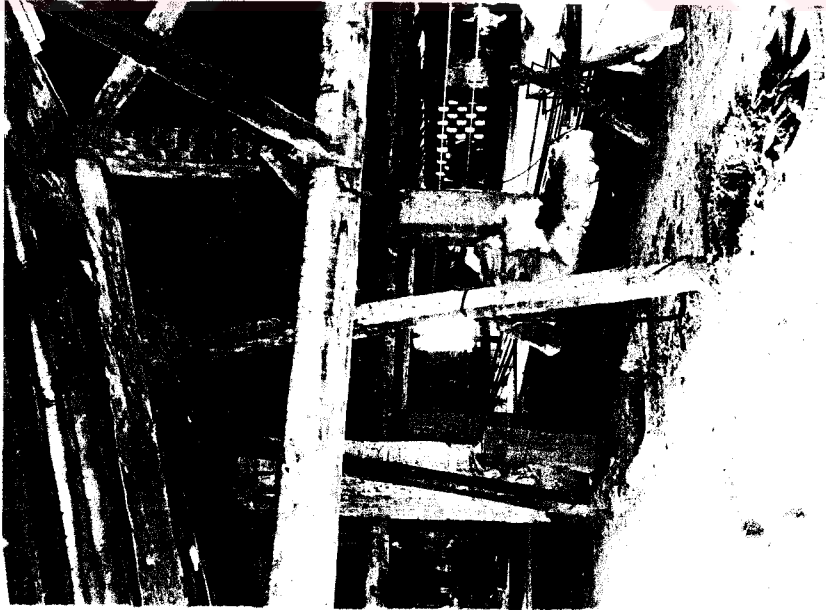
F 171. Üst katta avlunun kuzeydoğusundaki mekan

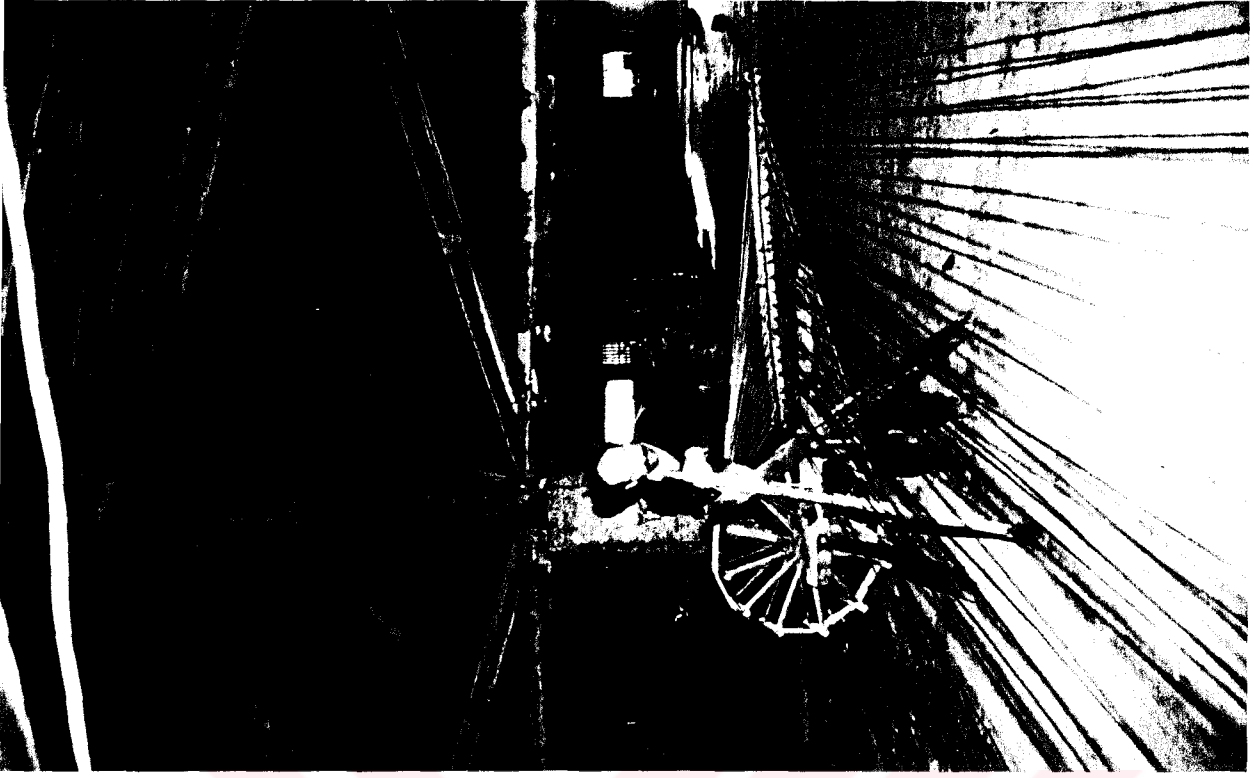
F 172. Üst kattaki mevcut toprak künkler

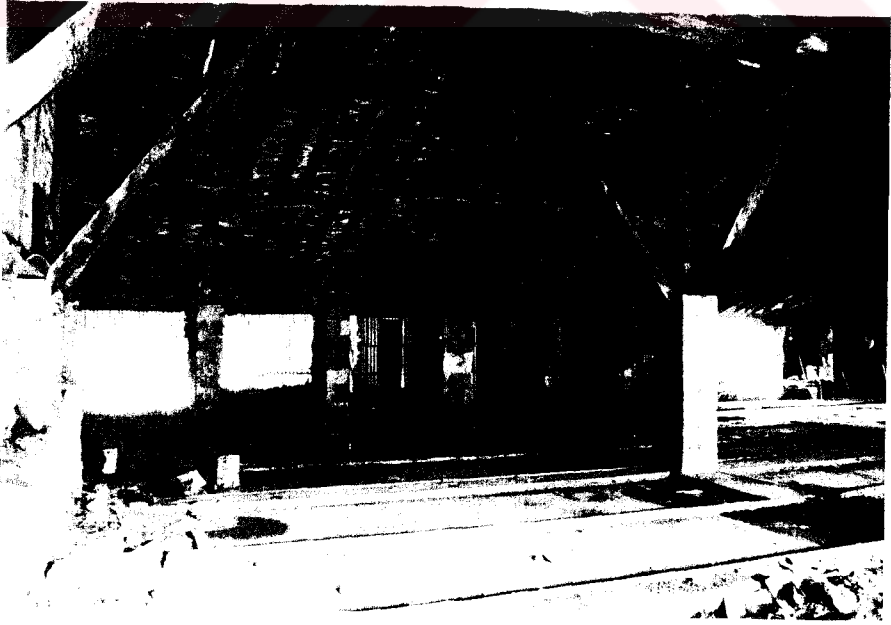
F 173. Üst katta avlunun kuzeybatısındaki mekan

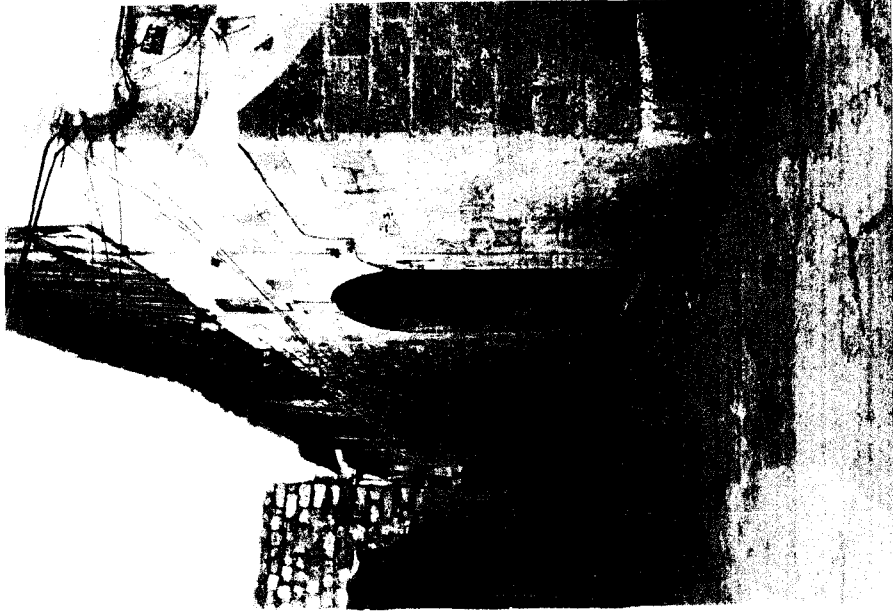
F 174. Mevcut ve yıkık olan bacalar ile sabun bacası

F 175. Üst kattaki iplik üretimi

F 176. Üst kattaki sabun kalıpları

F 177. Hanın kuzeydoğu cephesi

F 178. Hanın kuzeydoğu cephesi

F 179. Giriş kemeri kilit taşı ve kitabenin yuvası

F 180. Kuzeydoğu cephesindeki toprak künk kalıntısı

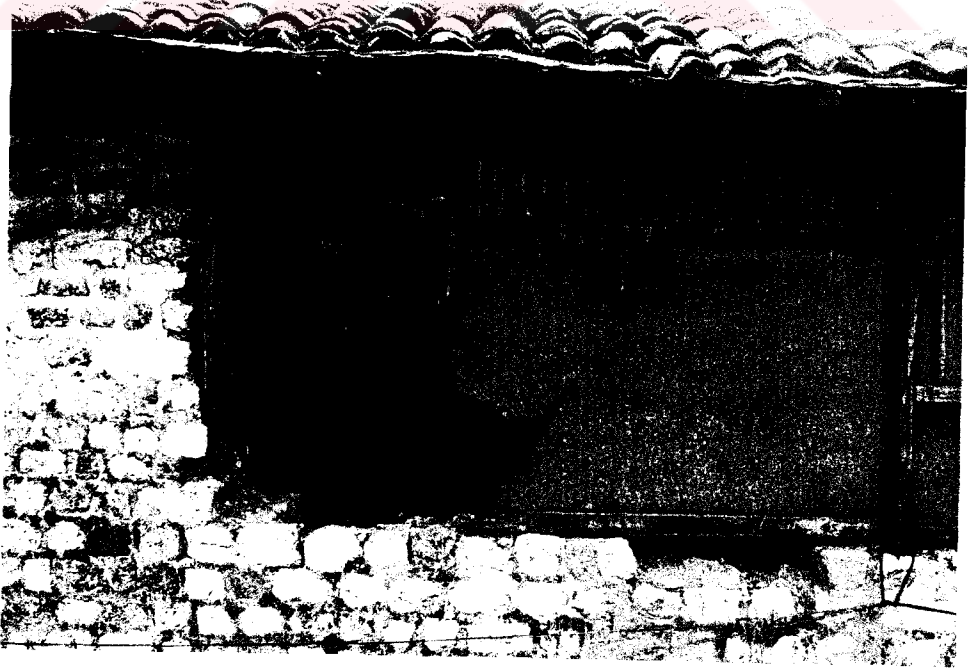
F 181. Üst kat kuzeydoğu cephesi

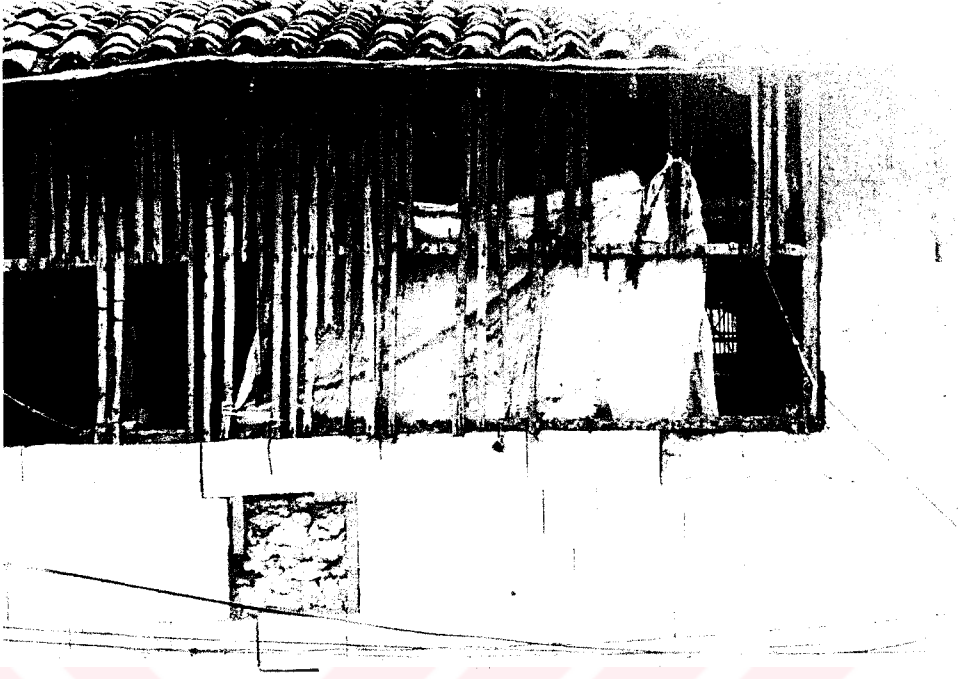
F 182. Kuzeydoğu cephesinde çatının yükseltildiği bölüm

F 183. Üst kat kuzeydoğu cephesi

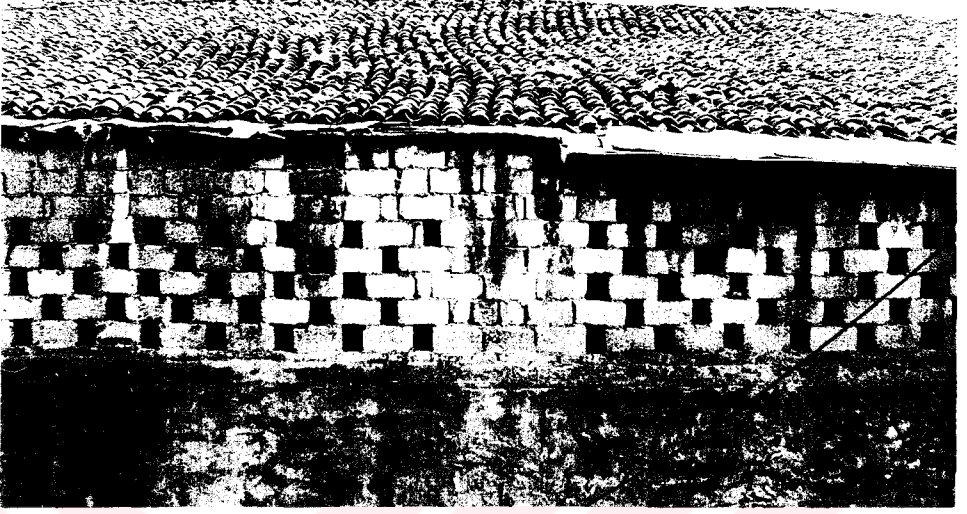
F 184. Üst kat kuzeydoğu cephesi

F 185. Üst kat kuzeydoğu cephesi

F 186. Üst kat kuzeydoğu cephesi

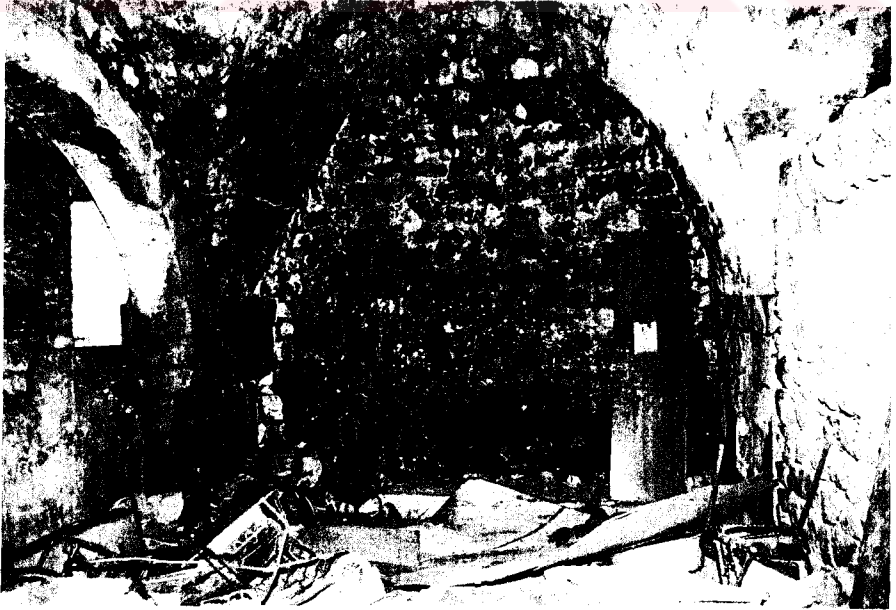
F 187. Üst kat kuzeybatı cephesi

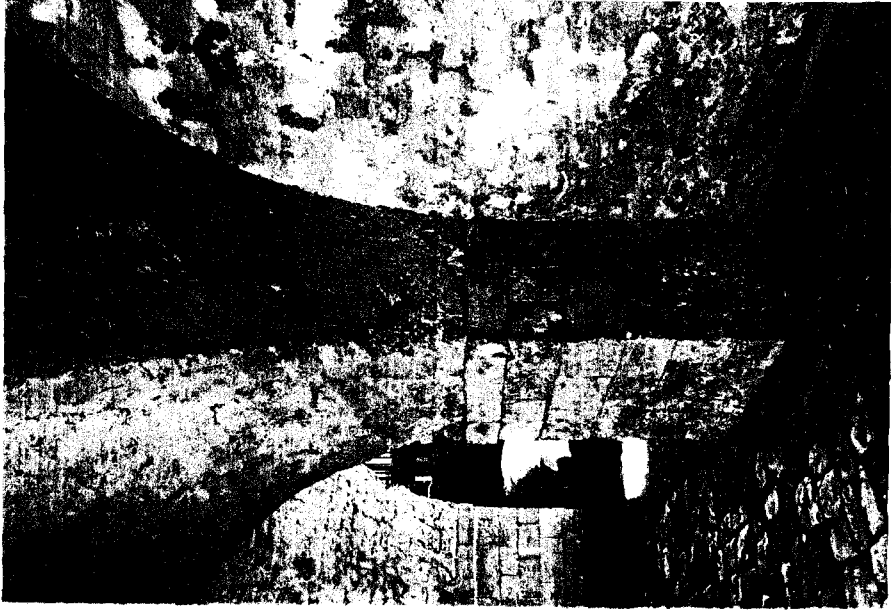
F 188. Üst kat kuzeybatı cephesi

F 189. Hanın güneydoğu cephesi

F 190. Avludaki tuvaletin arkasındaki mekan

F 191. Girişin karşısındaki ayak ve tonoz

F 192. Giriş kapısı aksanı

F 193. Giriş kapısının arka görünümü

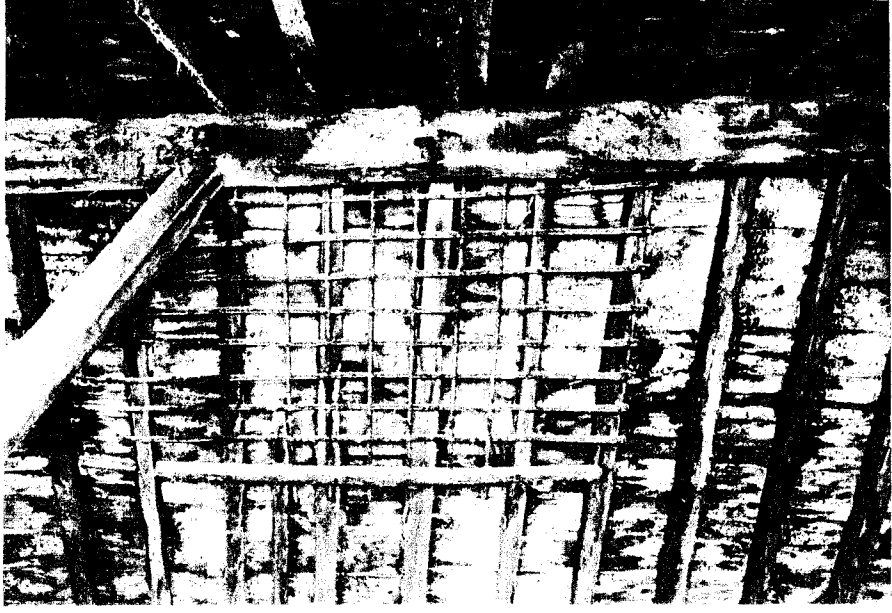
F 194. Temizlik sırasında bulunan kapı ve pencere

F 195. Çatı makası detay

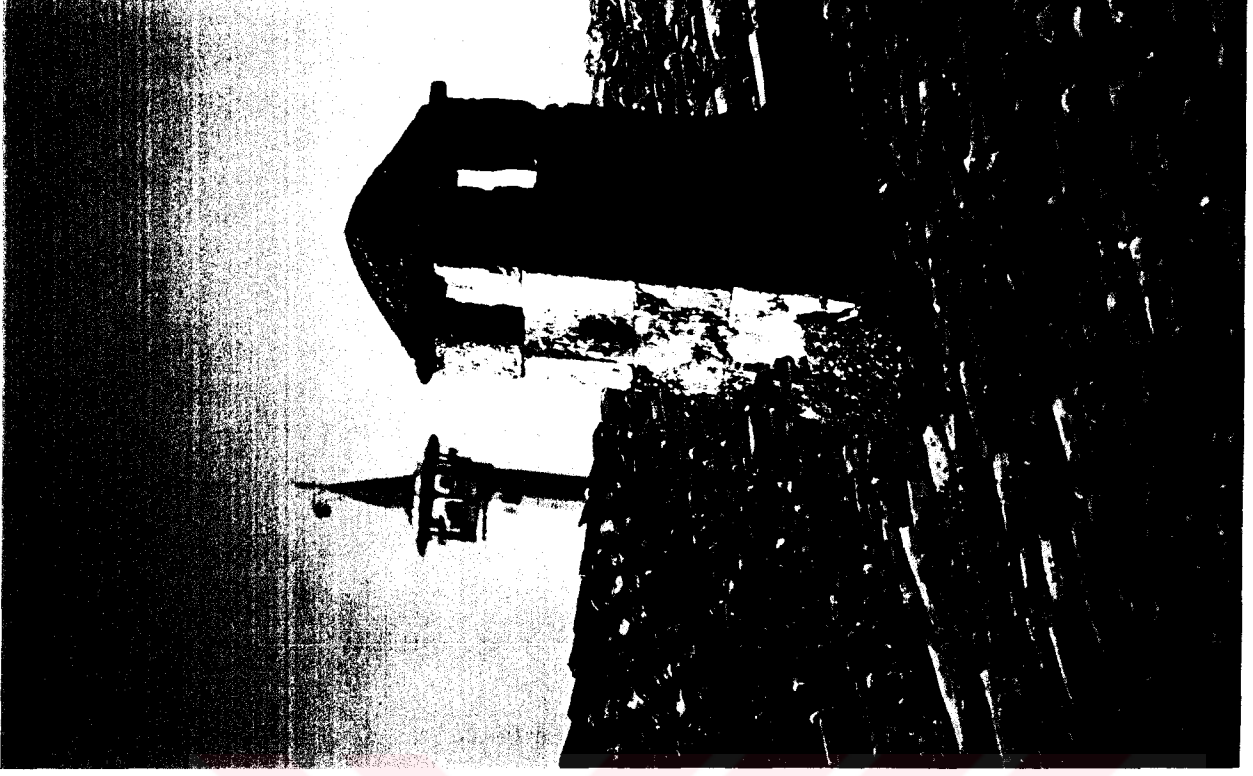
F 196. Çatı makası detay

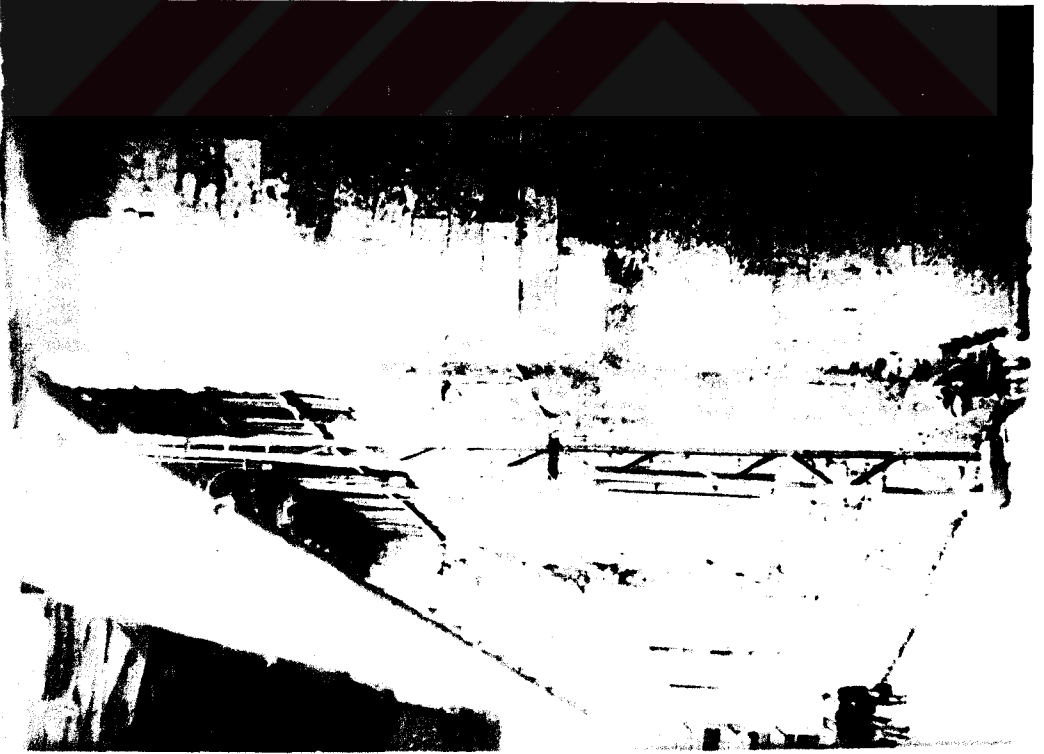
F 197. Çatıdaki kapatılan ışıklıklardan biri

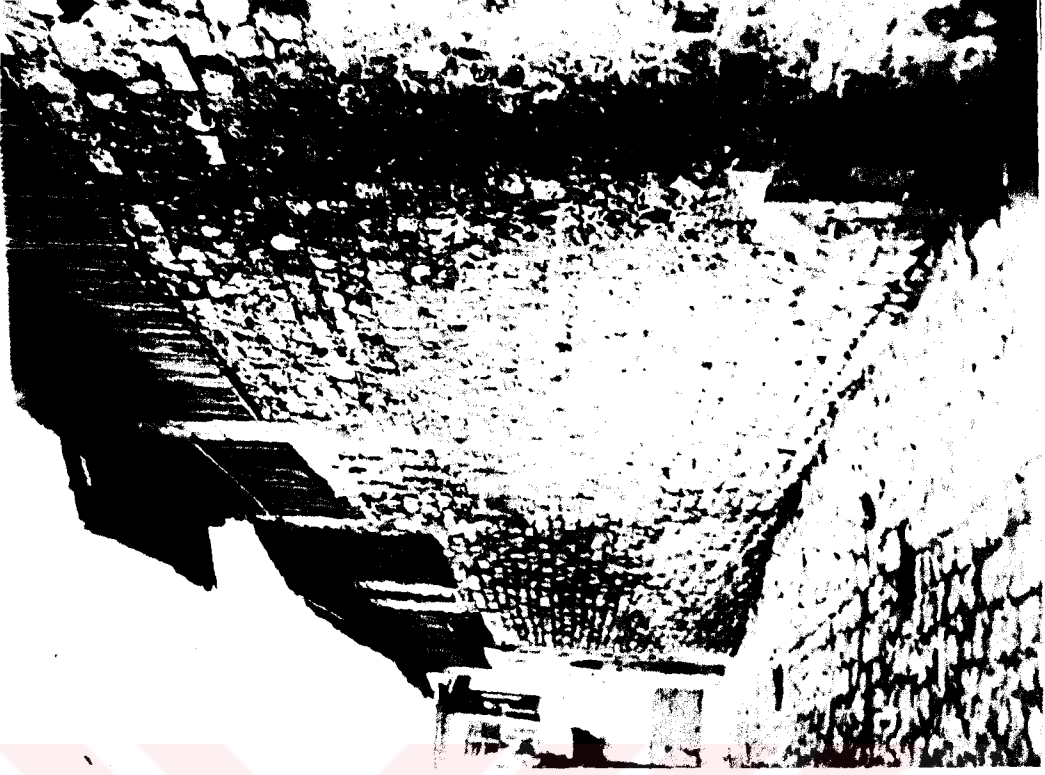
F 198. Çatı saçağı ve alın tahtası

F 199. Mevcut kazanın bacası

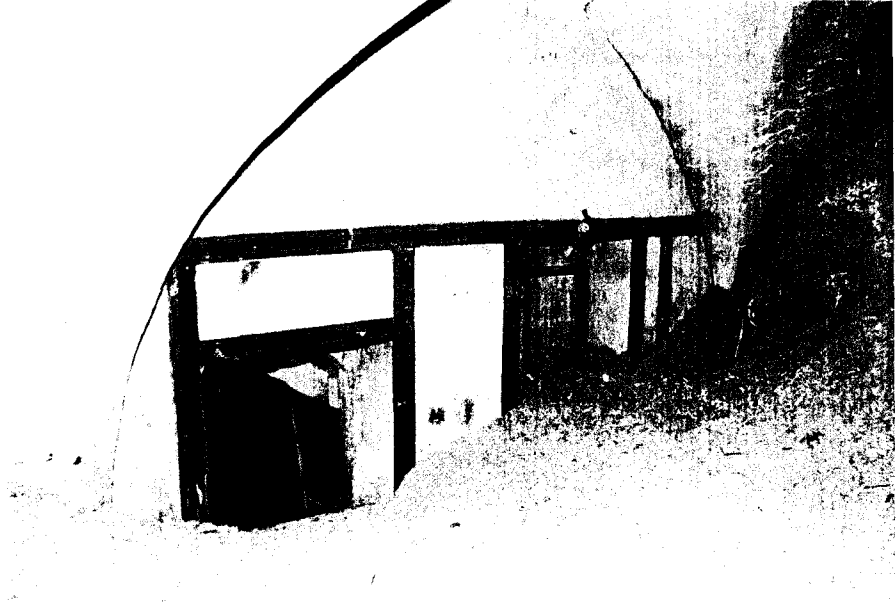
F 200. Hanın kuzeybatı cephesi (1969)

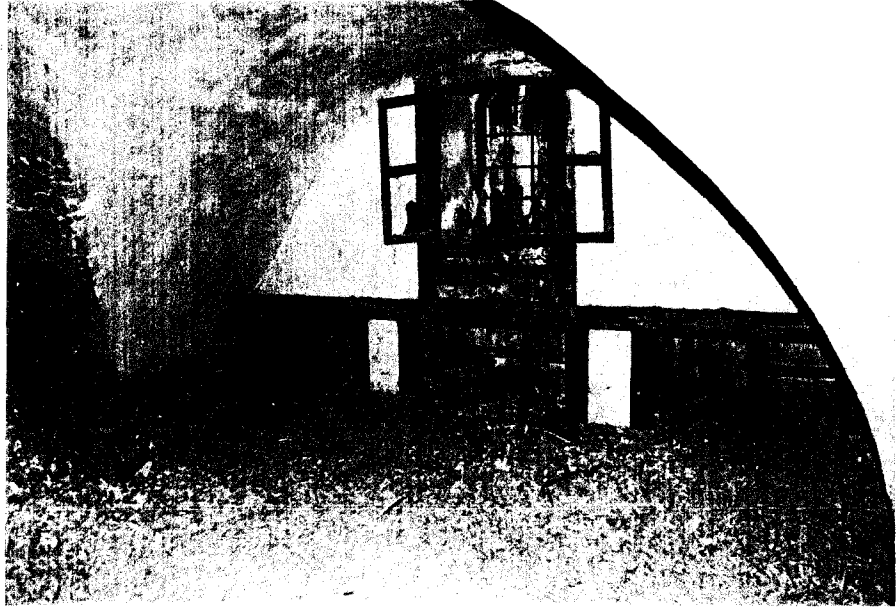
F 201. Hanın kuzeydoğu cephesi (1969)

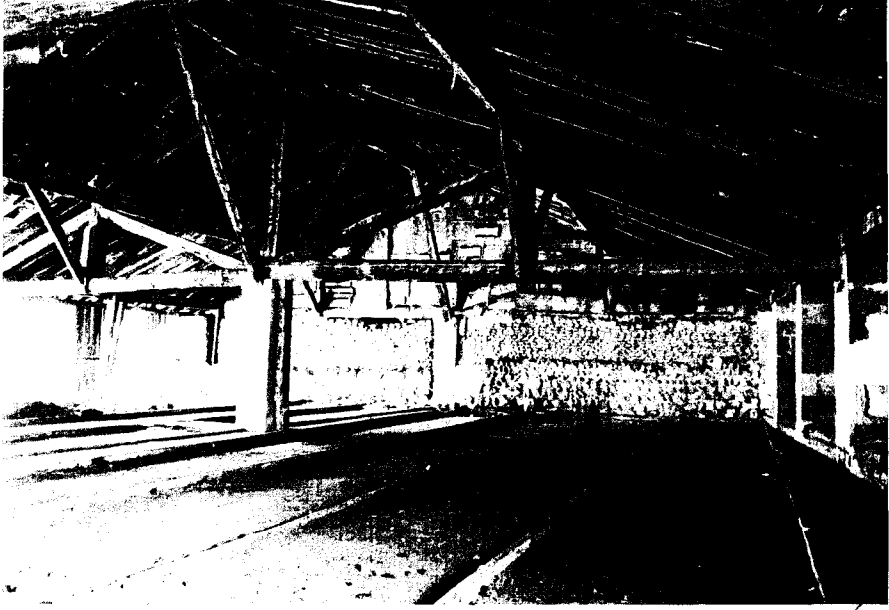
F 202. Temizlik öncesi sabun kalıpları

F 203. Talaşın bir kısmı boşaltıldıktan sonraki görünüm

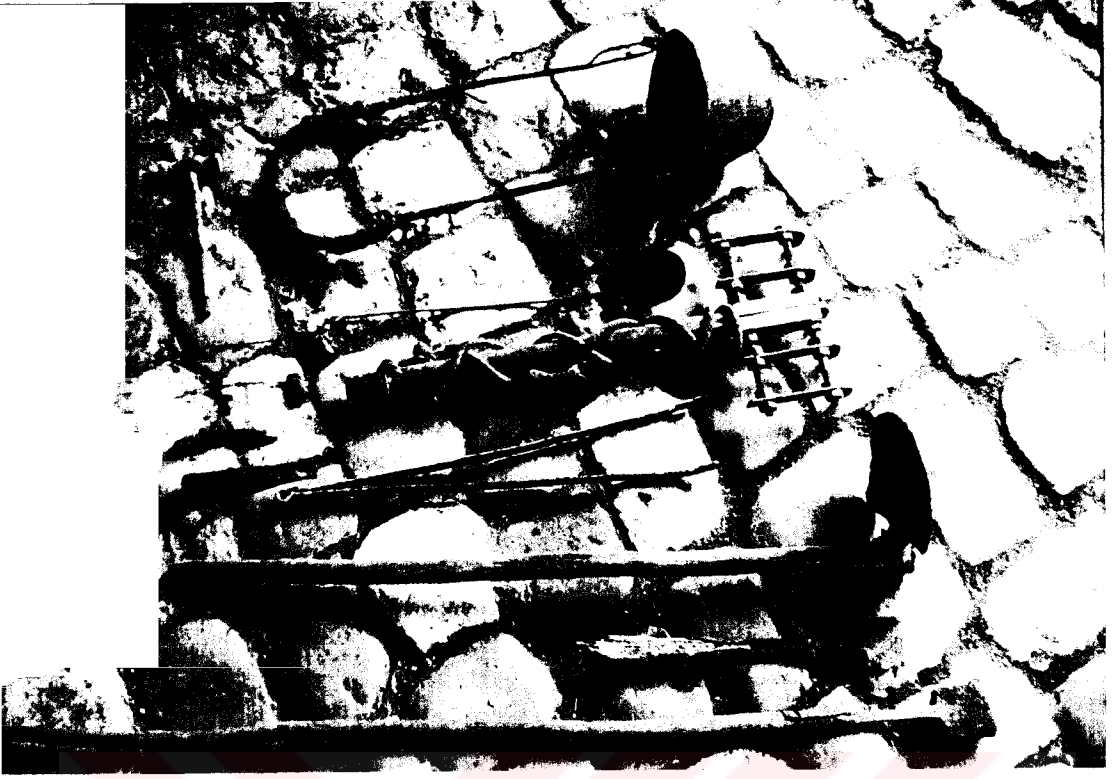
F 204. Talaşın bir kısmı boşaltıldıktan sonraki görünüm

F 205. Temizlikten sonra sabun kalıpları

F 206. . Kazı ve temizlik sırasında bulunan yapıya ait elemanlar

F 207. Temizlik sırasında bulunan sabun üretimine ait elemanlar

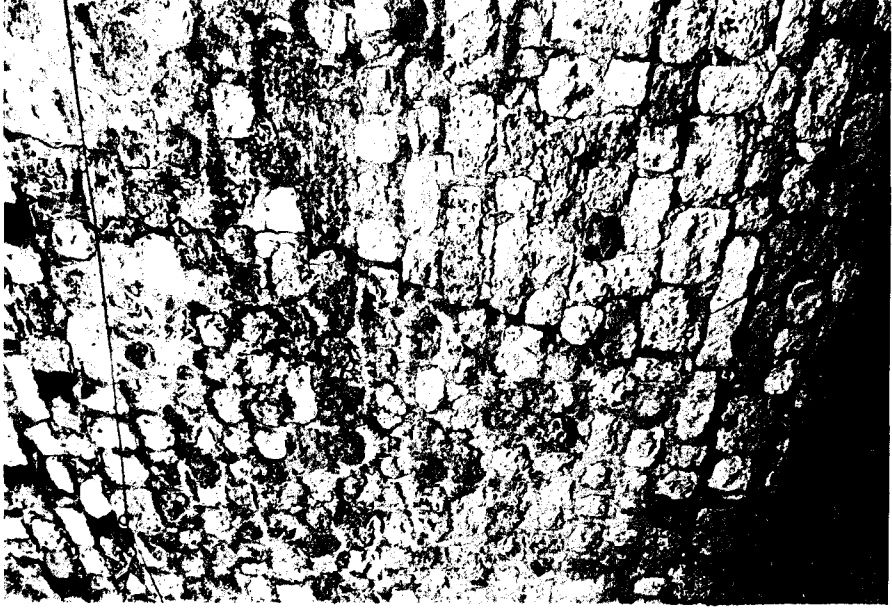
F 208. Temizlik sırasında bulunan sabun kalıbı ve tokmağı

F 209. Hanın kuzeydoğu cephesindeki çatlak

F 210. Hanın kuzeydoğu cephesindeki çatlak

F 211. Hanın kuzeydoğu cephesindeki çatlak

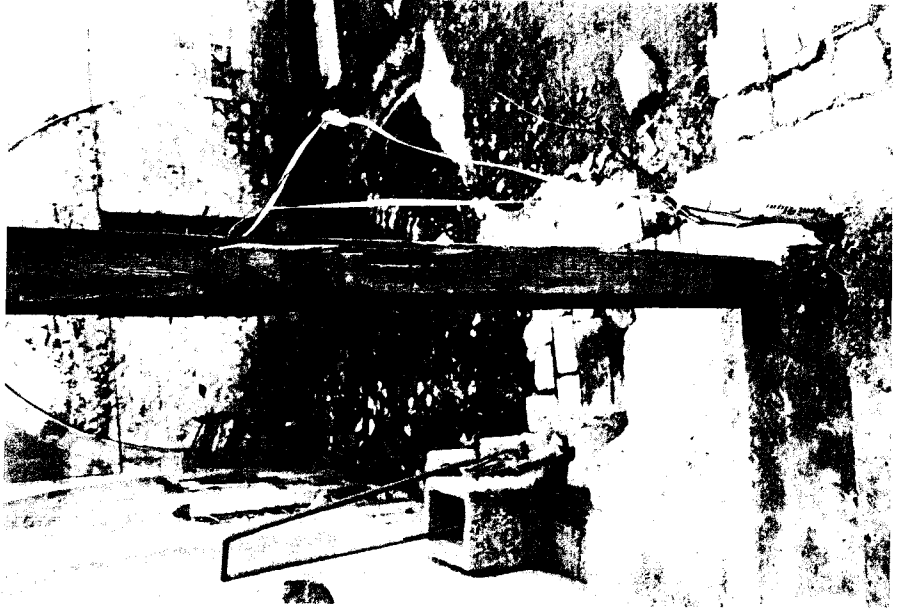
F 212. Avlunun kuzeydoğusundaki çatıdaki çöküntü

F 213. Girişin karşısında pergolanın bulunduğu bölüm

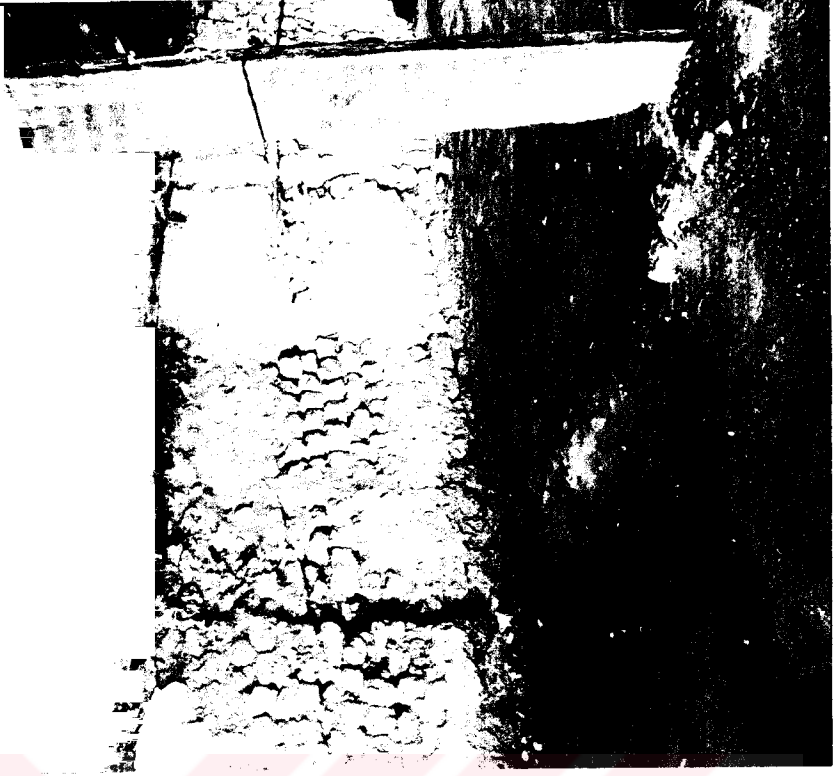
F 214. Avludaki kuyu ve üst kata çıkan merdiven (1969)

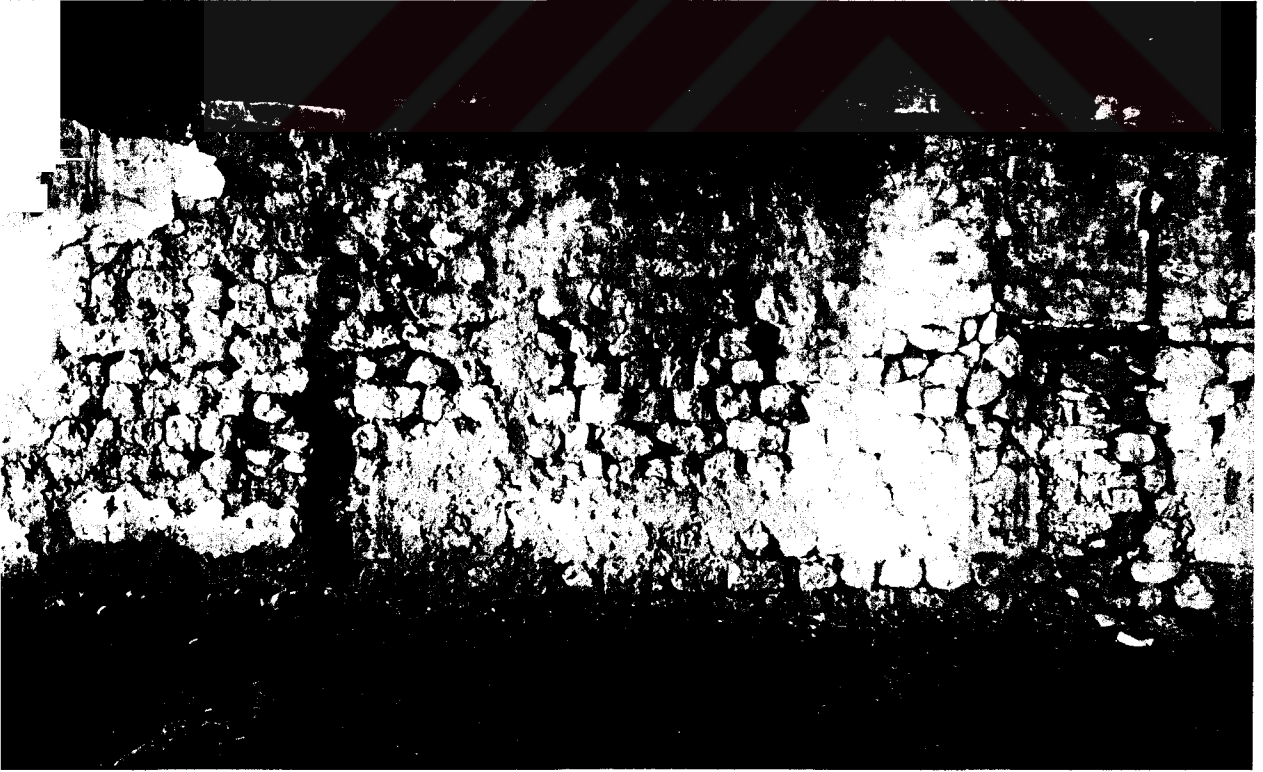
F 215. Merdiven korkuluğunun dikmedeki izi

F 216. Üst kattaki helaya ait izler

F 217. Üst kattaki helaya ait izler

F 218. Üst kattaki helaya ait izler

F 219. Üst kattaki helaya ait izler

F 220. Üst kattaki helaya ait izler

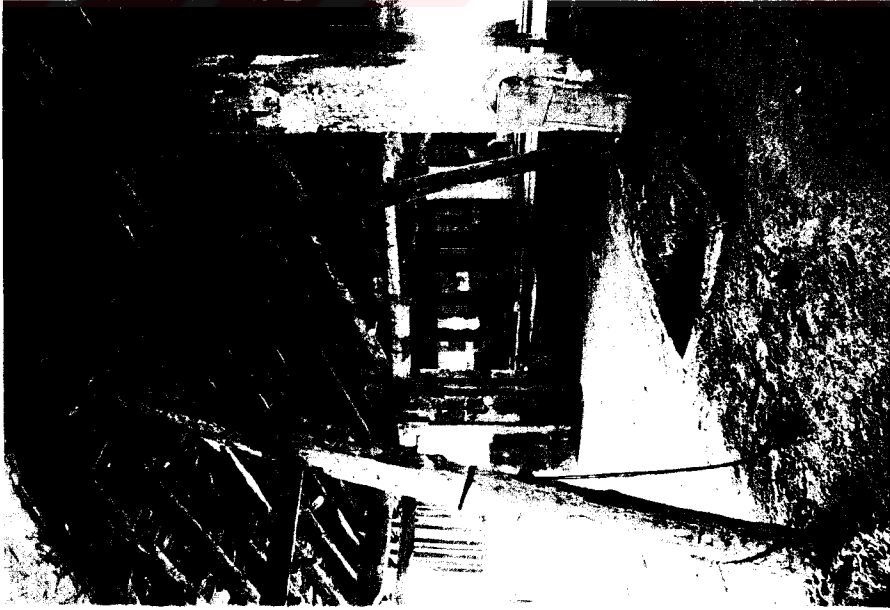
F 221. Yönu değıştirilen merdivene ait izler

F 222. Kazı sırasında bulunan mengeneeye ait elemanlar

F 223. Sabun çekilen halka

F 224. Çatlayan aşığa yapılan destekler

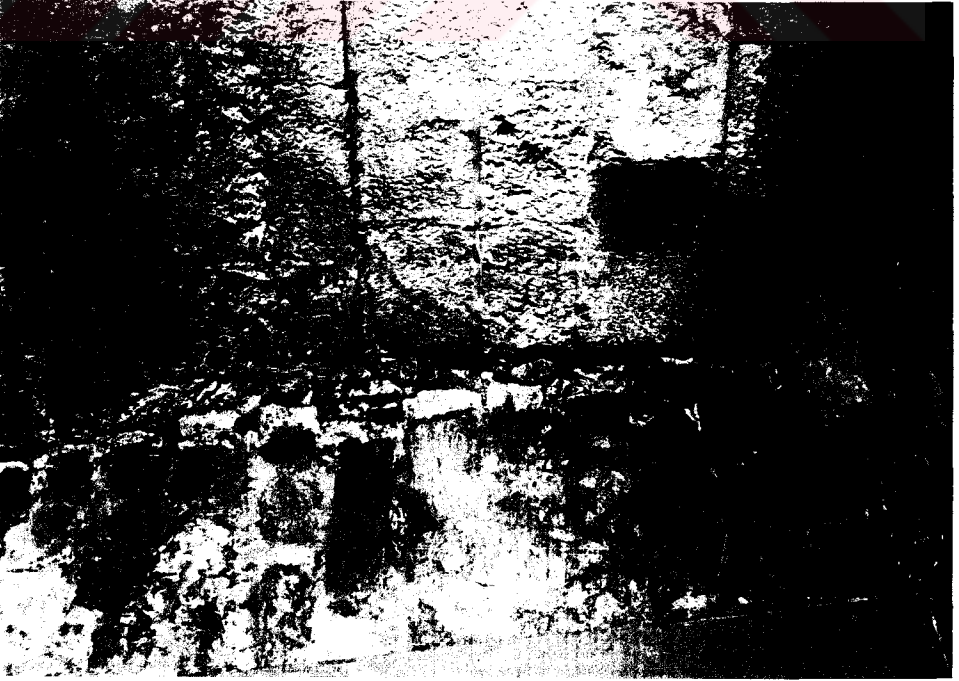
F 225. Sonradan eklenen odanın cephesi ile ayak arasındaki derz

F 226. Ahırın sonradan açılan kapısı

F 227. Camiye geçişi kapatan duvar ile ayak arasındaki derz

F 228. Camiye geçişi kapatan duvar ile ayak arasındaki derz

F 229. Üst katta yönü değiştirilen merdiven

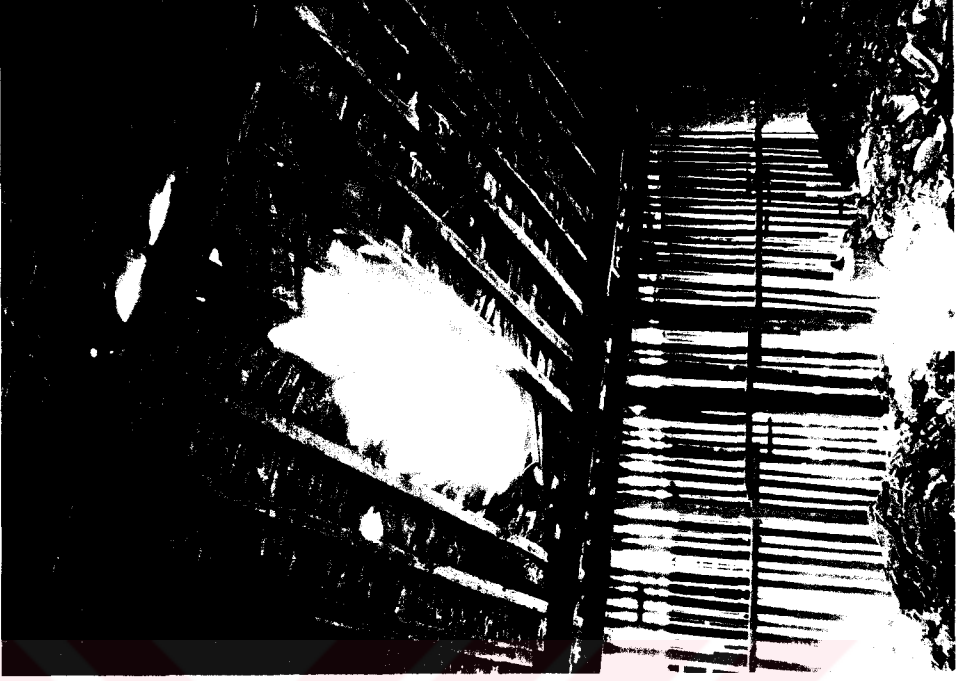
F 230. Üst katta yönü değiştirilen merdiven

F 231. Çatının yükseltilen bölümü

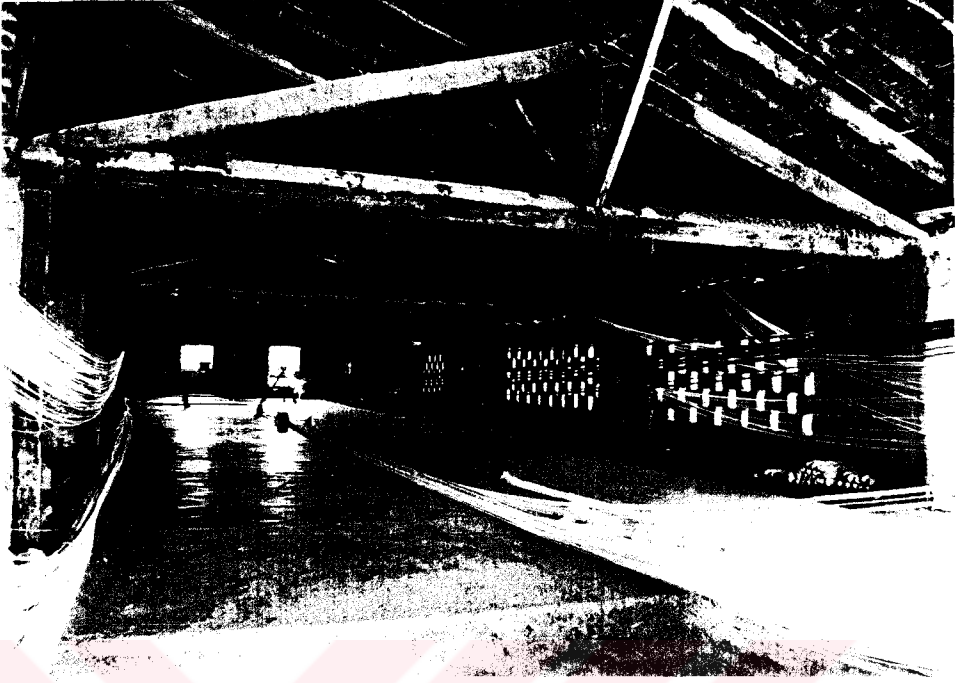
F 232. Çatının yükseltilen bölümü

F 233. Çatının çöken bölümü

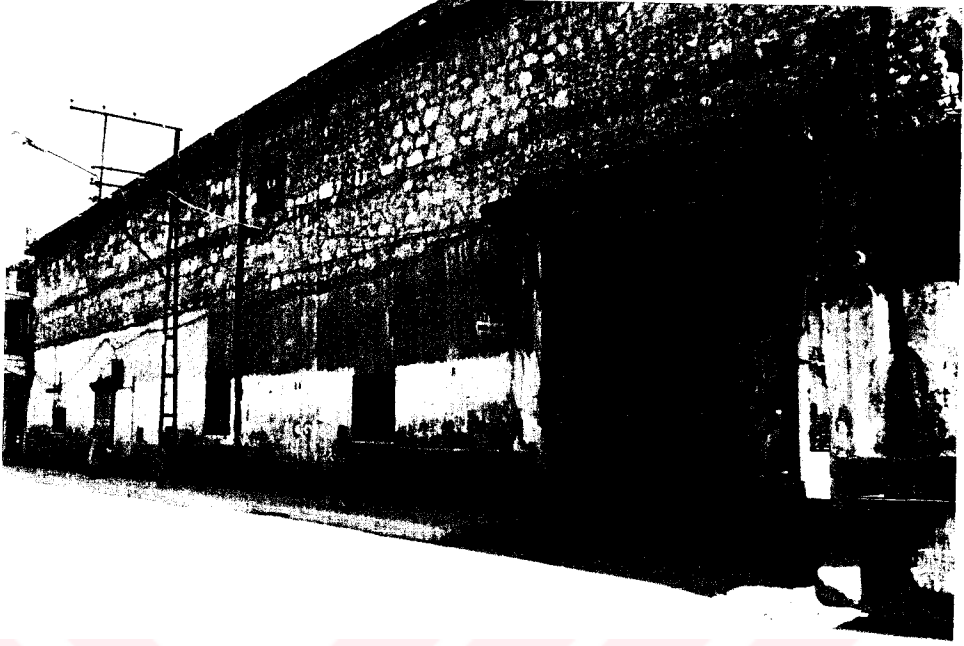
F 234. Helanın sökülen duvarının ayaktaki izi

F 235. Sabun kurutma alanı

F 236. Yıkılan bacanın çatıdaki izi

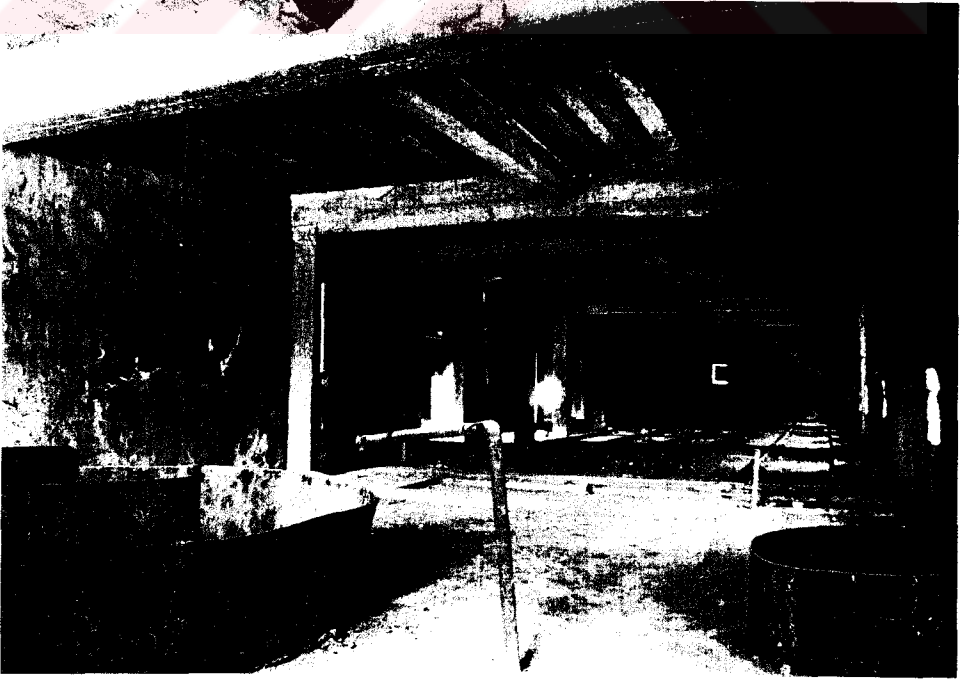
F 237. Kemal Şehoğlu Sabunhanesi giriş cephesi

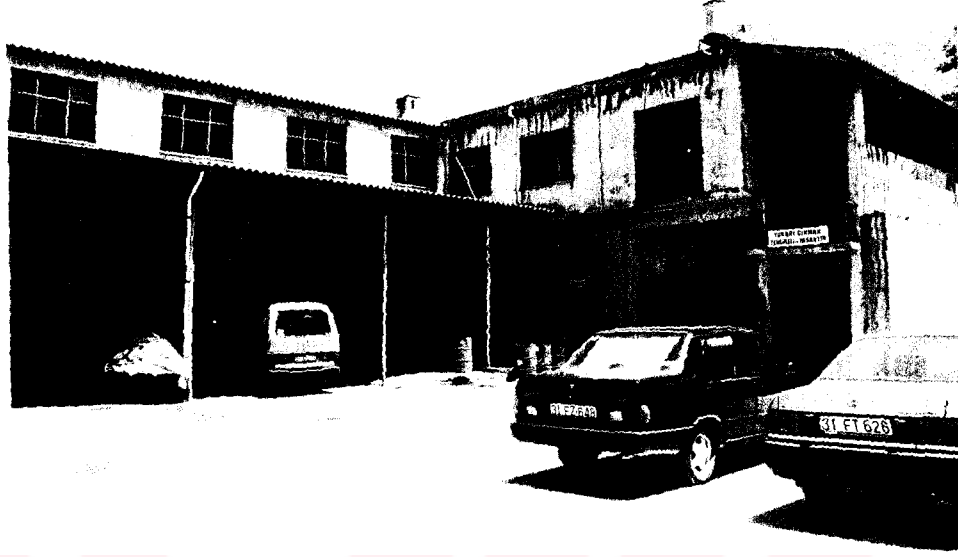
F 238. Kemal Şehoğlu Sabunhanesi avlu

F 239. Kemal Şehoğlu Sabunhanesi avlu

F 240. Kemal Şehoğlu Sabunhanesi sabun kazanı ve kalıplar

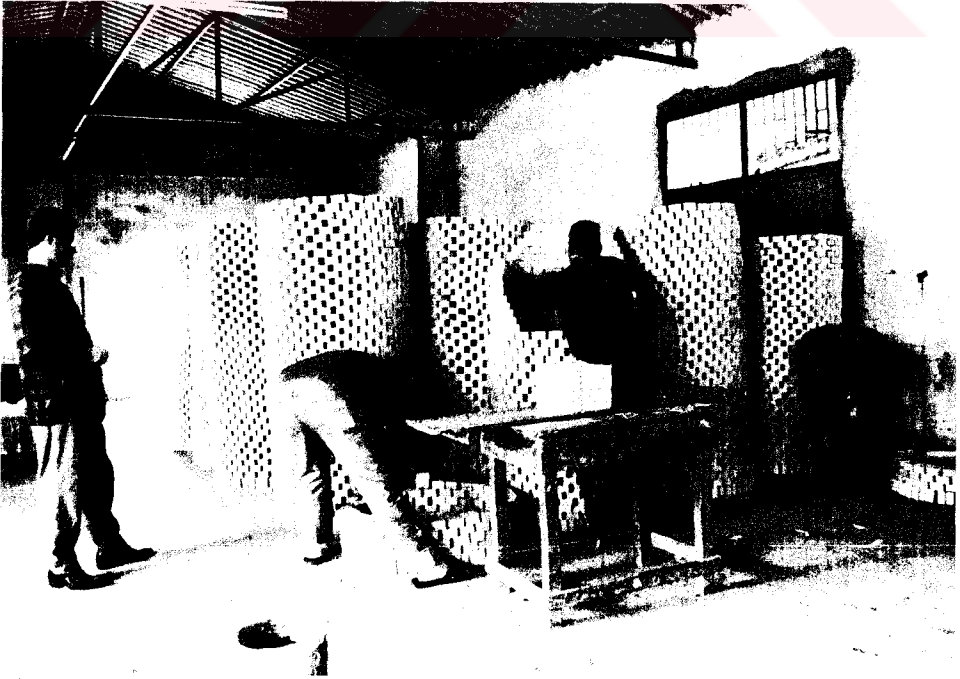
F241. Hasan Ökten Sabunhanesi avlu

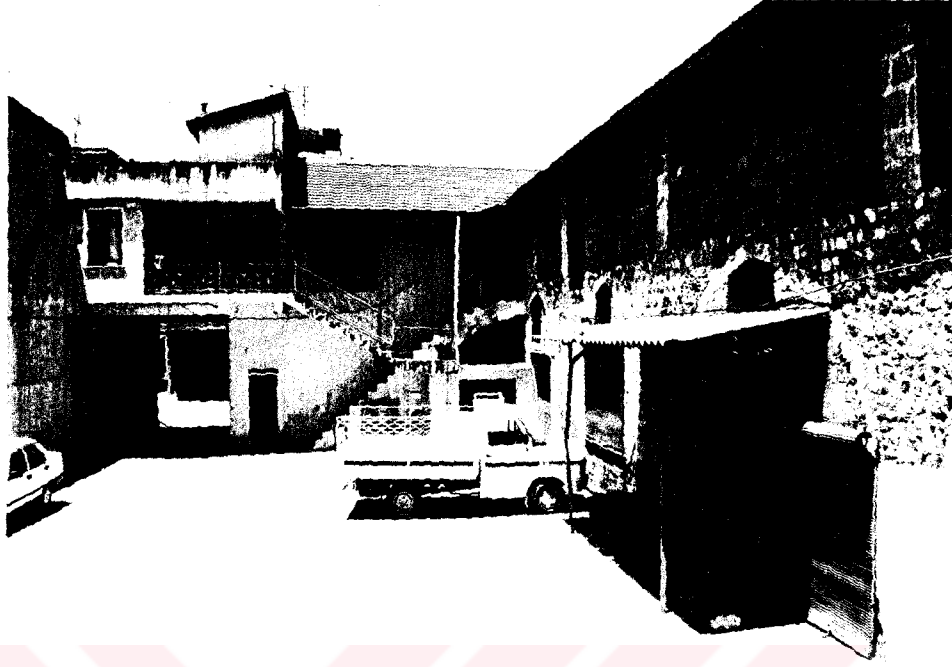
F 242. Hasan Ökten Sabunhanesi avlu

F 243. Hasan Ökten Sabunhanesi sabun kalıpları

F 244. Hasan Ökten Sabunhanesi sabun kurutma yeri

F245. Selahattin Ökten Sabunhanesi avlu

F246. Selahattin Ökten Sabunhanesi avlu

F 247. Müftüoğlu Sabunhanesi giriş cephesi

F 248. Müftüoğlu Sabunhanesi avlu

F 249. Müftüoğlu Sabunhanesi avlu

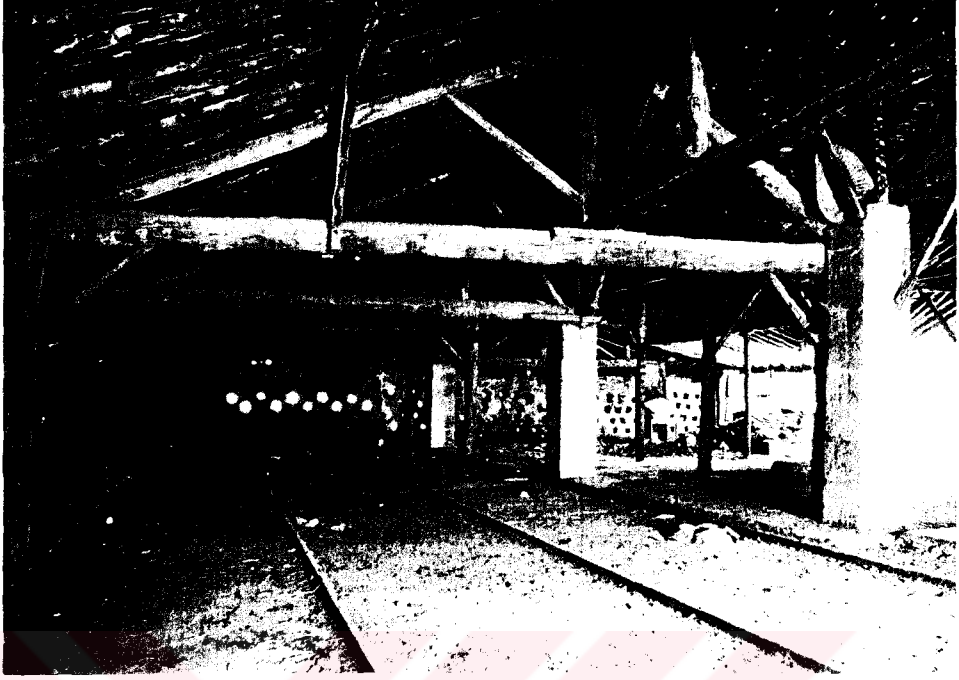
F 250. Müftüoğlu Sabunhanesi avlu

F 251. Müftüoğlu Sabunhanesi avlu kemeri

F 252. Müftüoğlu Sabunhanesi üst kata çıkan merdiven

F 253. Müftüoğlu Sabunhanesi sabun kalıpları

F 254. Müftüoğlu Sabunhanesi sabun kurutma yeri

F 255. Müftüoğlu Sabunhanesi kapatılan sabun bacası

F 256. Müftüoğlu Sabunhanesi avlu cephesinde ahşap ızgara

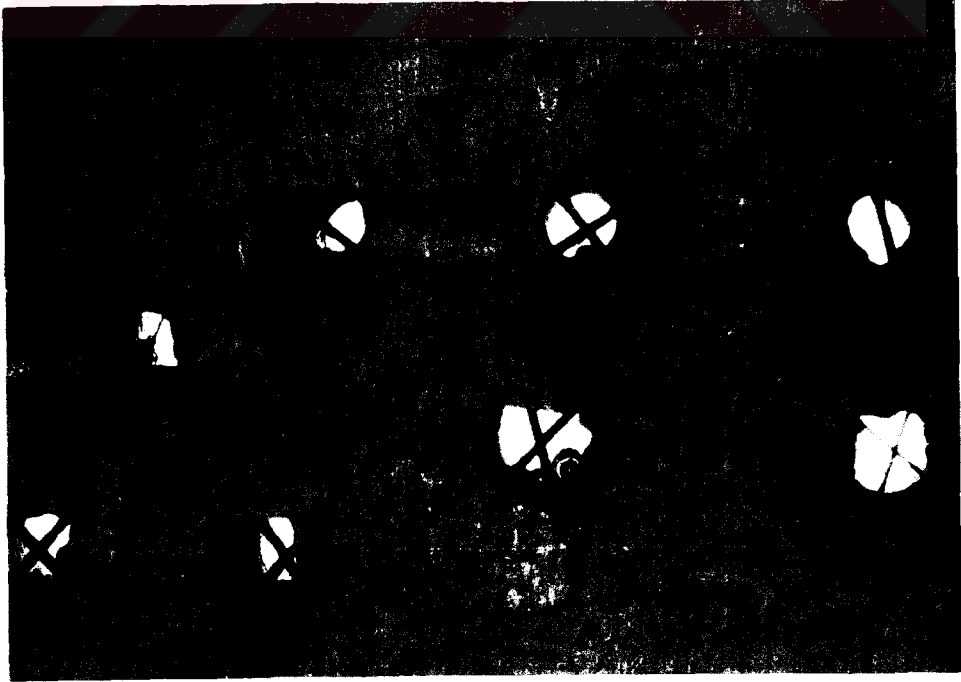
F 257. Müftüoğlu Sabunhanesi dış cephedeki demir parmaklık

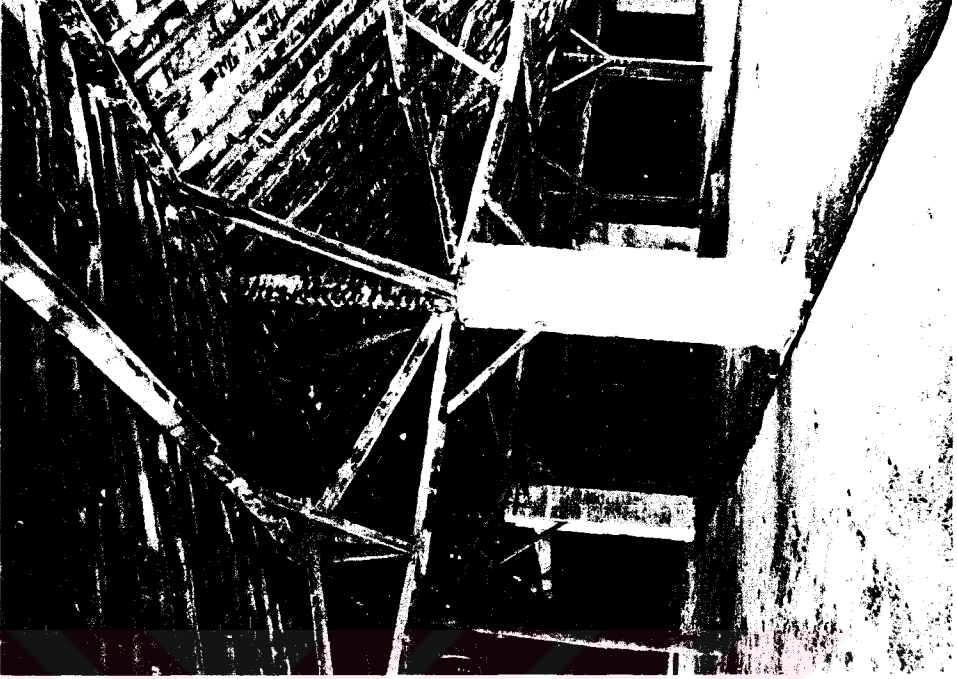
F 258. Müftüoğlu Sabunhanesi dış cephedeki demir parmaklık

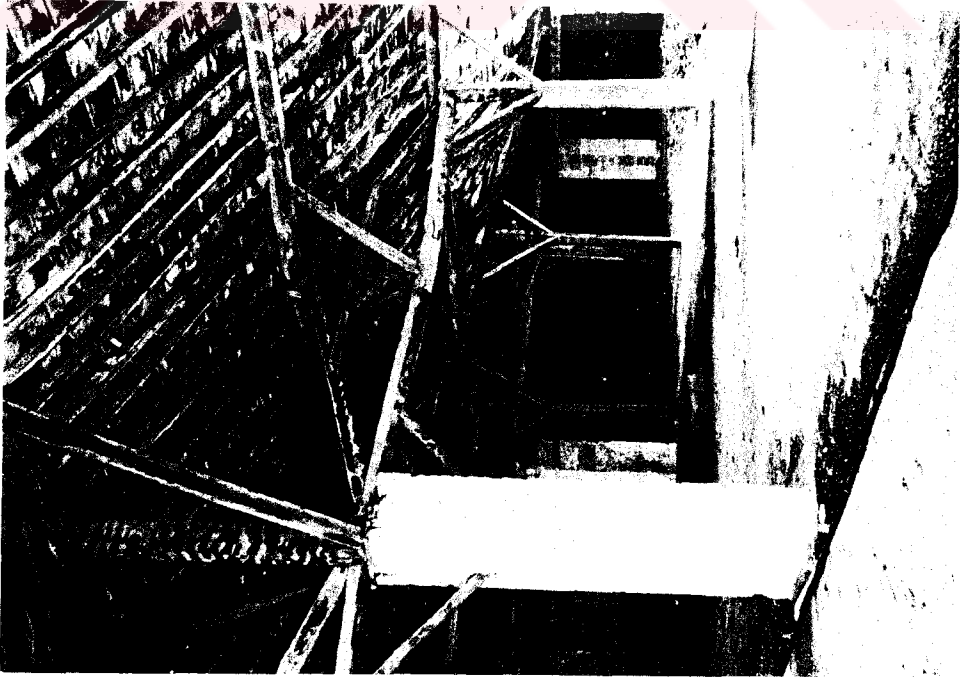
F 259. Müftüoğlu Sabunhanesi dış cephede havalandırma kanalları

F 260. Müftüoğlu Sabunhanesi dış cephede havalandırma kanalları

F261. Müftüoğlu Sabunhanesi asma çatı sistemi

F262. Müftüoğlu Sabunhanesi asma çatı sistemi

ÖZGEÇMİŞ

Yavuz Çelenk 1 Aralık 1970 tarihinde Antakya'da doğdu.1987 yılında Antakya Lisesi'ni bitirdi.1988 yılında İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi'ne girdi.1992 yılında mezun oldu.Aynı yıl İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Programı'nda yüksek lisans eğitimine başladı.

ÇALIŞMALAR

Temmuz 1991'de Prof. Dr. Jale İnan başkanlığında yürütülen Perge Tiyatrosu kazı çalışması

Temmuz-Ağustos 1992'de Prof. Dr. Jale İnan başkanlığında yürütülen Perge Tiyatrosu kazı çalışması

Temmuz-Ağustos 1993'de Prof. Dr. Engin Özgen başkanlığında yürütülen Oylum Höyük kazı çalışması

Ekim 1993-Şubat 1994'te Prof. Dr. Metin Ahunbay başkanlığında yürütülen İstanbul Karasurları Yedikule bölümü restorasyon çalışması

Ağustos-Eylül 1995'te Prof. Dr. Jale İnan başkanlığında yürütülen Perge Tiyatrosu kazı çalışması